Učení královny
KUNTÍ

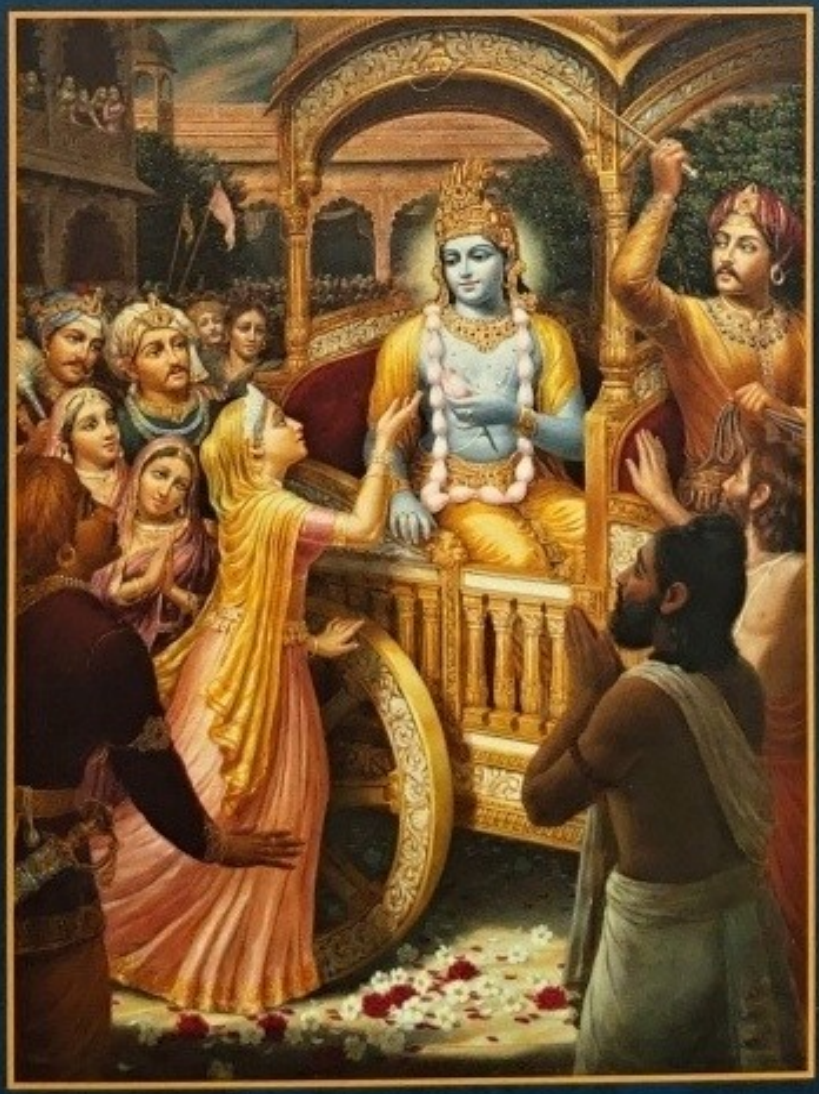

Šrí Šrímad
A. Č. Bhaktivédánta Svámí Prabhupáda
zakladatel-áčárja Mezinárodní společnosti pro vědomí Krišny

Učení královny Kuntí

Úvod

V bohaté historii starověké Indie se vyjímá známá postava královny Kuntí. V Mahábháratě, velkém indickém eposu o 110 000 verších, se vypráví, že Kuntí byla manželkou krále Pándua a matkou pěti slavných synů, kteří byli známi jako Pánduovci. Byla tedy jednou z hlavních osobností velkého politického dramatu, vrcholícího před pěti tisíci lety bitvou na Kurukšétře, která změnila chod světových dějin. Události, které tomuto masakru předcházely, popisuje Mahábhárata následovně:

Právoplatný dědic královského trůnu, Dhrtaráštra, se narodil slepý, a jelikož se slepec nemůže stát králem, na trůn místo něj usedl jeho mladší bratr Pándu.

Dhrtaráštra se za nějaký čas oženil s Gándhárí a počal s ní sto synů. Nejstarším z této kuruovské dynastie byl ambiciózní a krutý Durjódhana.

Pándu se mezitím oženil se dvěma manželkami, Mádrí a Kuntí. Kuntí se původně jmenovala Prthá a byla dcerou Šurasény, vůdce slavné jaduovské dynastie.

Mahábhárata vypráví, že Kuntí byla obdařena krásou a ctnostnými vlastnostmi. Plnila své sliby a žila podle zákonů dharmy. Dostalo se jí také neobvyklého požehnání. Když byla ještě malá, adoptoval ji od

Šurasény jejich strýc a blízký přítel, bezdětný Kuntibhódža (proto se jmenuje „Kuntí“). Kuntí se obvykle v domě svého nevlastního otce starala o hosty. Jednoho dne je navštívil mocný světec a mystik Durvása a byl velice potěšen její nesobeckou službou. Protože předvídal, že Kuntí nebude moci mít syny se svým manželem, dal jí požehnání, podle kterého si mohla vybrat jakéhokoliv poloboha a počít s ním potomky. Pándu po sňatku s Kuntí nemohl následkem kletby zplodit žádné děti. Zřekl se proto trůnu a spolu s manželkami odešel do lesa. Kuntí na manželovu žádost využila Durvásova požehnání a počala tři slavné syny. Nejprve zavolala Dharmu, poloboha náboženství. Uctívala a vzývala ho podle Durvásových pokynů a po spojení s Dharmou porodila syna. Jakmile dítě přišlo na svět, neznámý hlas pravil: „Tento chlapec se bude jmenovat Judhišthir. Bude velice ctnostný a vznešený, rozhodný a odříkavý. Jeho sláva se bude šířit po všech třech světech.“

Pándu byl tedy požehnán šlechetným synem a požádal Kuntí o syna, který by byl velice udatný. Kuntí přivolala Vájua, poloboha větru, který zplodil mocného Bhímu. Po jeho narození hlas z nebe řekl: „Tento chlapec bude nejsilnější ze všech.“

Potom na radu světců, kteří v lese žili, Pándu požádal Kuntí, aby na jeden rok složila slib odříkání. Po uplynutí této doby jí řekl: „Ó Kuntí, král nebes Indra je s tebou velice spokojený. Přivolej ho proto a počněte syna.“ Kuntí tedy přivolala Indru a z jejich spojení se narodil Ardžuna. Když přišel na svět, stejný hlas z oblohy pravil: „Ó Kuntí, tento syn se v síle vyrovná Kartavírjovi a Šibimu (dva mocní králové védských časů) a v boji bude stejně neporazitelný jako samotný Indra. Získá mnoho nebeských zbraní a proslaví tě po celém světě.“ Mádrí, Pánduova mladší manželka, za čas porodila dva syny, Nakulu a Sahadévu. Tito synové Pándua — Judhišthir, Bhíma, Ardžuna, Nakula a Sahadéva — jsou známí jako Pánduovci.

Když se Pándu vzdal trůnu a odešel do lesa, vlády se načas ujal Dhrtaráštra. Na trůn po něm měl usednout Pánduův nejstarší syn Judhišthir. Než k tomu ale mohlo dojít, Pándu na základě kletby zemřel a Mádrí při pohřebním obřadu následovala svého muže a vstoupila do ohně. Pět Pánduovců tak zůstalo v péči královny Kuntí.

Po Pánduově smrti přivedli světci žijící v lese pět princů a Kuntí do paláce Kuruovců v Hastinápuru (nedaleko současného Dillí), který byl hlavním městem celého království. Chlapcům se dostalo královské výchovy pod

vedením Dhrtaráštry a šlechetného Vidury, Pánduova nevlastního bratra.
K přátelskému předání královského trůnu ale nedošlo. I když Dhrtaráštra zpočátku uznával Judhišthirovo prvorozenecké právo, nechal se ovlivnit svým nejstarším synem Durjódhanou, který toužil po moci a chtěl usednout na trůn místo Judhišthira. Durjódhana byl posedlý závistí a s váhavým svolením slabého Dhrtaráštry připravoval Pánduovcům nejrůznější utrpení. Několikrát se je pokoušel připravit o život, když ještě byli v Hastinápuru, a potom pro ně postavil výletní palác, který nechal podpálit. Po celou dobu byla s mladými Pánduovci také jejich statečná matka Kuntí a prožívala všechny Durjódhanovy krutosti ve společnosti svých milovaných synů.
Kuntí a Pánduovci však jakoby zázrakem vždy vyvázli živí, neboť je láskyplně ochraňoval Pán Kršna, který sestoupil na Zemi, aby zde prováděl Své zábavy. Durjódhana byl velice vychytralý a podvodem v hazardní hře dosáhl toho, že Pánduovci ztratili nejen království a svobodu, ale i svou manželku Draupadí, kterou pak Kuruovci ponížili. Pánduovci samotní byli k velkému zármutku Kuntí nuceni odejít z království a strávit třináct let ve vyhnanství v lese.

Po třinácti letech ve vyhnanství se Pánduovci vrátili do Hastinápuru a požadovali zpět své království, ale Durjódhana je hrubě odmítl. Po několika neúspěšných pokusech o usmíření poslal Judhišthir Samotného Kršnu, aby se pokusil získat zpět království Pánduovců mírovou cestou. Durjódhana byl ale tak zatvrzelý, že ani tato snaha nepřinesla vytoužený výsledek, a obě strany se začaly připravovat k bitvě. Z celého světa se začali sjíždět velcí bojovníci, kteří byli buď Judhišthirovi příznivci nebo odpůrci, a schylovalo se k velké válce, která zasáhla celý svět.

Krvavá bitva na Kurukšétře, historickém místě blízko Hastinápuru, trvala osmnáct dní. Z mnoha milionů bojovníků přežila krutý masakr jen hrstka — pouze Pán Kršna, Pánduovci a několik dalších. Kuruovci (Durjódhana se svými bratry) byli všichni pobiti. Ašvatthámá, jeden z pozůstalých Kuruovců, v zoufalém pokusu o odplatu nelítostně zabil pět spících synů Draupadí. Ztráta vnuků byla pro královnu Kuntí poslední těžkou zkouškou.

Pánduovci Ašvatthámu zajali a svázaného jako zvíře dovlekli do svého tábora. Nakonec zůstal živý jen díky udivujícímu soucitu Draupadí — matky zavražděných chlapců a snachy královny Kuntí — která prosila o jeho život. Ašvattháma se ale znovu

pokusil o odplatu. Použitím nejvyšší zbraně brahmástry chtěl zabít posledního potomka Pánduovců, jejich ještě nenarozeného vnuka v lůně Uttary. Když Uttará viděla blížící se střelu, okamžitě hledala útočiště u Pána Kršny, který se právě chystal k odjezdu do Svého království ve Dvárace. Kršna Svým diskem Sudaršana zničil žár neovladatelné zbraně a zachránil Pánduovce a jejich matku Kuntí před blížící se smrtí.

Když Kršna zachránil Pánduovce i před tímto posledním neštěstím a splnil všechny Své plány, chystal se znovu k odjezdu. Durjódhana po mnoho let připravoval rodině královny Kuntí nejrůznější útrapy, ale Kršna je vždy ochránil. Nyní je však chtěl opustit. Kuntí byla touto představou zdrcená a z celého srdce se ke Kršnovi začala modlit.

Kuntí byla Kršnovou tetou (zjevil se jako syn jejího bratra Vasudévy), ale i přes tento rodinný vztah s Pánem plně chápala Jeho vznešené Božské postavení. Dobře věděla, že sestoupil ze Svého sídla v duchovním světě, aby zbavil Zemi démonských armád a aby obnovil spravedlnost. Před velkou bitvou na Kurukšétře to vyjevil jejímu synovi Ardžunovi slovy, která jsou provždy zapsána v Bhagavad-gítě (4.7 – 8):

Kdykoliv a kdekoliv nastává úpadek náboženství a vzrůstá bezbožnost, ó potomku Bháraty, v té době

Osobně sestoupím. Abych osvobodil zbožné a vyhladil ničemné a abych znovu upevnil náboženské zásady, zjevuji se věk po věku.
Kršna připravil potrestání bezbožných Kuruovců, a tak splnil Svůj úkol „vyhladit ničemné“. Pak dosadil Judhišthira na trůn, čímž ustanovil vládu Pánduovců, a utěšil rodiny padlých válečníků. Po tom všem se chystal odjet a královna Kuntí Mu s vidinou nadcházejícího odloučení přednesla vznešené modlitby.
Když byl Pán Kršna na Svém voze připraven k odjezdu, královna Kuntí Ho chtěla přesvědčit, aby zůstal v Hastinápuru a ochraňoval Pánduovce před odvetou nepřátel:
Ó můj Pane... Dnes nás opouštíš, přestože nyní, když všichni králové jsou našimi nepřáteli, zcela závisíme na Tvé milosti a nemáme nikoho jiného, kdo by nás chránil? (Šrímad-Bhágavatam 1.8.37)
Z této prosby bychom neměli chybně vyvozovat, že modlitby královny Kuntí jsou sobecké. Nežádala o pomoc, i když všechna její utrpení byla mnohem větší, než jaká může snášet obyčejný člověk. Modlí se naopak o to, *aby mohla trpět ještě více*, neboť takové utrpení zvýší její oddanost Pánu a přinese jí konečné vysvobození.

Můj drahý Kršno, ochránil jsi nás před jedovatým dortem, před velkým požárem, před kanibaly, před hříšným shromážděním, před strádáním během našeho vyhnanství v lese a před bitvou, kde válčili velcí generálové... Přeji si, aby ke všem těmto pohromám docházelo znovu a znovu, abychom Tě mohli znovu a znovu vidět, neboť vidět Tě znamená již nikdy nespatřit opakované zrození a smrt. (Bhág. 1.8.24 – 25)
Slova Kuntí, svaté ženy a velké oddané Pána, vyjevují nejhlubší transcendentální pocity v srdci a zároveň vyjadřují hluboké filozofické a teologické intelektuální chápání. Její slova, kterými oslavuje Nejvyšší Osobnost Božství, Kršnu, jsou naplněna láskou a moudrostí.
Ó Pane Madhua, tak jako Ganga věčně plyne do moře a nezná překážek, tak i já chci být přitahována pouze k Tobě a k nikomu jinému. (Bhág. 1.8.42)
Modlitby královny Kuntí, kterými spontánně oslavuje Pána Kršnu, a její popis cesty duchovního života jsou navždy zapsány v Mahábháratě a v Bhágavata Puráně (Šrímad-Bhágavatamu) a po tisíce let je recitují velcí světci a filozofové.
Slavné modlitby královny Kuntí najdeme v osmé kapitole prvního zpěvu Šrímad-Bhágavatamu. Skládají se z dvaceti šesti dvojverší (verše 18 – 42) a jsou pokládány za mistrovské dílo filozofického,

teologického i literárního charakteru. Kniha, kterou vám nyní předkládáme, obsahuje tyto vznešené verše, doplněné poučnými výklady Šrí Šrímad A.Č. Bhaktivédanty Swamiho Prabhupády, zakladatele-áčárji Mezinárodní společnosti pro vědomí Kršny a nejuznávanějšího védského učence a duchovního vůdce naší doby. *Učení královny Kuntí* obsahuje kromě původních výkladů, které napsal Šríla Prabhupáda v roce 1962, také další vysvětlení těchto veršů na základě přednášek z jara roku 1973 z Los Angeles, ve kterých je Šríla Prabhupáda ještě podrobněji rozebral a umožnil nám tak pochopit je do ještě větší hloubky.

Tato nová publikace vydavatelství *Bhaktivedanta Book Trust* s osmi barevnými ilustracemi je velice cenným příspěvkem do knihovny všech, kteří se snaží hlouběji pochopit tajemství života. Je dílem velkého učence a čistého oddaného a poskytne každému čtenáři pevné vedení na cestě ke skutečné moudrosti a duchovnímu osvícení.

- vydavatelé -

Kapitola 1

Původní Osoba

kunty uvāca
namasye puruṣaṁ tvādyam
īśvaraṁ prakṛteḥ param
alakṣyaṁ sarva-bhūtānām
antar bahir avasthitam
Šrímatí Kuntí řekla: Ó Kršno, vzdávám Ti své poklony, protože jsi původní osobnost a neovlivňují Tě kvality hmotného světa. Existuješ uvnitř i vně všeho, ale přesto jsi pro všechny neviditelný.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.18
Šrímatí Kuntí si byla plně vědoma toho, že Kršna je původní Osobnost Božství, přestože zde vystupoval jako její synovec. Tak osvícená žena by se nedopustila takové chyby, aby skládala poklony svému synovci. Proto Ho oslovila jako původního purušu mimo hmotný vesmír. Přestože všechny živé bytosti jsou také transcendentální, nejsou původní ani neomylné. Živé bytosti mohou snadno padnout do spárů hmotné přírody, ale to se nikdy nestane Pánovi. Védy Ho proto popisují jako vůdčí bytost ze všech živých bytostí (*nityo nityānāṁ cetanaś cetanānām*). Další oslovení je íšvara, vládce. Živé bytosti nebo polobozi jako Čandra a Súrja

jsou také do určité míry íšvarové, ale nikdo z nich není svrchovaný íšvara, konečný vládce. Pán je paraméšvara, je Nadduše. Je uvnitř i vně. I když Ho Šrímatí Kuntí měla před sebou jako svého synovce, byl zároveň v ní i ve všech ostatních. V Bhagavad-gítě (15.15) Pán praví: „Jsem v srdci každého a díky Mně přichází paměť, poznání, uvědomění atd. Prostřednictvím všech Véd mohu být poznán, neboť Já jsem sestavitel Véd a učitel Védánty.“ Královna Kuntí potvrzuje, že přestože Pán je uvnitř i vně všech živých bytostí, je stále neviditelný. Řekli bychom, že Pán je pro obyčejného člověka záhadou. Královna Kuntí osobně zažila, že Pán Kršna byl přítomný před jejími zraky a zároveň vstoupil do lůna Uttary, aby zachránil její plod před útokem Ašvatthámovy brahmástry. Pro samotnou Kuntí bylo záhadou, zda je Kršna všeprostupující nebo lokalizovaný. Ve skutečnosti je obojí, ale vyhrazuje si právo neukazovat se osobám, které Mu nejsou oddány. Tento krycí závoj tvoří Pánova energie *māyā* a ovládá omezený pohled vzpurných duší. Vysvětluje se následovně.

Kapitola 2

Neviditelný Pán

māyā-javanikācchannam
ajñādhokṣajam avyayam
na lakṣyase mūḍha-dṛśā
naṭo nāṭya-dharo yathā

Jsi za hranicí omezeného smyslového vnímání a jako takový jsi věčně bezúhonný činitel, zakrytý závojem iluzorní energie. Jsi neviditelný pro bláhové pozorovatele, stejně jako umělec v šatu herce není k poznání.

Šrímad-Bhágavatam 1.8.19

V Bhagavad-gítě Pán Šrí Kršna prohlašuje, že méně inteligentní lidé Ho mylně pokládají za obyčejného člověka jako jsme my, a tak se Mu vysmívají. Totéž zde potvrzuje královna Kuntí. Méně inteligentní lidé jsou ti, kteří se bouří proti autoritě Pána. Takovým osobám se říká asurové. Asurové nemohou uznat Pánovu autoritu. Když se mezi námi Pán Sám zjevuje jako Ráma, Nrsinha, Varáha nebo ve Své původní podobě jako Kršna, vykonává mnoho podivuhodných věcí, které jsou pro člověka nemožné. Jak se dozvíme v desátém zpěvu tohoto velkého písma, Pán Šrí Kršna ukazoval Své pro člověka nemožné činnosti již v době, kdy ležel Své

matce na klíně. Zabil čarodějnici Pútanu, přestože si potřela ňadro jedem, aby Pána zabila. Pán sál z jejího prsu jako obyčejné dítě a vysál z ní i její život. Podobně zdvihl horu Góvardhan, jako když dítě zdvihne muchomůrku, a několik dní tak nepřetržitě stál, aby chránil obyvatele Vrndávanu. To jsou některé z nadlidských činností Pána, které popisují autoritativní védská písma jako Purány, Itihásy (historické spisy) a Upanišady. Předal nám Své učení v podobě Bhagavad-gíty. Předvedl se jako dokonalý hrdina, hospodář a učitel. Jako Nejvyšší Osobnost Božství Ho přijímají autoritativní osobnosti, k nimž patří Vjása, Dévala, Asita, Nárada, Madhva, Šankara, Rámánudža, Šrí Čaitanja Maháprabhu, Džíva Gósvámí, Višvanáth Čakravartí, Bhaktisiddhánta Sarasvatí a všechny ostatní autority této učednické řady. On Sám to prohlásil na mnoha místech v autentických písmech. Přesto existuje určitá třída lidí s démonskou mentalitou, kteří stále odmítají přijmout Pána za Nejvyšší Absolutní Pravdu. Zčásti to způsobuje jejich chabé poznání a zčásti jejich tvrdohlavost, která je výsledkem různých přečinů v minulosti a přítomnosti. Tito lidé nebyli schopní rozpoznat Pána Šrí Kršnu, ani když stál před nimi. Další potíž spočívá v tom, že ti, kteří závisejí velkou měrou na svých nedokonalých smyslech, Ho jako Svrchovaného

Pána nemohou realizovat. Takoví lidé jsou jako moderní vědci. Chtějí vše poznat na základě svého experimentálního poznání, ale Nejvyššího Pána tak není možné poznat. Zde je popsán jako *adhokṣaja* — za hranicemi experimentálního poznání. Všechny naše smysly jsou nedokonalé. Prohlašujeme, že vidíme vše, ale musíme přiznat, že vidíme jen to, co nám dovolí naše hmotné možnosti, které není v naší moci změnit. Pán je mimo dosah smyslového vnímání. Královna Kuntí uznává tento nedostatek podmíněných duší, zvláště třídy žen, které jsou méně inteligentní. Pro méně inteligentní lidi musí existovat chrámy, mešity nebo kostely, aby mohli začít uznávat autoritu Pána a naslouchat o Něm na takových svatých místech od autorit. Pro méně inteligentní lidi je tento začátek duchovního života nezbytný a jen pošetilci zavrhují zakládání míst k uctívání Boha, která jsou zapotřebí k pozdvihnutí duchovní úrovně lidí. Poklonit se autoritě Pána v chrámech, mešitách či kostelích je pro méně inteligentní lidi stejně prospěšné, jako je pro pokročilé oddané prospěšná meditace o Něm aktivní službou.

Kapitola 3

Nejinteligentnější žena

tathā paramahaṁsānāṁ
munīnām amalātmanām
bhakti-yoga-vidhānārthaṁ
kathaṁ paśyema hi striyaḥ

Sám sestupuješ, abys rozšiřoval transcendentální vědu oddané služby a zaséval ji do srdcí pokročilých transcendentalistů a mentálních spekulantů, kteří se očistili schopností rozlišovat mezi duchem a hmotou. Jak Tě potom můžeme dokonale znát my, ženy?

Śrīmad-Bhāgavatam 1.8.20

Ani ti největší filozofičtí spekulanti nemohou porozumět Nejvyššímu Pánu. V Upanišadách je řečeno, že Nejvyšší Pravda, Absolutní Osobnost Božství, je mimo dosah myšlenek i toho největšího filozofa. Nelze Ho poznat ani rozsáhlým studiem, ani tím největším mozkem. Pozná Ho jedině ten, kdo obdržel Jeho milost. Ostatní o Něm mohou neustále přemýšlet po mnoho let, ale přesto Ho nepoznají. Tuto skutečnost dosvědčuje královna Kuntí, která hraje roli nevinné ženy. Ženy obvykle nemají schopnost spekulovat jako filozofové, ale jsou Pánem požehnány, neboť ihned uvěří ve svrchovanost a všemocnost Pána a zcela bez výhrad Mu

skládají své poklony. Pán je tak laskavý, že neprojevuje zvláštní přízeň pouze velkým filozofům. Pozná naše záměry a naši upřímnost. Jedině z tohoto důvodu se při všech náboženských oslavách schází obvykle veliké množství žen. Zdá se, že v každé zemi a v každé církvi projevují o náboženství větší zájem ženy než muži. Toto prosté přijetí Pánovy autority je účinnější než okázalá neupřímná náboženská horlivost.

Kuntídéví se k Pánu modlila velice pokorně, což je vlastnost vaišnavů. Pán Kršna ke Kuntídéví přistoupil a projevil jí úctu tím, že sňal prach z jejích nohou. Dotkl se jejích nohou, neboť považoval Kuntídéví za Svou tetu. Kuntídéví byla velkou oddanou a její postavení bylo velice vznešené, byla téměř na stejné na úrovni jako Jašódámájí, Kršnova matka. Přesto byla tak pokorná, že se ke Kršnovi modlila: „Kršno, poznat Tě mohou jen paramahansové, nejpokročilejší z transcendentalistů, ale já jsem žena, jak Tě tedy mohu spatřit?“

Podle védského systému existují čtyři společenské třídy (*cātur-varṇyaṁ mayā sṛṣṭam*). Nejvyšší třídou ve společnosti je inteligentní třída bráhmanů, potom následují kšatrijové (vojáci a vládci), vaišjové (zemědělci a obchodníci) a nakonec šúdrové (obyčejní dělníci). Člověk náleží do určité třídy podle svých

vlastností a činností (*guṇa-karma*). Bhagavad-gítá říká: *striyo vaiśyās tathā śūdrāḥ* a podobně i Šrímad-Bhágavatam: *strī-śūdra-dvijabandhūnām.* Ženy, šúdrové a dvidža-bandhuové podle těchto písem patří do stejné kategorie. Slovo *dvija-bandhu* označuje toho, kdo se narodil ve vznešené bráhmanské rodině nebo v rodině kšatrijů, ale sám nemá žádné kvalifikace. Podle védského systému se společenské postavení člověka řídí podle jeho kvalifikací. Je to velice praktické. Předpokládejme, že se někdo narodí jako syn soudce. To samotné ale neznamená, že je také soudcem. Přesto dnes můžeme vidět, že když se někdo narodí v rodině bráhmana, prohlašuje se za bráhmana, i když nemá žádné kvalifikace. Může být tím největším darebákem a jeho kvalifikace mohou být ještě horší než kvalifikace šúdry, ale lidé ho považují za bráhmana. To způsobilo degradaci védské civilizace. Bráhmani v Indii se někdy staví proti mému hnutí, protože zasvěcuji jako bráhmany oddané z Evropy a Ameriky. Jejich argumenty ale žádný rozumný člověk nepřijme. Šrí Čaitanja Maháprabhu řekl:

pṛthivīte āche yata nagarādi grāma
sarvatra pracāra haibe mora nāma

„Hnutí pro vědomí Kršny se bude šířit v každém městě a v každé vesnici.“

Proč by se tedy Evropané a Američané nemohli stát bráhmany? Ve skutečnosti každý, kdo přijal vědomí Kršny, již překonal bráhmanskou úroveň. To je potvrzeno v Bhagavad-gítě (14.26):

māṁ ca yo 'vyabhicāreṇa
bhakti-yogena sevate
sa guṇān samatītyaitān
brahma-bhūyāya kalpate

„Ten, kdo se věnuje bhakti-józe, překoná kvality hmotné přírody a okamžitě dospěje na transcendentální úroveň (*brahma-bhūta*).“ Ten, kdo se plně zaměstná oddanou službou, se nejen stane bráhmanem, ale dosáhne nejvyšší transcendentální úrovně.

Védskou civilizaci zničila pochybená myšlenka, že bráhmanem se může stát jedině člověk narozený v bráhmanské rodině. My se ale nyní snažíme oživit původní význam písem a učíme, že dokonalosti může dosáhnout každý. V Bhagavad-gítě (9.32) Pán Kršna říká:

māṁ hi pārtha vyapāśritya
ye 'pi syuḥ pāpa-yonayaḥ
striyo vaiśyās tathā śūdrās
te 'pi yānti parāṁ gatim

„Ó synu Prthy, ti, kdo se mi odevzdají — ať jsou nízkého původu, ženy, vaišjové nebo šúdrové —

mohou dosáhnout nejvyššího cíle.“ Ženy, šúdrové a vaišjové jsou všeobecně považováni za příslušníky nižší třídy, ale když se z nich stanou oddaní, překonají všechna tato označení. Ženy, šúdrové a vaišjové jsou obvykle méně inteligentní, ale podle Čaitanja-čaritámrty je nejinteligentnější ten, kdo přijme vědomí Kršny (*kṛṣṇa yei bhaje sei baḍa catura*). Čaitanja Maháprabhu říká:

ei rūpe brahmāṇḍa bhramite kona bhāgyavān jīva
guru-kṛṣṇa-prasāde pāya bhakti-latā-bīja

„Z mnoha živých bytostí, které putují vesmírem, se jen jedné dostane velkého štěstí a získá milostí duchovního učitele a milostí Kršny semínko oddané služby.“ (Čč. Madhja 19.151) V hnutí pro vědomí Kršny nejsou ubozí a zklamaní lidé. Jsou to naopak ti nejšťastnější. Člověk, který přijal vědomí Kršny, má být považován za nejšťastlivějšího, protože našel cestu k dokonalosti svého života. Ten, kdo si je vědomý Kršny a správně vykonává své povinnosti, je nejšťastnější a nejdokonalejší. To zde pokorně říká královna Kuntí. Ačkoliv měla Kuntídéví ženské tělo, byla Pánova oddaná. Nebyla to žádná obyčejná méně inteligentní žena. Byla naopak nejinteligentnější ze všech, neboť přijala Kršnu jako Nejvyšší Osobnost Božství: „Přišel mi projevit úctu, neboť z hmotného hlediska vystupuje

jako můj synovec, ale přitom je Nejvyšší Osobností Božství.“ V předešlém verši proto říká: *alakṣyaṁ sarva-bhūtānām antar bahir avasthitam.* „Obyčejní lidé Tě nemohou spatřit, i když jsi uvnitř i vně všeho.“ V jiném verši také říká: *na lakṣyase mūḍha-dṛśā.* „Hlupáci a darebáci Tě nemohou vidět.“ Z toho můžeme pochopit, že Kuntí Kršnu opravdu viděla. Kdyby Ho nemohla spatřit takového, jaký je, jak by potom mohla říkat: *na lakṣyase mūḍha-dṛśā?* Řekla také: *prakṛteḥ param* — „Jsi transcendentální tomuto hmotnému stvoření.“ Stejně jako v předchozích verších, také zde můžeme ze slov Kuntí cítit velkou pokoru. Pokora je velice dobrá vlastnost pro oddanou službu. Šrí Čaitanja Mahápraabhu nás učí: *tṛṇād api sunīcena taror api sahiṣṇunā.* „Pokud chce člověk udělat pokrok v duchovním životě, měl by být snášenlivější než strom a pokornější než tráva.“ To je nezbytné, protože každého, kdo žije v tomto hmotném světě, potká mnoho nepříjemných rušivých situací. Je to stejné jako při cestě přes oceán — nikdy si nemůžeme být jisti, že bude klidný. Každou chvíli se mohou objevit vysoké vlny, které ohrozí i velkou loď. Podobně i v tomto hmotném světě musíme vždy očekávat nebezpečí. Védská literatura, šástry, říkají: *padaṁ padaṁ yad vipadām* (Bhág. 10.14.58) — nebezpečí číhá na každém kroku. Ale ten, kdo se

stane oddaným, se může zachránit (*māyām etāṁ taranti te*).

Májá, hmotná iluzorní energie, nám bude na začátku oddané služby přinášet mnoho potíží a zkoušet nás, jak jsme pevní ve vědomí Kršny. Jelikož je představitelkou Kršny, nedovolí nikomu, aby Kršnu rušil. Připravuje nám tvrdé zkoušky, aby se přesvědčila, zda se skutečně vážně zajímáme o Kršnu, nebo jestli Ho chceme jen vyrušovat. To je její úkol. Takže na začátku nás bude s pokrokem ve vědomí Kršny májá zkoušet a přinášet nám různé potíže. Pokud budeme následovat pravidla a usměrnění a pravidelně zpívat Haré Kršna, zůstaneme stálí a neodradí nás to. Budeme-li však tyto zásady zanedbávat, májá nás okamžitě chytí do pasti. Je vždy připravena. Jsme na oceánu a každou chvíli můžeme očekávat potíže. Proto ten, koho již potíže nerozruší, se nazývá *paramahaṁsa.*

Kuntídéví říká: *tathā paramahaṁsānām.* „Pochopit Tě mohou paramahansové.“ Slovo *parama* znamená „nejvyšší“ a *haṁsa* znamená „labuť “. *Paramahaṁsa* tedy znamená „dokonalá labuť “. Jestliže labuti dáme mléko smíchané s vodou, labuť vypije pouze mléko a vodu nechá. Podobně je i tento hmotný svět dvojí povahy — nižší a vyšší. Vyšší povaha se vztahuje na duchovní život a nižší

povaha na hmotný život. Člověk, který zanechá hmotné stránky tohoto světa a přijme pouze duchovní stránku, se nazývá paramahansa.

Musíme si uvědomit, že tělo se hýbe a pracuje pouze díky duši uvnitř těla. Tělo je jen vnější obal. Stejně tak by měl člověk vědět, že Kršna je skutečným středem všech činností. Ten, kdo to ví, se nazývá paramahansa. Bhakti-jóga je určena pro paramahansu neboli toho, kdo přijímá Kršnu za střed všeho. Kršna říká v Bhagavad-gítě: *ahaṁ sarvasya prabhavo mattaḥ sarvaṁ pravartate.* „Jsem zdrojem všeho; všechno pochází ze Mne.“ Takže člověk, který ví — nejen teoreticky, ale i prakticky — že Kršna je příčina všech příčin a je o tom pevně přesvědčený, je paramahansa.

Kuntídéví říká: „Poznat Tě mohou paramahansové a mudrci, nikoliv darebáci a hlupáci.“ Slovo *munīnām* se vztahuje na mudrce nebo na mentální spekulanty a slovo *amalātmanām* označuje člověka, jehož srdce není znečištěné. Srdce materialistů jsou plná nečistot. Jakých? Chtíče a chamtivosti. Slovem *amalātmanām* se ale označují ti, kteří jsou zcela osvobozeni od těchto dvou špatností.

Bhakti-jóga je určena pro ty, kteří mají čistá srdce, a nikoliv pro lidi posedlé chtíčem a chamtivostí. I takoví lidé se samozřejmě mohou pokusit o pokrok a postupně

ho mohou dosáhnout, ale toho, kdo se již zapojil do bhakti-jógy, neovlivňuje žádný chtíč ani chamtivost. *Viraktir anyatra ca* (Bhág. 11.2.42). Tak můžeme poznat, kdo dělá skutečnou bhakti-jógu. Pokud je osvobozený od žádostí chtíče a od chamtivosti, pak je skutečný bhakti-jogí a skutečný paramahansa. Kuntídéví pokorně říká: „Poznat Tě mohou paramahansové a mudrci, kteří mají čistá srdce a jsou zaměstnáni v oddané službě. Kdo jsme ale my? Jsme prosté ženy. Patříme do nižší třídy. Jak tě tedy můžeme poznat?“ I když všemu velmi dobře rozumí, staví se do role obyčejné ženy a říká: „Jak tě mohu poznat?“ To je opravdová pokora.

Kapitola 4

Jak se přiblížit ke Kršnovi

kṛṣṇāya vāsudevāya
devakī-nandanāya ca
nanda-gopa-kumārāya
govindāya namo namaḥ

Skládám proto své uctivé poklony Pánu, který se stal synem Vasudévy, radostí Dévakí, chlapcem Nandy a ostatních pastevců z Vrndávanu a oživovatelem krav a smyslů.

Šrímad-Bhágavatam 1.8.21

Pán, k Němuž se nelze přiblížit žádným hmotným způsobem, sestupuje ze Své nekonečné a bezpříčinné milosti na Zemi, aby projevil zvláštní přízeň Svým čistým oddaným a aby potlačil vzestup démonských osob. Královna Kuntí uctívá právě inkarnaci neboli sestoupení Pána Kršny nade všechny ostatní inkarnace, neboť v této konkrétní inkarnaci je Pán mnohem přístupnější. V inkarnaci Pána Rámy byl od samotného dětství stále jen synem krále, ale v inkarnaci Kršny, i když se narodil jako syn krále, opustil ihned po Svém zjevení Svého skutečného otce a matku (krále Vasudévu a královnu Dévakí) a přemístil se na klín matky Jašódámájí, aby hrál úlohu obyčejného chlapce-pasáčka

v požehnané Vradžabhúmi, která je velice posvěcená Jeho dětskými zábavami. Pán Kršna je proto milostivější nežli Pán Ráma. K bratrovi Kuntí Vasudévovi a celé jeho rodině byl také nepochybně velice laskavý. Kdyby se nestal synem Vasudévy a Dévakí, nemohla by Ho královna Kuntí prohlašovat za svého synovce a oslovovat Kršnu s rodičovskou láskou. Nanda a Jašódá jsou však ještě blaženější, neboť mohli vychutnávat Pánovy dětské zábavy, které jsou ještě přitažlivější než všechny ostatní. Jeho dětským zábavám předvedeným ve Vradžabhúmi, jejichž prototypem jsou Kršnovy věčné činnosti na původní Kršnalóce, planetě popisované v Brahma-sanhitě jako *cintāmaṇi-dhāma*, se nic nevyrovná. Pán Šrí Kršna sestoupil do Vradžabhúmi s celým Svým transcendentálním příslušenstvím a doprovodem. Šrí Čaitanja Maháprabhu proto potvrdil, že nikdo nemá takové štěstí jako obyvatelé Vradžabhúmi, zvláště pasačky krav, které zasvětily vše, co měly, uspokojení Pána. Díky Jeho zábavám s Nandou a Jašódou, s pastevci a především s malými pasáčky krav a s kravami, Mu přísluší jméno Góvinda. Pán Kršna jako Góvinda je nakloněn hlavně bráhmanům a kravám, čímž naznačuje, že blahobyt lidstva závisí hlavně na těchto dvou věcech — na bráhmanské

kultuře a na ochraně krav. Jsou-li zanedbávány, Pán Kršna není nikdy spokojen.

Na začátku svých modliteb Kuntídéví říká: *namasye puruṣaṁ tvādyam īśvaraṁ prakṛteḥ param.* „Skládám své poklony této osobnosti, purušovi, který je *prakṛteḥ param,* je nad tímto hmotným stvořením.“ Již na počátku nám Kuntídéví vysvětluje, že Bůh je nejvyšší puruša, Nejvyšší Osoba. Není neosobní. Je Osobou, ale není osobou z tohoto hmotného světa nebo z tohoto hmotného stvoření a nemá hmotné tělo. To musíme pochopit. Impersonalisté kvůli svému omezenému poznání nemohou přijmout, že Nejvyšší Absolutní Pravda je osoba, protože si dokáží představit pouze takovou osobu, kterou znají z hmotného světa. To je jejich nedostatek. Proč by měl být Bůh osobou z tohoto hmotného světa? Kuntídéví proto hned na začátku vyjasňuje toto nedorozumění, když říká, že Pán je *prakṛteḥ param*, že stojí nad tímto hmotným stvořením. Přesto je osobou, a milostí Kuntí můžeme porozumět tomu, že tato Nejvyšší Osoba, Nejvyšší Pán, i když je *alakṣyam,* neviditelný, se nyní zjevil před našima očima jako Kršna.

Kuntídéví říká: *kṛṣṇāya vāsudevāya.* Slovo *vāsudeva* se někdy vysvětluje jako „všeprostupující“. Impersonalisté chápou Vásudévu tímto způsobem a Kuntídéví zde

proto zdůrazňuje: „Všeprostupující Vásudéva je Kršna.“ *Īśvaraḥ sarva-bhūtānāṁ hṛd-deśe 'rjuna tiṣṭhati:* Kršna, Nejvyšší Pán, je přítomný v srdci každého, a je proto všepronikající.
Kršna, původní osoba, má tři aspekty: projevuje se jako Nejvyšší Osobnost Božství, jako všepronikající Paramátmá (Nadduše) a jako neosobní záře. Ti, kteří se věnují bhakti-józe, se nezajímají o neosobní záři, která je určena pro obyčejné lidi. Kdybychom bydleli na Slunci, nezajímala by nás sluneční záře. Podobně se lidé, kteří jsou pokročilí v duchovním životě, nezajímají o neosobní záři. Zajímají se o purušu, Nejvyšší Osobu, Vásudévu. V Bhagavad-gítě stojí, že k této realizaci Nejvyšší Osoby člověk dojde po mnoha a mnoha zrozeních (*bahūnāṁ janmanām ante*). Džňání, impersonalisté, které přitahuje záře Brahmanu, se snaží porozumět Absolutní Pravdě na základě svého poznání, avšak nevědí, že jejich poznání je nedokonalé a omezené, zatímco Kršna, Absolutní Pravda, je neomezený. Není možné, abychom se k neomezenému přiblížili svými omezenými smysly.
Milostí oddaných jako Kuntídéví můžeme pochopit, že všeprostupující Absolutní Pravda, Vásudéva, Paramátmá, je Osobně přítomná jako Kršna (*kṛṣṇāya vāsudevāya*). Pro impersonalisty je však velice těžké

takto realizovat Vásudévu. Kršna říká v Bhagavad-gítě (7.19):

bahūnāṁ janmanām ante
jñānavān māṁ prapadyate
vāsudevaḥ sarvam iti
sa mahātmā sudurlabhaḥ

„Ten, který má skutečné poznání, se Mně po mnoha zrozeních a smrtích odevzdá, neboť ví, že jsem příčinou všech příčin a všeho, co existuje. Taková velká duše je velice vzácná.“ Slovo *mahātmā* znamená „velkomyslný“. Ten, kdo nedokáže pochopit Kršnu, není velkomyslný. Je naopak velice omezený. Pouze velkomyslný člověk může Kršnu Jeho milostí poznat. Kršnovi můžeme porozumět oddanou službou. Tato metoda se nazývá *sevonmukha. Sevonmukhe hi jihvādau.* Vásudévu můžeme zrealizovat službou a tato služba začíná jazykem. Jazyk používáme ke dvěma činnostem: k mluvení a k ochutnávání. Když člověk pravidelně opakuje Haré Kršna mantru, naslouchá této zvukové vibraci a ochutnává prasádam, jídlo obětované Kršnovi, může touto jednoduchou metodou realizovat Vásudévu, Kršnu. Kršna se mu Sám zjeví. Pouhá snaha z naší strany ale k realizaci Kršny nestačí. Svým úsilím a láskyplnou oddanou službou se kvalifikujeme k tomu, že se nám Kršna Sám zjeví (*svayam eva sphuraty adaḥ*).

Kršna velice touží po tom, aby nás mohl vzít zpátky domů, zpátky k Bohu, ale my jsme velice tvrdohlaví a nechceme se vrátit. Vždy proto hledá nejrůznější způsoby, jak nás přivést zpět. Je jako milující otec. Když neposlušný syn opustí svého otce a toulá se po ulicích bez jídla a střechy nad hlavou a velice trpí, otec se ho vždy snaží přivést zpátky. Podobně je Kršna nejvyšším otcem a všechny živé bytosti v tomto hmotném světě jsou jako zbloudilé děti, které odešly od svého bohatého otce a toulají se po ulici. Největším dobrodiním je proto dát všem ostatním lidským bytostem vědomí Kršny. Lidskou bytost nemůže uspokojit žádný hmotný zisk, ale když získá vědomí Kršny, ucítí skutečné uspokojení. Zmatenému chlapci, který se toulá po ulici, můžeme říci: „Můj drahý hochu, proč si způsobuješ takové utrpení? Tvůj otec je velice bohatý člověk. Proč se tedy touláš po ulici?“ A když pochopí: „Ano, jsem synem velice důležitého člověka. Proč bych se měl potulovat po ulici?“, může se vrátit domů. Nejlepší službou je proto připomenout všem, kteří zapomněli na Kršnu: „Jste nedílnou částí Kršny. Jste synové Nejvyššího Pána, který je vlastníkem všeho bohatství. Proč hnijete v tomto hmotném světě?“ To je největší služba. Májá, iluze, je velice silná, ale povinností každého oddaného je osvítit všechny

vědomím Kršny. Kuntí například nejprve říká, že i když Kršna, Nejvyšší Osoba, je přítomný uvnitř i vně všeho, darebáci a hlupáci Ho nemohou vidět. Proto poznamenává: „Tady je Pán — Kršna.“
Kršna je všeprostupující Nejvyšší Osobnost Božství (*kṛṣṇāya vāsudevāya*), ale je pro Něho velkým potěšením stát se synem Dévakí (*devakī nandanāya*). O Dévakí-nandanovi se hovoří také v Atharva Védě. Kršna přichází jako Dévakí-nandana a Jeho otec je Nanda-gópa, Nanda Maharádž. Kršnu těší, když se Jeho oddaní k Němu chovají jako otec a matka. I když se v tomto hmotném světě snažíme přijímat Nejvyššího jako svého otce, Kršna se chce stát naším synem. Má radost, když se stane synem oddaného. Obyčejní lidé chtějí Boha za svého otce. To Kršnu ale příliš netěší, protože syn po svém otci vždy něco chce: „Dej mi tohle, dej mi tamto.“ Kršna má samozřejmě nesmírně mocné energie, s jejichž pomocí může každého zásobit podle jeho přání. *Eko bahūnāṁ yo vidadhāti kāmān.* Dává jídlo slonům i mravencům, proč by tedy nedal jídlo lidem? Darebáci to ale nevědí. Pracují ve dne v noci jako osli, aby si vydělali na svůj denní chléb, a když jdou do kostela, modlí se: „Chléb vezdejší dej nám dnes.“ To je jediné, o co se starají.

I když je živá bytost synem nejbohatší osoby, sama si vytváří problémy se sháněním svého denního chleba. Tomu se říká nevědomost. Myslí si: „Když nevyřeším problém, jak získat svůj denní chléb, když nebudu řídit ve dne v noci svůj kamión, jak mohu žít?“ V tom spočívá nesmyslnost naší moderní civilizace. Není třeba vytvářet problémy se sháněním potravy. Kršna nám může dát neomezené množství chleba. V Africe jsou tisíce slonů a Kršna jim všem dává potravu. Když může dávat potravu slonům, proč by nemohl zajistit potravu lidským bytostem? Bhágavatam proto říká: „Neztrácejte čas sháněním svého denního chleba.“

tasyaiva hetoḥ prayateta kovido
na labhyate yad bhramatām upary adhaḥ

Neměli bychom ztrácet čas řešením ekonomických problémů. Ekonomický rozvoj je nesmysl. Myšlenka je to zajisté velmi revoluční a lidé mě kvůli tomu mohou i nenávidět. Mohou se ptát: „Co to Svámídží říká?“ Ale je to tak. Honit se za ekonomickým rozvojem je šílenství. Představte si, že někdo má bohatého otce a dostatek potravy a ví: „Můj otec je nejbohatším člověkem ve městě.“ Jaké potom může mít ekonomické problémy? A v takovém postavení jsme i my. Nemáme žádné ekonomické problémy. Všeho máme dostatek. Chceme vodu — a vidíte? Kolem jsou celé oceány vody.

Chceme samozřejmě čistou vodu, a tak když je vody nedostatek, vyhledáme pomoc u Kršny, Jehož vůlí se voda vypaří a promění v mraky a v podobě deště potom padá na zem voda, která je sladká. Jinak bychom ji nemohli pít.

Všechno je ovládáno a všeho — vody, světla, tepla atd. — je dostatek.

oṁ pūrṇam adaḥ pūrṇam idaṁ
pūrṇāt pūrṇam udacyate
pūrṇasya pūrṇam ādāya
pūrṇam evāvaśiṣyate

„Nejvyšší Pán, Osobnost Božství, je dokonalý a úplný, a protože je naprosto dokonalý, vše, co z Něho emanuje, jako například tento vnímatelný svět, je dokonale vybaveno jako úplný celek. Vše, co pochází z dokonalého celku, je samo o sobě také dokonalé. Protože On je dokonalým celkem, zůstává v dokonalé rovnováze, i když z Něho emanuje tolik dokonalých jednotek.“ (Íšópanišad, Vzývání)

Kršnovy zásoby se nikdy nevyčerpají. Když budeme poslušní, Nejvyšší Pán nás vždy vším zásobí. Člověk vědomý si Kršny proto nemá žádné ekonomické problémy; Kršna mu dává vše v dostatečném množství. Sousedé vedle našeho chrámu v Los Angeles nám někdy závidí. Říkají našim oddaným: „Nepracujete, nemáte

žádné starosti. Máte čtyři auta a vždy se dobře najíte. Jak je to možné?“ Ve skutečnosti mají pravdu. Dostáváme vše, co potřebujeme a nemáme žádné problémy, neboť ten, kdo se stane upřímným služebníkem Kršny, má všechno zajištěné. Závidí nám, protože nechodíme do práce, a přece máme tolik věcí. Přesto se k nám ale nikdy nepřipojí. Říkáme jim: „Pojďte, zpívejte Haré Kršna.“ „Ne, ne. To nemohu.“ „Jak chcete. Jezděte tedy dál se svými kamióny.“ Jezdí kolem se svými auty jako o život a vytvářejí nebezpečí nejen pro sebe, ale i pro ostatní. Každou chvíli může dojít k nehodě. A oni tomu říkají civilizace. To je nesmysl. To není civilizace. Civilizace znamená blahobyt a klid, *śānti.* V míru a blahobytu si může být každý vědomý Kršny.

Lidé pracují velice těžce ve dne v noci pro trochu jídla a nevědí, že všechnu potravu již mají zajištěnou. *Avidyā karma-saṁjñānyā tṛtīyā śaktir iṣyate* (Višnu Purána 6.7.61). Tento hmotný svět je plný nevědomosti (*avidyā*). Jediným cílem všech našich činností by mělo být vysvobodit se z této nevědomosti. Myslíme si, že jsme toto hmotné tělo a že můžeme žít, jen když budeme pracovat ve dne v noci za trochu jídla. To je nevědomost. V takové nevědomosti jsme žili v jiných tělech než v lidských — jako ptáci nebo jako divoká

zvířata, ale v tomto životě bychom měli vést pokojný a mírumilovný život a dotazovat se na Absolutní Pravdu (*jīvasya tattva-jijñāsā, athāto brahma-jijñāsā*).
V klidu sedíme a ptáme se na Kršnu. To by měl udělat každý. To je skutečný život. Proč bychom měli pracovat ve dne v noci jako osli? Co je to za život? To není žádný život. Bhágavatam proto lidem inteligentním (*kovida*) říká: „Smyslem vašeho života by mělo být porozumění Absolutní Pravdě.“ Jak potom ale vyřeším své ekonomické problémy? Všechno štěstí, které očekáváme z ekonomického rozvoje, přijde postupem času samo. *Tal labhyate duḥkhavad anyataḥ* (Bhág. 1.5.18). Všichni hledáme štěstí. Hledáte snad neštěstí? Ovšemže ne. Proč k vám tedy přichází? Když nechcete zažívat potíže a neštěstí, proč jsou stále s vámi? Každý musí zažít určitou míru štěstí a neštěstí podle své karmy. S neštěstím je to tedy stejné jako se štěstím — obojí přijde bez pozvání.
Každý máme předurčenou jistou míru štěstí i neštěstí, která nás čeká a nemine. Naším jediným zájmem by proto mělo být vysvobodit se z hmotného podmínění. Podle naší karmy se někdy rodíme na vyšších planetárních systémech jako polobozi, někdy se rodíme jako kočky a psi a někdy jako červi ve výkalech. Čaitanja Maháprabhu proto říká:

ei rūpe brahmāṇḍa bhramite kona bhāgyavān jīva guru-kṛṣṇa-prasāde pāya bhakti-latā-bīja
„Živé bytosti putují celým vesmírem podle své karmy. Některé jsou povýšeny na vyšší planetární systémy a některé klesají do nižších planetárních systémů. Z milionů takových živých bytostí může milostí Kršny pouze jedna šťastlivá získat společnost pravého duchovního učitele. Milostí Kršny a duchovního učitele pak živá bytost obdrží semínko rostliny oddané služby.“ (Čč. Madhja 19.151) Jen živá bytost, která má velké štěstí, dostane příležitost sdružovat se s Kršnou a Jeho oddanými, a tak získá semínko oddané služby v podobě zpívání Haré Kršna mantry a její život bude vznešený. Kuntídéví proto zaměřuje naši pozornost na Kršnu, Nejvyšší Osobu, který je *alakṣya*,neviditelný. Kdo je tato neviditelná osoba? Kršna. Někdo může říci: „Kršna? Existuje tolik Kršnů.“ Kuntídéví proto říká: „Modlím se k Vásudévovi, synovi Vasudévy.“ „Existuje tolik Vásudévů.“ „Ne. *Nanda-gopa-kumārāya:* Modlím se k nevlastnímu synovi Maharádže Nandy.“ Kuntí takto třikrát zdůrazňuje: „Myslím tím Kršnu.“
Kršna se původně narodil jako syn Dévakí a Vasudévy, ale ve Svém dětství se těšil ve společnosti matky Jašódy a Nandy Maharádže. To je Jeho zábava. *Ānanda-līlāmaya-vigrahāya:* Kršnovy zábavy jsou

blažené. *Ānandamayo 'bhyāsāt* (Védánta-sútra 1.1.12). Kršna je Svou povahou plný blaženosti. Nikdy neuvidíme Kršnu nešťastného. Je vždy šťastný a kdokoliv je v Jeho společnosti, je také šťastný. Je proto známý jako Góvinda. Slovo *go* znamená „smysly“. Snažíme se uspokojit své smysly, a když se sdružujeme s Kršnou, můžeme si svými smysly hojně užívat, stejně jako gópí, které s Kršnou tančily. V Kršnově společnosti můžeme plně uspokojovat své smysly, ale tento smyslový požitek není na hrubé úrovni; je to duchovní smyslový požitek, který je stejný jako v duchovním světě. *Ānanda-cinmaya-sad-ujjvala-vigrahasya.* Tato *ān anda,* blaženost, není ánanda třetí třídy, jakou prožíváme prostřednictvím svých tělesných smyslů. Takový požitek na tělesné úrovni není ánanda, ale iluze. Myslíme si: „Užívám si,“ ale tato ánanda není skutečná, protože hmotnými smysly si nemůžeme užívat příliš dlouho. Každý zažil, že taková hmotná blaženost jednou skončí. Na rozdíl od ní však požitek na duchovní úrovni nikdy nekončí; naopak, vzrůstá. *Ānanda-cinmaya-sad-ujjvala-vigrahasya govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi* (Brahma-sanhitá 5.32). Proto musíme žít ve společnosti Góvindy.

Je zde také řečeno: *govindāya namo namaḥ.* „Skládám své uctivé poklony Góvindovi.“ Hnutí pro vědomí

Kršny je tak vznešené, že člověku umožní navázat přímý vztah s Góvindou. Uctívání Božstev Kršny v chrámu nám také umožňuje přímý styk s Góvindou. *Śrī-vigrahārādhana-nitya-nānā-śṛṅgāra-tan-mandira-mārjanādau* (Šrí-gurv-aštaka 3). *Vigraha*, Božstvo Kršny, se zjevuje Kršnovou milostí. Protože Kršna je *alakṣya* neboli neviditelný, zjeví se nám v podobě, kterou můžeme vidět. Kršna není kámen, dřevo nebo kov. Kršna je vždy Kršna, ale protože nemůžeme vidět nic jiného než hmotné prvky jako je dřevo, kámen nebo kov, zjevuje se v podobě vytvořené z těchto prvků. Když jsme ve společnosti Božstev, stýkáme se s Kršnou Osobně. Jelikož je neviditelný, z laskavosti přijímá podobu, kterou můžeme vidět. To je Kršnova milost. Nemyslete si: „Tady je kamenný Kršna.“ Kršna je všechno, a je proto také kámen, ale není žádný mrtvý kámen, který by nemohl nic dělat. Dokonce i když má podobu z kamene nebo kovu, Kršna může jednat jako Kršna a ten, kdo uctívá Božstva, to chápe. *Svayam eva sphuraty adaḥ.* I když je Božstvo Kršny zdánlivě kamenné, může s oddaným hovořit. To se již mnohokrát stalo.

Mám proto velkou radost, že moji žáci pěkně oblékají Božstva, obětují Jim chutná jídla a udržují čistotu v chrámu. *Śrī-mandira-mārjanādau. Mārjana* znamená

„čištění“. Ať už člověk obléká Kršnu nebo uklízí chrám, získá stejný duchovní prospěch. Nemyslete si: „Já jenom uklízím, zatímco on obléká Božstva.“ Oblékání Božstev a uklízení chrámu jsou na stejné úrovni, protože Kršna je absolutní. Měli bychom se proto jakýmkoliv způsobem zaměstnat ve službě Kršnovi a náš život bude úspěšný. To je cíl hnutí pro vědomí Kršny.

Milostí Kuntídéví můžeme pochopit, že Kršna, Vásudéva, je Nejvyšší Osobností Božství.

Slovo *vāsudeva* také naznačuje, že Pána můžeme pochopit, když se dostaneme na úroveň čistého dobra, která se nazývá *vasudeva* neboli *višuddha-sattva. Sattvam višuddhaṁ vasudeva-śabditam* (Bhág. 4.3.23). Abychom pochopili Nejvyššího Pána, musíme nejprve dospět na úroveň dobra (*sattva*). Kvalita dobra je ale v hmotném světě někdy znečištěná nižšími kvalitami nevědomosti a vášně. Naslouchání o Kršnovi však může člověk přijít na úroveň čistého dobra. *Śṛṇvatāṁ sva-kathāḥ kṛṣṇaḥ puṇya-śravaṇa-kīrtanaḥ.* Měli bychom se vždy snažit naslouchat a zpívat o Kršnovi — dvacet čtyři hodin denně — a tímto způsobem se naše srdce zbaví všech nečistot. Tato metoda nespočívá pouze v navštěvování sedmidenních přednášek ze Šrímad-Bhágavatamu,

zvaných *bhāgavata-saptāha.* To je jen jiný způsob podvádění. V Bhágavatamu je řečeno: *naṣṭa-prāyeṣv abhadreṣu nityaṁ bhāgavata-sevayā.* Slovo *nityam* znamená „denně“ nebo „dvacet čtyři hodiny denně“. Měli bychom vždy číst Šrímad-Bhágavatam a vykonávat pokyny duchovního učitele. Slovo *bhāgavata* se může vztahovat buď na duchovního učitele, nebo na knihu Šrímad-Bhágavatam. Člověk by měl tedy vždy sloužit osobě *bhāgavata* nebo knize *Bhāgavata. Bhagavaty uttama-śloke bhaktir bhavati naiṣṭhikī.* Potom bude navždy pevně (*naiṣṭhikī*) umístěn v oddané službě Nejvyšší Osobnosti Božství. Tímto způsobem by měl každý zrealizovat, jaký prospěch přináší předepsaný proces duchovního života v hnutí pro vědomí Kršny a měl by se ho snažit šířit mezi ostatní lidi. Probudit v druhých dřímající vědomí Kršny je tou největší dobročinností na světě. Můžeme vidět, jak se oddaní, kteří se k nám připojili před čtyřmi nebo pěti lety, tímto způsobem očistili a jsou si vědomí Kršny. Podobně můžeme probudit i ostatní. To není nic těžkého. Způsob je stejný.

Když budeme kráčet ve stopách oddaných jako královna Kuntí, budeme moci pochopit Kršnovu totožnost. Totožnost nějakého člověka můžeme například zjistit tak, že se ho zeptáme, jaké je jméno jeho otce. Šrímad-

Bhágavatam nám tedy představuje Boha a říká, jaké jméno má Jeho otec a Jeho matka, a dokonce i jaká je Jeho adresa. Nejsme impersonalisté, kteří mají o Bohu pouze nejasnou představu. Ten, kdo využije příležitosti, kterou mu dává hnutí pro vědomí Kršny, může Bohu porozumět plně a dokonale.

Kapitola 5

Kuntí přirovnává Kršnu k lotosům

namaḥ paṅkaja-nābhāya
namaḥ paṅkaja-māline
namaḥ paṅkaja-netrāya
namas te paṅkajāṅghraye
Skládám hluboké poklony Tobě, ó Pane, Jehož břicho je poznačeno prohlubní podobnou lotosovému květu, Jenž jsi neustále ozdobený girlandami z lotosových květů, Jehož pohled chladí jako lotos a Jenž máš na chodidlech reliéfy lotosů.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.22
Zde jsou uvedeny některé ze zvláštních znaků na duchovním těle Osobnosti Božství, jimiž se Jeho tělo liší od ostatních. Toto jsou zvláštní rysy těla Nejvyššího Pána. Může se zdát, že Pán vypadá jako jeden z nás, ale na Jeho těle jsou zvláštní znaky, kterými se liší od všech ostatních druhů těl. Šrímatí Kuntí o sobě prohlašuje, že jako žena není způsobilá vidět Pána. To je obecné pravidlo, neboť ženy, šúdrové (třída dělníků) a dvidža-bandhuové neboli zkažení potomci tří vyšších tříd nemají dostatek inteligence k tomu, aby chápali transcendentální skutečnosti, které se týkají duchovního jména, slávy, vlastností, podob atd. Nejvyšší Absolutní

Pravdy. Tyto osoby, i když nemohou porozumět duchovnímu jednání Pána, Ho mohou vidět v podobě *arcā-vigraha.* Pán sestupuje do hmotného světa jako *arcā-vigraha,* aby obdařil Svou přízní pokleslé duše včetně žen, šúdrů a dvidža-bandhuů. Jelikož pokleslé duše nevidí nic než hmotu, Pán sestupuje milostivě do všech nesčetných vesmírů jako Garbhódakašájí Višnu a z lotosovité prohlubně uprostřed Jeho transcendentálního břicha vyrůstá stonek lotosu, na kterém se rodí Brahmá, první živá bytost ve vesmíru. Pán je proto známý jako Pankadžanábhi. Pán Pankadžanábhi přijímá podobu *arcā-vigraha* (Svoji transcendentální podobu), která může být z různých prvků: ze dřeva, ze země, z kovu, z drahokamů, z barev, může být nakreslená v písku nebo může být jen v mysli. Všechny tyto podoby Pána jsou vždy ozdobeny girlandami z lotosových květů a v chrámech, kde jsou uctívány, má vždy vládnout uklidňující atmosféra oddanosti, která upoutá roztěkanou pozornost neoddaných, kteří jsou neustále pohrouženi do hmotných hádek. Lidé, kteří meditují, uctívají podobu Pána v mysli. Pán je tedy milostivý i k ženám, šúdrům a dvidža-bandhuům; stačí, aby byli ochotni navštívit chrám, kde probíhá uctívání různých Božstev, která pro ně byla vytvořena. Lidé, kteří chodí do chrámů,

neuctívají modly, jak prohlašují někteří jedinci s chabým poznáním. Všichni velcí áčárjové zakládali chrámy pro uctívání Boha po celé zemi, aby zprostředkovali milost méně inteligentním lidem; nikdo by neměl předstírat, že už stádium chrámového uctívání překonal, když přitom náleží do kategorie šúdrů a žen nebo ještě nižší. Na Pána bychom se měli začít dívat od Jeho lotosových nohou a postupně zvedat zrak ke stehnům, pasu, hrudi a obličeji. Nikdo by se neměl pokoušet hledět na tvář Pána, dokud si ještě nezvykl dívat se na Jeho lotosové nohy. Šrímatí Kuntí byla tetou Pána, a proto se na Pána nezačala dívat od lotosových nohou, jelikož Pán by se mohl stydět. Aby ušetřila Pána nepříjemné situace, hleděla na Jeho pas a svůj pohled postupně zvedala vzhůru k obličeji a pak zpět dolů k lotosovým nohám. Tak bylo vše v pořádku.
Když vidíme lotosový květ, můžeme si okamžitě vzpomenout na Kršnu. Je to podobné jako s milovaným dítětem. Vidí-li jeho matka nějaké jeho oblečení, jeho boty, malou loďku nebo nějakou jinou hračku, okamžitě si na něj vzpomene: „Tohle jsou boty mého synka. A to jsou jeho hračky. A jeho oblečení.“ To je láska. Takže když někdo opravdu miluje Boha, Kršnu, může na Něj vždy vzpomínat.

Vzpomínat na Kršnu není těžké. Když Kuntídéví popisuje Kršnu, zmiňuje se o lotosových květech. Podobně, když Kršna popisuje Sám Sebe v Bhagavad-gítě, říká: *raso 'ham apsu kaunteya.* „Jsem chutí tekutin.“ Takže když pijeme vodu, můžeme vzpomínat na Kršnu. Dokonce i když někdo pije alkohol a myslí si: „Chuť tohoto nápoje je Kršna,“ jednoho dne se z něho stane velká svatá osoba. Mohu tedy požádat dokonce i opilce, aby se stali vědomými si Kršny, a co pak říci o ostatních, protože Kršna říká: *raso 'ham apsu kaunteya* — „Jsem chutí tekutin.“ V této souvislosti se pod pojmem tekutina rozumí voda. Ale alkohol je také tekutina; je to jen zkvašený a destilovaný cukr s melasou a dalšími přísadami. Je to zajisté špatná věc, protože je to omamná látka. Díváme-li se na věci z určitého pohledu, není špatné nic, ale alkohol je špatný, protože má špatné účinky. V Americe můžete potkat spousty opilců. Rozhodně o ně není nouze. Ale já mohu požádat dokonce opilce: „Když pijete víno, vzpomeňte si, že chuť tohoto nápoje je Kršna. Tímto způsobem můžete začít a jednoho dne se z vás stane světec vědomý si Kršny.“

Pokud tedy chceme, můžeme si být vědomi Kršny za jakýchkoliv okolností. Kršna říká v Bhagavad-gítě (10.10):

teṣāṁ satata-yuktānāṁ
bhajatāṁ prīti-pūrvakam
dadāmi buddhi-yogaṁ taṁ
yena mām upayānti te
„Těm, kteří Mě neustále s láskou a oddaností uctívají, dám poznání, s jehož pomocí ke Mně dospějí.“ Když někdo skutečně se vší vážností hledá Kršnu, najde Ho všude. *Aṇḍāntara-stha-paramāṇu-cayāntara-sthaṁ govindam ādi-puruṣaṁ tam-ahaṁ bhajāmi* (Brahma-sanhitá 5.35). Kršna je přítomný ve vesmíru, v našich srdcích, a dokonce i v atomu. Takže není tak těžké Ho nalézt, jen musíme znát správný způsob. Je to velice jednoduché a podle pokynu Šrí Čaitanji Maháprabhua učíme tuto metodu zadarmo každého, kdo projeví zájem. Základem je zpívání Haré Kršna mantry. Jakmile začne člověk zpívat Haré Kršna, okamžitě Kršnu pochopí.
Podobně se můžeme očistit pouhým nasloucháním nebo přednášením veršů ze Šrímad-Bhágavatamu. Všechno poznání na světě, které je možné získat, najdeme ve Šrímad-Bhágavatamu, ať se jedná o literaturu, poezii, astronomii, filozofii, náboženství nebo lásku k Bohu. *Śrīmad-bhāgavataṁ pramāṇam amalam.* Pouhým čtením Šrímad-Bhágavatamu může člověk získat nejvyšší vzdělání a jeho důkladným

studiem si může dokonale osvojit znalosti všech možných témat. Dokonce i když někdo nerozumí ani jednomu slovu z manter Šrímad-Bhágavatamu, samotné vibrace mají takovou moc, že se člověk očistí pouhým přednášením. *Śṛṇvatāṁ sva-kathāḥ kṛṣṇaḥ puṇya-śravaṇa-kīrtanaḥ.* Slovo *puṇya* znamená „zbožný“, *śravaṇa* znamená „naslouchání“ a *kīrtana*znamená „zpívání“. Ten, kdo přednáší verše Šrímad-Bhágavatamu nebo jim naslouchá, se automaticky stává zbožným. Aby se člověk stal zbožným, musí obvykle vynaložit velké úsilí, ale když jednoduše naslouchá veršům Šrímad-Bhágavatamu nebo Bhagavad-gíty, stane se zbožným automaticky. V každém chrámu hnutí pro vědomí Kršny je proto pevně stanovena zásada, podle které se každý den koná přednáška, zakládající se na naslouchání a přednášení. V našem hnutí chceme připravovat duchovní vůdce, ale bez naslouchání a přednášení se nikdo nemůže stát vůdcem. V hmotném světě to samozřejmě možné je, ale nikoliv v duchovním světě.

mālī hañā sei bīja kare āropaṇa
śravaṇa-kīrtana-jale karaye secana
(Čč. Madhja 19.152)

Nasloucháním a zpíváním se zalévá semínko oddané služby, které nám pomůže vyvinout naše původní vědomí.
Kuntídéví, velká oddaná, nám tedy ve svých modlitbách dává příležitost stát se vědomými si Kršny jen tím, že soustředíme svou mysl na lotosový květ, *paṅkaja*. *Paṅka* znamená „bláto, bahno“ a *ja* znamená „vzniknout“. Ačkoliv lotosový květ vyrůstá z bahna, je nejdůležitější květinou a Kršna ho má velice rád. Kuntídéví proto přirovnává všechny části Pánova těla k lotosovým květům, takže kdykoliv člověk uvidí lotosový květ, ihned bude myslet na Kršnu: „Kršnova pupeční prohlubeň je jako lotos a z ní vyrůstá stonek lotosu, z něhož se zrodil Brahmá, stvořitel tohoto vesmíru. Ve vesmíru je mnoho planet, moří, hor a měst plných automobilů a jiných věcí, ale celý vesmír vznikl z tohoto lotosu.“
Namaḥ paṅkaja-māline. Z Kršny pochází překrásný lotosový květ, který je zárodkem celého vesmíru. Kršna ale není zdrojem pouze jednoho takového květu. Není tak chudý, aby nemohl stvořit více než jeden lotosový květ. Stejně jako můžeme udělat girlandu z mnoha květin, Kršna je zdrojem nekonečně mnoha vesmírů, které můžeme přirovnat k velké girlandě z lotosů. Takový je Bůh. *Yasyaika-niśvasita-kālam*

athāvalambya / jīvanti loma-vilajā jagadaṇḍa-nāthāḥ (Brahma-sanhitá 5.48). Kršna je neomezený. Velice se zajímáme o tuto jednu planetu, ale v Kršnově stvoření je nekonečně mnoho planet. Nemůžeme je spočítat, stejně jako nemůžeme spočítat vlasy na hlavě. Taková je povaha Kršnova stvoření. Můžeme dát jiný příklad. Na jednom stromě je nekonečně mnoho listů a podobně existuje i nekonečně mnoho planet a nekonečně mnoho vesmírů. Kršna je neomezený. Kršnovo břicho je jako lotos, zdobí Ho girlanda z lotosů a Jeho oči jsou také přirovnávány k okvětním lístkům lotosu (*ālola-candraka-lasad-vanamālya-vaṁśī,*Brahma-sanhitá 5.31). Takže i když přemýšlíme jen o tomto jediném verši, ve kterém je Kršnovo tělo popisováno ve spojení s lotosem, můžeme meditovat celý život o tom, jak je Kršna nádherný, jak je moudrý a jak vytváří celé Své stvoření. To se nazývá meditace neboli přemýšlení o Kršnovi. *Dhyānāvasthita-tad-gatena manasā paśyanti 'yaṁ yoginaḥ.* Jógí je ten, kdo neustále myslí na Kršnu.

Ti, kteří přemýšlejí o něčem neosobním, nejsou jógíni. Jejich meditace jednoduše vyžaduje pouze více a více práce (*kleso 'dhikaras teṣām avyaktāsakta-cetasām*) a nemohou dosáhnout ničeho podstatného. Po meditaci proto řeknou: „Dej mi cigaretu. Nějak mi vyschlo v

krku.“ To není žádná meditace. Meditace znamená myslet vždy na Kršnu (*satataṁ cintayanto mām*) a na základě pevného slibu usilovat o pokrok ve vědomí Kršny (*yatantaś ca ḍṛdha-vratāḥ*).
Musíme se očistit. *Paraṁ brahma paraṁ dhāma pavitraṁ paramaṁ bhavān.* Jelikož Kršna je vždy čistý, nemůžeme se k Němu přiblížit v nečistém stavu. Když ale na Kršnu vždy myslíme a vždy o Něm meditujeme, očistíme se. *Puṇya-śravaṇa-kīrtanaḥ.*Meditaci můžeme provádět naslouchánim a opěvováním a přemýšlení o Kršnovi se pak dostaví automaticky. V tom spočívá metoda uvědomování si Kršny. *Śravaṇaṁ kīrtanaṁ viṣṇoḥ smaraṇam.* Slovo *smaraṇam* znamená „vzpomínání“. Když zpíváme a naslouchámе, automaticky přijde vzpomínání a pak se zaměstnáme uctíváním Kršnových lotosových nohou (*sevanam*). Potom bychom se měli zaměstnat uctíváním v chrámu (*arcanam*) a pronášením modliteb (*vandanam*). Potom se zaměstnáme jako Kršnovi služebníci (*dāsyam*), staneme se Kršnovými přáteli (*sakhyam*) a nakonec Kršnovi vše odevzdáme (*ātma-nivedanam*). To je způsob, jak rozvíjet vědomí Kršny.

Kapitola 6

Pán smyslů

yathā hṛṣīkeśa khalena devakī
kaṁsena ruddhāti-ciraṁ śucārpitā
vimocitāhaṁ ca sahātmajā vibho
tvayaiva nāthena muhur vipad-gaṇāt
Ó Hršíkéšo, vládce smyslů a Pane pánů, osvobodil jsi Svou matku Dévakí, kterou dlouho věznil a sužoval závistivý Kansa, a také mne a mé děti před řadou neustálých nebezpečí.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.23
Dévakí, matka Kršny a sestra krále Kansy, byla se svým manželem Vasudévou uvězněna, protože se závistivý král bál, že ho osmý syn Dévakí (Kršna) zabije. Všechny syny Dévakí, kteří se narodili před Kršnou, král zabil, ale Kršna nebezpečí unikl, neboť byl přenesen do domu Nandy Mahárádže, Svého nevlastního otce. Také Kuntídéví a její děti byly zachráněny před řadou nebezpečí. Přízeň, kterou prokázal Pán Kršna Kuntídéví, však byla větší, neboť její děti, na rozdíl od Dévakiných, Pán zachránil. Bylo to proto, že Dévakí měla manžela, Vasudévu, naživu, ale Kuntídéví byla vdovou a nebylo nikoho kromě Kršny, kdo by jí pomohl. Z toho plyne, že Kršna prokazuje

větší přízeň oddaným, kteří jsou v nebezpečí. Někdy je Sám do takového nebezpečí přivede, neboť cítí-li se čistý oddaný bezmocný, jeho pouto k Pánu sílí. Čím silnější je pouto k Pánu, tím větší je úspěch oddaného. Dévakí, oddaná, která se stala Kršnovou matkou, nebyla obyčejná žena. Matkou Nejvyšší Osobnosti Božství se konec konců nemůže stát každý. Kršna svolí a stane se synem jenom nejpokročilejších oddaných. Dévakí a její manžel ve svých předešlých životech podstoupili mnohá odříkání a když se před nimi Kršna zjevil, aby jim dal nějaké požehnání, řekli, že si přejí syna, který by byl stejný jako Bůh. Kdo ale může být stejný jako Bůh? To není možné. Bůh je *asamaurdhva;* nikdo nemůže být stejný nebo větší než On. Nikdo se Mu nemůže vyrovnat. Nikdo nemůže říci: „Já jsem Bůh, ty jsi Bůh, on je Bůh, všichni jsme Bozi.“ Ne. Ten, kdo říká, že je Bůh, je ve skutečnosti pes* a nikoliv Bůh, neboť Bůh je veliký a nikdo s ním nemůže soupeřit. Nikdo se Mu nevyrovná; každý je nižší. *Ekale īśvara kṛṣṇa āra saba bhṛtya:* Bůh, Kršna, je jediným Pánem a všichni ostatní jsou Jeho služebníci, dokonce i velcí polobozi jako Brahmá, Višnu a Šiva, co tedy říci o ostatních. *Śiva-viriñci-nutam.* Ve védských písmech, šástrách, se říká, že Pánu Kršnovi projevují úctu dokonce i Šiva a Brahmá, nejvyšší z polobohů.

* Jedná se o anglickou slovní hříčku *God* (Bůh) — *dog* (pes).

Polobozi jsou na vyšší úrovni než lidské bytosti. Stejně jako jsou lidské bytosti vyšší než zvířata, jsou nad námi polobozi, z nichž nejdůležitější jsou Brahmá a Šiva. Brahmá je stvořitelem vesmíru, Šiva ničitelem a Višnu, Kršna Samotný, je jeho udržovatelem. Pro udržování tohoto hmotného světa existují tři guny neboli kvality hmotné přírody — *sattva-guṇa* (kvalita dobra), *rajo-guṇa* (kvalita vášně) a *tamo-guṇa* (kvalita nevědomosti). Višnu, Brahmá a Šiva představují každý jednu z těchto kvalit. Višnu sattva-gunu, Brahmá radžo-gunu a Šiva tamo-gunu. Tito tři vládci ale nejsou těmito kvalitami ovlivněni. Stejně jako dozorce ve vězení není vězeň, ale pouhý strážce, i Šiva, Višnu a Brahmá ovládají tyto tři guny a nejsou jimi ovlivněni.

Nejvyšším vládcem všech je Kršna, který je známý jako Hršíkéša. Slovo *hṛṣīka*znamená „smysly“. Užíváme si svými smysly, ale konečným vládcem našich smyslů je Kršna. Vysvětlit to můžeme na příkladu ruky. Myslím si: „To je moje ruka a mohu tě udeřit pěstí.“ Jsem velice pyšný. Ale já nejsem vládcem, vládcem je Kršna, protože když mi vezme sílu, nebudu moci rukou ani pohnout. Mohu si myslet: „To je moje ruka a použiji jí,“

ale když je moje ruka ochrnutá, nemohu dělat nic. Mělo by být proto jasné, že i když milostí Kršny tuto ruku mám, nejsem jejím vládcem. To je vědomí Kršny. Rozumný člověk z toho vyvodí: „Když tuto ruku v konečném smyslu ovládá Kršna, měla by Kršnovi sloužit.“ To je správné uvažování. Říkám: „To je moje ruka, to je moje noha, to je moje ucho.“ Takhle mluví i dítě. Když se ho zeptáme: „Co je to?“, odpoví nám: „To je moje ruka.“ Ať si ale namlouváme cokoliv, ve skutečnosti to není naše ruka, byla nám dána. Protože jsem chtěl ruku používat k nejrůznějším činnostem, Kršna mi ji dal: „Tady máš ruku a používej ji.“ Je to tedy dar od Kršny a rozumný člověk bude mít vždy na vědomí: „Cokoliv mám jako své vlastnictví, počínaje tímto tělem a smyslovými orgány, ve skutečnosti není moje. Všechno jsem dostal do užívání, a když všechno patří Kršnovi, proč toho nepoužívat pro Něj?“ Tomu se říká inteligence a vědomí Kršny.

Každý je nedílnou součástí Kršny (*mamaivāṁśo jīva-loke jīva-bhūtaḥ*), a proto smysly každého jsou také Kršnovy. Když své smysly použijeme ve službě Kršnovi, dosáhneme dokonalosti života. *Hṛṣīkeṇa hṛṣīkeśa-sevanaṁ bhaktir ucyate* — když svými smysly (*hṛṣīkeṇa*) sloužíme Hršíkéšovi, skutečnému Pánu smyslů, pak se této službě říká *bhakti*. To je velice

jednoduchá definice *bhakti. Hṛṣīkeśa-sevanam,* nikoliv *hṛṣīka-sevanam* — služba nejvyššímu Pánu smyslů, nikoliv smyslům samotným. Když si pomocí svých smyslů užíváme, jsme v máji, v iluzi, ale když pomocí svých smyslů uspokojujeme Pána smyslů, pak se naší službě říká bhakti.

V tomto hmotném světě používá většinou každý své smysly k tomu, aby si užíval. Takové jednání je májá, iluze, a je příčinou našeho otroctví. Když se ale člověk seznámí s vědomím Kršny, když se očistí a porozumí, že smysly jsou určeny k uspokojení Pána, dosáhne osvobození (*mukta-puruṣa*).

īhā yasya harer dāsye
karmaṇā manasā girā
nikhilāsv apy avasthāsu
jīvan-muktaḥ sa ucyate

„Ten, kdo slouží Kršnovi svým tělem, myslí, inteligencí a slovy, je již osvobozený, i když se nachází v tomto hmotném světě.“ Měli bychom pochopit: „Mé smysly jsou určeny k uspokojování Hršíkéši, Pána smyslů.“ Pán smyslů sídlí v srdci každého. V Bhagavad-gítě (15.15) Pán říká: *sarvasya cāhaṁ hṛdi sanniviṣṭo.* „Sídlím v srdci každého.“ *Mattaḥ smṛtir jñānam apohanaṁ ca.* „Ode Mne pochází paměť, poznání a zapomnětlivost.“

Kršna je tak milostivý, že nám umožní používat své smysly tak, jak chceme. Smysly nám nepatří, jsou Kršnovy, ale Kršna nám dá možnost používat je podle našeho přání. Každý například máme jazyk a představte si, že bychom chtěli jíst výkaly. Řekneme: „Kršno, chci jíst výkaly," a Kršna odpoví: „Jak si přeješ, dostaneš tělo prasete a můžeš jíst výkaly." Kršna je stále s námi. Dává nám odpovídající tělo a stále nám připomíná: „Má drahá živá bytosti, toužila jsi jíst výkaly a nyní jsi k tomu dostala vhodné tělo." Podobně může dát Kršna příležitost například tomu, kdo se chce stát polobohem. Existuje 8 400 000 životních podob a Kršna nám umožní získat určité tělo podle toho, jakým způsobem chceme zaměstnat své smysly: „Tady máš tělo, jaké jsi chtěl. Vezmi si ho." Živá bytost si tak užívá svými smysly, ale nakonec přichází zklamání. Kršna proto říká: *sarva-dharmān parityajya mām ekaṁ śaraṇaṁ vraja*. „Zanech všech těchto činností. Smysly jsi dostal proto, abys Mi mohl sloužit. Protože jich však zneužíváš, jsi neustále vězněn v různých druzích těl. Chceš-li se vysvobodit z tohoto únavného přecházení z jednoho těla do druhého, jednoduše se vzdej smyslového požitku a odevzdej se Mi. Tak se zachráníš." V tom spočívá vědomí Kršny.

Nyní jsou naše smysly znečištěné. Myslím si: „Jsem Američan a smysly bych tedy měl použít ve službě své zemi, své společnosti, svému národu.“ Nebo si mohu myslet: „Jsem Ind a moje smysly jsou indické smysly a měl bych jich tedy použít pro Indii.“ Když je člověk zahalen nevědomostí, neví, že jeho smysly ve skutečnosti patří Kršnovi. Místo toho si myslí, že má americké smysly, indické smysly nebo africké smysly. To je májá neboli iluze. V hmotném životě jsou smysly pokryty označeními jako „americké“, „indické“ nebo „africké“. Když se však očistí a zbaví se všech těchto označení (*sarvopādhi-vinirmuktam*), začíná bhakti. Když si někdo myslí: „Jsem Američan. Proč bych měl tedy přijímat vědomí Kršny a uctívat hinduistického boha?“, je to hlupák. Stejně tak je v iluzi i ten, kdo si myslí: „Jsem mohamedán,“ „Jsem křesťan,“ „Jsem hinduista.“ Člověk musí očistit své smysly, aby pochopil: „Jsem duše a nejvyšší duše je Kršna. Jsem Jeho nedílnou součástí a mou povinností je proto sloužit Mu.“ Když někdo takhle uvažuje, okamžitě se osvobodí a není již Američan, Ind, Afričan nebo cokoliv jiného. Stane se „zkršnovaný“ neboli vědomý si Kršny. To je potřeba. Kuntídéví proto říká: „Můj drahý Kršno, Hršíkéšo, jsi Pánem smyslů.“

Protože jsme toužili po smyslovém požitku, poklesli jsme do tohoto hmotného světa a trpíme v různých druzích těl. To je povaha hmotného světa, a proto dokonce i Kršnova matka musela trpět. Dévakí byla tak pokročilá, že se stala Kršnovou matkou, ale přesto ji týral její vlastní bratr Kansa. Takový je hmotný svět. Živé bytosti v tomto světě tak závidí ostatním, že jsou schopny kvůli svým osobním zájmům sužovat ostatní, dokonce i své nejbližší příbuzné.

Slovo *khala* znamená „závistivý“. Tento hmotný svět je světem závisti a zášti. Já závidím tobě a ty závidíš mně. Hnutí pro vědomí Kršny je určeno pro ty, kteří již nikomu nezávidí. Ten, kdo se dokáže osvobodit od závisti, dosáhl dokonalosti. *Dharmaḥ projjhita-kaitavo 'tra paramo nirmatsarāṇāṁ satām* (Bhág. 1.1.2). Ti, kdo jsou závistiví, jsou v hmotném světě, ale ti, kteří se těchto vlastností zbavili, se nacházejí v duchovním světě. Můžeme to poznat sami. Jestliže jsme závistiví vůči svým přátelům a blízkým, jsme v hmotném světě, a jestliže nejsme závistiví, jsme v duchovním světě. Hned je tedy jasné, jak jsme duchovně pokročilí. Můžeme se přesvědčit. *Bhaktiḥ pareśānubhavo viraktir anyatra ca* (Bhág. 11.2.42). Když jíme, sami cítíme, kdy již nemáme hlad. Nemusíme se ptát ostatních. Stejně tak můžeme zjistit, jestli jsme v hmotném nebo v

duchovním světě. Když jsme závistiví, jsme v hmotném světě, v opačném případě bychom byli v duchovním světě.
Kršnovi můžeme velice pěkně sloužit, pokud jsme osvobozeni od závisti, protože veškerá závist začíná závistí vůči Kršnovi. Někteří filozofové si například myslí: „Proč by měl být Kršna Bůh? Já jsem také Bůh.“ Taková závist je počátkem hmotného života. Myslí si: „Proč by si Kršna měl užívat? Já si chci také užívat. Proč by si měl Kršna užívat s gópími? Stanu se Kršnou a vytvořím společnost gópí a budu si užívat.“ To je májá. Jedině Kršna si může užívat. Říká proto v Bhagavad-gítě: *bhoktāraṁ yajña.* „Jsem jediným uživatelem.“ Když budeme pracovat tak, aby si Kršna mohl užívat, dosáhneme dokonalosti života. Pokud Ho ale chceme napodobovat a myslíme si: „Stanu se Bohem a budu si také tak užívat.“, potom jsme v máji. Naše přirozené postavení je připravovat požitek Kršnovi. V duchovním světě si například Kršna užívá a gópí, transcendentální pasačky krav, obstarávají všechno, aby si Kršna mohl užívat. To je bhakti.
Bhakti je vztah mezi pánem a služebníkem. Povinností služebníka je sloužit svému pánu a pán dává služebníkovi všechno, co potřebuje.

nityo nityānāṁ cetanaś cetanānām
eko bahūnāṁ yo vidadhāti kāmān
(Katha Upanišad 2.2.13)
Védská literatura říká, že Kršna může každému dát všechny jeho životní nezbytnosti. Ve skutečnosti neexistuje žádný nedostatek ani žádné ekonomické problémy. Musíme se jednoduše snažit sloužit Kršnovi a všeho budeme mít dostatek.
Když si Kršna přeje, můžeme mít hojnost všeho. Například v Americe mají všechno, co potřebují, i když v jiných zemích je něčeho nedostatek. Když jsem třeba přijel do Švýcarska, viděl jsem, že všechno, co zde mají, je dovážené. Jediná věc, kterou nedovážejí, je sníh. Kršna ovládá všechno. Ten, kdo se stane oddaným, bude mít dostatek potravy, ale neoddaný zapadne sněhem. Kršna ovládá všechno, takže ve skutečnosti není ničeho nedostatek. Jediné, čeho se nedostává, je vědomí Kršny. Tento svět je zajisté plný nebezpečí. Ale Kuntí říká: „Protože Dévakí je Tvou oddanou, zachránil jsi ji před utrpením, které jí připravoval její závistivý bratr.“ Když Kansa uslyšel, že osmý syn jeho sestry Dévakí způsobí jeho smrt, byl připraven Dévakí zabít. Manžel Dévakí ho ale uklidnil. Povinností manžela je chránit svou ženu, a její muž proto řekl: „Můj drahý švagře, proč jsi tak závistivý? Nemá tě přece zabít tvoje sestra Dévakí, ale

její syn. Dám ti všechny její syny a můžeš si s nimi dělat, co chceš. Proč bys měl zabíjet tuto nevinnou dívku, která se právě vdala? Je to tvoje mladší sestra a měl bys ji ochraňovat stejně jako svou dceru. Proč ji chceš zabít?“ Kansa uvěřil Vasudévovým slovům, že dostane všechny syny Dévakí, a uklidnil se. Vasudéva si myslel: „Musím v této situaci zachránit, co se dá. Když Kansa později dostane do rukou synovce, možná na svou závist zapomene.“ Kansa ale nikdy nezapomněl. Naopak, držel Dévakí a Vasudévu dlouhou dobu (*aticiram*) ve vězení a zabil všechny jejich syny. Nakonec se zjevil Kršna a Vasudévu a Dévakí zachránil. Musíme proto jako Dévakí a Kuntí záviset na Kršnovi. Když Kuntí ovdověla, závistivý Dhrtaráštra stále plánoval, jak zabít jejích pět synů. Myslel si: „Protože jsem se narodil slepý, nemohl jsem zdědit královský trůn a místo mě na něj usedl můj mladší bratr. Teď je mrtvý a trůn mohou získat alespoň moji synové.“ Tak uvažují materialisté: „Já budu šťastný. Moji synové budou šťastní. Moje společnost bude šťastná. Můj národ bude šťastný.“ To je rozšířená sobeckost. Nikdo nemyslí na Kršnu a na to, jestli Kršna bude šťastný. Každý naopak myslí jen na své vlastní štěstí: „Jak se stanu šťastným? Budou šťastné mé děti, má společnost či můj národ?“ S tím se setkáváme všude. Každý zápasí o

existenci a nikdo nemyslí na to, jak potěšit Kršnu.

Vědomí Kršny je velice vznešené. Měli bychom se to snažit pochopit ze Šrímad-Bhágavatamu a Bhagavad-gíty a zaměstnat své smysly ve službě Pánovi smyslů (*hṛṣīkeṇa hṛṣīkeśa-sevanam*). Potom budeme opravdu šťastni.

Kapitola 7

Pánduovci v nebezpečí

viṣān mahāgneḥ puruṣāda-darśanād
asat-sabhāyā vana-vāsa-kṛcchrataḥ
mṛdhe mṛdhe 'neka-mahārathāstrato
drauṇy-astrataś cāsma hare 'bhirakṣitāḥ
Můj drahý Kršno, ochránil jsi nás před jedovatým dortem, před velkým požárem, před kanibaly, před hříšným shromážděním, před strádáním během našeho vyhnanství v lese a před bitvou, kde válčili velcí generálové. A teď jsi nás zachránil před zbraní Ašvatthámy.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.24
V tomto verši jsou popsány nebezpečné situace, do kterých se Pánduovci dostali. Dévakí přivedl její závistivý bratr do nesnází jednou a jinak se jí nic nestalo, ale Kuntídéví a její syny čekala po mnoho let jedna nesnáz za druhou. Durjódhana a jeho přívrženci jim strojili úklady kvůli království, ale Pán pokaždé syny Kuntí zachránil. Jednou chtěli otrávit Bhímu jedovatým dortem, pak se Pánduovci nastěhovali do domu ze šelaku, který Kuruovci zapálili, a Draupadí chtěli jednou vysvléci donaha před hříšným shromážděním Kuruovců a tak ji zneuctít. Pán Draupadí

zachránil tím, že jí poslal nekonečný pruh látky, a Durjódhana a jeho přátelé proto její nahotu nespatřili. Když pak byli Pánduovci vyhnáni do lesa, Bhíma musel bojovat s démonským lidojedem Hidimbou Rákšasou, ale Pán ho ochránil. Ani to však nebyl konec. Po všech těchto útrapách nastala velká bitva na Kurukšétře a Ardžuna se musel střetnout s tak velkými generály, jakými byli mocní vojevůdci Dróna, Bhíšma a Karna. A když už vše skončilo, syn Drónáčárji vystřelil brahmástru, aby zabil dítě v lůně Uttary. Tehdy Pán zachránil posledního žijícího potomka Kuruovců — Mahárádže Paríkšita.

Kuntí vzpomíná na všechna nebezpečí, kterými museli Pánduovci projít, než získali zpět své království. V Bhagavadgítě Pán Kršna říká: *kaunteya pratijānīhi na me bhaktaḥ praṇaśyati.* „Drahý Ardžuno, směle vyhlas po celém světě, že Můj oddaný nikdy nezanikne.“ Pánduovci byli velkými oddanými Pána, ale protože lidé v hmotném světě mají hmotné zájmy, museli čelit mnoha nebezpečím. Jejich materialistický strýc Dhrtaráštra neustále plánoval, jak je zabít a získat království pro své vlastní syny. To byl jeho cíl od samého počátku.

Jednou Dhrtaráštra postavil dům z šelaku, který byl tak hořlavý, že se ho stačilo dotknout hořící zápalkou a byl

v plamenech. Potom synovcům a své švagrové Kuntí řekl: „Postavil jsem pro vás velice krásný dům, ve kterém budete nějaký čas bydlet.“ Dhrtaráštrův bratr Vidura jim ale prozradil jeho záměr: „Chce, abyste v tom domě uhořeli.“ Dhrtaráštrův syn Durjódhana poznal, že Vidura Pánduovcům vše prozradil, a velice se rozzlobil. Taková je politika. I když Pánduovci věděli, že jejich strýc chce dům podpálit, souhlasili s tím, že tam půjdou bydlet. Dhrtaráštra byl přece jejich opatrovníkem a slušelo se poslouchat pokyny nadřízeného. Vykopali však pod domem tunel, kterým se jim podařilo při požáru uniknout.

Když byli Pánduovci ještě doma, Dhrtaráštra jim dal otrávený dort, ale i tehdy se zachránili. A potom *puruṣāda-darśanāt* — potkali lidojeda, démona, který se jmenoval Hidimba Rákšasa, ale Bhíma s ním bojoval a zabil ho.

Jindy byli Pánduovci podvedeni, když hráli šachy na královském shromáždění Kuruovců. Bylo zde přítomno mnoho starších osob jako Dhrtaráštra, Bhíšmadéva, Drónáčárja a další a manželka Pánduovců, Draupadí, byla dána v sázku. Kuruovci řekli Pánduovcům: „Když prohrajete, získáme vaší manželku Draupadí.“ Když Pánduovci prohráli, Karna a Duhšásana ji ihned zajali a

řekli: „Již nepatříš svým manželům. Nyní patříš nám a my s tebou můžeme jednat, jak chceme.“
Karna byl předtím uražen na Draupadině obřadu *svayaṁvara.* V těch dobách si velmi krásné a urozené princezny vybíraly své manžele při obřadu zvaném *svayaṁvara.* V Americe si dnes může každá dívka vybrat manžela, jaký se jí líbí, i když pro obyčejnou dívku to není příliš dobré. V té době ale výjimečně kvalifikované dívky věděly, jak si vybrat vhodného manžela. I takový výběr však měl velice přísné podmínky. Otec Draupadí například při tomto obřadu umístil na strop rybu a vyhlásil, že ten, kdo se chce ucházet o jeho dceru, musí rybě prostřelit šípem oko. Nesmí se však na rybu dívat přímo, ale smí sledovat pouze její odraz v nádobě s vodou, která stála na zemi. Když vyhlásil tyto podmínky, sjelo se k soutěži mnoho princů, neboť odpovědět na výzvu je zásadou kšatriji, hrdinského vládce.
Na tomto obřadu *svayaṁvara* byl přítomný i Karna. Draupadí ve skutečnosti chtěla za svého muže Ardžunu, ale věděla, že když spolu budou Ardžuna a Karna soutěžit, Ardžuna prohraje. V té době nikdo nevěděl, že Karna je kšatrija. Narodil se Kuntí ještě před svatbou, ale to se drželo v tajnosti. Pak vyrůstal v rodině tesaře a patřil proto mezi šúdry, nejnižší třídu ve společnosti.

Draupadí toho využila a prohlásila: „Na tomto obřadu mohou soutěžit pouze kšatrijové. Nechci, aby sem přišel nějaký tesař a ucházel se o moji ruku.“ Tímto způsobem byl Karna ze soutěže vyloučen.
Karna to považoval za velkou urážku a když Pánduovci prohráli Draupadí ve hře, byla to pro něj první příležitost k odplatě. Byl velký přítel Durjódhany a řekl: „Nyní chceme vidět nahou krásu Draupadí.“ Starší Kuruovci jako Dhrtaráštra, Bhíšma a Drónáčárja byli také přítomní, ale neprotestovali. Neřekli: „Co je to za nápad? Chcete svléknout na veřejnosti ženu donaha?“ Protože ale nic nenamítali, ukázalo se, že jsou *asat-sabhāyāḥ,* nekulturní. Pouze nekulturní člověk chce vidět nahou ženu, i když je to dnes v módě. Podle védské kultury se nesmí žena ukázat nahá před nikým kromě svého manžela. Protože tito muži chtěli vidět Draupadí nahou na velkém shromáždění, byli to darebáci. Slovo *sat* znamená „ušlechtilý“ a *asat* znamená „hrubý“. Kuntídéví se proto modlí k Pánu Kršnovi: „Zachránil jsi Draupadí na shromáždění hrubých lidí.“ Když se Kuruovci snažili vysvléci Draupadí donaha, Kršna jí poslal nekonečný pruh sárí, takže nemohli dojít k jeho konci. Když látka, kterou z Draupadí strhávali, naplnila celou místnost, unavili se,

neboť viděli, že se jim nikdy nepodaří Draupadí vysvléci.
Draupadí se nejprve snažila své sárí držet. Co jiného mohla dělat? Byla konec konců žena a Kuruovci ji chtěli svléci. Naříkala proto a modlila se ke Kršnovi: „Zachraň moji počestnost," ale zároveň se také snažila zachránit sama tím, že držela rukou své sárí. Potom si pomyslela: „Takhle se nemohu zachránit," a zdvihla obě ruce nad hlavu a modlila se: „Kršno, jestli chceš, zachraň mě." A Kršna odpověděl na její modlitby.
Není proto příliš dobré, když se snažíme sami zachránit. Měli bychom raději záviset na Kršnovi: „Kršno, budu rád, jestli mě zachráníš. Jestli ne, můžeš mě zabít. Můžeš dělat, co chceš." Jak říká Bhaktivinód Thákur:
mānasa, deha, geha—yo kichu mora
arpiluṅ tuya pade, nanda-kiśora
„Můj drahý Pane, vše, co mohu považovat za své vlastní, odevzdávám Tobě. A co všechno vlastním? Mám toto tělo a mysl, malý dům a svou ženu a děti, ale vše, co mám, odevzdávám Tobě." To je úplné odevzdání se.
Kršnův oddaný se Kršnovi bez výhrad plně odevzdá, a proto se nazývá *akiñcana.*Slovem *kiñcana* se označuje něco, co si necháme pro sebe, a *akiñcana* je ten, kdo si pro sebe nic nenechává. I když by se člověk měl takto

odevzdat, v hmotném světě bychom neměli falešně napodobovat zcela odevzdané duše. Podle příkladu Rúpy Gósvámího bychom měli padesát procent svého vlastnictví dát Kršnovi a dvacet pět procent svým příbuzným, kteří to očekávají, a dvacet pět procent si můžeme nechat pro sebe pro případ nouze. Rúpa Gósvámí všechny své peníze tímto způsobem rozdělil před odchodem ze společenského života a později, když byl jeho bratr Sanátana Gósvámí, také velký oddaný, uvězněn, utratil zbylé peníze, aby ho dostal z vězení. To je příklad úplné odevzdanosti. Podobně se Kršnovi plně odevzdala i Draupadí a nesnažila se sama zachránit. Kršna jí poslal nekonečně dlouhé sárí a Kuruovci její nahotu nikdy nespatřili.

Potom Pánduovci znovu hráli šachy a v sázce byla jejich svoboda — pokud by prohráli, museli odejít na dvanáct let do lesa. Potom by se museli rok skrývat, a pokud by byli odhaleni, museli by odejít na dalších dvanáct let. I tentokrát Pánduovci prohráli a žili tedy dvanáct let v lese a jeden rok se skrývali. Tehdy Ardžuna získal Uttaru.

Všechny tyto události jsou popsány v Mahábháratě. *Mahā* znamená „velký“ nebo „větší“ a *bhārata* označuje Indii. Mahábhárata proto popisuje dějiny velké Indie. Lidé někdy tyto popisy mylně

považují za vymyšlené příběhy nebo mytologii. Mahábhárata a Purány zaznamenávají dějiny, i když ne v chronologickém pořadí. Kdyby byly historické události v tak rozsáhlém časovém rozmezí popisovány chronologicky, kolik by na to bylo potřeba stran? V Mahábháratě jsou proto zachyceny jen nejdůležitější události.

Kuntí ve svých modlitbách ke Kršnovi popisuje, jak zachránil Pánduovce v bitvě na Kurukšétře. *Mṛdhe mṛdhe 'neka-mahārathāstrataḥ.* V bitvě na Kurukšétře válčilo mnoho velkých bojovníků zvaných maha-rathové. Stejně jako dnes dostávají vojáci hodnosti jako poručík, kapitán, plukovník a generál, dříve existovaly hodnosti jako *eka-ratha, ati-ratha* a *mahā-ratha.* Slovo *ratha* znamená „vůz“. Když válečník mohl bojovat proti jednomu vozu, nazýval se eka-ratha, a když byl schopný bojovat proti tisícům vozů, nazýval se mahá-ratha. Všichni vojevůdci v bitvě na Kurukšétře byli mahá-rathové a o mnohých z nich se zmiňuje i Bhagavad-gítá. Obzvláště velkými válečníky byli Karna, Bhíšma a Drónáčárja. Byli tak silní, že dokonce i Ardžuna, i když byl také mahá-ratha, proti nim nic neznamenal. Milostí Kršny ale mohl zabít Bhíšmu, Karnu, Drónáčárju i ostatní a vyjít z boje vítězně. Maharádž Paríkšit se o tom v rozhovoru s Šukadévou

Gósvámím také zmínil: „Kuruovské bitevní pole bylo jako velký oceán a válečníci byli jako dravé ryby. Kršnovou milostí ale můj děd Ardžuna tento oceán velice snadno překonal.“

To je velice důležité. Máme mnoho nepřátel, kteří mohou být velmi silní, ale když zůstaneme pod Kršnovou ochranou, nikdo nám nemůže ublížit. *Rakhe kṛṣṇa māre ke māre kṛṣṇa rakhe ke.* „Nikdo nemůže zabít toho, koho Kršna ochraňuje a nikdo nemůže zachránit toho, koho chce Kršna zabít.“ Velice bohatý člověk například trpí nějakou nemocí. Může mít k dispozici nejlepšího lékaře, léky a nemocnici, ale přesto zemře. To znamená, že si Kršna přál, aby tento člověk zemřel. Všechny takzvané obranné metody, které jsme vynalezli, nejsou k ničemu, pokud si Kršna nepřeje, abychom žili. Démon Rávana byl velice mocný, ale když si ho Kršna v podobě Pána Rámačandry přál zabít, nikdo ho nemohl zachránit. Rávana byl velký oddaný Šivy a modlil se k němu: „Prosím, přijď a zachraň mě před tímto nebezpečím.“ Šiva ale nepřišel. Párvatí, Šivova manželka, se ho zeptala: „Co to má znamenat? Je takový velký oddaný a tolik ti sloužil. Nyní je v nebezpečí a prosí tě o pomoc. Proč mu nejdeš pomoci?“ Šiva odpověděl: „Má drahá Párvatí, co mohu dělat? Proč bych za ním měl jít? Nemohu ho zachránit.“ Když

chce Bůh někoho zabít, nikdo ho nemůže zachránit, a když chce Bůh někoho zachránit, nikdo ho nemůže zabít. *Rakhe kṛṣṇa māre ke māre kṛṣṇa rakhe ke.*
Kuntí vzpomíná, jak Kršna zachraňoval ji a její syny. To je *smaraṇam,* myšlení na Kršnu. „Kršno, jsi tak laskavý, neboť jsi nás zachránil v tolika nebezpečných situacích. Bez Tebe bychom byli ztraceni.“
Poslední nástrahou byla *drauṇy-astra,* zbraň, kterou vystřelil Drónův syn Ašvatthámá. Ašvatthámá se dopustil toho nejhroznějšího zločinu, neboť zabil Pánduovcům pět synů. Na Kuruovském bitevním poli patřili všichni do stejné rodiny a na konci byli téměř všichni mrtví. Jen těchto pět pánduovských synů přežilo. Ašvatthámá si proto myslel: „Když je zabiji a jejich hlavy přinesu Durjódhanovi, jistě ho to potěší.“ Když chlapci spali, Ašvatthámá jim ve spánku usekal hlavy a přinesl je Durjódhanovi. V té době měl Durjódhana zlomenou páteř a nemohl se hýbat. Ašvatthámá řekl: „Drahý Durjódhano, přinesl jsem ti hlavy pěti Pánduovců.“ Durjódhana byl nejprve velice šťastný. Věděl však, jak zjistit, jestli hlavy patří skutečně Pánduovcům. Dotkl se jich a ony se rozpadly. Durjódhana proto řekl: „To nejsou hlavy Pánduovců. To jsou hlavy jejich synů.“ Když Ašvatthámá přiznal, že to jsou opravdu hlavy jejich synů, Durjódhana omdlel, a

když opět přišel k vědomí, řekl: „Zabil jsi všechny naše naděje. Doufal jsem, že v naší rodině přežije alespoň těchto pět synů, ale ty jsi je nyní zabil.“ Potom zklamaný zemřel.
Ardžuna později Ašvatthámu zajal a chtěl ho zabít. Kršna mu ve skutečnosti nařídil: „Zabij ho. On není bráhman; je ještě nižší než šúdra.“ Draupadí ale řekla: „Trápím se, protože moji synové jsou mrtví, ale tento darebák je synem našeho guru maháráždže, Drónáčárji, který pro nás tolik udělal. Jestli Ašvatthámá zemře, potom bude Drónáčárjova manželka, naše matka, velice nešťastná. Prosím, propusť ho.“ Ardžuna Ašvatthámu nechal odejít, ale uražený Ašvatthámá se pomstil a vystřelil brahmástru. Brahmástra je něco jako atomová zbraň a je jí možné zabít nepřítele, ať se nachází kdekoliv. Ašvatthámá věděl, že posledním potomkem kuruovské rodiny je Paríkšit, syn Abhimanjua, který byl v lůně Uttary, a myslel si, že když ho zabije, celá dynastie zanikne.
Když zbraň vystřelil, Uttará, matka Paríkšita Maháráždže, cítila, že dítě v jejím lůně je v nebezpečí. Obrátila se proto na Kršnu a řekla: „Prosím, zachraň mě.“ Kršna Svou mystickou silou vstoupil do jejího lůna a dítě zachránil. Po bitvě na Kurukšétře byl Paríkšit Maháráž, nacházející se ještě v lůně své matky,

posledním potomkem Pánduovců. Když potom přišel na svět, byli živí pouze jeho dědové. Paríkšit Mahárádž byl synem Abhimanjua, který byl synem Ardžuny a Subhadry, Kršnovy sestry. Když bylo Abhimanjuovi šestnáct let, zahynul v boji, ve kterém proti němu spojilo své síly sedm velkých vojevůdců. Paríkšit Mahárádž byl jediným vnukem Subhadry. Jakmile vyrostl, byla mu svěřena vláda nad celým královstvím a všichni Pánduovci odešli do Himalájí. To vše je popsáno v Mahábháratě.

Pánduovcům hrozilo mnoho nebezpečí, ale za všech okolností záviseli na Kršnovi a On je vždy zachránil. V dalším verši je popsáno, jakým způsobem se ke všem těmto pohromám Kuntí stavěla.

Kapitola 8

Ať znovu přijdou všechny pohromy

vipadaḥ santu tāḥ śaśvat
tatra tatra jagad-guro
bhavato darśanaṁ yat syād
apunar bhava-darśanam

Přeji si, aby ke všem těmto pohromám docházelo znovu a znovu, abychom Tě mohli znovu a znovu vidět, neboť vidět Tě znamená už nikdy nespatřit opakované zrození a smrt.

Šrímad-Bhágavatam 1.8.25

Lidé, kteří jsou nešťastní, v nouzi, inteligentní nebo zvídaví, obvykle uctívají nebo začínají uctívat Pána, jestliže předtím vykonali nějaké zbožné činy. Jiní, kteří si libují pouze ve špatnostech, ať už jsou v jakémkoliv postavení, se k Nejvyššímu nemohou přiblížit, neboť jsou oklamáni iluzorní energií. Zbožný člověk v případě pohromy nemá jinou možnost, než hledat útočiště u lotosových nohou Pána. Neustále vzpomínat na lotosové nohy Pána znamená připravovat se na osvobození od zrození a smrti. Proto i když nastanou takzvané pohromy, jsou vítané, protože nám dávají příležitost vzpomínat na Pána, což znamená osvobození.

Ten, kdo přijal útočiště u lotosových nohou Pána — což je ta nejlepší loď k přeplutí oceánu nevědomosti — může dosáhnout osvobození stejně snadno, jako je možné překročit vodu v otisku kopýtka telete. Takové osoby patří do Pánovy říše a nic je nepoutá k tomuto světu, kde nebezpečí číhá na každém kroku.
Pán v Bhagavad-gítě potvrzuje, že tento hmotný svět je nebezpečné místo, kde stále dochází k různým pohromám. Méně inteligentní lidé plánují, jak těmto pohromám zabránit, a nevědí, že toto místo je již svou povahou místem neustálých pohrom. Nemají informace o říši Pána, která je plná blaženosti a kde žádné pohromy nehrozí. Povinností duševně zdravého člověka je nenechat se rozrušit hmotnými pohromami, ke kterým bude zcela jistě docházet za všech okolností. Člověk má přijímat veškerá utrpení, která přinášejí nevyhnutelné rány osudu, a má usilovat o pokrok v duchovní realizaci, neboť to je posláním lidského života. Duše je transcendentální vůči všem hmotným pohromám, a takzvané pohromy jsou proto jen zdánlivé. Člověk například může ve snu vidět, jak ho pojídá tygr, a může proto začít křičet. Ve skutečnosti se však o žádného tygra ani žádné utrpení nejedná, protože to je pouze sen. A stejně tak lze o všech životních pohromách říci, že to jsou pouhé sny. Má-li někdo to štěstí, že oddanou

službou přišel do styku s Pánem, pak je to pro něho skutečný zisk. Každý styk s Pánem prostřednictvím jednoho z devíti druhů oddané služby je vždy krokem kupředu na cestě zpátky k Bohu.

V tomto velice zajímavém verši je napsáno, že *vipadaḥ* — pohromy nebo neštěstí — jsou velice dobré, jestliže díky nim myslíme na Kršnu.

tat te ’nukampāṁ susamīkṣamāṇo
bhuñjāna evātma-kṛtaṁ vipākam
(Bhág. 10.14.8.)

Jak oddaný přijímá nebezpečí? Tento hmotný svět je plný nebezpečí, a různá nebezpečí proto potkají každého. Hloupí lidé, kteří to nevědí, se jim ale ve svém boji o existenci snaží vyhnout. Každý se snaží být šťastný a bezpečný. Tak to chodí v hmotném světě. Každý usiluje o *atyantikaṁ sukham*, konečné štěstí. Pracující člověk si myslí: „Budu velice těžce pracovat, peníze si uložím v bance a až zestárnu, budu si bez práce užívat života.“ Každý si takhle plánuje. Nikdo nechce pracovat; jakmile člověk dostane nějaké peníze, chce přestat pracovat a být šťastný. To ale není možné. Tímto způsobem nikdo nemůže dosáhnout štěstí. Kuntídéví v tomto verši hovoří o *apunar bhava-darśanam.* Předpona *a* znamená „ne“ a *punar bhava* znamená „opakování zrození a smrtí“.

Opravdovým nebezpečím, které musíme zastavit, jsou opakovaná zrození a smrti.
Hmotný svět je plný nebezpečí (*padaṁ padaṁ yad vipadām*). Člověk například může plout přes oceán na nějaké veliké lodi, ale ani velká loď není zcela bezpečná, protože pluje po moři, kde ji každou chvíli mohou potkat nenadálé potíže. Titanic byl důmyslně zabezpečený, ale na své první plavbě se potopil a mnoho významných lidí zahynulo. Jelikož jsme na nebezpečném místě, musí nás potkávat nebezpečí. Tento hmotný svět je sám o sobě nebezpečný. Měli bychom se proto snažit tento oceán nebezpečí co nejdříve překonat. Pokud jsme na moři, stále jsme v nebezpečí bez ohledu na to, jak je naše loď velká. Neměly by nás však znepokojovat mořské vlny. Měli bychom se naopak snažit co nejrychleji oceán překonat a zajímat se jedině o to, jak se dostat na břeh.
Pokud jsme v hmotném světě, budou nás potkávat nepříjemnosti, protože tento svět je plný nepříjemností. I přesto by naším jediným cílem mělo být rozvinutí vědomí Kršny, abychom se po opuštění tohoto těla mohli vrátit zpátky domů, zpátky ke Kršnovi.
Na Kuruovském bitevním poli řekl Ardžuna Kršnovi: „Cokoliv říkáš, je pravda. Nejsem toto tělo. Jsem duše a také všichni ostatní jsou duše. Když je tělo zničeno,

duše existuje dále. Když ale vidím, že můj syn nebo můj děd umírá, nebo že já je zabíjím, jak mohu nalézt útěchu v tom, že oni ve skutečnosti neumírají, ale že jen mění těla? Cítím k nim náklonnost na tělesné úrovni, a proto pociťuji zármutek a utrpení.“

Kršna souhlasil s tím, co Ardžuna řekl. „Ano,“ odpověděl, „to je pravda. Protože máš tělesné pojetí života, musíš trpět. Všechna tato utrpení proto musíš snášet, na to neexistuje žádný jiný lék.“ Kršna řekl Ardžunovi v Bhagavad-gítě (2.14):

mātrā-sparśās tu kaunteya
śītoṣṇa-sukha-duḥkha-dāḥ
āgamāpāyino ’nityās
tāṁs titikṣasva bhārata

„Ó synu Kuntí, krátkodobé pocity horka a chladu a štěstí a neštěstí přicházejí a odcházejí jako letní a zimní období. Pocházejí ze smyslových vjemů, ó Bháratovče, a člověk se musí naučit je snášet, aniž by jimi byl rozrušen.“

V Americe jsou někdy velice chladná rána a v takovém počasí je trochu obtížné se ráno sprchovat. Znamená to ale snad, že se oddaní přestanou ráno sprchovat? Ne. I když je chladno, musíme se pravidelně sprchovat. Musíme vykonávat svoji povinnost i za cenu nějakého utrpení. To se nazývá *tapasya*, odříkání. Tapasja

znamená, že musíme pokračovat v našich duchovních činnostech bez ohledu na nebezpečí a pohromy v tomto světě. To je tapasja neboli dobrovolné přijímání potíží. Ti, kteří složili přísné sliby tapasji, kolem sebe někdy v kruhu zapálí oheň a v žáru slunce v horkém létě sedí uprostřed tohoto ohně a meditují. A v chladném zimním počasí meditují ponořeni po krk ve vodě. To jsou velice tvrdé druhy tapasji. Čaitanja Maháprabhu nám ale nic takového nenařizuje. Naopak, nabízí nám velice pěkný program — zpívejte, tancujte a přijímejte prasádam. My si ale stejně nedáme říci. Jsme tak pokleslí, že nedokážeme přijmout ani takovouto tapasju, i když její provádění je velice snadné a příjemné (*susukhaṁ kartum avyayam*). Raději budeme žít na ulici. Někteří lidé raději pijí alkohol, věnují se sexu a žijí na ulici. Co můžeme dělat?

Hnutí pro vědomí Kršny poskytuje všechny možnosti k tomu, aby lidé mohli přijít, zpívat, tančit, mírumilovně žít, přijímat Kršna-prasádam a být šťastní, ale oni toho nevyužijí. To je jejich neštěstí. Čaitanja Maháprabhu popisuje lidi tohoto věku a říká: „Jsem tak nešťastný, protože Mě zpívání Haré Kršna vůbec nepřitahuje.“ Pán Čaitanja se modlí:

nāmnām akāri bahudhā nija-sarva-śaktis
tatrārpitā niyamitaḥ smaraṇe na kālaḥ

etādṛśī tava kṛpā bhagavan mamāpi
durdaivam īdṛśam ihājani nānurāgaḥ
(Šikšáštaka 2)
Říká, že transcendentální svaté jméno Boha — *Kṛṣṇa* — je stejně mocné jako Kršna Samotný. Kršna má neomezené energie a neomezené energie jsou podobně i v svatém jménu Kršny. Bůh má tisíce jmen, z nichž hlavním je jméno Kršna, pro jehož zpívání neexistují žádná přísná pravidla. Nemusí se zpívat jen v určitou dobu. Můžeme ho zpívat kdykoliv. Kršnovo jméno je navíc totožné s Kršnou Samotným. Svaté jméno Kršny *je* proto Kršna.
Neměli bychom si myslet, že Kršna žije ve Svém sídle, Gólóce Vrndávaně, a že Jeho jméno je od Něho odlišné. V hmotném světě se samozřejmě na základě hmotného pojetí jméno liší od skutečnosti, kterou představuje, ale v absolutním světě takové rozdíly neexistují. Jméno je stejně mocné jako Kršna Samotný. Máme jazyk, a když tento jazyk zaměstnáme zpíváním Haré Kršna, přijdeme okamžitě do přímého styku s Kršnou, jelikož jméno Kršna a osoba Kršna se neliší. Můžeme si myslet, že Kršna je velice daleko, ale Kršna je také v nás. Je daleko, ale zároveň je nám nejblíže. Ale i když si myslíme, že Kršna je daleko, Jeho jméno je zde. Můžeme zpívat Haré Kršna, a tak máme Kršnu

okamžitě na dosah. Tímto snadným způsobem se můžeme ke Kršnovi přiblížit. Zpívání Haré Kršna není nijak omezeno. Můžeme zpívat kdykoliv a ihned získat Kršnu. Vidíte, jak je Kršna milostivý?
Čaitanja Maháprabhu proto říká: *etādṛśī tava kṛpā bhagavan mamāpi durdaivam īdṛśam ihājani nānurāgaḥ.* „Můj drahý Pane, z laskavosti jsi mi umožnil, abych k Tobě mohl tak snadno dospět, ale já jsem takový nešťastník, že mě to vůbec nepřitahuje. Přitahuje mě spousta jiných věcí, ale ke zpívání Haré Kršna necítím žádnou náklonnost. To je moje neštěstí.“ Kršna je tak milostivý, že je před námi přítomen v podobě transcendentální vibrace Svého jména, které je stejně mocné jako Kršna Samotný, a pokud zůstaneme ve styku s tímto jménem, obdržíme všechna Kršnova požehnání. Přesto nás ale zpívání Haré Kršna mantry nepřitahuje a to je naše neštěstí.
Oddaného nikdy nerozruší nebezpečí, neúspěchy nebo pohromy. Naopak je uvítá. Jelikož je zcela odevzdaný, ví, že jak nebezpečí, tak i radosti jsou pouze různými projevy Kršny a že Kršna je absolutní. V šástrách, védských písmech, se říká, že náboženství a bezbožnost, které jsou v přímém protikladu, nejsou nic jiného než přední a zadní část transcendentálního těla Pána. Jaký je rozdíl mezi přední a zadní částí Jeho těla? Bůh je

absolutní a oddaný ví, že obojí je Kršna, a proto zůstává nerozrušený, ať již má všeho dostatek, nebo je v nebezpečí.

Když se oddaný ocitne v nebezpečí, myslí si: „Nyní se Kršna přede mnou zjevil v podobě nebezpečí.“ Pán Nrsinhadéva znamenal veliké nebezpečí pro démona Hiranjakašipua, ale stejný Nrsinhadéva byl největším přítelem Svého oddaného, Prahláda Maháráđže. Pro oddané není Pán nikdy nebezpečný. Oddaný se nikdy neobává žádného nebezpečí, neboť věří, že nebezpečí je pouze jiný rys Pána. Oddaný si myslí: „Proč bych se měl bát? Jsem odevzdaný Bohu.“

Kuntí proto říká: *vipadaḥ santu.* „Ať přijdou potíže.“ *Vipadaḥ santu tāḥ śaśvat.* „Ať všechny pohromy přicházejí znovu a znovu.“ Vítala nebezpečí, protože věděla, jak v nebezpečí vzpomínat na Pána: „Drahý Pane, jsem ráda, když přijde nebezpečí, protože tehdy na Tebe mohu vzpomínat.“ Když otec Prahláda Maháráđže svému synovi připravoval nejrůznější utrpení, Prahlád vždy myslel na Kršnu. Jsme-li tedy v nějaké nebezpečné situaci a toto nebezpečí nás nutí vzpomínat na Kršnu, pak je vítané: „Nyní mám příležitost myslet na Kršnu.“ A proč je takové nebezpečí vítané? Protože když vidíme Kršnu nebo na Něho vzpomínáme, znamená to, že děláme pokrok v

duchovním životě a že přijde chvíle, kdy nás již takové nebezpečí nebude muset potkat. *Tyaktvā dehaṁ punar janma naiti mām eti so 'rjuna* (Bg. 4.9.). Jestliže pokročíme ve vědomí Kršny, pak se po opuštění tohoto těla (*tyaktvā deham*) nebudeme muset znovu narodit v tomto hmotném světě (*punar janma naiti*). Po tom jediném máme toužit.

Předpokládejme, že se nyní cítím velice pohodlně. Moje tělo se může cítit pohodlně, ale přijde smrt a po ní další zrození. Když opustím své současné tělo a dostanu tělo kočky nebo psa, jaký význam mělo všechno pohodlí? Musíme zemřít a po smrti musíme přijmout jiné tělo. Možná nevíme, jaké bude naše příští tělo, ale můžeme se to dozvědět z šáster, védských písem. Šástry říkají, že určitý druh těla dostaneme podle své mentality. Jestliže mám mentalitu psa, v příštím životě se narodím jako pes a nezáleží na tom, jestli se nyní cítím dobře nebo ne. Jaký má význam, že se budu mít dvacet, třicet, padesát nebo nanejvýš sto let dobře? Jestliže se po smrti podle své mentality narodím jako kočka, pes nebo myš, k čemu mi bude mé dobré postavení? Ale lidé takhle neuvažují. Zvláště v dnešní době si myslí: „Nyní mám dobré postavení. Mám dost peněz a velký majetek. Mám všechno pohodlí a dostatek jídla. Když tohle tělo bude mrtvé, již se znovu nenarodím, a tak dokud jsem živý,

musím si užívat.“ Tento názor zastává moderní hedonistická filozofie, ale skutečnost je jiná.
Kuntí si je vědoma koloběhu rození a smrtí a velice touží po tom, aby se již znovu nenarodila. To vyjadřují slova *apunar bhava-darśanam.* Když člověk vždy vidí Kršnu, je si vědom Kršny, neboť mít vědomí Kršny znamená myslet stále na Kršnu. Každý by měl být vždy pohroužený v myšlenkách na Kršnu. Duchovní mistr proto zaměstnává oddané v různých druzích služby pro Kršnu. Pod vedením duchovního mistra může oddaný například prodávat knihy pojednávající o Kršnovi. Je však chyba si myslet, že oddaní mohou stejnou energii, kterou využívají při prodávání knih, použít při prodávání bižuterie. Pak se z nich stanou obyčejní prodavači bižuterie. Musíme dávat velký pozor, abychom se neodchýlili od vědomí Kršny. I když nás potká při oddané službě nějaké nebezpečí nebo utrpení, měli bychom je snášet. Vlastně bychom je měli vítat a vděčně se modlit ke Kršnovi.
Jak bychom se měli modlit? *Tat te 'nukampāṁ susamīkṣamāṇaḥ.* „Můj drahý Pane, Tvou milostí jsem se ocitl v této nebezpečné situaci.“ Takto uvažuje oddaný. Nepovažuje nebezpečí za nebezpečí. Spíše si myslí: „To je Kršnova milost.“ Jaká je to milost? *Bhuñjāna evātma-kṛtaṁ vipākam.* „Za své

minulé činy si zasloužím velice trpět. Ty ale mé utrpení zmírňuješ, a proto trpím jen trochu.“ Jinými slovy, Kršnovou milostí je oddaný potrestán pouze symbolicky.

Řekněme, že před soudem je obviněn velice vlivný a bohatý člověk. Soudce ho shledá vinným a uloží mu pokutu ve výši sto tisíc dolarů, ale může mu také říci: „Zaplaťte jeden cent.“ To je také trest, ale mnohem menší. Podobně i my musíme trpět za svoje hříchy. To je skutečnost, které se nemůžeme vyhnout. Ale *karmāṇi nirdahati kintu ca bhakti-bhājām* (Brahma-sanhitá 5.54). Utrpení těch, kteří oddaně slouží Kršnovi, je zmenšeno na minimum. Někdo může například mít podle svého osudu určeno, že bude zabitý nožem, ale místo toho se jen trochu řízne do prstu. Ti, kteří jsou zaměstnáni v oddané službě, takto dostávají za své minulé hříšné činnosti pouze snížené reakce. Pán Kršna ujišťuje Své oddané: *ahaṁ tvāṁ sarva-pāpebhyo mokṣayiṣyāmi.* „Ochráním tě před všemi reakcemi za hříšný život.“ Takže i když se oddaný v minulosti dopustil mnoha závažných hříchů, místo zabití ho čeká jen malé říznutí do prstu. Proč by se potom měl oddaný obávat nebezpečí?

Měli bychom spoléhat pouze na vědomí Kršny, protože pokud si za všech okolností budeme vědomi Kršny,

nevrátíme se do tohoto hmotného světa (*apunar bhava-darśanam*). Pokud stále přemýšlíme o Kršnovi, vidíme Kršnu, čteme o Kršnovi, pracujeme pro Kršnu a udržujeme si vědomí Kršny, budeme mít z těchto činností skutečný prospěch — zachrání nás to od nového zrození v tomto hmotném světě. Jestliže však zásluhou jiných, hmotných činností, budeme pohodlně žít, zapomeneme na Kršnu a budeme se muset znovu narodit. Jaký z toho budeme mít užitek? Na to si musíme dát velký pozor. Musíme jednat takovým způsobem, aby naše vědomí Kršny nebylo ničím narušeno ani v dobách pro nás velice těžkých. To nám radí Kuntídéví.

Jak již bylo popsáno v předešlých verších, před vítězstvím v bitvě na Kurukšétře museli Pánduovci čelit mnohým nebezpečným situacím. Měli být otráveni, byli pozváni do domu ze šelaku, který byl později zapálen, a někdy se museli utkat dokonce i s démonskými lidojedy. Ztratili své království, svoji ženu, svoji vážnost a museli odejít do vyhnanství do lesa. Ale ve všech těchto nebezpečných situacích byl Kršna vždy s nimi. Když se Kuruovci snažili vysvléci Draupadí, Kršna jí poslal pruh látky, aby ochránil její počestnost. Kršna byl vždy s nimi.

Když nakonec Pánduovci přišli ke smrtelnému loži svého děda Bhíšmadévy, praotec Bhíšmadéva začal plakat: „Tito chlapci, moji vnuci, jsou velice zbožní. Mahárádž Judhišthir, nejstarší, je z nich nejzbožnější a říkají mu dokonce Dharmarádž, král náboženství. Bhíma a Ardžuna jsou velcí oddaní a jsou tak mocní hrdinové, že mohou zabít tisíce mužů. Jejich žena, Draupadí, je samotná bohyně štěstí a kdekoliv je, tam nikdy není nouze o jídlo. Všichni dohromady mají tak obdivuhodné vlastnosti, Samotný Kršna je vždy s nimi, ale přesto trpí.“ Se slzami v očích potom řekl: „Nevím, jaké jsou Kršnovy záměry, když i tak zbožní oddaní trpí.“

Neměli bychom si myslet: „Nyní jsem se stal oddaným a žádné nebezpečí nebo utrpení se mě již netýká.“ I Prahlád Mahárádž musel trpět a stejně tak i jiní oddaní jako Pánduovci nebo Haridás Thákur. Utrpení by nás ale nemělo rozrušit. Musíme mít pevnou víru a nezlomné přesvědčení, že Kršna je s námi a ochrání nás. Nesnažte se hledat ochranu jinde než u Kršny. Vždy přijímejte Kršnu jako jediné útočiště.

V Bhagavad-gítě Pán Kršna říká: *kaunteya pratijānīhi na me bhaktaḥ praṇaśyati.* „Můj drahý Ardžuno, můžeš vyhlásit celému světu, že Mého oddaného nikdy nikdo nepřemůže.“ Nyní se někdo může zeptat, proč Kršna

řekl Ardžunovi, aby to vyhlásil. Proč to neřekl Kršna Samotný? Důvod je ten, že kdyby to prohlásil Samotný Kršna, Jeho slovům by možná každý nevěřil, protože Kršna někdy poruší Svůj vlastní slib. Jeho oddaný svůj slib ale nikdy neporuší, protože na to Kršna Osobně dohlíží: „Můj oddaný to vyhlásil. Musím se postarat o to, aby svůj slib dodržel.“ Kršna to dělá z náklonnosti ke Svému oddanému. Proto řekl: „Vyhlas to ty. Kdybych to řekl Já, lidé by tomu možná nevěřili, ale když to řekneš ty, budou ti věřit, protože jsi oddaný.“ I když Kršna může porušit Svůj vlastní slib, chce, aby sliby Jeho oddaných byly vždy splněny.

Musíme proto rozvíjet vědomí Kršny a za všech okolností si ho udržet, dokonce i v té nejnebezpečnější situaci. Musíme si udržet víru v lotosové nohy Kršny a pak nám nebude hrozit žádné nebezpečí.

Kapitola 9

Horečka hmotné iluze

janmaiśvarya-śruta-śrībhir
edhamāna-madaḥ pumān
naivārhaty abhidhātuṁ vai
tvām akiñcana-gocaram
Můj Pane, je snadné se k Tobě přiblížit, ale pouze pro ty, kteří jsou hmotně vyčerpáni. Člověk, který jde po cestě (hmotného) pokroku a snaží se vylepšit své postavení a dosáhnout ctihodného zrození, velkého bohatství, vysokého vzdělání a tělesné krásy, k Tobě nedokáže přistoupit s upřímnými pocity.
Šrímad-Bhágavatam 8.26
Hmotný pokrok znamená narodit se v aristokratické rodině, mít velký majetek, vzdělání a osobní krásu. Všichni materialisté prahnou po těchto hmotných věcech a říkají tomu rozvoj hmotné civilizace. Výsledkem je, že ten, kdo všech těchto hmotných věcí dosáhne, začne být nepřirozeně pyšný a omámený ze svého pomíjivého bohatství. Takoví hmotně povýšení lidé pak nejsou schopni pronášet svaté jméno Pána a upřímně Ho oslovovat: „Ó Góvindo, ó Kršno!“ V šástrách je řečeno, že když hříšník jednou řekne svaté jméno Pána, zbaví se tolika hříchů, kolika se není

schopný ani dopustit. Takovou má svaté jméno Pána sílu a ani v nejmenším se nejedná o přehánění. Pánovo svaté jméno skutečně tuto sílu má. Je však rovněž zapotřebí, aby jeho opakování mělo patřičnou kvalitu, a to závisí na kvalitě cítění. Bezmocný člověk může říkat svaté jméno Pána procítěně, ale ten, kdo totéž svaté jméno říká ve stavu velké hmotné spokojenosti, nemůže být tak upřímný. Hmotně povýšení lidé možná příležitostně recitují svaté jméno Pána, ale nejsou schopni to dělat kvalitně. Čtyři zásady hmotného rozvoje, tzn. (1) vysoký původ, (2) slušný majetek, (3) vysoké vzdělání a (4) krása, jsou tedy vlastně překážky v pokroku na cestě duchovního rozvoje. Hmotný obal čisté duše je vnější, stejně jako horečka je vnějším projevem nezdravého těla. Obvyklým postupem je snižovat horečku a ne ji zvyšovat špatným jednáním. Někdy vidíme, že duchovně pokročilý člověk hmotně strádá. To ho ale nikterak neodrazuje. Naopak, hmotná nouze je stejně dobrou známkou jako pokles teploty. Životní zásadou by mělo být, abychom snižovali stupeň hmotného opojení, které nás přivádí do stále větší iluze, co se týče cíle života. Lidé posedlí iluzí nemohou vstoupit do Božího království.

Mít velké hmotné bohatství je zajisté Pánova milost. Narodit se v aristokratické rodině nebo třeba v Americe,

být velice bohatý, mít rozsáhlé poznání nebo vzdělání a být krásný jsou dary, které člověk dostává za své zbožné činnosti. Bohatý člověk budí pozornost ostatních, zatímco chudého si nikdo nevšimne. Stejně i vzdělaný člověk je na rozdíl od hlupáka středem pozornosti ostatních. Z hmotného hlediska jsou tedy všechna tato bohatství velkým požehnáním. Když je ale člověk hmotně bohatý, omámí ho to: „Jsem boháč. Jsem vzdělaný. Mám peníze.“

Když někdo pije víno, opije se a pak si může myslet, že létá po obloze nebo že přišel do nebes. To jsou následky opilosti. Opilec si ale není vědom, že všechny tyto sny jsou pod vlivem času a jednou musí skončit. Jelikož neví, že jeho sny nebudou pokračovat věčně, říká se, že je v iluzi. Stejně tak je člověk omámený, když si myslí: „Jsem velice bohatý, jsem velmi vzdělaný a krásný, narodil jsem se v aristokratické rodině a jsem synem velkého národa.“ To je sice pravda, ale jak dlouho budou tyto výhody trvat? Předpokládejme, že nyní je někdo Američan, je také bohatý, krásný a má pokročilé poznání. Může být na to všechno velice pyšný, ale jak dlouho? Jednou s jeho tělem bude konec a s ním skončí také všechno ostatní, stejně jako opilcovy sny.

Tyto sny jsou na úrovni mysli, na úrovni ega a na tělesné úrovni. Já ale nejsem tohle tělo. Hrubohmotné a

jemnohmotné tělo se liší od mého skutečného já. Hrubohmotné tělo je vytvořeno ze země, vody, ohně, vzduchu a éteru a jemnohmotné tělo se skládá z mysli, inteligence a falešného ega. Živá bytost je však transcendentální všem těmto osmi prvkům, které jsou v Bhagavad-gítě popsány jako vnější energie Boha. Dokonce i když je někdo velice inteligentní, neví, že je pod vlivem vnější energie, stejně jako opilec neví o tom, že je opilý. Bohatstvím se proto člověk dostává do stavu omámení. Jsme již omámeni a moderní civilizace si dává za cíl toto naše omámení ještě zvyšovat. Ve skutečnosti bychom se z něj měli dostat, ale cílem moderní civilizace je neustále ho zvyšovat, abychom byli stále více pod vlivem tohoto opojení a nakonec šli všichni do pekla.

Kuntídéví říká, že ti, kteří jsou takto omámeni, nemohou oslovit Pána s upřímnými pocity. Nemohou procítěně říci *jaya rādhā-mādhava:* „Sláva Rádhárání a Kršnovi.“ Ztratili svůj duchovní cit. Nemohou Pána oslovit s citem, neboť nemají poznání. Myslí si: „Bůh je pro chudé. Chudí lidé nemají dostatek potravy. Ať chodí do kostela a modlí se: ‚Ó Bože, chléb vezdejší dej nám dnes̀. Já mám ale chleba dostatek. Proč bych měl chodit do kostela?“ To je jen jejich domněnka.

V současnosti žijeme v době ekonomického pokroku a nikdo nemá zájem chodit do kostelů nebo chrámů. Lidé si myslí: „Co je to za nesmysl? Proč bych měl chodit do kostela a žádat o chleba? Když rozvineme naši ekonomiku, budeme mít chleba dostatek.“ Zvláště to můžeme vidět v komunistických zemích. Komunisté dělají svou propagandu na vesnicích tak, že říkají lidem, aby šli do kostela a modlili se o chleba. Tito nevinní lidé se tedy modlí: „Ó Bože, chléb vezdejší dej nám dnes.“ Když pak vyjdou z kostela, komunisté se jich zeptají: „Dostali jste chleba?“

„Ne, pane,“ odpovědí.

„Vidíte,“ řeknou komunisté. „Požádejte nás.“

Lidé potom řeknou: „Ó komunističtí přátelé, dejte nám chleba.“

Komunističtí přátelé samozřejmě přivezou celý náklad chleba a řeknou: „Vezměte si, kolik chcete. A kdo je nyní lepší — komunisté, nebo váš Bůh?“

Protože lidé nejsou příliš inteligentní, odpovědí: „Vy jste lepší.“ Nejsou natolik inteligentní, aby se zeptali: „Vy darebáci, a odkud jste vzali tento chleba? Vyrobili jste ho ve své továrně? Můžete ve své továrně vyrobit obilí?“ Protože jsou šúdrové (lidé, kteří nejsou příliš inteligentní), nedokáží jim položit takové otázky. Ale bráhman, člověk, který je velice inteligentní, se ihned

zeptá: „Vy darebáci, odkud jste získali tento chleba? Nemůžete vyrobit chleba. Pouze jste vzali pšenici, kterou vám dává Bůh, a přeměnili jste ji. To ale neznamená, že se to stalo vaším vlastnictvím.“ Když přeměníme jednu věc na druhou, ještě to neznamená, že konečný produkt je naším vlastnictvím. Když například dám truhláři nějaké dřevo, nářadí, zaplatím mu a on vyrobí velice hezkou skříň, komu ta skříň bude patřit — truhláři nebo mně? Truhlář nemůže říci: „Protože jsem opracoval dřevo a vyrobil takovou krásnou skříň, patří teď mně.“ Podobně můžeme říci ateistům: „Kdo vám dává vše potřebné pro výrobu chleba, vy darebáci? Všechno přichází od Kršny. V Bhagavad-gítě Kršna říká: ‚Prvky v hmotném stvoření jsou Mým vlastnictvím̀. Nestvořili jste moře, zemi, oblohu, oheň ani vzduch. Tyto věci nejsou vaším stvořením. Můžete je jen kombinovat a přeměňovat. Můžete vzít hlínu ze země a vodu z moře, smíchat je a s pomocí ohně vyrobit cihly. Z těchto cihel potom můžete postavit mrakodrap a říkat, že tento mrakodrap patří vám. Kde jste ale získali vše potřebné pro stavbu mrakodrapu, vy darebáci? Ukradli jste Pánův majetek a nyní si na něj děláte nároky.“ To je skutečné poznání. Omámení a zaslepení lidé to ale naneštěstí nemohou pochopit. Myslí si: „Vzali jsme území Ameriky

Indiánům a nyní patří nám.“ Nevědí, že jsou zloději. Bhagavad-gítá jasně říká, že ten, kdo vezme Pánovo vlastnictví a prohlašuje ho za své, je zloděj (*stena eva saḥ*).

Kršnovi oddaní mají proto svou vlastní podobu komunismu. Podle duchovního komunismu patří všechno Bohu. Stejně jako si ruští a čínští komunisté myslí, že všechno patří státu, my si myslíme, že všechno patří Bohu. Je to pouhé rozšíření stejné filozofie a pochopit to vyžaduje jen trochu inteligence. Proč by si měl člověk myslet, že jeho stát patří jen omezenému počtu lidí? Ve skutečnosti je všechno vlastnictvím Boha a každá živá bytost má právo užívat si tohoto vlastnictví, protože každý je dítětem Boha, který je nejvyšším otcem. V Bhagavad-gítě (14.4) Pán Kršna říká: *sarva-yoniṣu kaunteya ... ahaṁ bīja-pradaḥ pitā.* „Jsem otec všech živých bytostí dávající sémě. Všechny živé bytosti ve všech životních podobách jsou mými syny.“

My, živé bytosti, jsme všichni synové Boha, ale zapomněli jsme na to, a proto bojujeme. Ve šťastné rodině všichni synové vědí: „Otec nám všem zaopatřuje potravu. Jsme bratři, proč bychom tedy měli bojovat?“ Když si budeme vědomi Boha, vědomi Kršny, všechno bojování ve světě skončí. „Jsem Američan,“ „Jsem Ind,“

„Jsem Rus,“ „Jsem Číňan“ — všechna tato nesmyslná označení zmizí. Hnutí pro vědomí Kršny je tak očišťující, že jakmile si lidé toto vědomí osvojí, jejich politické a národnostní boje ihned ustanou, protože dojdou ke svému skutečnému vědomí a pochopí, že všechno patří Bohu. Všechny děti v rodině mají právo užívat výhod, které má otec. Stejně tak když je každý nedílnou součástí Boha, Jeho dítětem, má právo užívat vlastnictví otce. To právo nemají jen lidské bytosti. Podle Bhagavad-gíty náleží všem živým bytostem, nehledě na to, jestli mají těla lidských bytostí, zvířat, stromů, ptáků, šelem, hmyzu nebo čehokoliv jiného. Na tom se zakládá vědomí Kršny.

Máme-li vědomí Kršny, nemyslíme si: „Můj bratr je dobrý a já jsem také dobrý, ale všichni ostatní jsou špatní.“ Toto omezené a pochybené vědomí odmítáme. Díky vědomí Kršny se naopak díváme na všechny živé bytosti stejně. Jak je uvedeno v Bhagavad-gítě (5.18):

vidyā-vinaya-sampanne
brāhmaṇe gavi hastini
śuni caiva śvapāke ca
paṇḍitāḥ sama-darśinaḥ

„Díky správnému poznání spatřuje pokorný světec v učeném a vznešeném bráhmanovi, krávě, slonu, psu a pojídači psů (bezkastovním) jedno a totéž.“

Paṇḍita neboli učený člověk vidí všechny živé bytosti na stejné úrovni. Vaišnava neboli oddaný je vzdělaný, je plný soucitu (*lokānāṁ hita-kāriṇau*) a může vykonávat takové činnosti, které mohou lidstvu přinést skutečné požehnání. Vaišnava cítí a skutečně vidí, že všechny živé bytosti jsou nedílnou součástí Boha a že z nějakého důvodu poklesly do tohoto hmotného světa a přijaly různé druhy těl podle různé karmy.
Učení lidé (*paṇḍitāḥ*) nedělají rozdíly. Neříkají: „To je zvíře, a měli bychom ho proto poslat na jatka, aby ho lidé mohli sníst.“ Ne. Proč by měla být zvířata porážena na jatkách? Člověk, který si je skutečně vědomý Kršny, je ke každému laskavý. Jednou ze zásad naší filozofie je nejíst maso. Lidé to samozřejmě nemusí přijmout. Řeknou: „Co je to za nesmysl? Maso je naše potrava. Proč bychom ho neměli jíst?“ Protože jsou to darebáci, kteří jsou omámení iluzí (*edhamāna-madaḥ*), nechtějí slyšet pravdu. Jenom ale uvažte: když nějaký chudák leží bezmocně na ulici, mohu ho zabít? Mohu říci: „Zabil jsem jenom chudého člověka. Společnost ho stejně nepotřebovala. Proč by měl takový člověk žít?“ Budu nevinný? Bude mi řečeno, že jsem udělal něco velice pěkného? Ne. I chudák je obyvatelem státu a nikdo nemůže dovolit, aby byl zabit. Proč tuto filozofii nerozšířit ještě dále? Stromy, ptáci a šelmy jsou také

Boží synové. Když je člověk zabije, je vinen, stejně jako kdyby zabil chudého člověka na ulici. V očích Boha, a dokonce ani v očích učeného člověka není žádný rozdíl mezi chudým a bohatým, černým a bílým. Každá živá bytost je nedílnou součástí Boha. A protože vaišnava to vidí takto, je jediným skutečným dobrodincem všech živých bytostí.

Vaišnava se snaží povýšit všechny živé bytosti na úroveň vědomí Kršny. Vaišnava neuvažuje: „Tohle je Ind a tohle je Američan.“ Někdo se mě jednou zeptal: „Proč jste přišel do Ameriky?“ Proč bych ale neměl jet do Ameriky? Jsem služebník Boha a tohle je Boží království, proč bych tedy neměl přijet? Takto omezovat oddané je zcela nepřirozené a je to vlastně hříšná činnost. Stejně jako policista může vstoupit do domu, aniž to je přečin, služebník má právo jít kamkoliv, neboť všechno patří Bohu. Musíme vidět věci takové, jaké jsou. To je vědomí Kršny.

Kuntídéví říká, že lidé, kteří jen stupňují svou opilost, si nemohou být vědomi Kršny. Zcela opilý člověk mluví samé nesmysly a někdo mu řekne: „Můj drahý bratře, mluvíš nesmysly. Podívej. Tohle je tvůj otec a tady je tvoje matka.“ Protože je ale opilý, nebude tomu rozumět, a dokonce ani nebude chtít tomu rozumět. Podobně když se oddaný snaží nějakému hmotně

omámenému darebákovi ukázat: „Tady je Bůh,“ takový darebák to nebude moci pochopit. Kuntídéví proto říká *tvām akiñcana-gocarama* naznačuje, že zbavit se omámení, které způsobuje narození v dobré rodině, bohatství, vzdělání a krása, je velice dobrou kvalifikací. Když však člověk rozvine své vědomí Kršny, může totéž hmotné bohatství použít ve službě Kršnovi. Například Američané, kteří vstoupili do hnutí pro vědomí Kršny, byli předtím hmotně omámeni, ale nyní, když ze svého omámení procitli, se jejich hmotné přednosti staly duchovními a mohou jim dále pomoci ve službě Kršnovi. Například když američtí oddaní jedou do Indie, Indové jsou překvapeni, když vidí, jak Američané začali prahnout po Bohu. Mnoho Indů se ze všech sil snaží napodobovat materialistický život Západu, ale když vidí Američany, jak tančí a zpívají Haré Kršna, uvědomují si, co ve skutečnosti stojí za to následovat.

Všechno můžeme použít ve službě Kršnovi. Když člověk zůstane omámený a nevyužívá svých hmotných výhod ve službě Kršnovi, tyto výhody nemají žádnou cenu. Když je však může využít ve službě Kršnovi, získají na ceně. Můžeme to vysvětlit na následujícím příkladu. Nula nemá žádnou hodnotu, ale jakmile před ni napíšeme jedničku, ihned se objeví číslo deset. Když

máme dvě nuly, stane se z nich stovka a ze tří nul je tisíc. Podobně jsme omámeni hmotnými výhodami, které ve skutečnosti nemají větší hodnotu než nula. Jakmile však přidáme Kršnu, tyto desítky, stovky, tisíce a miliony nul budou mít nesmírnou hodnotu. Hnutí pro vědomí Kršny proto nabízí lidem na Západě velkou příležitost. Mají nadbytek nul hmotného života a když pouze přidají Kršnu, jejich život získá nesmírnou hodnotu.

Kapitola 10

Jediné bohatství

namo ’kiñcana-vittāya
nivṛtta-guṇa-vṛttaye
ātmārāmāya śāntāya
kaivalya-pataye namaḥ
Skládám své poklony Tobě, Jenž jsi majetkem hmotně zchudlých. Nedotýkají se Tě akce a reakce kvalit hmotné přírody. Jsi spokojený Sám v Sobě, a proto jsi nanejvýš vlídný a jsi pánem monistů.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.27
Živá bytost nemůže žít, aniž něco vlastní. Nemůže si tedy v pravém slova smyslu odříkat. Živá bytost se něčeho zříká jen proto, aby získala něco ještě cennějšího. Student obětuje své dětinské sklony, aby dosáhl lepšího vzdělání. Služebník opouští své staré místo, aby nastoupil na lepší. Stejně tak se oddaný nezříká hmotného světa pro nic za nic, ale pro skutečné duchovní hodnoty. Šríla Rúpa Gósvámí, Sanátana Gósvámí a Šríla Raghunáth dás Gósvámí a další se vzdali své světské okázalosti a blahobytu ve prospěch služby Pánu. Ze světského hlediska to byli velice význační lidé. Byli ministry vlády v Bengálsku a Šríla Raghunáth dás Gósvámí byl synem velkého zamindara

své doby. Všechno však opustili, aby získali něco, co bylo ještě vyšší než jejich předchozí vlastnictví. Oddaní většinou nemají příliš velký hmotný blahobyt, ale mají velice tajný poklad — lotosové nohy Pána. K tomu se váže velice pěkný příběh. Šríla Sanátana Gósvámí vlastnil zázračný kámen a nechával ho ležet na hromadě odpadků. Jeden chudý člověk ho zvedl, ale pak začal přemýšlet o tom, proč byl ten drahocenný kámen zrovna mezi odpadky. Požádal proto Sanátanu, aby mu dal to nejcennější, co měl, a Šríla Sanátana Gósvámí mu dal svaté jméno Pána. Slovo *akiñcana* označuje toho, kdo nemůže dát nic hmotného. Skutečný oddaný, mahátmá, nikomu nic hmotného nedá, protože všech hmotných věcí se již vzdal. Může ale dát to nejvyšší a nejcennější — Nejvyššího Pána, protože Pán je jediným majetkem skutečného oddaného. Zázračný kámen Sanátany Gósvámího, vyhozený na smetí, nebyl jeho nejvzácnějším majetkem; jinak by byl uložen na lepším místě. Tento příklad má přesvědčit začínající oddané o tom, že hmotná přání a duchovní pokrok jdou špatně dohromady. Dokud nejsme schopni vidět všechno jako duchovní, ve vztahu se Svrchovaným Pánem, musíme vždy rozlišovat mezi duchem a hmotou. Duchovní mistr, jakým byl Šríla Sanátana Gósvámí, má osobně schopnost vidět ve všem duchovní podstatu, ale

dává tento příklad, neboť nám takový duchovní pohled chybí.
Rozvoj hmotného přístupu k životu nebo hmotné civilizace je velikou překážkou duchovnímu rozvoji. Hmotný rozvoj připoutává živou bytost k hmotnému tělu, což přináší všemožná hmotná strádání. Hmotný rozvoj se nazývá *anartha* neboli něco, co je ve skutečnosti nechtěné. Je to opravdu tak. V rámci současného hmotného rozvoje kupujeme rtěnky za padesát korun a existuje mnoho nechtěných věcí, které jsou vesměs výplody hmotného pojetí života. Všemi těmito nechtěnými věcmi se jen rozptylujeme a lidská energie přichází nazmar, aniž dosáhneme duchovní realizace, která je prvořadou nutností lidského života. Pokusy letět na Měsíc jsou jen dalším příkladem mrhání energie, protože i když se na Měsíc dostaneme, nevyřeší to životní problémy. Oddaní Pána se nazývají „akiňčanové“, jelikož nemají prakticky žádný hmotný majetek. Veškeré hmotné bohatství je výsledkem působení tří kvalit hmotné přírody a odděluje nás od účinků duchovní energie. Čím méně těchto hmotných věcí vlastníme, tím větší máme naději na duchovní pokrok.
Nejvyšší Osobnost Božství není v přímém styku s hmotnými činnostmi. Všechny Jeho činy a skutky, i

když jsou projevené v tomto hmotném světě, jsou duchovní a zcela neovlivněné kvalitami hmotné přírody. V Bhagavad-gítě Pán praví, že všechny Jeho činnosti, i Jeho příchod do hmotného světa a odchod z něj jsou transcendentální, a ten, kdo to dokonale ví, se už nenarodí v hmotném světě a půjde zpátky k Bohu. Příčinou hmotné nemoci je touha vládnout hmotné přírodě. Tato touha vzniká vzájemným působením tří kvalit přírody a ani Pán, ani oddaní po takovém falešném požitku netouží. Pán a oddaní se proto nazývají *nivṛtta-guṇa-vṛtti.* Svrchovaný Pán je dokonalý *nivṛtta-guṇa-vṛtti*, neboť Jeho nikdy nepřitahují kvality hmotné přírody, zatímco živé bytosti tento sklon mají a některé z nich se nechají zlákat iluzorní přitažlivostí hmotné přírody, a tak jsou uvězněny.

Jelikož Pán je majetkem oddaných a oddaní jsou na oplátku majetkem Pána, oddaní jsou jistě transcendentální vůči kvalitám hmotné přírody. To je přirozený závěr. Tito ryzí oddaní se liší od těch, jejichž oddanost je smíšena s touhou zmírnit své strádání nebo chudobu, se zvídavostí nebo spekulativními sklony. Ryzí oddaní a Pán jsou navzájem transcendentálně spojeni. Co se týče ostatních, Pán jim nemá co opětovat, a proto se nazývá *ātmārāma* neboli spokojený Sám v

Sobě. Takto spokojený v Sobě je pánem všech monistů, kteří usilují o splynutí s Jeho bytím. Tito monisté splynou s osobní září Pána zvanou brahmadžjóti, ale oddaní budou moci vstoupit do transcendentálních zábav Pána, které bychom nikdy neměli mylně pokládat za hmotné.

Nemít žádný hmotný majetek je první kvalifikací oddaného. Člověk, který v tomto hmotném světě kromě Kršny nic nevlastní, se nazývá *akiñcana.* Slovo *akiñcana*znamená „ten, kdo ztratil všechen hmotný majetek“. Dokud si schraňujeme třeba i jen nepatrný náznak myšlenky, že můžeme být v hmotném světě nějakým způsobem šťastní, budeme muset přijmout nové hmotné tělo. Příroda je tak laskavá, že nám podle Pánova pokynu přidělí vhodné tělo podle toho, jak si chceme v tomto hmotném světě užívat. Jelikož Pán sídlí v srdci každého, ví všechno. Toužíme-li po něčem hmotném, dá nám další hmotné tělo: „Dobře, tady je.“ Kršna chce, abychom získali dostatek zkušeností a pochopili, že hmotný majetek nám nikdy nepřinese trvalé štěstí.

Protože jsme nedílnou částí Kršny, který je zcela svobodný, chceme být také svobodní, ale rozsah naší svobody je zcela nepatrný. I když množství soli v kapce mořské vody se nedá srovnat s množstvím soli v

oceánu, chemické složení kapky vody i celého oceánu je stejné. Stejně tak všechno, co vlastníme v nepatrném množství, je ve své plnosti v Kršnovi (*janmādy asya yataḥ*). Máme například sklon krást neboli brát věci, které patří jiným. Proč? Protože Kršna má stejný sklon. Pokud by sklon krást neexistoval v Absolutní Pravdě, jak bychom ho mohli mít my? Kršna je známý jako „zloděj másla“. Ale Kršnovo a naše kradení se od sebe liší. Protože jsme hmotně znečištění, naše kradení je špatné, zatímco na duchovní, absolutní úrovni je stejné kradení naprosto blažené a přináší všem radost. Matku Jašódu proto těší, když Kršna krade. To je rozdíl mezi hmotnou a duchovní povahou věcí.

Jakékoliv činnosti, které jsou duchovní, jsou správné a všem prospěšné a jakékoliv činnosti, které jsou hmotné, jsou zcela špatné. V tom spočívá rozdíl mezi duchem a hmotou. Takzvaná morálnost a dobrota v tomto hmotném světě je špatná, ale v duchovním světě je dokonce i takzvaná nemorálnost dobrá. To musíme pochopit. Například tančit v noci s manželkami jiných mužů je nemorální, tedy alespoň podle zásad védské civilizace. Dokonce i dnes v Indii nesmí nikdy mladá žena jít tančit v noci s mladým mužem. Ve Šrímad-Bhágavatamu se však můžeme dočíst, že jakmile gópí, mladé pasačky krav ve Vrndávanu, uslyšely zvuk

Kršnovy flétny, ihned přišly, aby s Ním mohly tančit. Podle hmotných zásad je to nemorální, ale z duchovního hlediska je to v souladu s nejpřísnějšími zásadami morálky. Čaitanja Maháprabhu proto řekl: *ramyā kācid upāsanā vraja-vadhū-vargeṇa yā kalpitā.* „Neexistuje lepší způsob uctívání než ten, který prováděly *vraja-vadhū*, dívky z Vrndávanu.“ Když Čaitanja Maháprabhu přijal životní řád odříkání, velice přísně se vyhýbal jakékoliv společnosti žen. Dokonce i jako hospodář nikdy nežertoval se ženami. Byl velice vtipný, ale pouze když hovořil s muži, nikoliv se ženami. Jednou zažertoval se Svou ženou Višnuprijou. Když matka Pána Čaitanji, Sačímátá, něco hledala, žertovně řekl: „Možná to vzala tvoje snacha.“ V celém Jeho životě jsou tohle jediná žertovná slova, která pronesl ve vztahu k ženám. Byl velice zásadový. Když přijal sannjás, životní řád v odříkání, žádná žena se k Němu nemohla přiblížit ani když se Mu chtěla poklonit; ženy Mu vzdávaly své poklony ze vzdáleného místa. Přesto Čaitanja Maháprabhu řekl: *ramyā kācid upāsanā vraja-vadhū-vargeṇa yā kalpitā.* „Neexistuje lepší způsob uctívání než ten, který prováděly dívky z Vrndávanu.“ Jakým způsobem uctívaly Pána? Chtěly milovat Kršnu za každou cenu. A to není nikdy nemorální.

To, co má nějaké spojení s Kršnou, nemůže být nikdy nemorální. Můžeme dát jiný příklad. Pán Kršna ve Své inkarnaci jako Nrsinhadéva zabil Hiranjakašipua, otce Prahláda Mahárádže, zatímco Prahlád Mahárádž stál poblíž a neprotestoval. Je to morální? Kdo by rád viděl, jak jeho vlastního otce zabíjejí? Kdo by jen tak stál a nic neříkal? Nikdo nemůže omluvit takové chování a říci, že je morální. To se ale skutečně stalo. A nejen to, Prahlád Mahárádž dokonce pověsil na krk zabijáka girlandu. Řekl: „Můj drahý Pane, přijmi prosím tuto girlandu. Zabil jsi mého otce, a to je velmi dobře.“ Tuto situaci musíme pochopit z duchovního pohledu. Když je náš otec napaden a my ho nemůžeme bránit, musíme protestovat a volat o pomoc. Jelikož však otce Prahláda Mahárádže zabil Samotný Kršna v podobě Pána Nrsinhadévy, Prahlád Mahárádž pro zabijáka připravil girlandu a řekl Mu: „Můj drahý Pane, smrt mého otce přinesla všem štěstí. Nyní prosím zastav Svůj hněv.“ *Sādhu* neboli svatá osoba nikdy neschvaluje zabíjení, dokonce ani zabíjení zvířat, ale Prahlád Mahárádž řekl: *modeta sādhur api vṛścika-sarpa-hatyā*. „Dokonce i svatého člověka potěší, když je zabit škorpión nebo had.“ Jsou to také živé bytosti a sádhua nikdy netěší, když vidí jinou živou bytost zabitou, ale Prahlád Mahárádž řekl: „Dokonce i sádhu má radost, když vidí

zabitého hada nebo škorpióna. Můj otec byl jako had nebo škorpión, a proto nyní, když je mrtvý, jsou všichni šťastni.“ Hiranjakašipu byl velice nebezpečný démon, který sužoval oddané, a když je takový démon zabit, dokonce i svatí lidé mají radost, ačkoliv za normálních okolností nechtějí, aby byl kdokoliv zabíjen. I když se může zdát, že Pán Kršna nebo Prahlád Mahárádž jednali nemorálně, ve skutečnosti bylo jejich jednání v souladu s nejpřísnějšími morálními zásadami.

Kršna je *akiñcana-vitta* neboli jediná útěcha pro toho, kdo ztratil vše hmotné. V Čaitanja-čaritámrtě Pán Kršna říká: „Ten, kdo touží současně po Mně i po hmotném úspěchu, je hlupák.“ Kršna je tak laskavý, že pokud někdo touží po hmotném blahobytu a současně se chce stát oddaným, zařídí, aby jeho hmotný život byl neúspěšný. Lidé se proto velice obávají začít oddaně sloužit. Myslí si: „Se vším mým hmotným blahobytem bude konec.“

Lidé jdou obyčejně do kostela nebo do chrámu a modlí se k Bohu o hmotné věci: „Ó Bože, chléb vezdejší dej nám dnes.“ I když se však obracejí na Boha s touhou po hmotném bohatství — „Dej mi to, dej mi ono“ — jsou pokládáni za zbožné, protože hledají pomoc u Pána, na rozdíl od ateistů, kteří se k Němu nikdy neobrátí. Ateisté říkají: „Proč bych měl Boha o něco

žádat? Zbohatnu sám a díky vědeckému pokroku budu šťastný.“ Ten, kdo si myslí: „Můj blahobyt závisí jen na mé síle a mém poznání,“ je *duṣkṛtī* neboli nejhříšnější osoba, ale ten, kdo si myslí, že jeho blahobyt závisí na milosti Boha, je zbožný.

Skutečností je, že ničeho nemůžeme dosáhnout bez Božího svolení. *Tāvat tanur idaṁ tanūpekṣitānām.* Objevili jsme mnoho způsobů, jak se zbavit strachu, ale když je neschválí Bůh, nebudou fungovat. Nemocný člověk například může dostat od kvalifikovaného lékaře velice dobrý lék, ale když se lékaře zeptáte, zda může zaručit, že tento pacient přežije, lékař vždy řekne: „Ne. To nemohu slíbit. Dělám, co mohu. To je vše.“ Inteligentní lékař ví: „Všechno má v rukou Bůh. Já jsem jenom nástroj. Jestli Bůh nebude chtít, aby pacient žil, potom všechny léky a všechno lékařské vědecké poznání budou k ničemu.“ Konečným schvalovatelem všeho je Kršna. Hlupáci to nevědí, a proto se nazývají múdhové neboli darebáci. Nevědí, že vše, co dělají, se může zdát velmi dobré, ale pokud to Bůh neschválí, nikdy nebudou úspěšní. Oddaný však ví, že se může snažit o úspěch se vší svou inteligencí, ale pokud to nebude chtít Kršna, nikdy nebude šťastný. V tom je rozdíl mezi oddaným a neoddaným.

Kršna říká: „Ten, kdo se Mě snaží dosáhnout a stát se vědomým si Kršny a současně touží po hmotném štěstí, není příliš inteligentní. Pouze ztrácí svůj čas.“ Měli bychom se především snažit stát se vědomými si Kršny. To je hlavní poslání lidského života. Jestliže marníme svůj čas v boji o hmotný rozvoj a zapomínáme zpívat Haré Kršna, bude to pro nás velká ztráta. Kršna proto říká: *āmi—vijña, ei mūrkhe`viṣaya' kena dibā*(Čč. Madja 22.39). „Darebák Mě může žádat o nějaký hmotný prospěch výměnou za oddanou službu, ale proč bych mu ho měl dávat? Raději mu všechno odejmu.“ Když ztratíme všechno hmotné vlastnictví, jsme velice nevrlí. To je ale zkouška. Řekl to Samotný Kršna Judhišthirovi Mahárádžovi, když se Kršny ptal: „Zcela na Tobě závisíme, ale stejně nás potkává tolik hmotných utrpení. Vzali nám naše království, ponížili naši manželku a naši nepřátelé chtěli, abychom uhořeli ve svém domě. Jak je to možné?“ Kršna odpověděl: *yasyāham anugṛhṇāmi hariṣye tad-dhanaṁ śanaiḥ.*„Ano, to je moje první povinnost. Když někomu chci prokázat zvláštní přízeň, odejmu mu všechny zdroje příjmu a přivedu ho do velkých potíží.“ V tomto ohledu je Kršna velmi nebezpečný.

Já sám jsem to zažil. Nechci vyprávět celý příběh, ale je jisté, že Kršna mi tímto způsobem udělil Svoji zvláštní

přízeň. Když mi bylo dvacet pět let, můj Guru Mahárádž, můj duchovní učitel, mi dal pokyn, abych kázal. Myslel jsem si ale: „Nejprve musím vydělat spoustu peněz a potom je použiji na kázání.“ Měl jsem dobré příležitosti a mohl jsem se stát velice bohatým obchodníkem. Astrolog mi dokonce řekl, že jsem se mohl stát jedním z nejbohatších mužů v Indii. Byl jsem manažerem velké chemické továrny. Založil jsem svou vlastní továrnu a obchody šly velice dobře. Nakonec ale všechno zkrachovalo, a tak jsem byl přinucen začít plnit pokyny mého Guru Mahárádže. Když jsem ztratil všechen hmotný majetek, obrátil jsem se na Kršnu: „Jsi mé jediné útočiště.“ Kršna je proto *akiñcana-vitta*, vlastnictví hmotně zchudlých. Když člověk nemá žádné hmotné bohatství, obrací se na Kršnu. A nyní vím, že jsem nic neztratil, ale vlastně získal.

Takže ztratit hmotné bohatství ve prospěch Kršny není žádná ztráta. Je to naopak největší zisk. Když se člověk stane *akiñcana* a nemá nic, Kršna se stane jeho jediným bohatstvím. Naróttam dás Thákur to vyjadřuje ve své písni:

hā hā prabhu nanda-suta vṛṣabhānu-sutā-yuta
karuṇā karaha ei-bāra
narottama dāsa kahe na ṭheliyā raṅga-pāya
tumi vinā ke āche āmāra

„Kršno, kromě Tebe neexistuje nic, po čem bych toužil. Nic nemám. Ty jsi můj jediný majetek, a proto Tě prosím, abys na mě nezapomínal.“
Takový postoj je velice pěkný. Když člověk nezávisí na ničem hmotném, ale pouze na Kršnovi, dosáhl nejvyššího postavení ve vědomí Kršny. Proto se Kršna nazývá *akiñcana-vitta.* „Když člověk ztratí všechen hmotný majetek, staneš se jeho jediným bohatstvím.“ *Namo 'kiñcana-vittāya nivṛtta-guṇa-vṛttaye.* „Když Tě člověk přijme jako své jediné vlastnictví, okamžitě se vysvobodí z vlivu hmotné přírody.“ Jinými slovy, když takto přijmeme Kršnu, dosáhneme transcendentální úrovně Absolutního. *Ātmārāmāya:* „V té chvíli získá člověk ve Tvé společnosti opravdové štěstí. Kršno, jsi šťastný Sám v Sobě a ten, kdo se Ti odevzdá, bude stejně šťastný, jako jsi Ty.“ Mezi Kršnovým tělem a Kršnou Samotným neexistuje žádný rozdíl. Je zcela duchovní osobností. My však máme tělo, které se od našeho já liší. Já jsem duše a vlastním hmotné tělo. Když ale začneme skutečně záviset na Kršnovi, který je zcela spokojený Sám v Sobě, budeme spokojeni spolu s Kršnou. *Kaivalya-pataye namaḥ.* Májávádští filozofové, monisté, chtějí splynout s Nejvyšším. Nejvyšší je spokojený Sám v Sobě a oni chtějí splynout s

Nejvyšším a tak být spokojeni sami v sobě. Naše filozofie vědomí Kršny je stejná, ale místo abychom se snažili s Kršnou splynout, zcela na Něm závisíme. To je skutečná jednota. Když jsme ochotni plnit Kršnovy pokyny a ve všem s Ním souhlasit, jsme s Ním ve skutečné jednotě.

Májávádští filozofové si myslí: „Proč bych si měl zachovat svou individuální oddělenou existenci? Splynu s Nejvyšším.“ To však není možné. Od samého počátku jsme Kršnovými oddělenými částečkami. Kršna proto říká v Bhagavad-gítě: „Můj drahý Ardžuno, měl bys vědět, že ty, Já a všichni ostatní na tomto bitevním poli jsme byli individuálními osobami v minulosti, jsme jimi v přítomnosti a zůstaneme jimi i v budoucnosti.“

Nityo nityānāṁ cetanaś cetanānām. Kršna je mezi nespočetnými živými silami nejvyšší *nitya,* nejvyšší živá síla. Každý z nás je živá bytost (*jīva*) a je nás nekonečně mnoho (*ananta*); nikdo nás nemůže spočítat. Podobně i Kršna je živá bytost, ale On je vládnoucí, nejvyšší živá bytost. V tom je rozdíl. Jeden vůdce může mít mnoho následovníků a stejně Kršna, nejvyšší živá bytost, je nejvyšším vůdcem a my jsme podřízené, závislé živé bytosti.

Není příliš těžké pochopit, že jsme závislí. Když nám Kršna nedá potravu, budeme hladovět, protože nic

nemůžeme vyrobit nezávisle. *Eko bahūnāṁ yo vidadhāti kāmān:*Kršna udržuje všechno a my jsme udržovaní. Kršna je proto skutečný vládce a my bychom měli přijmout, že jsme ovládaní. To je naše přirozené původní postavení. Jestliže budeme chtít vládnout tomuto hmotnému světu, budeme v iluzi. Musíme se vzdát této iluze a vždy se snažit být na Kršnovi závislí. Potom bude náš život úspěšný.

Kapitola 11

Dotek duchovní energie

manye tvāṁ kālam īśānam
anādi-nidhanaṁ vibhum
samaṁ carantaṁ sarvatra
bhūtānāṁ yan mithaḥ kaliḥ
Můj Pane, vím, že jsi věčný čas, nejvyšší, všeprostupující vládce, který nemá počátek ani konec. Svou milost dáváš všem stejnou měrou; vzájemné spory živých bytostí vznikají jen z jejich vzájemných styků.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.28
Kuntídéví věděla, že Kršna nebyl jejím synovcem ani žádným obyčejným členem rodiny ze strany jejího otce. Dokonale věděla, že Kršna je původní Pán, který sídlí v srdci každého jako Nadduše neboli Paramátmá. Pán se ve Své podobě Paramátmy také nazývá *kāla,* věčný čas. Čas je svědkem všech našich činů, dobrých i špatných, a zároveň nám přináší příslušné reakce. Nemá smysl naříkat, že nevíme proč a zač trpíme. Je možné, že jsme zapomněli na přečin, za který v současnosti trpíme, ale musíme mít vždy na paměti, že Paramátmá je náš stálý společník, který ví o všem v minulosti, současnosti i budoucnosti. A jelikož tento rys Pána Kršny,

Paramátmá, předurčuje všechny akce a reakce, je také nejvyšším vládcem. Bez Jeho svolení se nepohne ani stéblo trávy. Živé bytosti dostávají tolik svobody, kolik si zasluhují, a jestliže této svobody zneužívají, výsledkem je utrpení. Oddaní Pána, kteří nezneužívají své svobody, jsou dobří synové Pána. Ostatní, kteří jí zneužívají, se dostávají řízením věčného času do nesnází. Kála přisuzuje podmíněným duším štěstí i neštěstí. To vše je předurčené věčným časem. Stejně jako přicházejí bez pozvání nesnáze, tak i štěstí k nám může přijít nečekaně, neboť to vše předurčuje *kāla.* Pro Pána tedy není nikdo přítelem či nepřítelem. Každý trpí nebo si užívá podle svého vlastního osudu. Osud si živé bytosti samy vytvářejí vzájemným společenským stykem. V tomto světě chce každý vládnout hmotné přírodě, a proto si každý pod dohledem Svrchovaného Pána vytváří svůj vlastní osud. Pán je všepronikající a vidí proto činnosti všech. A jelikož nemá počátek ani konec, je známý také jako *kāla,* věčný čas.
To, co zde vysvětluje oddaná Kuntí, přesně potvrzuje Pán Samotný v Bhagavad-gítě (9.29):
samo 'haṁ sarva-bhūteṣu
na me dveṣyo 'sti na priyaḥ
ye bhajanti tu māṁ bhaktyā
mayi te teṣu cāpy aham

„Nikomu nezávidím a nikomu nejsem nakloněn. Jsem stejný ke všem. Ale ten, kdo Mi slouží s oddaností, je přítel, je ve Mně a také Já jsem přítelem jemu.“ Bůh nemůže být vůči nikomu zaujatý. Každý je Boží syn, a jak by mohl Bůh dávat jednomu Svému synovi přednost před druhým? To není možné. Lidské bytosti ale dělají rozdíly. Říkáme: „Věříme v Boha,“ ale ten, kdo věří v Boha, musí být stejně laskavý a milostivý ke všem živým bytostem. To je vědomí Boha.

Kršna říká: „Nemám žádné nepřátele a nemám ani žádné přátele.“ *Na me dveṣyo 'sti na priyaḥ.* Slovo *dveṣa* znamená „nepřítel“. Závidíme svým nepřátelům a jsme přátelští vůči svým přátelům, ale protože Kršna je absolutní, dokonce i když se zdá, že je nepřátelský vůči nějakému démonovi, ve skutečnosti je jeho přítelem. Když Kršna zabije nějakého démona, jeho démonské činnosti jsou zničeny a okamžitě se z něj stane světec a splyne s nejvyšší neosobní září, s brahmadžjóti.

Brahmadžjóti je jedním ze tří rysů Absolutní Pravdy.

vadanti tat tattva-vidas
tattvaṁ yaj jñānam advayam
brahmeti paramātmeti
bhagavān iti śabdyate
(Bhág. 1.2.11)

Absolutní Pravda je jedna, ale můžeme ji vnímat ve třech rysech, známých jako Brahman, Paramátmá a Bhagaván. Původní a úplný rys Absolutní Pravdy je Bhagaván, Nejvyšší Osobnost Božství, a Jeho expanzí je Paramátmá, Kšíródakašájí Višnu, který sídlí v srdci každého (*īśvaraḥ sarva-bhūtānāṁ hṛd-dese 'rjuna tiṣṭhati*). Třetím rysem Absolutní Pravdy je Brahman, všeprostupující neosobní záře Absolutního.
Nejvyšší Pán, Absolutní Pravda, je ke každému stejný, ale člověk může Absolutního realizovat podle toho, jakým způsobem k Němu přistupuje (*ye yathā māṁ prapadyante*). Podle toho, jakou má člověk schopnost chápání, se Absolutní Pravda zjeví jako neosobní Brahman, jako lokalizovaná Paramátmá a nakonec jako Bhagaván.
Můžeme to vysvětlit na příkladu. Někdy ze svého okna vidíme kopce, ale nevidíme je jasně. V Los Angeles je mnoho kopců, ale když je vidíme z velké vzdálenosti, zdá se nám, že to jsou mraky. Když k nim však přijdeme blíž, vidíme jasně, že to jsou kopce. A když přijdeme až k samotnému kopci, vidíme, že tam pracují lidé, že je tam mnoho domů, ulic, automobilů a mnoho různých jiných věcí. Chce-li někdo poznat Absolutní Pravdu pomocí svého nepatrného mozku a myslí si: „Budu bádat a najdu Absolutní Pravdu," získá pouze nejasnou,

neosobní představu. Když člověk pokročí dál, meditací zrealizuje, že Bůh sídlí v srdci každého. *Dhyānāvasthita-tad-gatena manasā paśyanti yaṁ yoginaḥ.* Jogíni — skuteční jogíni — spatřují podobu Višnua v srdci pomocí meditace. Oddaní se ale setkají s Pánem tváří v tvář, stejně jako my můžeme spolu hovořit tváří v tvář. Nejvyšší Osobnost Božství přikazuje: „Dej Mi toto," a oddaný přímo slouží Pánu tím, že Mu dává, co Pán chce. Existují tedy různé stupně realizace Absolutní Pravdy a ačkoliv je Pán stejný ke všem, závisí na nás a na našem pokroku, jak Ho pochopíme. Kuntí proto říká: *samaṁ carantaṁ sarvatra.* „Svou milost dáváš všem stejnou měrou." Slovo *carantam* znamená „pohybující se". Pán se pohybuje všude — uvnitř i vně — a my musíme očistit svůj zrak, abychom Ho mohli vidět. Své smysly můžeme očistit oddanou službou a díky tomu budeme moci vnímat přítomnost Boha. Méně inteligentní lidé se snaží nalézt Boha uvnitř, ale ti inteligentnější mohou vidět Pána uvnitř i vně.

Jógová meditace je ve skutečnosti určena pro lidi, kteří jsou méně inteligentní. Ten, kdo se věnuje meditaci, musí ovládat smysly (*yoga indriya-saṁyamaḥ*). Naše smysly jsou velice neklidné a aby se člověk mohl soustředit na podobu Višnua v srdci, musí ovládat mysl

a smysly prováděním různých „ásan“ neboli tělesných poloh. Tento jógový systém je doporučený těm, kteří jsou příliš pohrouženi v tělesném pojetí života. Bhaktové neboli oddaní jsou však pokročilejší a nepotřebují ovládat své smysly tímto způsobem. Své smysly ovládnou automaticky, když je zaměstnají v oddané službě.

Jestliže například někdo uctívá Božstva, uklízí chrám, zdobí Božstva, vaří pro Ně a dělá podobné činnosti, jeho smysly jsou zaměstnány ve službě Absolutní Pravdě. Jak by tedy mohly být přitahovány k něčemu jinému? *Hṛṣīkeṇa hṛṣīkeśa-sevanaṁ bhaktir ucyate.* *Bhakti* neboli oddaná služba znamená, že zaměstnáme své smysly (*hṛṣīka*) ve službě Pánu smyslů (*hṛṣīkeśa*). Nyní jsou naše smysly zaměstnány smyslovým požitkem. Myslím si, že jsem toto tělo, a proto musím uspokojovat své smysly. Tohle je však ve skutečnosti znečištěný způsob života. Když člověk pozná, že není toto tělo, ale duše, nedílná součást Boha, pochopí, že své duchovní smysly má zaměstnat ve službě nejvyšší duchovní bytosti. Tak dosáhne vysvobození (*mukti*). Vysvobození můžeme dosáhnout tehdy, když se vzdáme chybné představy, že tělo je naše vlastní já, a když se znovu vrátíme do svého skutečného postavení — začneme znovu sloužit Pánu (*muktir hitvānyathā rūpaṁ*

svarūpeṇa vyavasthitiḥ, Bhág. 2.10.6). V podmíněném stavu jsme se vzdálili ze svého původního postavení, které Čaitanja Maháprabhu popisuje slovy: *jīvera svarūpa haya—kṛṣṇera`nitya-dāsa'* — „Živá bytost je věčným služebníkem Kršny.“ Jakmile se však znovu zaměstnáme ve službě Pánu, budeme okamžitě osvobozeni. Není třeba projít nějakým přípravným procesem. Již to, že člověk zaměstnal své smysly ve službě Pánu, je důkazem, že dosáhl vysvobození.
Toto vysvobození je dostupné všem (*samaṁ carantam*). Kršna v Bhagavad-gítě Ardžunovi neříká: „Pouze ty ke Mně můžeš přijít a vysvobodit se.“ Ne. Pán je přístupný všem. Když říká: *sarva-dharmān parityajya mām ekaṁ śaraṇaṁ vraja* — „Zanech všech ostatních povinností a odevzdej se Mi“ — nemluví pouze k Ardžunovi, ale ke každému z nás. Ardžuna vyslechl Bhagavad-gítu jako první, ale ve skutečnosti je určena pro každého, pro všechny živé bytosti, a proto toho musíme využít.
Kršnova nestrannost je přirovnávána k nestrannosti slunce. Slunce neuvažuje: „Tady je chudák, tady je člověk z nižší třídy a tady je prase. Na ně svítit nebudu.“ Slunce je stejné ke všem, jen toho musíme využít. Máme možnost užívat si slunečního svitu a je jen na nás, jestli zavřeme dveře a budeme chtít zůstat v

temnotě. Podobně je i Kršna všude a pro každého a je ochoten nás přijmout, jestliže se odevzdáme. *Samaṁ carantam.* Neexistuje žádné omezení. Lidé mohou dělat rozdíly mezi nižší a vyšší třídou, ale Kršna říká: *māṁ hi pārtha vyapāśritya ye 'pi syuḥ pāpa-yonayaḥ* (Bg. 9.32). „Nezáleží na tom, jestli někdo patří do nižší třídy. Pokud se Mi odevzdá, může také jít zpátky domů, zpátky k Bohu.“

Téhož Kršnu zde Kuntídéví popisuje jako věčný čas. Všechno se děje pod vlivem času, ale naše kalkulace minulosti, přítomnosti a budoucnosti jsou relativní. Hmyzí měřítka minulosti, přítomnosti a budoucnosti se od našich měřítek liší. Stejně tak pojetí minulosti, přítomnosti a budoucnosti Brahmy, hlavního stvořitele vesmíru, je jiné než naše. Pro Kršnu však neexistuje žádná minulost, přítomnost nebo budoucnost. Je proto věčný. Na nás se vztahuje minulost, přítomnost a budoucnost, protože měníme jedno tělo za druhým. Tělo, které máme, je omezené časem. V určitý den jsem se svým rodičům narodil a nyní zde mé tělo na nějaký čas zůstane, poroste a zplodí potomky, potom zestárne a bude chřadnout a nakonec zanikne a já budu muset přijmout nové tělo. Když skončí minulost, přítomnost a budoucnost tohoto těla, přijmu jiné tělo a začne další minulost, přítomnost a budoucnost. Pro Kršnu však

neplatí žádná minulost, přítomnost nebo budoucnost, protože nemění Své tělo. To je rozdíl mezi námi a Kršnou.

Kršnovo věčné postavení potvrzuje Bhagavad-gítá. Kršna zde řekl Ardžunovi: „V minulosti, před miliony lety, jsem tuto filozofii Bhagavad-gíty vyjevil bohu Slunce.“ Zdálo se, že tomu Ardžuna nevěří. Ardžuna zajisté věděl všechno, ale proto, aby poučil i nás, řekl Kršnovi: „Kršno, jsme současníci a narodili jsme se prakticky ve stejnou dobu. Jak mohu věřit, že jsi tuto filozofii vyjevil před tak dávnou dobou bohu Slunce?“ Kršna odpověděl: „Drahý Ardžuno, ty jsi tehdy také existoval, ale zapomněl jsi na to, zatímco Já si to pamatuji. V tom je rozdíl.“ Minulost, přítomnost a budoucnost se týká těch, kteří zapomínají, ale pro toho, kdo nezapomíná, kdo žije věčně, neexistuje žádná minulost, přítomnost a budoucnost.

Kuntí proto oslovuje Kršnu jako věčného (*manye tvāṁ kālam*). A protože je Kršna věčný, je vládcem všeho (*īśānam*). Podle Kršnových neobvyklých činností Kuntí pochopila, že Kršna je věčný a že je nejvyšším vládcem. Nemá začátek ani konec (*anādi-nidhanam*), a je proto *vibhu,* největší.

My jsme *aṇu,* nejmenší, a Kršna je *vibhu,* největší. Jsme součástmi Kršny a Kršna je tedy jak nejmenší, tak i

největší, zatímco my jsme pouze nejmenší. *Vibhu* neboli největší musí zahrnovat všechno. Jestliže má někdo velkou tašku, může v ní nést spoustu věcí, které se do malé tašky nevejdou. Protože Kršna je *vibhu*, největší, je souhrnem všeho, dokonce i minulosti, přítomnosti a budoucnosti, je všeprostupující a všudypřítomný.
Hmota se nemůže vyvíjet bez Kršnovy přítomnosti. Ateističtí vědci říkají, že život pochází z hmoty, což je nesmysl. Hmota a duše jsou různé Kršnovy energie. Duchovní energie je vyšší a hmotná energie je nižší. Hmota se vyvíjí, když je přítomna vyšší energie. Například před dvěma nebo třemi sty lety nebyla Amerika rozvinutou zemí, ale díky pokročilým živým bytostem z Evropy, které tam přišly, je nyní Amerika velice bohatá. Příčinou rozvoje je proto vyšší energie. V Africe, Austrálii a na mnoha jiných místech je stále ještě nezalidněná a zaostalá země. Proč? Protože se jí nedotkla vyšší energie pokročilých živých bytostí. Jakmile se jí dotkne, objeví se tam mnoho továren, domů, měst, silnic, automobilů a podobně.
Z tohoto příkladu můžeme vidět, že hmota se nemůže vyvíjet sama o sobě. Začne být aktivní až tehdy, působí-li na ni vyšší energie. Můžeme dát jiný příklad. Stroj je hmota neboli nižší energie a nemůže fungovat, dokud ho dělník nezapne a nezačne na něm pracovat. I když

budeme mít velice drahé auto, bez řidiče bude stát stále na jednom místě a nikam nedojede.
Zdravý rozum nám tedy říká, že hmota nemůže jednat nezávisle. Nikdy nebude činná, dokud na ni nebude působit vyšší energie, živá bytost. Jak tedy můžeme prohlašovat, že se život vyvíjí z hmoty? To tvrdí jen takzvaní vědci se svým omezeným poznáním.
V Brahma-sanhitě se říká, že všechny vesmíry se vyvinuly díky Kršnově přítomnosti (*aṇḍāntara-stha-paramāṇu-cayāntara-stham*). Vědci nyní studují atomy a zjišťují, jak na sebe vzájemně působí elektrony, protony a jiné částečky. Proč se tyto částice pohybují? Protože je v nich přítomný Kršna. To je skutečné vědecké chápání.
Měli bychom pochopit Kršnu vědecky. Kršna není pod vlivem minulosti, přítomnosti a budoucnosti. Kršna je věčný čas, nemá žádný počátek ani konec a je ke všem stejný. Musíme se jen dostatečně připravit, abychom Kršnovi porozuměli a mohli Ho spatřit. To je cílem uvědomování si Kršny.

Kapitola 12

Nepochopitelné zábavy

na veda kaścid bhagavaṁś cikīrṣitaṁ
tavehamānasya nṛṇāṁ viḍambanam
na yasya kaścid dayito ’sti karhicid
dveṣyaś ca yasmin viṣamā matir nṛṇām
Ó Pane, nikdo nemůže pochopit Tvé transcendentální zábavy, které vypadají jako lidské a jsou tak matoucí. Nikdo není předmětem Tvé zvláštní přízně ani Tvé závisti; lidé si jen představují, že jsi zaujatý.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.29
Pán je milostivý ke všem pokleslým duším stejně. K nikomu není nepřátelský. Představa, že Osobnost Božství je lidskou bytostí, nás velice mate. Jeho zábavy *vypadají* jako lidské, ale ve skutečnosti jsou transcendentální bez jediného náznaku hmotného znečištění. Nepochybně panuje názor, že Pán nadržuje Svým čistým oddaným, ale ve skutečnosti nenadržuje nikomu, stejně jako slunce. Díky slunečním paprskům někdy i kameny získají na ceně, zatímco slepý člověk slunce neuvidí, ani když bude stát v jeho plné záři. Tma a světlo jsou dva protichůdné prvky, ale to neznamená, že slunce šíří své paprsky nějak zaujatě. Sluneční

paprsky svítí na všechny, avšak každý má jinou schopnost přijímat je. Pomatení lidé považují oddanou službu za pouhé lichocení Pánu, které má vzbudit Jeho zvláštní milost, ale čistí oddaní, kteří se zaměstnávají transcendentální láskyplnou službou Pánu, nestojí o žádný výměnný obchod. Obchodník někomu slouží s podmínkou, že sám z toho bude také něco mít. Čistý oddaný neslouží Pánu proto, aby dostal něco na oplátku, a tak se mu dostává plné Pánovy milosti. Lidé, kteří trpí, kteří jsou v nouzi, kteří jsou zvídaví nebo filozoficky založení, s Pánem navazují dočasné styky, aby posloužili svým cílům. Jakmile toho dosáhnou, už spojení s Pánem nepotřebují. Trpící člověk, pokud je alespoň trochu zbožný, se modlí k Pánu za své uzdravení, ale jakmile se uzdraví, většinou ztratí zájem spojení s Pánem dále udržovat. Milost Pána je pro něho otevřená, ale on ji odmítá přijmout. To je rozdíl mezi čistým oddaným a smíšeným oddaným. Ti, kteří zcela odmítají službu Pánu, jsou v naprosté temnotě, ti, kteří žádají o přízeň Pána, jen když ji nutně potřebují, přijímají Jeho milost jen zčásti, a ti, kteří slouží Pánu na sto procent, dostávají milost Pána úplně. Tato nerovnost v přijímání Pánovy milosti je způsobena příjemcem a není žádným projevem zaujatosti Pána, který je všemilostivý.

Když Pán milostivě sestupuje do tohoto hmotného světa, hraje úlohu lidské bytosti, a proto se zdá, že nadržuje Svým oddaným. Skutečnost je však jiná. Přestože navenek vypadá jako zaujatý, rozdává Svou milost všem stejně. Všichni, kteří zemřeli v bitvě na Kuruovském bitevním poli v Pánově přítomnosti, získali spasení, aniž k tomu měli náležité kvalifikace, neboť smrt v přítomnosti Pána očišťuje odcházející duši od všech hříchů, a umírající člověk se proto přemístí do transcendentální říše. Jakmile se někdo jakýmkoliv způsobem vystaví slunečním paprskům, je jisté, že ho neminou příznivé účinky tepla a ultrafialových paprsků. Závěr tedy je, že Pán není nikdy zaujatý. Myslet si o Něm, že je zaujatý, je chyba, která nepřinese nikomu nic dobrého.

Pán říká v Bhagavad-gítě (4.8):

paritrāṇāya sādhūnāṁ
vināśāya ca duṣkṛtām
dharma-saṁsthāpanārthāya
sambhavāmi yuge yuge

„Abych osvobodil zbožné a vyhladil ničemné a abych znovu ustanovil náboženské zásady, zjevuji se věk po věku.“

Když Pán sestupuje, má dvě poslání — zničit démony a osvobodit sádhuy, věrné oddané.

Slovo *sādhūnām,* které znamená „svaté osoby“, se vztahuje na oddané. Nemá nic společného se světskou čestností a nečestností, morálností a nemorálností; nemá nic společného s materialistickými činnostmi. Někdy si můžeme myslet, že slovo sádhu označuje člověka, který je z hmotného hlediska dobrý nebo morální, ale sádhu je ve skutečnosti člověk, který se nachází na transcendentální úrovni. Sádhu je oddaný, neboť ten, kdo se zaměstnává v oddané službě, je transcendentální hmotným kvalitám (*sa guṇān samatītyaitān*).
Pán přichází, aby vysvobodil oddané (*paritrāṇāya sādhūnām*). V Bhagavad-gítě (14.26) je ale jasně řečeno, že oddaný se povznese nad hmotné kvality (*sa guṇān samatītyaitān*). Oddaný je v transcendentálním postavení, protože ho již neovlivňují tři kvality hmotné přírody — dobro, vášeň a nevědomost. Někdo se tedy může zeptat: „Jestliže je sádhu již na transcendentální úrovni a je tudíž vysvobozený, proč je třeba ho vysvobodit?“ Pán přichází, aby vysvobodil oddaného, a oddaný je přitom již vysvobozený. Protože se tyto skutečnosti zdají být v protikladu, je v tomto verši použito slovo *viḍambanam,* které znamená „matoucí“. Vysvětlit to můžeme tak, že sádhu neboli oddaný nepotřebuje vysvobození. Touží spatřit Nejvyššího Pána tváří v tvář a Kršna přichází, jen aby uspokojil jeho

vnitřní touhu, a nikoliv proto, aby ho vysvobodil ze sevření hmoty. Oddaný chce ve všech ohledech uspokojit Pána a Pán chce ještě více uspokojit Svého oddaného. Tak probíhají výměny láskyplných vztahů. Tak je tomu dokonce i v našem životě. Když někoho milujeme, toužíme ho nebo ji uspokojit a on nebo ona se nám touží odměnit. Existuje-li výměna láskyplných vztahů i v tomto hmotném světě, o co vznešenější musí být v duchovním světě? V jednom verši Kršna říká: „Sádhu je Mým srdcem a také Já jsem jeho srdcem.“ Sádhu vždy myslí na Kršnu a Kršna vždy myslí na sádhua neboli na Svého oddaného.

Pánova zjevení v hmotném světě a Jeho odchody se nazývají *cikīrṣitam* neboli zábavy. To, že Kršna přichází, je Jeho zábava. Kršna přichází, aby zde prováděl určité činnosti — ochraňoval sádhuy a zabil jejich nepřátele — ale obě tyto činnosti jsou Jeho zábavy. Pán nikomu nezávidí. Dokonce i zabíjení démonů je projevem Jeho náklonnosti. Někdy můžeme své děti potrestat tím, že jim dáme pořádný pohlavek. Děláme to ale ve skutečnosti z lásky. Stejně tak Kršnovo zabíjení démonů není na úrovni hmotné závisti nebo zášti, ale na úrovni lásky. V šástrách neboli védské literatuře je proto řečeno, že dokonce i démoni, které Kršna přímo zabil, dosáhli okamžitého vysvobození. Například démonice

Pútaná chtěla Kršnu zabít, když byl ještě malé dítě. Potřela si prsní bradavku jedem a přišla do Kršnova domu, aby Ho nakojila. Myslela si: „Až se Kršna napije mého mléka, okamžitě zemře.“ To ale nebylo možné. Kdo může zabít Kršnu? Místo toho se zabila ona sama, neboť když Kršna sál mléko, vysál z ní také její život. Jaký byl výsledek toho všeho? Kršna se díval na její úmysl z té lepší stránky. Myslel si: „Tato démonská žena Mě přišla zabít, ale jelikož jsem pil mléko z jejího prsu, je vlastně Moje matka.“ Pútaná tak dosáhla v duchovním světě postavení Kršnovy matky. To je vysvětleno ve Šrímad-Bhágavatamu, kde Uddhava říká Vidurovi, že Kršna je tak laskavý, že dokonce i čarodějnici, která Ho chtěla otrávit jedem, přijal jako Svoji matku. „Protože Kršna je takový laskavý Bůh,“ říká, „koho jiného než Jeho bych měl uctívat?“ Kuntídéví říká: *na yasya kaścid dayitaḥ.* Slovo *dayita* znamená „přízeň“. Nikdo není předmětem Kršnovy zvláštní přízně. *Dveṣyaś ca:* a nikdo pro Něho není nepřítelem. My od svého přítele očekáváme nějaké požehnání nebo od něj chceme něco získat a od nepřítele čekáme, že nám bude chtít škodit, ale Kršna je tak dokonalý, že Mu nikdo nemůže uškodit a ani Mu nikdo nemůže nic dát. Jak tedy může být někdo Jeho přítelem nebo nepřítelem? *Na yasya kaścid*

dayito 'sti: Kršna nepotřebuje, aby Mu někdo prokazoval službu. Je dokonalý. Mohu být třeba velice chudý, a od svého přítele budu proto očekávat nějakou pomoc. Jelikož nejsem dokonalý, mám spoustu nedostatků a stále potřebuji pomoc, chci mít nějaké přátele a nenávidím své nepřátele. Kršna je ale Nejvyšší a nikdo Mu proto nemůže uškodit a nikdo Mu nemůže ani ničím prospět.

Proč tedy uctíváme Kršnu v chrámu a obětujeme Mu tolik pěkných věcí, oblékáme Ho, zdobíme Ho a nabízíme Mu dobré jídlo? Musíme pochopit, že Kršna nepotřebuje, abychom Mu obětovali krásné šaty, květiny nebo jídlo. Když Mu ale toto všechno obětujeme, prospěje nám to. Kršna takové oběti přijímá ze Své laskavosti. Když se pěkně oblečeme a ozdobíme, náš obraz v zrcadle bude také ozdobený. Podobně, jelikož jsme odrazem Kršny, když ozdobíme Kršnu, i my budeme ozdobení. Bible říká, že člověk byl stvořen k obrazu Božímu, a to znamená, že jsme odrazem Boha. Nevymýšlíme si nějakou podobu Boha podle své vlastní podoby. Zastánci májávádské filozofie antropomorfismu říkají: „Absolutní Pravda je neosobní, ale protože my jsme osoby, představujeme si Absolutní Pravdu také jako osobu.“ To je chyba, neboť skutečnost je přesně opačná. Máme dvě ruce, dvě nohy a hlavu, protože Bůh

Sám má stejné tělesné rysy. Máme osobní podobu, protože jsme odrazem Boha. Měli bychom také filozoficky pochopit, že pokud má původní osoba z něčeho prospěch, bude to prospěšné i pro její odraz. Když zdobíme Kršnu, budeme také ozdobeni. Jestliže uspokojíme Kršnu, budeme také uspokojeni. Když Kršnovi obětujeme dobré jídlo, budeme se z něj těšit také. Ti, kteří nežijí v Kršnových chrámech, si jen stěží dokáží představit, jak chutná jídla jsou Kršnovi obětována. A když je obětujeme Kršnovi, máme možnost je jíst také. Měli bychom se tedy snažit uspokojit Kršnu ve všech ohledech a potom budeme i my ve všech ohledech spokojeni.

Kršna nepotřebuje naši službu, ale z laskavosti ji přijímá. Když nás Kršna žádá, abychom se odevzdali (*sarva-dharmān parityajya mām ekaṁ śaraṇaṁ vraja*), neznamená to, že potřebuje více služebníků a chce tím něco získat. Kršna může pouhým Svým přáním stvořit miliony služebníků. Tady jde o něco jiného. Když se odevzdáme Kršnovi, zachráníme se, neboť Kršna říká: *ahaṁ tvāṁ sarva-pāpebhyo mokṣayiṣyāmi*. „Osvobodím tě od všech hříšných reakcí.“ Trpíme v tomto hmotném světě a nemáme žádný úkryt. Kolem sebe můžeme vidět mnoho lidí, jak se toulají po ulici, aniž mají nějaký životní cíl. Když se

brzy ráno procházíme po pláži, vidíme spousty mladých lidí, kteří tam spí nebo se jen tak bezcílně a zmateně potloukají a nevědí, co mají dělat. Když se ale odevzdáme Kršnovi, budeme vědět: „Teď jsem našel úkryt.“ Již nikdy nebudeme zmatení nebo zoufalí. Denně dostávám mnoho dopisů od lidí, kteří píší, že ve vědomí Kršny našli naději. Není tedy pravda, že Kršna sem přichází, aby získal nějaké služebníky. Kršna přichází pro náš prospěch.

Místo abychom se však stávali Kršnovými služebníky, stáváme se naneštěstí služebníky tolika jiných věcí. Sloužíme svým smyslům, sloužíme chtíči, hněvu, chamtivosti a iluzi. Všichni v hmotném světě ve skutečnosti takto slouží. Když své smysly ale zaměstnáme ve službě Kršnovi, již nebudeme služebníky smyslů — staneme se jejich pány. Když budeme tak silní, že odmítneme poslouchat své smysly a zaměstnáme je výhradně ve službě Kršnovi, potom budeme zachráněni.

Kuntídéví zde říká: „Tvé zjevení v tomto hmotném světě nás mate.“ Myslíme si: „Kršna tu má nějaké poslání nebo nějaký úkol, a proto se zjevil.“ Ne, On se zjevuje proto, aby prováděl Své zábavy. Například prezident si jde někdy prohlédnout věznici. Ředitel věznice mu podává pravidelně zprávy, takže tam vůbec

nemusí chodit osobně, ale někdy se tam jde podívat: „Podívám se, jak to tam chodí.“ Je to vlastně jeho zábava, protože tam jde ze své vlastní svobodné vůle. Nepodléhá zákonům věznice. Hloupý vězeň si ale může myslet: „Prezident je také ve vězení. Jsme na tom stejně. Takže já jsem také prezident.“ Takhle uvažují darebáci. „Protože Kršna sestoupil jako avatár,“ říkají, „já jsem také avatár.“ Zde se tedy říká: *na veda kaścid bhagavaṁś cikīrṣitam.* „Nikdo nezná důvod Tvých příchodů a odchodů.“ *Tavehamānasya nṛṇāṁ viḍambanam:* Pánovy zábavy jsou matoucí. Nikdo nemůže pochopit jejich skutečný důvod.

Jediným důvodem Pánových zábav je Jeho svobodná vůle. Myslí si: „Půjdu a podívám se tam.“ Nemusí sestupovat, aby zahubil démony. V hmotné přírodě má mnoho zástupců, kteří je mohou zabít. V jediném okamžiku může Nejvyšší Pán například zabít tisíce démonů pomocí silného větru. Stejně tak nemusí sestupovat, aby ochraňoval oddané, neboť všechno může udělat pouze Svou vůlí. Přichází jen proto, aby si užíval Svých radostných zábav.

Při Svých zábavách se Kršna někdy staví do role bojovníka. I bojovnický duch najdeme v Kršnově povaze, odkud bychom ho jinak získali my? Jsme nedílné součásti Kršny a máme v nepatrné míře také

všechny Kršnovy vlastnosti. Jsme malými vzorky Kršny. Kde se v nás vzal bojovnický duch? Odkud pochází? Pochází od Kršny. Stejně jako si král někdy zavolá zápasníka, aby s ním bojoval, i Kršna zaměstnává živé bytosti tak, že s nimi bojuje. Zápasník dostane za to, že bojoval s králem, zaplaceno. Není králův nepřítel; svým bojem naopak působí králi radost. Když chce Kršna bojovat, nemůže si vybrat nikoho obyčejného. I král si pro zápas vybere nějakého velice dobrého zápasníka a podobně Kršna nebude bojovat s někým obyčejným, ale vybere si nějakého Svého velkého oddaného. Protože si Kršna přeje bojovat, přicházejí do tohoto hmotného světa někteří z Jeho oddaných, aby se stali Jeho nepřáteli a bojovali s Ním. Pán se například zjevil, aby zabil Hiranjakašipua a Hiranjákšu. Můžeme je považovat za obyčejné živé bytosti? Ne. Byli to velcí oddaní jménem Džaj a Vidžaj, kteří přišli do tohoto světa, protože si Pán přál bojovat. V duchovním světě, na Vaikunthách, se nikdy nebojuje, protože každý je zaměstnaný ve službě Kršnovi. S kým by tam Kršna bojoval? Posílá proto do hmotného světa jako nepřítele některého Svého oddaného a pak Sám sestupuje, aby s ním bojoval. Pán nás současně učí, že být Jeho nepřítelem není příliš výhodné. Daleko lepší je stát se Jeho přítelem. Kuntídéví proto říká: *na veda*

kaścid bhagavaṁś cikīrṣitam: „Nikdo nezná důvod Tvých příchodů a odchodů.“ *Tavehamānasya nṛṇāṁ viḍambanam:* „Vystupuješ v tomto světě jako obyčejná lidská bytost, a to je pro nás záhadné a matoucí.“
Jelikož se Kršna někdy jeví jako obyčejný člověk, lidé Jeho činnostem nevěří nebo je nechápou. Diví se: „Jak se může Bůh stát obyčejným člověkem jako jsme my?“ Kršna sice někdy může vystupovat jako obyčejný člověk, ale ve skutečnosti není obyčejný, a kdykoliv je to nutné, ukáže Svou Boží moc. Když se k Němu modlilo šestnáct tisíc dívek, které unesl démon Bhaumásura, Kršna přišel do démonova paláce, Bhaumásuru zabil a všechny dívky vysvobodil. Podle přísných pravidel védské společnosti by se však nikdo neoženil s dívkou, která odešla z domova třeba i jen na jedinou noc. Když Kršna dívkám řekl: „Teď se můžete bezpečně vrátit domů ke svým otcům,“ odpověděly: „Pane, když se vrátíme domů ke svým otcům, co s námi bude? Nebudeme se moci vdát, protože nás tento člověk unesl.“
Kršna se zeptal: „A co si tedy přejete?“ Dívky odpověděly: „Chceme, aby ses stal naším manželem.“ Kršna byl tak laskavý, že okamžitě souhlasil.
Když přivezl dívky zpět do Svého království, žádná z nich nemusela čekat šestnáct tisíc nocí, aby se s Ním

setkala. Kršna se expandoval do šestnácti tisíc podob, vystavěl šestnáct tisíc paláců a v každém paláci žil s jednou ženou.

Tohle všechno je popsáno ve Šrímad-Bhágavatamu, ale darebáci tomu nikdy neporozumí. Místo toho začnou Kršnu kritizovat a říkat, že Kršna je posedlý chtíčem, protože se oženil se šestnácti tisíci manželkami. Nejen že je posedlý chtíčem, On je *neomezeně* posedlý chtíčem. Bůh je neomezený. Proč šestnáct tisíc? Může se oženit se šestnácti miliony manželkami a stejně nedosáhne hranic Své dokonalosti. Takový je Kršna. Nemůžeme Ho obviňovat z toho, že je chtivý nebo smyslný. Existuje tolik Kršnových oddaných a Kršna jim všem prokazuje Svoji přízeň. Někteří prosí Kršnu, aby se stal jejich manželem, někteří chtějí, aby byl jejich přítelem, někteří chtějí Kršnu jako svého syna a někteří si chtějí s Kršnou hrát. V celém vesmíru jsou miliony a biliony oddaných a Kršna je tímto způsobem musí všechny uspokojit. Nepotřebuje od Svých oddaných žádnou pomoc, ale protože Mu chtějí určitým způsobem sloužit, Pán jejich vztahy opětuje. Těchto šestnáct tisíc oddaných chtělo Kršnu za svého manžela, a Kršna je proto přijal.

Kršna tedy může někdy jednat jako obyčejný člověk, ale vzápětí se jako Bůh expanduje do šestnácti tisíc podob.

Velký světec Nárada jednou přišel navštívit Kršnu a Jeho manželky. Myslel si: „Kršna se oženil s šestnácti tisíci manželkami. Podívám se, jak spolu žijí.“ Zjistil, že Kršna dělá v každém ze šestnácti tisíc paláců něco jiného. V jednom paláci Kršna se Svou manželkou hovořil, jinde si hrál se Svými dětmi a v jiném paláci připravoval svatbu pro Své syny a dcery. Tak prováděl různé zábavy ve všech šestnácti tisících palácích. Když byl Kršna malý a hrál si jako obyčejné dítě, Jeho matka Jašódá chtěla, aby otevřel ústa, aby se mohla podívat, jestli nejedl hlínu, a Kršna jí ukázal ve Svých ústech všechny vesmíry v celém stvoření. I když Kršna vystupuje jako obyčejná lidská bytost, je-li potřeba, vyjeví Svoji Božskou povahu. Můžeme uvést jiný příklad. Kršna hrál roli Ardžunova vozataje, ale když chtěl Ardžuna vidět Kršnovu vesmírnou podobu, Nejvyšší Pán mu ihned ukázal Svou vesmírnou podobu s tisíci a miliony hlav, nohou, rukou a zbraní. Takový je Kršna.

Kršna je zcela nezávislý a nemá žádné přátele či nepřátele. Ve Svých zábavách však vystupuje tak, že to přináší stejný prospěch všem — přátelům i nepřátelům. To je Kršnova absolutní povaha.

Kapitola 13

Duše vesmíru

janma karma ca viśvātmann
ajasyākartur ātmanaḥ
tiryaṅ-nṝṣiṣu yādaḥsu
tad atyanta-viḍambanam
Ó duše vesmíru, jak rozumět tomu, že pracuješ, přestože jsi nečinný, a že se rodíš, přestože jsi Sám životní silou a jsi nezrozený? Osobně sestupuješ do prostředí zvířat, lidí, mudrců a vodních živočichů. To je skutečně záhadné a matoucí.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.30
Pánovy transcendentální zábavy jsou nejen matoucí, ale také si zdánlivě odporují. Jinými slovy, pro obyčejného člověka jsou nepochopitelné. Pán je všeprostupující Nadduše všeho bytí, a přesto se zjevuje jako kanec mezi zvířaty, jako Ráma a Kršna mezi lidmi, jako Nárájan mezi mudrci a jako ryba mezi vodními živočichy. A zároveň se říká, že je nezrozený a že Ho nic nenutí k žádným činnostem. Šruti mantra říká, že Nejvyšší Brahman nemusí dělat nic. Nikdo Mu není roven a nikdo není větší než On. Má nesčetné energie a vše vykonává dokonale prostřednictvím samočinně působícího poznání, síly a činorodosti. Všechna tato

fakta jednoznačně dokazují, že všechny činnosti, podoby a skutky Pána jsou pro naši omezenou myšlenkovou schopnost nepochopitelné, a jelikož Pán je nepředstavitelně mocný, je pro Něho možné cokoliv. Nikdo Ho proto nemůže přesně vymezit; každý čin Pána je pro obyčejné lidi matoucí. Nelze Ho pochopit prostřednictvím védského poznání, ale snadno Ho pochopí čistí oddaní, kteří jsou s Ním v důvěrném styku. Oddaní proto vědí, že i když se zjevuje mezi zvířaty, není ani zvíře, ani člověk, ani rši, ani ryba. Je vždy a za všech okolností Svrchovaným Pánem. Kuntí oslovuje Kršnu jako *viśvātman*, životní sílu vesmíru. V každém těle se nachází životní síla. Tato životní síla je *ātmā* — živá bytost, duše. Celé tělo se hýbe pouze díky přítomnosti životní síly neboli duše. Podobně existuje i nejvyšší životní síla. Touto nejvyšší životní silou je Nejvyšší Osobnost Božství, Kršna. Jak tedy někdo může tvrdit, že se Pán rodí jako obyčejná živá bytost? V Bhagavad-gítě (4.9) Kršna říká:

janma karma ca me divyam
evaṁ yo vetti tattvataḥ
tyaktvā dehaṁ punar janma
naiti mām eti so ’rjuna

„Kdo zná transcendentální povahu Mých zjevení a Mých činů, když opouští své tělo, nezrodí se znovu v

tomto hmotném světě, nýbrž dosáhne Mého věčného sídla, ó Ardžuno.“
Slovo *divyam* v tomto verši naznačuje, že zjevení a činnosti Pána jsou duchovní. Jinde v Bhagavad-gítě se říká: *ajo 'pi sann avyayātmā.* Slovo *aja* znamená „nezrozený“ a *avyayātmā* znamená „nezničitelný“. Obě tyto vlastnosti má Kršna a Jeho transcendentální povahu zde Kuntídéví popisuje ve svých modlitbách.
Na začátku svých modliteb říká: „Jsi uvnitř i vně, a přesto jsi neviditelný.“ Kršna sídlí v srdci každého (*īśvaraḥ sarva-bhūtānāṁ hṛd-deśe 'rjuna tiṣṭhati, sarvasya cāhaṁ hṛdi sanniviṣṭaḥ*) a je přítomný dokonce i v každém atomu (*aṇḍāntara-stha-paramāṇu-cayāntara-stham*). Kršna je uvnitř a je také vně všeho. Mohl proto Ardžunovi ukázat Svůj vnější rys, ohromnou vesmírnou podobu neboli višva-rúpu.
Vnější tělo Kršny je popsáno ve Šrímad-Bhágavatamu. Kopce a hory se v něm přirovnávají ke kostem Pána. Velké oceány se podobně přirovnávají k různým otvorům na vesmírném těle Pána a planeta Brahmalóka k horní části Jeho hlavy. Těm, kteří nemohou vidět Pána, védská literatura doporučuje, aby se Ho snažili spatřit v Jeho hmotné vesmírné podobě.
Někteří lidé si myslí, že Bůh je veliký, ale nevědí, jak veliký ve skutečnosti je. Pod pojmem velikost si

představují velké hory, oblohu nebo jiné planety. Pán je proto popisován pomocí takových hmotných projevů, takže když o nich člověk přemýšlí, může myslet na Pána. To je také vědomí Kršny. Když si někdo myslí: „Tyto hory jsou kosti Pána Kršny," nebo když si někdo představuje ohromný Tichý oceán jako Kršnovu pupeční prohlubeň, je si vědom Kršny. Podobně můžeme považovat stromy a rostliny za vlasy a chlupy na Kršnově těle, Brahmalóku za horní část Jeho hlavy a Pátálalóku za chodidla Kršnových nohou. Tak můžeme o Kršnovi přemýšlet jako o největším z největších (*mahato mahīyān*).

Podobně můžeme o Kršnovi přemýšlet jako o nejmenším z nejmenších. To je také určitý druh velikosti. Kršna může stvořit tento ohromný vesmírný projev a může stvořit také malý hmyz. Někdy si můžeme všimnout, že na stránce v knize leze nějaký nepatrný hmyz, menší než je tečka. V tom je Kršnovo mistrovství. *Aṇor aṇīyān mahato mahīyān* (Katha Upanišad. 1.2.20): Kršna může vytvořit to, co je největší z největších a také to, co je nejmenší z nejmenších. Lidé nyní vyrobili letadlo Boeing 747, které je podle našich měřítek obrovské. Mohou ale vyrobit letadlo, které by bylo malé jako moucha? To nedokáží. Skutečná velikost není jednostranně orientovaná. Ten, kdo je opravdu

veliký, se může stát největším z největších i nejmenším z nejmenších.
Ale dokonce i velké věci, které lidé vyrobili v tomto moderním věku, stále nejsou těmi největšími věcmi, které člověk kdy vytvořil. Ze Šrímad-Bhágavatamu se můžeme dozvědět, že Kardama Muni, otec velkého světce Kapiladévy, sestrojil obrovské letadlo, které připomínalo velké město. Byly na něm jezera, zahrady, ulice a domy a mohlo létat po celém vesmíru. Kardama Muni v tomto letadle cestoval se svojí ženou a ukazoval jí všechny planety. Byl to velký jogí a jeho žena Dévahúti byla dcerou Svájambhuvy Manua, velkého krále. Kardama Muni se chtěl oženit a Dévahúti řekla svému otci: „Můj drahý otče, chci si vzít tohoto světce za muže.“ Svájambhuva Manu tedy přivedl svou dceru ke Kardamovi Munimu a řekl: „Pane, to je moje dcera. Přijměte ji prosím za manželku.“ Jako královská dcera byla Dévahúti velice bohatá. Když se však připojila ke svému odříkavému muži, sloužila mu ze všech sil ve dne v noci a jelikož neměla ani dost jídla, brzy zeslábla a byla vyhublá. V Kardamovi Munim se probudil soucit. Pomyslel si: „Tato dívka ke mně přišla jako královská dcera, ale pod mou ochranou se jí nedostává žádného pohodlí. Musím s tím něco udělat.“ Zeptal se proto své ženy: „Co by tě potěšilo?“ Ženy obvykle touží po

hezkém domově, dobrém jídle, pěkném oblečení, pěkných dětech a dobrém muži. Kardama Muni jí tedy chtěl dokázat, že dostala toho nejlepšího manžela. Svou jogínskou silou pro ni stvořil velké letadlo a dal jí velký dům se služebnictvem a veškerým bohatstvím. Kardama Muni byl pouze obyčejná lidská bytost, ale pomocí svých jogínských sil mohl provádět takové obdivuhodné věci.

Kršna je však Jógéšvara, Pán všech mystických sil. Když získáme třeba jen nepatrné mystické síly, myslíme si, jak jsme důležití, ale Kršna je Pánem všech mystických sil. V Bhagavad-gítě se říká, že tam, kde je Jógéšvara, Pán mystických sil, Nejvyšší Osobnost Božství, a kde je Ardžuna, který je také známý jako Pártha nebo Dhanur-dhara, tam je všeho dostatek.

Vždy bychom si měli pamatovat, že pokud zůstaneme v Kršnově společnosti, dosáhneme dokonalosti. Kršna v tomto věku sestoupil v podobě svatého jména (*kali-kāle nāma-rūpe kṛṣṇa-avatāra*, Čč. Ádi. 17.22). Čaitanja Maháprabhu proto říká:

nāmnām akāri bahudhā nija-sarva-śaktis
tatrārpitā niyamitaḥ smaraṇe na kālaḥ

„Můj drahý Pane, jsi tak laskavý, že mi nabízíš Svou přítomnost v podobě Tvého svatého jména, které je možné zpívat kdykoliv a kdekoliv.“ Pro zpívání Haré

Kršna neexistují žádná přísná pravidla. Haré Kršna mantru můžeme zpívat všude. I děti zpívají a tancují. Na tom není nic těžkého. Když naši studenti někam jdou, vezmou si růženec a zpívají při chůzi. Nic tím neztratí a zisk je veliký, neboť zpíváním se sdružujeme s Kršnou Osobně. Představte si, že bychom se měli osobně setkat s prezidentem. Jak bychom asi byli pyšní: „Mohu být v prezidentově společnosti.“ Neměli bychom tedy být také pyšní na to, že můžeme být ve společnosti nejvyššího prezidenta, který může stvořit mnoho milionů takových prezidentů, jaké najdeme v tomto světě? Toho můžeme dosáhnout zpíváním Haré Kršna. Čaitanja Maháprabhu proto říká: *etādṛśī tava kṛpā bhagavan mamāpi.* „Můj drahý Pane, jsi tak laskavý, že mi vždy nabízíš Svoji společnost.“ *Durdaivam īdṛśam ihājani nānurāgaḥ.* „Jsem ale takový nešťastník, že téhle příležitosti nevyužívám.“
Naše hnutí pro vědomí Kršny jednoduše vyzývá lidi: „Zpívejte Haré Kršna.“ V jedněch novinách byla karikatura, na které byla nakreslena stará žena a její manžel. Seděli proti sobě a žena říkala svému muži: „Chant, chant, chant.“ (Zpívej, zpívej, zpívej.) Manžel jí odpovídal: „Can't, can't, can't.“ (Nemůžu, nemůžu, nemůžu.) Stejně i my vyzýváme každého: „Prosím, zpívejte, zpívejte, zpívejte.“ Lidé ale odpovídají:

„Nemůžeme, nemůžeme, nemůžeme.“ To je jejich neštěstí.
Naší povinností a naším posláním je přinést těmto nešťastníkům štěstí. Proto chodíme na ulici a zpíváme. I když říkají: „Nemůžeme,“ zpíváme dál. Je to naše povinnost. A když se jim nějakým způsobem dostane do ruky kniha o Kršnovi, přinese jim to velké štěstí. Lidé utrácejí své těžce vydělané peníze za různé špatné a hříšné věci, ale když si koupí dokonce i jednu jedinou knihu, nehledě na to, kolik stojí, své peníze využijí správným způsobem. To je začátek jejich vědomí Kršny. Jelikož věnují své těžce vydělané peníze hnutí pro vědomí Kršny, získají z toho duchovní prospěch. Nic neztrácí. Naším úkolem je proto dovést každého k hnutí pro vědomí Kršny, aby tak mohl duchovně získat.
Když se Kršna zjevil na Zemi, nevěděl každý, že je Nejvyšší Osobností Božství. Pokud bylo potřeba, dokázal, že je Nejvyšší, ale jinak vystupoval jako obyčejná lidská bytost. Šukadéva Gósvámí proto poukázal na Jeho totožnost, když popisoval, jak si Kršna hrál jako jeden z pasáčků krav. Kdo je tento pasáček? Šukadéva Gósvámí říká: *itthaṁ satāṁ brahma-sukhānubhūtyā.* Impersonalisté pociťují určitou duchovní blaženost, když meditují o neosobním Brahmanu, ale Šukadéva Gósvámí zdůrazňuje, že

skutečným zdrojem transcendentální blaženosti je Kršna.
Kršna je zdrojem všeho (*ahaṁ sarvasya prabhavaḥ*) a také transcendentální blaženost, které se impersonalisté snaží dosáhnout meditací o neosobním Brahmanu, pochází od Kršny. Šukadéva Gósvámí říká: „Tato osoba je zdrojem *brahma-sukha*,transcendentální blaženosti, která pochází z realizace Brahmanu.“
Oddaný je vždy připraven sloužit Pánu (*dāsyaṁ gatānāṁ para-daivatena*), ale pro ty, kteří jsou okouzleni iluzorní energií, je Kršna jen obyčejným chlapcem (*māyāśritānāṁ nara-dārakeṇa*). *Ye yathā māṁ prapadyante tāṁs tathaiva bhajāmy aham:* Kršna jedná s různými živými bytostmi podle toho, jak k Němu přistupují. S těmi, kteří Kršnu pokládají za obyčejnou živou bytost, jedná, jako by byl obyčejný člověk, zatímco oddaní, kteří přijímají Kršnu jako Nejvyšší Osobnost Božství, se mohou těšit ve společnosti Nejvyšší Osobnosti Božství. Impersonalisté se zajímají o brahmadžjóti, neosobní záři Nejvyššího, ale zdrojem této záře je Kršna. Kršna je všechno (*brahmeti paramātmeti bhagavān iti śabdyate*).
Pasáčci krav si hráli se stejným Kršnou, Samotným Nejvyšším Pánem. Jak se jim dostalo takového štěstí?

itthaṁ satāṁ brahma-sukhānubhūtyā
dāsyaṁ gatānāṁ para-daivatena
māyāśritānāṁ nara-dārakeṇa
sārdhaṁ vijahruḥ kṛta-puṇya-puñjāḥ
(Bhág. 10.12.11)
Pasáčci krav, kteří si hráli s Kršnou, nejsou obyčejní, neboť tím, že si hráli s Nejvyšší Osobností Božství, dosáhli nejvyšší dokonalosti. Jak získali takové postavení? *Kṛta-puṇya-puñjāḥ:* po mnoho a mnoho životů se věnovali zbožným činnostem. Po mnoho a mnoho životů prováděli tvrdá odříkání a pokání, aby dosáhli nejvyšší dokonalosti života, a nyní dostali příležitost hrát si s Kršnou Osobně, jako rovný s rovným. Nevědí, že Kršna je Nejvyšší Osobnost Božství. Taková je povaha Kršnových zábav ve Vrndávanu, kterým se říká *vṛndāvana-līlā*
Pasáčci krav neznají Kršnovu skutečnou totožnost. Jednoduše Kršnu milují a jejich láska nezná hranic, což platí o všech obyvatelích Vrndávanu. Například Jašódámátá a Nanda Mahárádž milují Kršnu jako rodiče. Podobně Kršnu milují Jeho přátelé a přítelkyně, stromy, voda, květiny, krávy, telata — každý Kršnu miluje. Takový je Vrndávan. Když se jen naučíme, jak milovat Kršnu, můžeme ihned celý svět přeměnit na Vrndávan.

Nejdůležitější ze všeho je naučit se, jak Kršnu milovat (*premā pum-ārtho mahān*). Lidé se obvykle honí za náboženstvím, ekonomickým rozvojem, smyslovým požitkem a vysvobozením (*dharma, artha, kāma, mokṣa*), ale Čaitanja Maháprabhu nepovažoval nic z toho za důležité: „O takové věci by lidé neměli usilovat.“ Skutečným cílem života je láska ke Kršnovi. Lidský život samozřejmě začíná až tehdy, když člověk začne vyznávat nějaké náboženství (*dharma*). V současném věku, v Kali-juze, však dharma prakticky neexistuje — lidé neznají náboženské a morální zásady, nevykonávají žádné zbožné činnosti a podle védských měřítek v současné společnosti vlastně ani lidské bytosti nejsou. Dříve lidé dbali na to, co je morální a co je nemorální, co je zbožné a bezbožné, ale s pokrokem Kali-jugy všechno upadá a lidé jednají, jak chtějí, bez ohledu na to, jestli je to dobré nebo špatné. Šrímad-Bhágavatam říká — a sami to dnes můžeme vidět — že v Kali-juze je osmdesát procent všech lidí hříšných. Zakázaný sexuální život, požívání drog a alkoholu, jedení masa a hazardování jsou čtyři pilíře hříšného života. Vyzýváme proto všechny, aby nejprve skáceli tyto pilíře a zničili střechu hříšného života. Pak se člověk zpíváním Haré Kršna může pevně ustálit na transcendentální úrovni. Je to velice prosté.

Nikdo nemůže realizovat Boha, dokud žije hříšným životem. Kršna říká:

yeṣāṁ tv anta-gataṁ pāpaṁ
janānāṁ puṇya-karmaṇām
te dvandva-moha-nirmuktā
bhajante māṁ dṛḍha-vratāḥ

„Lidé, kteří v tomto i dřívějších životech jednali ctnostně a jejichž hříšné činy jsou zcela vyhlazeny, jsou oproštěni od bludu dvojnosti a s pevným odhodláním Mi slouží.“ (Bg. 7.28)

Slovo *anta-gatam* znamená „skoncovat“. V oddané službě se můžeme zaměstnat teprve tehdy, když jsme skončili se svým hříšným životem. Kdo může přestat žít hříšným životem? Ten, kdo se zaměstná zbožnými činnostmi. Každý musí vykonávat nějakou činnost, a když vykonává zbožné činnosti, jeho hříšné činnosti automaticky ustanou. Člověk se na jedné straně musí snažit dobrovolně rozbít pilíře hříšného života, a na druhé straně začít žít zbožným životem.

Lidé se nemohou osvobodit od hříšných činností pouhým teoretizováním, aniž skutečně začali vykonávat zbožné činnosti. Americká vláda například utrácí miliony dolarů, aby zastavila požívání LSD a podobných drog, ale přesto jsou jejich výsledky mizivé. Vydání zákonů a uspořádání několika osvětových

přednášek nepřiměje lidi k tomu, aby se těchto věcí vzdali. To není možné. Lidé se musí správně zaměstnat a pak se automaticky zbaví svých špatných návyků. Když požádáme své studenty: „Přestaňte s omamnými látkami," jsou schopni s nimi přestat, i když se o to vláda předtím bez úspěchu snažila. To je praktický příklad.

Paraṁ dṛṣṭvā nivartate. Dokud člověk nemá něco lepšího, čím by se zaměstnal, nemůže přestat se svými špatnými činnostmi. To není možné. Proto zdůrazňujeme obojí — zakazujeme studentům hříšné činnosti a zaměstnáváme je ve správných činnostech. Neříkáme pouze: „Přestaňte s nedovoleným sexuálním životem," „Přestaňte brát omamné látky" a podobně. Pouhá negace nemá význam; musí tu být i něco pozitivního, protože každý chce vykonávat nějakou činnost, neboť jsme živé bytosti a nikoliv mrtvé kameny. Impersonalisté se pomocí meditace snaží stát se mrtvými kameny: „Musím myslet na něco prázdného nebo neosobního." Jak se ale můžeme stát prázdnotou? Srdce a mysl jsou vždy činné a tyto nepřirozené metody lidské civilizaci nijak nepomohou.

Praktiky takzvané jógy a meditace jsou jen darebáctvím, neboť lidem neposkytují žádné kladné zaměstnání. Vědomí Kršny nabízí dostatek zaměstnání pro každého.

Všichni vstávají brzy ráno a uctívají Božstva. Oddaní připravují pro Kršnu chutné pokrmy, zdobí chrám, navlékají girlandy, jdou na ulici a zpívají a prodávají knihy. Jsou plně zaměstnáni dvacet čtyři hodin denně a jsou schopni vzdát se hříšného života. Když dítě něco jí a my mu dáme něco lepšího, to staré zahodí a vezme si nové. Vědomí Kršny nabízí lepší zaměstnání, lepší život, lepší filozofii, lepší vědomí — všechno lepší. Proto se ti, kteří se zaměstnávají v oddané službě, mohou vzdát hříšných činností a povýšit se na úroveň vědomí Kršny.

Činnosti, které jsou určeny k tomu, aby se všechny živé bytosti povznesly k vědomí Kršny, probíhají nejen v lidské společnosti, ale i ve společnosti zvířat. Všechny živé bytosti jsou nedílnými součástmi Kršny a Kršna má Svůj plán, jak je z hmotného světa vysvobodit. Někdy přichází do tohoto světa Osobně a někdy posílá Své velice důvěrné oddané. Někdy zanechává Své pokyny například v podobě Bhagavad-gíty. Kršna se jako inkarnace zjevuje všude — mezi zvířaty, obyčejnými lidmi, světci, a dokonce i mezi vodními živočichy (*tiryaṅ-nṝṣiṣu yādaḥsu*). Kršna se zjevil například v inkarnaci ryby.

Kršnovo narození, zjevení a odchody jsou tedy záhadné (*tad atyanta-viḍambanam*). My, podmíněné živé bytosti,

se převtělujeme z jednoho těla do druhého, neboť nás k tomu nutí zákony přírody, ale Kršna se nemusí převtělovat. V tom je rozdíl. Hlupáci a darebáci si myslí: „Narodil jsem se v tomto světě a Kršna se tu také narodil. Jsem proto také Bůh.“ Nevědí, že se budou muset narodit znovu, protože je k tomu donutí zákony přírody.

Někdo dostal velice krásné tělo, narodil se v zemi, kde je každý bohatý, a dostalo se mu dobrého vzdělání. Když toho však zneužívá, připravuje si podle stavu své mysli další tělo. Nyní vláda otevírá tolik dobrých škol a univerzit, ale přesto se z mladých lidí v civilizovaných zemích stávají hippies, kteří ve své frustraci uctívají dokonce i prasata. Když se člověk sdružuje s lidmi, kteří mají vlastnosti prasat, získá stejné vlastnosti a ve svém příštím životě se narodí jako prase. *Prakṛteḥ kriyamāṇāni guṇaiḥ karmāṇi sarvaśaḥ.* Příroda nám dá příležitost: „Dobrá, staň se prasetem.“ Příroda to zařídí. *Prakṛti* neboli hmotná příroda má tři kvality a člověk dostane své příští tělo podle toho, jakou kvalitou je ovlivněn.

Kršna přichází a odchází proto, aby živým bytostem pomohl ukončit neustálý koloběh transmigrace z jednoho těla do druhého. Měli bychom pochopit, že za Kršnovými zjeveními a odchody je Jeho velký plán.

Neměli bychom si myslet, že Kršna přichází jen ze Svého rozmaru. Má Svůj plán. Proč by sem jinak přicházel? Velice touží po tom, aby nás dovedl zpátky domů, zpátky k Bohu. Proto říká:
sarva-dharmān parityajya
mām ekaṁ śaraṇaṁ vraja
ahaṁ tvāṁ sarva-pāpebhyo
mokṣayiṣyāmi mā śucaḥ
„Zanech všech druhů náboženství a odevzdej se pouze Mně. Já tě oprostím od všech hříšných reakcí. Neboj se.“ (Bg. 18.66) Všichni jsme Kršnovy děti, děti Boha, a jsme nešťastní, protože neustále přijímáme nová těla a rodíme se, umíráme, stárneme a jsme nemocní. Kršnu to ale trápí ještě více. Situace, ve které jsme v tomto hmotném těle, není vůbec příjemná, ale my jsme takoví hlupáci, že se nijak nesnažíme tento problém vyřešit. Naše nevědomost a hloupost spočívá v tom, že se těžce snažíme zajistit si pomíjivé pohodlí v tomto životě, ale neuvědomujeme si skutečné nepříjemnosti, které přinášejí zrození, nemoc, stáří a smrt. Kršna proto přichází, aby nás probudil z této nevědomosti a přivedl nás zpátky domů, zpátky k Bohu.
Kapitola 14

Kršnovy úžasné činnosti

gopy ādade tvayi kṛtāgasi dāma tāvad
yā te daśāśru-kalilāñjana-sambhramākṣam
vaktraṁ ninīya bhaya-bhāvanayā sthitasya
sā māṁ vimohayati bhīr api yad bibheti
Můj drahý Kršno, když jsi byl neposlušný, Jašódá vzala provaz, aby Tě svázala, a Tvé neklidné oči se zalily slzami, smývajícími maskaru z Tvých očí. A bál jsi se, přestože Tebe se bojí i zosobněný strach. Tento výjev je pro mne záhadou.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.31
V tomto verši jsou popsány další záhadné zábavy Nejvyššího Pána. Již jsme vysvětlili, že Svrchovaný Pán je Svrchovaný za všech okolností. Zde je konkrétní příklad toho, jak se Svrchovaný Pán celého stvoření stává hračkou v rukou Svého čistého oddaného. Čistý oddaný slouží Pánu pouze z nezištné lásky a při vykonávání své oddané služby zapomíná na Jeho skutečné postavení. Nejvyšší Pán přijímá láskyplnou službu Svých oddaných s větším potěšením, když je spontánní a pramení z čistého citu beze známky uctivého zbožňování. Oddaní obvykle uctívají Pána s velkou úctou a respektem, ale Jeho obzvlášť těší, když se oddaný z čisté náklonnosti a lásky pokládá za důležitějšího, než je On Samotný. Takové byly zábavy Pána s oddanými v Jeho původním domově na Gólóce

Vrndávaně. Kršnovi přátelé Ho považovali za jednoho z nich. Nepřikládali Mu žádnou důležitost hodnou úcty. Rodiče Pána (všichni čistí oddaní) Ho považovali jen za malé dítě. A Pán přijímá tresty rodičů s větší radostí než modlitby védských hymnů. Stejně tak s větší chutí přijímá výtky Svých snoubenek nežli védské hymny. Během Své přítomnosti v tomto hmotném světě, kdy projevoval Své věčné zábavy z transcendentální říše Gólóky Vrndávany, aby přilákal pozornost lidí, vyjevil Pán Kršna jedinečný obrázek podřízenosti Svojí matce Jašódě. Jednou z přirozených dětských her Pána bylo, že rozbíjel nádoby, v nichž měla matka Jašódá uložené máslo, a rozdával jejich obsah Svým přátelům a všem, kteří se hry zúčastnili, včetně slavných opic z Vrndávanu, které takto využívaly Pánovy štědrosti. Matka Jašódá to viděla a z čisté lásky chtěla své transcendentální dítě naoko potrestat. Vzala provaz a pohrozila Pánu, že Ho sváže, jak se to obvykle dělává. Když Pán viděl provaz v rukách matky Jašódy, sklonil hlavu a rozplakal se jako malé dítě. Slzy Mu tekly po tvářích a smývaly černé líčidlo kolem Jeho nádherných očí. Kuntídéví se klaní tomuto výjevu, neboť dobře ví o Pánově svrchovaném postavení. Pána se často bojí i zosobněný strach, ale On se přesto bál Své matky, která Ho chtěla potrestat. Kuntí si byla vědoma Kršnova

vznešeného postavení, zatímco Jašódá nikoliv. Postavení Jašódy je proto vznešenější než postavení Kuntí. Matka Jašódá dostala Pána za své dítě a On jí dal zcela zapomenout na skutečnost, že její dítě je Pán Samotný. S vědomím Pánova vznešeného postavení by se matka Jašódá stěží odvážila Pána trestat. Pán však zařídil, aby zapomněla, protože chtěl před milující Jašódou předvést dokonale dětské gesto. Tato výměna lásky mezi matkou a synem proběhla přirozeně a Kuntí, která na ten výjev vzpomínala, byla zmatená a nemohla jinak, než velebit transcendentální synovskou lásku. Nepřímo tak velebí matku Jašódu za její jedinečnou lásku, kterou ovládla i všemocného Pána jako své milované dítě.

Tato zábava nám ukazuje jinou Kršnovu vznešenou vlastnost — Jeho krásu. Kršna má šest vznešených vlastností: veškeré bohatství, veškerou sílu, veškerou moc, veškeré poznání, veškeré odříkání a veškerou krásu. Kršna je největší z největších a nejmenší z nejmenších (*aṇor aṇīyān mahato mahīyān*). Kršnovi se klaníme s posvátnou úctou. Nikdo k Němu nepřijde s provazem a neřekne: „Kršno, udělal jsi přestupek, a proto Tě svážu.“ Na to má právo jen ten nejlepší oddaný a Kršna si takový vztah přeje.

Kuntídéví si byla vědoma této Kršnovy vznešenosti a neopovažovala se napodobovat postavení matky Jašódy. I když byla Kuntídéví Kršnovou tetou, nemohla jednat s Kršnou jako Jašódámájí, která byla tak pokročilou oddanou, že měla zvláštní výsadu — mohla potrestat Nejvyšší Osobnost Božství. Kuntídéví přemýšlela o tom, jaké měla Jašódámájí štěstí, když mohla pohrozit Nejvyššímu Pánu, kterého se bojí i zosobněný strach (*bhīr api yad bibheti*). Kdo se nebojí Kršny? Všichni se Ho bojí, ale Kršna se přesto bojí Jašódámájí. To je Jeho nejvyšší vznešenost.

Můžeme dát jiný příklad Kršnovy vznešenosti. Kršna je známý jako Madan-móhan. *Madana* znamená „Amor, bůh lásky“. Bůh lásky okouzlí každého, ale Kršna je Madan-móhan, neboť je tak krásný, že okouzlí dokonce Amora. A přesto Kršnu Samotného okouzlí Šrímatí Rádhárání, která je Madan-móhan-móhiní — „Ta, která okouzlí Toho, který dokáže okouzlit boha lásky“. Kršna okouzluje Amora a Rádhárání okouzlí i takto okouzlujícího Kršnu.

To jsou velice vznešené úrovně duchovního chápání ve vědomí Kršny. Nejsou imaginární nebo smyšlené. Jsou skutečné a každý oddaný může Kršnovým zábavám porozumět, a je-li opravdu pokročilý, může se jich také účastnit. Neměli bychom si myslet, že takovou výsadu

měla jen matka Jašódá. Každý, kdo Kršnu miluje jako svoje dítě, se může stát Kršnovou matkou, protože matka miluje své dítě ze všeho nejvíce. Dokonce i v hmotném světě nemůžeme nic přirovnat k lásce matky k dítěti, neboť matka miluje svoje dítě a neočekává nic na oplátku. Tento hmotný svět je však tak znečištěný, že i matky si někdy myslí: „Až moje dítě vyroste, vydělá peníze a já je pak dostanu.“ Takže i v tomto vztahu již existuje nějaká sobecká myšlenka. V láskyplném vztahu s Kršnou ale žádné takové sobecké pocity nejsou, neboť tato láska je ryzí a bez jakékoliv touhy po hmotném zisku (*anyābhilāṣitā-śūnyam*).

Neměli bychom milovat Kršnu proto, abychom získali něco hmotného. Neměli bychom říkat: „Kršno, dej mi můj denní chléb a já Tě pak budu milovat. Kršno, dej mi to či ono a pak Tě budu milovat.“ S Bohem bychom neměli obchodovat, protože Kršna touží po ryzí lásce. Když Kršna viděl, jak k Němu Jašódá běží a chce Ho svázat, začal se bát a myslel si: „Maminka Mě chce svázat.“ Začal plakat a slzy Mu smývaly maskaru z očí. Podíval se na Svoji matku s pocitem viny a s velkou úctou řekl: „Ano, maminko, zlobil jsem. Odpusť Mi, prosím.“ Potom provinile sklonil hlavu. Kuntídéví tento výjev velice oceňuje, neboť ukazuje další z Kršnových dokonalostí. I když je Nejvyšší Osobností Božství,

nechá se ovládat matkou Jašódou. V Bhagavad-gítě (7.7) Pán říká: *mattaḥ parataraṁ nānyat kiñcid asti dhanañjaya.* „Drahý Ardžuno, nic vyššího nade Mne není.“ A přesto se tento Nejvyšší Pán, kterého nikdo nepřevýší, skloní před matkou Jašódou a přizná: „Moje drahá maminko, zlobil jsem.“

Když matka Jašódá viděla, jak se jí Kršna bojí, znepokojilo ji to. Ve skutečnosti vlastně nechtěla, aby Kršna trpěl. V Indii je stále ještě zvykem přivazovat příliš zlobivé děti, a proto matka Jašódá tímto způsobem Kršnu potrestala.

Tohoto výjevu si velice váží čistí oddaní, neboť dokazuje velikost Nejvyššího Pána, který se chová jako dokonalé dítě. Když si Kršna hraje jako dítě, hraje si dokonale, když hraje úlohu manžela šestnácti tisíc manželek, hraje ji také dokonale, když hraje milence gópí, dělá to dokonale a stejně dokonale hraje i přítele pasáčků.

Pasáčci krav zcela závisí na Kršnovi. Jednou si chtěli natrhat ovoce v palmovém lese, kde žil démon Gardabhásura, který nikomu nedovolil do lesa ani vkročit. Pasáčci proto řekli Kršnovi: „Kršno, chtěli bychom ochutnat to ovoce. Můžeš to zařídit?“ Kršna okamžitě souhlasil a spolu s Balarámem se vydali do lesa, kde žil Gardabhásura spolu s ostatními démony,

kteří měli všichni podobu oslů. Když chtěli démoni Kršnu a Balaráma kopnout svýma zadníma nohama, Balarám jednoho chytil za nohy, vyhodil ho do koruny stromu a démon zemřel. Kršna s Balarámem potom stejným způsobem zabili všechny ostatní démony a pasáčci jim za to byli velice vděčni.

Jindy se pasáčci ocitli uprostřed požáru. Neznali nikoho než Kršnu, a hned Ho proto prosili o pomoc. Kršna v mžiku spolkl celý požár. Chlapce se snažilo napadnout mnoho démonů, a když se každý den vraceli domů, říkali svým maminkám: „Maminko, Kršna je tak úžasný," a vyprávěli, co se ten den přihodilo. A maminky jim říkaly: „Ano, Kršna je úžasný." Ony ani chlapci nevěděli, že Kršna je Bůh, Nejvyšší Osoba. Věděli pouze, že Kršna je úžasný, nic jiného. A čím více se dozvídali o Kršnových úžasných činnostech, tím více vzrůstala jejich láska. Mysleli si: „Možná je to nějaký polobůh." Když si Kršnův otec, Nanda Mahárádž, povídal se svými přáteli, vždy mu říkali: „Nando Mahárádži, tvůj Kršna je úžasný." A Nanda Mahárádž odpověděl: „Ano, opravdu. Možná je to nějaký polobůh." A ani to nebylo jisté — „možná".

Obyvatelé Vrndávanu se nestarají o to, kdo je Bůh a kdo není. Milují Kršnu a to je všechno. Ti, kteří chtějí nejprve zkoumat, jestli je Kršna opravdu Bůh, nejsou

dokonalí oddaní. Nejlepší oddaní milují Kršnu spontánně. Jak bychom vůbec mohli Kršnu zkoumat? On je neomezený, a proto to není možné. Naše vnímání je omezené a naše smysly mají omezené schopnosti, jak tedy můžeme zkoumat Kršnu? Měli bychom se spokojit s tím, jak se nám Kršna Sám zjevuje.

Nemáme se snažit nalézt Boha spekulativní dedukcí, jak se o to snaží májávádští filozofové. Říkají: *„Neti, neti.“* „Bůh není to, Bůh není tamto.“ Ale kdo Bůh *je,* to nevědí. Materialističtí vědci se také snaží nalézt konečnou příčinu, ale dělají stejný pokrok: „Toto ne, tamto také ne.“ Ale co to *je,* to nikdy nenajdou. To není možné.

Materialističtí vědci nejsou schopni porozumět ani hmotným věcem, natožpak Kršnovi. Snaží se doletět na Měsíc, ale ve skutečnosti ani nevědí, co to Měsíc je. Kdyby poznali, jaký Měsíc je, proč by se vraceli zpátky? Kdyby Měsíc dokonale poznali, ihned by se tam usídlili. Posledních dvacet let tam zkoušejí doletět a zůstat tam, ale jediné, co vědí, je: „Toto ne a tohle také ne. Nežijí tam žádné živé bytosti a my tam také nemůžeme žít.“ Tak neustále podávají zprávy o tom, co na Měsíci *není,* ale vědí vůbec, co tam *je?* Nevědí. A to je jen jedna planeta nebo jedna hvězda.

Podle védské literatury je Měsíc považován za hvězdu. Vědci říkají, že všechny hvězdy jsou Slunce, ale podle Bhagavad-gíty mají hvězdy stejnou povahu jako Měsíc. V Bhagavad-gítě (10.21) Pán Kršna říká: *nakṣatrāṇām ahaṁ śaśī.* „Jsem Měsíc mezi hvězdami.“ Takže Měsíc je jako mnoho ostatních hvězd. Jaká je povaha Měsíce? Září odraženým světlem Slunce. Proto nesouhlasíme s tím, když vědci říkají, že hvězdy jsou jako mnoho Sluncí. Podle védských propočtů existuje bezpočet Sluncí, ale v každém vesmíru je pouze jedno.

Vše, co vidíme v tomto vesmíru, vidíme nedokonale a nedokonalé je i naše poznání. Nemůžeme spočítat, kolik existuje hvězd nebo planet. Nemůžeme plně pochopit ani hmotné věci, které jsou kolem nás. Jak bychom tedy mohli porozumět Nejvyššímu Pánu, který stvořil tento vesmír? To není možné. Brahma-sanhitá (5.34) proto říká:

panthās tu koṭi-śata-vatsara-sampragamyo
vāyor athāpi manaso muni-puṅgavānām
so ’py asti yat-prapada-sīmny avicintya-tattve
govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi

V Brahma-sanhitě se říká, že prostor je neomezený. Předpokládejme, že bychom cestovali kosmickou lodí rychlostí větru nebo dokonce rychlostí myšlenky. Všichni vědí, že mysl je tak rychlá, že během jediného

zlomku sekundy se pomocí mysli můžeme dostat miliony mil daleko. Vzpomeneme-li si na něco miliony mil vzdáleného, mysl se tam může dostat během okamžiku. I kdybychom však mohli cestovat takovou rychlostí v kosmické lodi, kterou sestrojili *muni-puṅgavānām*,největší vědci a myslitelé, byla by to největší dokonalost? Ne. Brahma-sanhitá říká: *so 'py asti yat-prapada-sīmny avicintya-tattve.* Stejně pro nás toto stvoření zůstane nepochopitelné. A Kršna všechny tyto věci stvořil. Jak tedy můžeme studovat Kršnu? Když nemůžeme pochopit ani věci, které Kršna stvořil, jak bychom mohli porozumět Kršnovi Samotnému? To nepřichází v úvahu.

Pro oddané je mentalita obyvatel Vrndávanu příkladem dokonalého stavu mysli. Obyvatelé Vrndávanu se nezajímali o to, jak porozumět Kršnovi. Za všech okolností Ho chtěli milovat. Nemysleli si: „Kršna je Bůh, a proto Ho miluji.“ Ve Vrndávanu Kršna nevystupuje jako Bůh; hraje si tam jako obyčejný pasáček krav. A i když občas dokázal, že je Nejvyšší Osobností Božství, oddaní ve Vrndávanu se o to nestarali.

Kuntídéví ale nežila ve Vrndávanu. Žila v Hastinápuru, který leží mimo Vrndávan. Oddaní, kteří žijí mimo Vrndávan, se snaží pochopit velikost obyvatel

Vrndávanu, ale vrndávanští obyvatelé se nesnaží pochopit, jak velký je Kršna. Takový je mezi nimi rozdíl. Měli bychom jen jednoduše milovat Kršnu. Čím více Ho budeme milovat, tím budeme dokonalejší. Není nutné pochopit Kršnu a Jeho stvoření. Kršna nám o Sobě říká v Bhagavad-gítě a neměli bychom se snažit pochopit více. Neměli bychom si dělat starosti s tím, abychom Ho poznali, neboť to není možné. Měli bychom jednoduše zvýšit svou ryzí lásku ke Kršnovi. To je dokonalost života.

Kapitola 15

Nezrozený a věčný

kecid āhur ajaṁ jātaṁ
puṇya-ślokasya kīrtaye
yadoḥ priyasyānvavāye
malayasyeva candanam

Někteří říkají, že Nezrozený se narodil, aby oslavoval zbožné krále, a jiní říkají, že proto, aby potěšil krále Jadua, jednoho z Tvých nejdražších oddaných. Zjevuješ se v jeho rodině stejně jako se santálové dřevo zjevuje v Malajských horách.

Šrímad-Bhágavatam 1.8.32

Jelikož Pánův příchod do tohoto hmotného světa je záhadný, názory na zrození Nezrozeného se liší. V Bhagavad-gítě Pán říká, že se zrodí v hmotném světě, přestože je Pánem všech stvoření a je nezrozený. Skutečnost zrození Nezrozeného tedy nelze popřít, jelikož On Sám ji potvrzuje. Existují však různé názory na to, proč se narodil. To také udává Bhagavad-gítá. Pán se zjevuje Svou vnitřní silou, aby znovu ustanovil zásady náboženství, aby chránil zbožné a ničil bezbožné. To je účel příchodu Nezrozeného. Říká se ovšem také, že Pán přišel proslavit zbožného krále Judhišthira. Pán Šrí Kršna chtěl bezpochyby pro dobro

všech předat vládu nad celým světem do rukou Pánduovců. Jakmile světu vládne zbožný král, lidé jsou šťastní. Je-li však vládce bezbožný, jsou nešťastní. Ve věku Kali jsou téměř všichni vládci bezbožní, a lidé pod jejich vládou jsou proto stále nešťastní. Ale v demokratických státech si bezbožní občané sami volí do vlády své zástupce, a proto za své neštěstí nemohou dávat vinu nikomu jinému, než sami sobě. Maharádž Nala byl také oslavován jako velký zbožný král, ale neměl žádné spojení s Pánem Kršnou. Králem, kterého chtěl Pán Kršna oslavovat, je tedy bezpochyby Maharádž Judhišthir. Pán také proslavil krále Jadua, jelikož se narodil v jeho rodině. Pán je nazýván Jádava, Jaduvíra, Jadunandana atd., ale není touto příslušností nikterak vázán. Je jako santál, který roste v Malajských horách. Stromy mohou růst všude, ale jelikož santálové stromy rostou především v oblasti Malajských hor, jsou jména Malajských hor a santálu vzájemně spojena. Závěr je tedy ten, že Pán se nikdy nerodí, stejně jako slunce, a přesto se zjevuje, jako když slunce vychází na východním obzoru. A stejně jako slunce není sluncem východního obzoru, ani Pán není ničím synem. Je otcem všech a všeho, co je a může být.
V Bhagavad-gítě (4.6) Pán říká:

ajo ’pi sann avyayātmā
bhūtānām īśvaro ’pi san
prakṛtiṁ svām adhiṣṭhāya
sambhavāmy ātma-māyayā
„I když jsem nezrozený a Mé transcendentální tělo nikdy nezaniká a jsem Pánem všeho tvorstva, zjevuji se v každém věku ve Své původní transcendentální podobě.“
Kršna je nezrozený a my jsme také nezrození. Lišíme se ale v tom, že jsme na rozdíl od Pána podmíněni hmotným tělem, a proto nemůžeme zůstat ve svém původním postavení jako nezrození. Musíme se rodit a měnit jedno tělo za druhým a nevíme, jaké tělo dostaneme příště. Svá těla měníme dokonce i v tomto životě. Dítě vymění své dětské tělo za tělo chlapce, potom za tělo mladíka a nakonec dostane tělo starce. Přirozeně tedy dojdeme k závěru, že když opustíme své staré tělo, budeme muset opět přijmout jiné tělo — tělo dítěte.
V hmotném světě tento cyklus probíhá zcela přirozeně a připomíná změny ročních období. Po jaru přijde léto, po létu podzim a potom zima a pak přijde zase jaro. Podobně když skončí den, přichází noc a po noci přijde opět den. Stejně jako neustále dochází k těmto cyklickým změnám, i my neustále měníme svá těla

jedno za druhým, a proto z toho můžeme přirozeně vyvodit, že po opuštění svého současného těla obdržíme nové tělo (*bhūtvā bhūtvā pralīyate*).

Tento závěr je logický a potvrzují ho jak šástry neboli védská literatura, tak i nejvyšší autorita — Kršna Samotný. Proč bychom s tím tedy neměli souhlasit? Člověk, který tuto skutečnost nepřijímá a myslí si, že neexistuje žádný život po smrti, je hlupák.

Život po smrti existuje. A existuje také možnost, jak se z koloběhu opakovaných rození a smrtí osvobodit a dosáhnout nesmrtelnosti. Jelikož jsme si zvykli od nepaměti přijímat jedno tělo za druhým, je pro nás obtížné představit si věčný život. Život v hmotném světě je navíc plný tolika potíží, že když někdo pomyslí na věčný život, domnívá se, že musí být také plný utrpení. Někdo je například nemocný a musí užívat nějaké velice hořké léky a musí stále ležet v posteli, kde také jí a vykonává své tělesné potřeby a nemůže se ani hýbat. Nakonec třeba zjistí, že jeho život je nesnesitelný a bude chtít spáchat sebevraždu. Materialistický život je plný tolika utrpení, že lidé se někdy z beznaděje uchylují k filozofii voidismu nebo impersonalismu a snaží se popřít svou vlastní existenci i všechno ostatní. Ve skutečnosti to ale není možné a ani to není nutné. V hmotném světě nás potkávají různá utrpení, ale když se

ze svého hmotného podmínění vysvobodíme, můžeme najít opravdový věčný život.

Jelikož jsme nedílnou částí Kršny, který je *aja* neboli „ten, který se nerodí ani neumírá“, jsme také *aja.* Když je můj otec šťastný a já jsem jeho synem, proč bych měl být nešťastný? Je přirozené, že si budu užívat všeho, čeho si užívá můj otec. Bůh, Kršna, je podobně nejmocnější, nejkrásnější, má největší poznání a je ve všem dokonalý. I když já nejsem dokonalý, jsem nedílnou částí Boha a mám proto do určité míry stejné vlastnosti jako má On.

Bůh nikdy nezemře a ani já nezemřu. Bhagavad-gítá (2.20) to vysvětluje: *na jāyate mriyate vā kadācit.* Když Kršna popisuje duši, říká, že se nikdy nerodí (*na jāyate*). Když je tedy někdo nezrozený, jak může zemřít? Duše neumírá (*mriyate vā*). Zemřít může ten, kdo se narodil, ale ten, kdo se nenarodil, nemůže ani zemřít.

My o tom ale naneštěstí nevíme. Provádíme různé vědecké výzkumy, ale nevíme, že každá živá bytost je duše, která se nerodí ani neumírá. To je naše nevědomost. Duše je věčná a původní (*nityaḥ śāśvato 'yaṁ purāṇo*) a není zničena, když je zničeno tělo (*na hanyate hanyamāne śarīre*). Přestože duše neumírá, přijímá jiné tělo. Tomu se říká *bhava-roga* neboli hmotná nemoc.

Kršna je nejvyšší živá bytost (*nityo nityānāṁ cetanaś cetanānām*) a my jsme stejní jako On, ovšem s tím rozdílem, že Kršna je *vibhu* neboli neomezený, zatímco my jsme *aṇu* neboli omezení. Kvalitativně jsme stejní jako Nejvyšší Pán, a proto všechny sklony, které má Kršna, můžeme najít také u lidských bytostí. Kršna má například sklon milovat osobu opačného pohlaví a my máme stejný sklon. Láska má svůj počátek ve věčné lásce mezi Rádhou a Kršnou. My také hledáme věčnou lásku, ale jelikož jsme podmíněni zákony hmotné přírody, naše láska má počátek i konec. Když však transcendujeme takové pomíjivé vztahy, budeme se moci účastnit láskyplných výměn, které jsou podobné milostným vztahům mezi Kršnou a Rádhárání. Měli bychom proto usilovat o návrat zpátky domů, zpátky ke Kršnovi. Kršna je věčný, a když se k Němu vrátíme, obdržíme také věčné tělo.

Kuntí říká: *kecid āhur ajaṁ jātam.* Nejvyšší věčný, nejvyšší nezrozený se teď narodil. I když se Kršna narodí, Jeho narození není stejné jako naše. To bychom si měli uvědomit. Pán říká v Bhagavad-gítě (4.9):

janma karma ca me divyam
evaṁ yo vetti tattvataḥ
tyaktvā dehaṁ punar janma
naiti mām eti so ’rjuna

„Kdo zná transcendentální povahu Mého zjevení a Mých činů, když opouští své tělo, nezrodí se znovu v tomto hmotném světě, nýbrž dosáhne Mého věčného sídla, ó Ardžuno.“

Ve Šrímad-Bhágavatamu je popsáno, že když se Kršna poprvé zjevil, nenarodil se z lůna Dévakí. Nejdříve ukázal Svou vznešenou čtyřrukou podobu Višnua a potom se proměnil v malé dítě. Kršnovo zrození je transcendentální, zatímco my se musíme narodit podle zákonů přírody. Kršnu neovlivňují zákony přírody, protože On je jejich vládcem (*mayādhyakṣeṇa prakṛtiḥ sūyate sa-carācaram*). Příroda (*prakṛti*) pracuje podle Kršnových pokynů a my žijeme podle zákonů přírody. Kršna je vládcem přírody a my jsme jejími služebníky. Kuntídéví proto říká: *kecid āhuḥ.* „Někdo může *říkat,* že nezrozený se narodil.“ Může se zdát, že Nejvyšší Pán se rodí jako my, ale ve skutečnosti to není pravda. Kuntídéví zdůrazňuje: *kecid āhuḥ* — „Hlupáci mohou říkat, že se narodil.“ Kršna Samotný také říká v Bhagavad-gítě (9.11): *avajānanti māṁ mūḍhā mānuṣīṁ tanum āśritam.* „Protože jsem se zjevil jako lidská bytost, darebáci si myslí, že jsem obyčejný člověk.“ *Paraṁ bhāvam ajānantaḥ:* „Neznají tajemství, proč se Bůh rodí jako lidská bytost.“

Kršna je všude. Pán sídlí v srdci každého (*īśvaraḥ sarva-bhūtānāṁ hṛd-deśe 'rjuna tiṣṭhati*). A jelikož je v našem srdci a je všemocný, proč by pro Něho mělo být obtížné se před námi zjevit? Když velký oddaný Dhruva Mahárádž meditoval o čtyřruké podobě Višnua, jeho meditace se náhle přerušila a on před sebou spatřil stejnou podobu, o které meditoval. Bylo pro Kršnu obtížné se takto zjevit? Zajisté ne. A podobně pro něho bylo snadné zjevit se ve stejné čtyřruké podobě před Dévakí. Kršna proto říká: *janma karma ca me divyam.* „Je třeba porozumět Mým transcendentálním zrozením a činnostem.“ Kuntídéví jim rozumí. Ví, že i když se některým hlupákům zdá, že se Kršna rodí, ve skutečnosti je nezrozený.

Proč ale Kršna provádí tuto Svou zábavu? Kuntídéví odpovídá: *puṇya-ślokasya kīrtaye.* Aby oslavoval ty, kteří jsou velmi zbožní a pokročilí v duchovním poznání. Kršna přichází jako syn Dévakí, aby proslavil Svou oddanou Dévakí. Přichází jako syn Jašódy, aby proslavil Jašódu. Stejně Kršna sestupuje v dynastii Svého velkého oddaného Mahárádže Jadua jen proto, aby proslavil Mahárádže Jadua. Díky tomu je Kršna dodnes známý jako Jádava neboli potomek Mahárádže Jadua. Nejvyšší Pán se nemusí narodit v určité rodině nebo zemi, ale činí tak proto, aby proslavil oddanost

určité osoby nebo určité rodiny. Jeho zrození se proto nazývá *divyam* neboli transcendentální.
Pán se nemusí narodit, ale my se rodit musíme. To je rozdíl mezi naším narozením a zrozením Kršny. Jestliže si to podle své karmy neboli svých činností zasloužíme, narodíme se v dobré rodině mezi lidskými bytostmi nebo polobohy, a jestliže jsme vykonávali činnosti na úrovni zvířat, narodíme se mezi zvířaty. Takto působí karma. *Karmaṇā daiva-netreṇa jantor dehopapattaye* (Bhág. 3.31.1). To, jaké tělo dostaneme, záleží na naší karmě.
Lidská životní podoba je určena pro pochopení Nejvyššího neboli Absolutní Pravdy (*athāto brahma-jijñāsā*). Jestliže však nebudeme usilovat o dosažení tohoto cíle a promarníme svou příležitost, zůstaneme jako zvířata a navrátíme se do zvířecích těl. Hnutí pro vědomí Kršny se proto snaží lidstvo před takovým poklesnutím zachránit.
Zjevení Pána Kršny se přirovnává k výskytu santálových stromů v Malajských horách (*malayasyeva candanam*). Kromě Malajských hor existuje ještě jedna oblast s podobným jménem, která se nazývá Malajsie. Santalový strom neboli *candana* může růst kdekoliv. Nikde není psáno, že musí růst v Malajsii nebo v Malajských horách, ale jelikož tam těchto stromů roste

tak velké množství, je tento santál známý jako *malaya-candana*. Na Západě lidé používají kolínskou vodu (*eau de cologne*). Může se vyrábět kdekoliv, ale protože byla původně vyrobena v městě Cologne, říká se jí *„eau de cologne“*. Podobně může i santál růst kdekoliv, ale protože původně rostl především v Malajsii a v Malajských horách, je známý jako malajský santál. Kuntí přednesla své modlitby před pěti tisíci lety a můžeme z toho tedy usoudit, že santál rostl v Malajsii již tehdy. Malajsie není nové jméno; následovníci védské kultury ho znali již před mnoha tisíci lety. Nyní se ovšem v Malajsii pěstují především kaučukovníky, neboť o kaučuk je velký zájem. Původně se ale v Malajsii pěstovaly ve velkém množství santálové stromy, protože po nich byla velká poptávka, především v Indii.

Santál má velice chladivé účinky a lidé si ho v tropickém indickém podnebí velmi cení. Dokonce i dnes v horkých letních dnech si zámožnější lidé potírají těla santálovou pastou, která je celý den příjemně chladí. Dříve byl v Indii takový zvyk, že lidé se nejprve vykoupali a označili svá těla posvátným tilakem, poklonili se Božstvům a potom dostali z místnosti Božstev čandan (*candana-prasāda*), který použili jako kosmetický přípravek a potírali si s ním těla. To se

nazývalo *prasādhanam.* Ve Šrímad-Bhágavatamu (12.2.5) je ale řečeno: *snānam eva prasādhanam.* V současném věku, v Kali-juze, se
jako *prasādhana* označuje pouhá koupel. Dokonce i nejchudší lidé v Indii se každý den brzy ráno osprchují, ale když jsem přijel do Ameriky, viděl jsem, že je tam obtížné sprchovat se alespoň jednou denně, a mnozí lidé to ani nemají ve zvyku. V Indii se lidé sprchují obvykle třikrát denně, ale v New Yorku jsem byl svědkem toho, že se někdo musí chodit koupat do domu svého přítele, protože ve svém bytě nemá koupelnu. To jsou příznaky Kali-jugy. *Snānam eva prasādhanam.* V Kali-juze bude obtížná i pouhá koupel.

Jiným příznakem Kali-jugy je *dākṣyaṁ kuṭumba-bharaṇam* (Bhág. 12.2.7). Člověk bude považován za zbožného, když bude schopen uživit svoji rodinu. Slovo *dākṣyam,*které znamená „uznávaný pro své zbožné činnosti“, pochází od slova *dakṣa* neboli „odborník“. V Kali-juze bude za odborníka považován ten, kdo dokáže uživit svou rodinu — sebe, svou ženu a jedno nebo dvě děti. V Indii má tradiční rodina daleko více členů: muže a ženu, jejich rodiče a děti s jejich rodinami a tak dále. V Kali-juze ale bude těžké udržovat i malou rodinu — ženu a několik dětí. Když jsem žil v New Yorku, navštěvovala naše přednášky

také jedna starší paní a její dospělý syn. Zeptal jsem se jí: „Proč se váš syn neožení?“ „Ožení se, až bude schopný uživit svoji rodinu,“ odpověděla. Nevěděl jsem, že v Americe je tak těžké uživit rodinu. V Bhágavatamu je ale napsáno: kdo bude schopen uživit svoji rodinu, bude velice slavný, a dívka bude považována za velice šťastnou, když bude mít manžela. Naším úkolem není kritizovat, ale příznaky Kali-jugy se již velice jasně projevují a budou se projevovat ještě mnohem více. Kali-juga trvá 432 000 let a i když zatím z tohoto věku uplynulo pouze 5000 let, můžeme se setkat s mnoha problémy, které se postupem času budou ještě zvětšovat. Nejlepší proto je dovést svůj duchovní život k dokonalosti, být si vědom Kršny a vrátit se domů, zpátky k Bohu. To nás zachrání. Jinak se budeme muset do Kali-jugy vrátit v dalším životě, kdy bude všechno ještě těžší a kdy budeme muset ještě více trpět.

Kapitola 16

Návrat k přirozenému vědomí

apare vasudevasya
devakyāṁ yācito 'bhyagāt
ajas tvam asya kṣemāya
vadhāya ca sura-dviṣām
Jiní říkají, že když se o Tebe modlili Vasudéva a Dévakí, narodil jsi se jako jejich syn. Jsi bezpochyby nezrozený, a přesto se rodíš pro jejich dobro a proto, abys zabil ty, kteří závidí polobohům.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.33
Je také řečeno, že Vasudéva a Dévakí se v minulém životě jako Sutapá a Pršni oddali neobyčejně přísnému pokání, aby získali Pána za svého syna, a díky tomuto odříkání se Pán skutečně zjevil jako jejich syn. V Bhagavad-gítě je již řečeno, že Pán přichází pro dobro všech lidí světa a proto, aby vyhladil asury neboli materialistické ateisty.
Pán říká:
yadā yadā hi dharmasya
glānir bhavati bhārata
abhyutthānam adharmasya
tadātmānaṁ sṛjāmy aham

„Kdykoliv a kdekoliv nastává úpadek náboženství a vzrůstá bezbožnost, ó Bháratovče, v té době Osobně sestoupím.“ (Bg. 4.7) Slova *dharmasya glāniḥ* znamenají „odchýlení od náboženských zásad“. Když dochází k takovým odchylkám, náboženství upadá.

V lidské společnosti musí být zajišťování duchovních a hmotných potřeb ve správné rovnováze. Ve skutečnosti jsme duše, ale nyní jsme uvězněni v hmotných tělech. Dokud budeme mít hmotná těla, neobejdeme se bez tělesných nezbytností jako je jedení, spaní, páření se a bránění se. Duše nepotřebuje nic jíst; jíme jen proto, abychom udržovali své tělo. Civilizace, která se snaží uspokojovat pouze tělesné potřeby a zapomíná na potřeby duše, je jednostranná a nevyvážená. Představte si, že někdo pouze čistí svůj kabát a nestará se o své tělo. Nebo můžeme dát jiný příklad. Nějaký člověk má v kleci ptáka a stále pečuje jen o klec a na ptáka zapomíná. To je bláznovství. Pták křičí: „Dej mi jíst, dej mi jíst!“ Když se staráme jen o klec, jak může být pták šťastný?

Proč jsme tedy nešťastní? V západních zemích je dostatek peněz, jídla, aut a sexu. Všeho je hojnost. Proč jsou tam ale lidé jako například hippies, kteří jsou zfrustrovaní a zmatení? Nejsou vůbec spokojení. Proč?

Protože jejich společnost je nevyvážená. Staráme se o potřeby těla, ale nevíme nic o duši a jejích potřebách. Duše je naší skutečnou podstatou a tělo je jen obalem. Když zanedbáváme duši, nastává *dharmasya glāniḥ* — zanedbávání povinností.

Slovo *dharma* znamená „povinnost“. I když se „dharma“ často překládá jako „náboženství“ a „náboženství“ je všeobecně definováno jako „víra“, „dharma“ není nějakou vírou. Dharma označuje „skutečnou a přirozenou povinnost“. Povinností člověka je znát potřeby duše. My ale naneštěstí o duši nic nevíme a zaměstnáváme se jen zajišťováním tělesného pohodlí.

Tělesné pohodlí však není všechno. Předpokládejme, že někdo žije velice pohodlným životem. Znamená to snad, že nikdy nezemře? I on musí zemřít. V bitvě o přežití přežijí jen ti nejsilnější, a tělesné pohodlí nikomu neumožní žít věčně. Když se lidé starají pouze o své tělo, nazývá se to *dharmasya glāniḥ* neboli zanedbání povinnosti.

Musíme znát potřeby těla i duše. Ve skutečnosti se máme přednostně starat o svoji duši. Musíme si ale uvědomit, že ji nikdy nemůžeme uspokojit hmotným způsobem. Duše je jiné povahy než tělo a musíme jí poskytovat duchovní potravu — vědomí Kršny.

Když je člověk nemocný, musí držet správnou dietu a užívat správné léky. Obojí je potřeba. Když pouze užívá léky a nedrží správnou dietu, léčba nebude nikdy úspěšná. V hnutí pro vědomí Kršny poskytujeme duši jak správné léky, tak i správnou dietu. Dietou je *kṛṣṇa-prasāda* neboli jídlo, které bylo nejprve obětováno Kršnovi, a lékem je Haré Kršna mantra.

nivṛtta-tarṣair upagīyamānād
bhavauṣadhāc chotra-mano-'bhirāmāt
ka uttamaśloka-guṇānuvādāt
pumān virajyeta vinā paśu-ghnāt
(Bhág. 10.1.4)

Paríkšit Mahárádž řekl velkému světci Šukadévovi Gósvámímu: „Tvoje přednášky ze Šrímad-Bhágavatamu nejsou obyčejné, neboť je vychutnávají ti, kteří jsou *nivṛtta-tṛṣṇa* neboli osvobození od tužeb.“ Každý v hmotném světě si chce užívat, ale skutečnou chuť Bhágavatamu může okusit jen ten, kdo je od takových tužeb osvobozený. Slovo *bhāgavata* označuje vše, co je ve vztahu s Bhagaván em, Nejvyšším Pánem. Haré Kršna mantra je tedy také *bhāgavata.* Paríkšit Mahárádž řekl, že Šrímad-Bhágavatam může vychutnávat jenom ten, kdo je prost tužeb po smyslovém požitku. A proč bychom ho měli vychutnávat? *Bhavauṣadhi:* může nás vyléčit z naší nemoci — opakovaného rození a smrti.

V současné době jsme všichni nemocní. Materialisté ve skutečnosti nevědí, co je zdraví a co je nemoc. I když nic nevědí, stavějí se do role velkých vědců a filozofů. Neptají se, proč jsou nuceni umírat. Říkají si vědci, ale nijak se nesnaží tento problém vyřešit. Jací jsou to vědci? Pokrok ve vědě by měl přinášet poznání, které by zmírnilo naše utrpení. Jaký má jinak věda význam? Vědci mohou slibovat, že nám v budoucnosti pomohou, ale můžeme se jich zeptat: „A co nám můžete nabídnout nyní?“ Opravdový vědec by neřekl: „Teď jednoduše trpte jako předtím a my jednou vynalezneme nějaké chemické látky a pomůžeme vám.“ *Atyantika-duḥkha-nivṛttiḥ.*Slovo *atyantika* znamená „základní“ a *duḥkha* znamená „utrpení“. Cílem lidského života by mělo být ukončení těchto základních utrpení, jenomže lidé ani nevědí, o jaká utrpení jde. Bhagavad-gítá říká, že to jsou *janma-mṛtyu-jarā-vyādhi:* zrození, smrt, stáří a nemoc. Co jsme již udělali pro to, abychom se jich zbavili? V hmotném světě na ně neexistuje žádný lék. Nejlepší zůsob jak se od nich osvobodit popisuje Pán v Bhagavad-gítě (8.15):

mām upetya punar janma
duḥkhālayam aśāśvatam
nāpnuvanti mahātmānaḥ
saṁsiddhiṁ paramāṁ gatāḥ

„Ty velké duše, oddaní jogíni, kteří ke Mně dospěli, se nikdy nevrátí do tohoto pomíjivého strastiplného světa, neboť dosáhli nejvyšší dokonalosti.“
Pán tedy říká, že bychom se k Němu měli přiblížit a vrátit se zpátky domů, zpátky k Bohu. Lidé ale naneštěstí nevědí, kdo je Bůh a jestli se k Němu mohou vrátit. Jelikož nemají žádné poznání, jsou jednoduše jako zvířata. Modlí se: „Ó Bože, chléb vezdejší dej nám dnes.“ Kdybychom se jich ale zeptali, kdo Bůh je, nedokázali by to vysvětlit. Koho tedy prosí? Modlí se jen tak do vzduchu? Když máme nějakou prosbu, vždy se musíme obracet na nějakou osobu. Oni ale nevědí, komu nebo kam mají svou žádost adresovat. Říkají, že Bůh je v nebi. Po nebi ale také létají ptáci. Znamená to snad, že jsou Bozi? Lidé mají nedokonalé nebo vůbec žádné poznání. I když jsou jejich myšlenky nesmyslné, vydávají se za vědce, filozofy, spisovatele a velké myslitele.
Jedinými opravdu cennými knihami jsou Šrímad-Bhágavatam a Bhagavad-gítá. V Bhágavatamu (1.5.10 – 11) je řečeno:
na yad vacaś citra-padaṁ harer yaśo
jagat-pavitraṁ pragṛṇīta karhicit
tad vāyasaṁ tīrtham uśanti mānasā
na yatra haṁsā niramanty uṣik-kṣayāḥ

„Slova, která nepopisují slávu Pána, jediného, kdo může posvětit atmosféru celého vesmíru, považují svatí lidé za poutní místo pro vrány. Jelikož zcela dokonalé osobnosti přebývají v transcendentální říši, nenacházejí v takových místech žádné potěšení.“

tad-vāg-visargo janatāgha-viplavo
yasmin prati-ślokam abaddhavaty api
nāmāny anantasya yaśo-’ṅkitāni yat
śṛṇvanti gāyanti gṛṇanti sādhavaḥ

„Naproti tomu literatura plná popisů transcendentálního jména, slávy, podoby a zábav neomezeného Svrchovaného Pána je transcendentálním výtvorem určeným k tomu, aby přinesl revoluci do bezbožně žijící civilizace, která se ubírá nesprávným směrem. Taková transcendentální písma ani nemusí být vždy literárně dokonalá, a přesto je poslouchají, zpívají a přijímají čistí lidé, kteří jsou naprosto upřímní.“

Všechna literatura, která nemá žádné spojení s Bohem, se podobá místům, na kterých se slétají vrány. Kde se shromažďují vrány? Na nečistých místech. Bílé labutě ale mají rády místa, kde je pěkná čistá voda obklopená zahradami. Takže dokonce i mezi zvířaty jsou takové přirozené rozdíly. Vrány nikdy nebudou žít s labutěmi a labutě nebudou vyhledávat společnost vran. Podobně i v lidské společnosti existují lidé, kteří jsou jako vrány, a

také lidé, kteří jsou jako labutě. Lidé s povahou labutí přicházejí do středisek vědomí Kršny, kde je vše čisté, kde mohou nalézt dobrou filozofii, dobré transcendentální jídlo, dobré vzdělání a inteligenci — všechno dobré. Lidé s vlastnostmi vran ale budou navštěvovat noční kluby, striptýzy a podobně.

Hnutí pro vědomí Kršny je tedy určeno pro lidi, kteří jsou podobní labutím, a nikoliv pro lidi, kteří jsou jako vrány. Podle naší filozofie se však i z vran mohou stát labutě. Vědomí Kršny je tak blahodárné, že i ti, kteří byli dříve jako vrány, se proměnili v labutě.

Hmotný svět je místo, kde se z labutí staly vrány. V tomto světě jsou živé bytosti uvězněny v hmotném těle a snaží se uspokojovat své smysly, zatímco dostávají jedno tělo za druhým. Opětovným obnovením dharmy se ale vrány zase postupně změní v labutě. Někdo může být například velice nevzdělaný a nekulturní, ale postupnou výchovou se z něj může stát kulturní a vzdělaný člověk.

Taková výchova je však možná pouze v lidské životní podobě. Nemohu naučit psa, aby se stal oddaným. To by bylo velice obtížné. I to je možné, ale my na to nemáme schopnosti. Když Čaitanja Maháprabhu cestoval džunglemi Džhárikhanda, tygři, hadi, srny a všechna ostatní zvířata se stali oddanými. Čaitanja Maháprabhu

to dokázal, neboť je Bohem Samotným a může udělat cokoliv. I když nemáme takové schopnosti, můžeme se o to alespoň snažit v lidské společnosti. Pokud někdo následuje pokyny vědomí Kršny, může se vrátit do svého původního postavení, nehledě na to, jak je pokleslý. Existují samozřejmě různé stupně realizace, ale naše původní postavení je, že jsme nedílnými součástmi Boha. Když to člověk pochopí, dosáhl realizace Brahmanu neboli duchovní realizace. Kršna přichází do tohoto světa, aby nám pomohl znovu si uvědomit své původní postavení.

Pán Kršna přišel do tohoto světa na žádost Svých oddaných, Vasudévy a Dévakí (*vasudevasya devakyāṁ yācito 'bhyagāt*). I když Vasudéva a Dévakí byli ve svých minulých životech manželé, neměli žádné děti. Prováděli tvrdá odříkání, a když se před nimi Kršna zjevil a zeptal se jich, co si přejí, odpověděli: „Chceme mít syna jako jsi Ty.“ Jak by ale mohl existovat ještě jeden Bůh? Kršna je Bůh a Bůh je jenom jeden; nemohou existovat dva Bozi. Jak by se tedy synem Vasudévy a Dévakí mohl stát další Bůh? Kršna proto řekl: „Jelikož neexistuje žádný jiný Bůh, Já Sám se stanu vaším synem.“ Někteří lidé proto říkají, že Kršna se zjevil, protože Vasudéva a Dévakí Ho chtěli za svého syna.

I když Kršna sestupuje především proto, aby potěšil Své oddané jako jsou Vasudéva a Dévakí, provádí také jiné činnosti. *Vadhāya ca sura-dviṣām.* Slovo *vadhāya* znamená „zabíjení“ a *sura-dviṣām* označuje démony, kteří vždy závidí oddaným. Kršna přichází, aby tyto démony zahubil.

Příkladem takového démona je Hiranjakašipu. Prahlád Mahárádž byl oddaný a jeho otec Hiranjakašipu byl tak závistivý, že chtěl zabít svého vlastního syna, i když jediným proviněním tohoto malého chlapce bylo, že zpíval Haré Kršna. Takoví jsou démoni. Ježíše Krista také zabili *sura-dviṣām* neboli ti, kteří mu záviděli. Čím se provinil? Jeho jedinou „chybou“ bylo, že kázal o Bohu. Měl proto mnoho nepřátel, kteří ho nakonec ukřižovali. Kršna tedy přichází, aby takové *sura-dviṣām* zahubil.

K tomu, aby zabil závistivé démony, nemusí být Kršna přítomný Osobně. Miliony lidí může zabít přirozeným způsobem tím, že na Zemi pošle války, mor, hlad a podobně. Nemusí sem přicházet, aby tyto darebáky zabil. Může je zabít jen tím, že k tomu dá pokyn, nebo je k tomu donutí zákony přírody. *Sṛṣṭi-sthiti-pralaya-sādhana-śaktir ekā*(Brahma-sanhitá 5.44). Příroda má takovou moc, že může všechno tvořit, udržovat i ničit. *Sṛṣṭi* znamená „tvoření“, *sthiti* znamená

„udržování“ a *pralaya* znamená „zničení“. Celé vesmírné stvoření je udržováno milostí přírody. Díky ní dostáváme sluneční světlo, vítr i déšť a můžeme pěstovat potravu a vyvíjet se. Příroda je ale tak silná, že může kdykoliv všechno zničit třeba větrnou smrští. Příroda pracuje pod Kršnovým dohledem (*mayādhyakṣeṇa prakṛtiḥ sūyate sa-carācaram*). Když chce Kršna zahubit démony, může jich miliony zabít jedním silným poryvem větru.

Můžeme tedy vidět, že když chce Kršna zabít démony, nemusí přicházet Osobně. Zjevuje se na žádost Svých oddaných jako jsou Vasudéva a Dévakí a Kuntí to zde naznačuje slovem *yācitaḥ* — „přivolán modlitbami“. Skutečný důvod Kršnových příchodů jsou prosby Jeho oddaných, ale když se zjevuje, zároveň ukazuje, že je připraven zabít každého, kdo závidí Jeho oddaným. V Jeho případě je samozřejmě zabíjení i udržování na stejné úrovni, neboť je absolutní. Ti, které Kršna zabije, dosáhnou okamžitě vysvobození, kterého může živá bytost dosáhnout obyčejně až za miliony let.

Lidé tedy mohou říkat, že Kršna přišel z toho nebo z jiného důvodu, ale On ve skutečnosti přichází kvůli Svým oddaným. Vždy dohlíží na to, aby se Jeho oddaní měli dobře. Z pokynů Kuntí bychom měli pochopit, že je velice důležité stát se oddanými.

yasyāsti bhaktir bhagavaty akiñcanā
sarvais gunaiṣ tatra samāsate surāḥ
(Bhág. 5.18.12)
Když probudíme svou přirozenou dřímající oddanost ke Kršnovi, vyvineme všechny dobré vlastnosti.
Naše oddanost Kršnovi je přirozená. Stejně jako je syn přirozeně oddaný svému otci a své matce, máme v sobě také přirozenou oddanost ke Kršnovi. Dokonce i materialisté se modlí k Bohu, když jsou v nebezpečí. Když jim nic nehrozí, Boha samozřejmě popírají. Nebezpečí jsou tedy důležitá, neboť tyto darebáky učí, že Bůh existuje. *Jīvera svarūpa haya—kṛṣṇera `nitya-dāsa'*. Naše přirozené postavení je záviset na Bohu. Snažíme se Boha zbavit a říkáme: „Bůh je mrtvý," „Bůh neexistuje" nebo „Já jsem Bůh," ale když necháme tohoto darebáctví, Kršna nás všechny ochrání.

Kapitola 17

Zmenšení břemene světa

bhārāvatāraṇāyānye
bhuvo nāva ivodadhau
sīdantyā bhūri-bhāreṇa
jāto hy ātma-bhuvārthitaḥ

Jiní říkají, že svět byl ve velkých nesnázích, jelikož byl přetížený jako loď na moři, a že ses zjevil jako odpověď na modlitby Svého syna Brahmy, abys zmenšil břímě světa.

Šrímad-Bhágavatam 1.8.34

Brahmá je přímým synem Nejvyššího Pána, Nejvyššího Otce, a nebyl počat v lůně matky. Proto je známý jako *ātma-bhū.* Brahmá má na starosti další tvoření ve vesmíru, které je druhotným odrazem moci Všemohoucího. Ve vesmíru se nachází transcendentální planeta jménem Švétadvíp, která je sídlem Kšíródakašájí Višnua, Nejvyššího Pána v podobě Paramátmy. Jakmile nastanou ve vesmíru problémy, které nemohou vyřešit ani vládnoucí polobozi, přicházejí pro radu za Brahmádžím, a když Brahmádží sám nemůže poradit, pak se obrací na Kšíródakašájí Višnua a modlí se k Němu, aby se zjevil v nějaké inkarnaci a vyřešil všechny nesnáze. Takové problémy

vznikly, když na Zemi vládl Kansa a jemu podobní a Země byla přečiny *asurů* velice přetížená. Brahmádží se společně s dalšími polobohy modlil na břehu oceánu Kšíródaka a dostalo se jim zprávy o příchodu Kršny jako syna Vasudévy a Dévakí. Proto někteří lidé říkají, že Pán se zjevil díky modlitbám Brahmádžího.
Kuntídéví zde uvádí, co různí lidé říkají o důvodech Kršnova zjevení. Někteří říkají, že se zjevil na žádost Vasudévy a Dévakí, a jiní, že se zjevil na žádost Brahmy. *Bhārāvatāraṇāyānye bhuvo nāva ivodadhau.* „Někteří říkají, že se zjevil jen proto, aby zmenšil břímě světa, který byl přetížený jako loď na moři.“ Když je svět takto přetížený, musí přijít války, mor, hlad, různé epidemie a podobně. Takový je zákon přírody.
Země se spolu s miliony dalších planet vznáší v prostoru a na všech těchto planetách můžeme nalézt velké hory a oceány. Jak uvádí Bhagavad-gítá (*gām āviśya*), planety se mohou vznášet, protože do nich Kršna vstupuje stejně jako do každého atomu. Země je velice těžká, ale může se vznášet díky tomu, že je v ní přítomna Nejvyšší Duše.
Díky přítomnosti duše se všechno stává lehčím. Dokud jsme živí, naše tělo může plavat na vodě, ale jakmile duše z těla odejde, tělo se ihned potopí. Stejně když je

naše dítě živé, můžeme ho snadno vzít jednou rukou. Když však zemře, je velice těžké. V současnosti jsme tedy zatíženi hmotným tělem, ale když uděláme duchovní pokrok, můžeme se od této zátěže osvobodit. V nynějších podmínkách nemůžeme létat vzduchem, ale duše je tak lehká, že když se vysvobodí z hmotného těla, během jedné sekundy se může přemístit na Vaikunthalóku do duchovního světa (*tyaktvā dehaṁ punar janma naiti mām eti*).

Proč je svět přetížený? Příčinou jsou démoni neboli ti, kteří jsou proti oddané službě Pánu. Když matka Země již tuto zátěž nemůže snést, Kršna sestoupí, aby Zemi ulehčil. Je-li přetížena nějaká loď, je to velice nebezpečné, neboť se může každou chvíli potopit. Když matka Země pod zátěží démonů již velice trpěla (*sīdantyā bhūri-bhāreṇa*), obrátila se na Brahmu, nejvyšší živou bytost v celém vesmíru. Když je potřeba, vedoucí osobnosti ve vesmíru se obrátí na Brahmu. Brahmá se potom obrátí na Višnua s prosbou, aby svět této zátěže zbavil. Jak je popsáno v Bhagavad-gítě (4.7), Višnu neboli Kršna se potom zjeví v určité inkarnaci:

yadā yadā hi dharmasya
glānir bhavati bhārata
abhyutthānam adharmasya
tadātmānaṁ sṛjāmy aham

„Kdekoliv a kdykoliv nastává úpadek náboženství a vzrůstá bezbožnost, ó Bháratovče, v té době Osobně sestoupím.“
Když se začne rozmáhat bezpráví, stoupá kriminalita a všude je neklid, vláda je z těchto problémů zmatená. Podobně když je na světě příliš mnoho démonů a ateistů, kteří jsou pro Zemi jenom zátěží, polobozi, zbožní vládci ve vesmíru, jsou zmateni. Pokud obyvatelé státu dodržují všechny zákony, je snadné v takové zemi vládnout, ale když se z lidí stávají zločinci, znamená to pro vládu velkou zátěž. Ke stejné situaci dochází i ve vesmírných záležitostech tohoto hmotného světa. Vždy vedle sebe existují démoni i polobozi, ale když začínají převládat démoni, svět je přetížený. Potom se polobozi obracejí na Pána Brahmu s prosbou o pomoc.
Brahmá je jednou z dvanácti autorit, kterým se říká „dvádaša-mahádžanové“ (*svayambhūr nāradaḥ śambhuḥ kaumāraḥ kapilo manuḥ / prahlādo janako bhīṣmo balir vaiyasakir vayam*, Bhág. 6.3.20). Jestliže chceme obdržet transcendentální poznání, musíme následovat mahádžany neboli velké autority. Védy říkají: *tad-vijñānārthaṁ sa gurum evābhigacchet.* Pokud chceme obdržet dokonalé poznání, musíme vyhledat gurua neboli pravou autoritu,

duchovního učitele. Původním guruem je Kršna. Jak je uvedeno ve Šrímad-Bhágavatamu, Kršna učil Ardžunu i Brahmu (*tene brahma hṛdā ya ādi-kavaye*).
Šrímad-Bhágavatam popisuje původní zdroj celého stvoření a cílem našeho hledání by tedy mělo být nalezení tohoto zdroje. Co je původním zdrojem stvoření? *Janmādy asya yataḥ* — původním zdrojem všeho je to, co je zdrojem stvoření, udržování a ničení (*janma*, *sthiti* a *pralaya*). Naše tělo se v určitou dobu narodilo, nějaký čas potrvá — podle druhu těla možná deset, dvacet, padesát nebo více let — a potom zanikne. Odkud naše tělo přišlo a kam zmizí? Existují vědecké zákony o zachování energie. Co je zdrojem této energie? Zdroj této energie (*yato vā imāni bhūtāni jāyante*) popisuje Šrímad-Bhágavatam.
Tento zdroj není neviditelný. Darebáci si myslí, že vše, co existuje, vzniklo z ničeho. Jak ale může něco vzniknout z ničeho? Neexistují na to žádné důkazy a hlupáci přesto tvrdí, že je to možné. Jsou proto slepí. Jaký je tento zdroj, ze kterého všechno pochází, ve kterém všechno existuje a do něhož vše vstoupí? Bhágavatam (1.1.1.) říká: *janmādy asya yato 'nvayād itarataś cārtheṣv abhijñaḥ.* Slovo *abhijñaḥ* naznačuje, že zdroj všeho má plné vědomí.

Slovo *jña* znamená „poznání“ a *abhi* znamená „určité“. Máme nedokonalé poznání o tom, odkud přicházíme a kam půjdeme po smrti a nejsme proto *abhijña* neboli nemáme svrchované vědomí. Nejvyšší zdroj všeho je však *abhijña.* Jak by to mohl být kámen nebo nějaké prázdno? Stvoření je samo o sobě důkazem o vědomí Nejvyššího. Každý může ocenit, jak dokonale je vesmír stvořený. Slunce a měsíc vycházejí na desetitisícinu sekundy přesně bez jakýchkoliv odchylek a stejně tak i roční období nám přinášejí květiny a ovoce vždy ve správnou dobu. V celém vesmírném projevu tedy vše probíhá systematicky a podle přesného řádu. Jak by to všechno mohlo být stvořeno bez vyšší inteligence, která má dokonalé poznání (*abhijña*)? Někteří lidé říkají, že všechno vzniklo z ničeho. Co je to za nesmysl? Jak může stvoření vzniknout z ničeho? Je tato myšlenka vůbec logická? Bhágavatam říká, že není.
Bhágavatam říká, že všechno pochází z osoby, která je *abhijña* neboli velice inteligentní a zkušená, a že tato původní inteligentní osoba předala poznání původní stvořené bytosti (*ādi kavi*) — Pánu Brahmovi (*tene brahma hṛdā ya ādi-kavaye*). Brahmá, původní stvořená živá bytost, má svůj zdroj a je s ním ve spojení. Je jasné, že k tomu, abychom získali nějaké poznání, musíme být s určitou osobou ve styku. Brahmá ale byl po svém

stvoření úplně sám. Od koho tedy získal poznání? Je to vysvětleno v Bhágavatamu: *tene brahma hṛdā.* Slovo *hṛdā* znamená „srdcem“. Nejvyšší Osoba, Paramátmá, sídlí v srdci každé živé bytosti včetně Brahmy. I když byl tedy Brahmá sám, obdržel poznání od Nejvyššího. Slovo *brahma* znamená „védské poznání“. Védské poznání bylo tedy nejprve předáno Pánu Brahmovi.

Védské poznání může získat každý, neboť Kršna sídlí v srdci každého (*sarvasya cāhaṁ hṛdi sanniviṣṭaḥ*). Musíme se k tomu ale kvalifikovat. Kršna nám pomáhá — dává nám poznání zevnitř jako Nadduše (*caitya-guru*) a zvenku prostřednictvím duchovního mistra.

Brahmá získal védské poznání od Kršny a předával ho dále. Je proto autoritou pro védské poznání. Existují čtyři sampradáji neboli učednické posloupnosti, prostřednictvím kterých se rozšiřuje védské poznání — začínají od Brahmy, od Lakšmí, od Pána Šivy a od čtyř Kumárů. Opravdové poznání můžeme obdržet pouze tehdy, když se obrátíme na pravého představitele Kršny v jedné z těchto sampradájí. Zosobněná Země se tedy obrátila na Brahmu, který se potom začal modlit k Nejvyšší Osobnosti Božství: „Svět je nyní přetížený démony, a proto Tě prosím, abys sestoupil.“ Někteří lidé

proto říkají, že se Pán zjevil, když Ho Brahmá požádal, aby sňal břímě světa.

Když Kršna sestoupí, ochraňuje oddané a zabíjí démony. Proto má Kršna ve Své podobě Nárájana čtyři ruce. Ve dvou rukách drží disk a kyj, kterými zabíjí démony, a v dalších dvou rukách drží lasturu a lotos, kterými Své oddané ochraňuje a žehná jim. Pán troubí na Svoji lasturu a říká: *kaunteya pratijānīhi na me bhaktaḥ praṇaśyati* — „Moji oddaní nikdy nezaniknou," a lotosovým květem jim požehná. Lotosový květ, který někdy drží v ruce také Lakšmí, je symbolem požehnání.

Lidé tedy mohou mít různé názory na to, proč se Kršna zjevil. Ve skutečnosti ale Kršna přichází pro Své vlastní potěšení. My se musíme rodit, protože jsme svázáni svou karmou, ale Kršna je zcela nezávislý a nepřichází sem na něčí žádost či na základě karmy. Přichází podle Své svobodné vůle (*ātma-māyayā*). My se rodíme proto, že nás k tomu donutí Kršnova vnější, hmotná energie. Kršna ale není pod vládou ani této máji neboli energie, ani pod vládou nikoho jiného. Nerodí se za stejných podmínek jako my. Kršna tuto máju neboli iluzorní energii ovládá — jak by Ho tedy mohla ovlivňovat? Ten, kdo si myslí, že Kršna je stejně jako my ovládaný

májou, je podle Bhagavad-gíty *mūḍha* neboli hlupák (*avajānanti māṁ mūḍhā mānuṣīṁ tanum āśritam*). Kršna je původní Nárájan, původní zdroj celého vesmírného stvoření. Brahmá, první stvořená živá bytost, se narodil hned po stvoření vesmíru a je přímým synem Nárájana, který jako Garbhódakašájí Višnu první vstoupil do hmotného vesmíru. Hmota nemůže nic stvořit bez styku s duchovní energií. Lidé, kteří hledají původní příčinu vesmírného stvoření, by měli vědět, že ke stvoření může dojít jedině za přítomnosti duše. Duše uvádí hmotu do činnosti. Duše nikdy nemůže vzniknout z hmoty.

Podle buddhistické teorie je životní síla neboli životní energie, která je v každém z nás, stvořena hmotou. Touto buddhistickou teorií je v současnosti ovlivněn celý svět. Ve skutečnosti je tomu ale tak, že hmota se vyvíjí díky přítomnosti životní síly. To můžeme velice snadno pochopit. Když se dítě narodí, postupně roste a jeho tělo se vyvíjí. Jestliže se ale narodí mrtvé a v jeho těle tedy není přítomná duše, tělo se nikdy nebude vyvíjet. Existence duše je proto základní podmínkou rozvoje hmoty a nikoliv naopak. Proč mrtvé dítě neroste? Protože v něm není přítomna duše. Strom také roste jen do té doby, dokud je v něm život. Když zasadíme do dobré půdy malé semínko banyánovníku a

zaléváme ho, vyroste z něj strom, protože je v něm duše. Jestliže ale stejné semínko upražíme na ohni a pak ho zasadíme, nikdy nevyroste, protože v něm již duše není přítomna.
Hmota roste a rozvíjí se díky přítomnosti duše a na tomto principu probíhá od samého začátku celé stvoření. Na počátku stvoření do vesmíru vstoupila Nejvyšší Duše a potom se na lotosovém květu, vyrůstajícím z transcendentálního břicha Višnua, narodila první živá bytost, Brahmá. Tento lotosový květ je hmota, ale musíme chápat, že pochází z ducha. Duše je proto základem stvoření.
Jelikož lotosový květ, ze kterého se narodil Brahmá, vyrostl z břicha Višnua, Pán Višnu je známý jako Padmanábha. Brahmá je známý jako *ātma-bhū,* protože se narodil přímo svému otci Nárájanovi neboli Višnuovi bez styku s matkou Lakšmídží. Lakšmídží byla v Nárájanově přítomnosti a prokazovala Mu různé služby, ale Nárájan přesto zplodil Brahmu bez styku s Lakšmídží. V tom spočívá všemocnost Pána. Když chceme počít dítě, potřebujeme k tomu ženu, neboť dítě nemůžeme zplodit sami. Kršna, Pán Višnu, ale přivedl na svět Brahmu bez pomoci Své ženy Lakšmídží, jelikož Nejvyšší Pán není na nikom a na ničem závislý.

Ten, kdo považuje Nárájana za obyčejnou lidskou bytost, by se měl z tohoto příkladu poučit.
Védská literatura nám zakazuje myslet si, že ostatní živé bytosti jsou na stejné úrovni jako Nárájan.
yas tu nārāyaṇaṁ devaṁ
brahma-rudrādi-daivataiḥ
samatvenaiva vīkṣeta
sa pāṣaṇḍī bhaved dhruvam
Kdosi vymyslel slovo *daridra-nārāyaṇa*, kterým naznačuje, že Nárájan zchudl a že žebrák, který chodí žebrat k mým dveřím, je také Nárájan. Nic takového však védská písma neschvalují. Nárájan je pánem Lakšmí, bohyně štěstí, a jen hlupáci si myslí, že se může stát chudákem. Darebáci říkají, že Nárájan, Brahmá, Šiva a všichni polobozi, vy, já a všichni ostatní jsme na stejné úrovni. To je hloupost. Nárájan je *asamaurdhva*.To znamená, že nikdo nemůže být stejný jako On a nikdo Ho nepřevýší. Kršna Samotný, původní Nárájan, proto říká v Bhagavad-gítě: *mattaḥ parataraṁ nānyat*.„Není nikoho vyššího nade Mne.“ Ani se Mu nikdo nemůže vyrovnat.
Slovo *asama*znamená, že se Mu nikdo nevyrovná a *anūrdhva* znamená, že nikdo není větší než On. Takové je postavení Boha.

Nárájan není obyčejná živá bytost. Je Samotný Nejvyšší Pán a všechny části Jeho transcendentálního těla mají schopnost vykonávat činnosti všech ostatních smyslů. Obyčejná živá bytost může zplodit své děti sexuálním stykem a nemůže to udělat jiným způsobem kromě toho, který je jí určený. Nárájan je ale všemocný a může tedy dítě počít ze Svého břicha. Jak je popsáno v Brahma-sanhitě (5.32), každá část Jeho těla má všechny schopnosti ostatních částí: *aṅgāni yasya sakalendriya-vṛtti-manti*. Já například mohu svýma očima vidět, ale Kršna Svýma očima může také jíst. Hloupí darebáci řeknou: „Obětujete jídlo Kršnovi, ale On nic nesnědl. Všechno tu zůstalo.“ Tito lidé nevědí, že Kršna může jíst pouhým pohledem, neboť může vykonávat jakékoliv činnosti jakoukoliv částí Svého transcendentálního těla. Když jeden pradlák v Mathuře nechtěl dát Kršnovi oblečení, Nejvyšší Pán ukázal Svou transcendentální moc a rukou mu usekl hlavu. Jak je to možné? Je to možné, neboť Pán je všemocný.

Pán je dokonalý a nezávislý a Svými rozmanitými energiemi může vykonávat cokoliv. Je to vysvětleno na začátku Šrímad-Bhágavatamu slovy *abhijñaḥ svarāṭ*. Slovo *sva-rāṭ* naznačuje, že Pán je soběstačný a na nikom nezávisí. To je kvalifikace Boha. V dnešní době se můžeme setkat s tolika lidmi, kteří se sami

prohlašují za inkarnace Boha, ale jakmile je začne bolet zub, říkají: „Pane doktore, pomozte mi.“ Jestliže jsi Bůh, pomoz si sám. Proč musíš chodit k lékaři? Takoví lidé jsou darebáci a velice nám ztěžují šíření vědomí Kršny. Celý svět je nyní takovými darebáky a démony přetížen a vůlí Nejvyššího na ně čeká atomová bomba.

Kapitola 18

Konec nevědomosti a utrpení

bhave ’smin kliśyamānānām
avidyā-kāma-karmabhiḥ
śravaṇa-smaraṇārhāṇi
kariṣyann iti kecana

A ještě jiní říkají, že jsi se zjevil, abys znovu oživil oddanou službu naslouchánímvzpomínáním, uctíváním atd., aby podmíněné duše, které trpí hmotnými bolestmi, mohly těchto činností využít a dosáhnout osvobození.

Šrímad-Bhágavatam 1.8.35

Ve Šrímad Bhagavad-gítě Pán prohlašuje, že přichází v každém věku, aby znovu obnovil náboženství. Náboženství utváří Nejvyšší Pán. Nikdo nemůže vymyslet nové náboženství, jak to mají v oblibě někteří ctižádostiví jedinci. Skutečným náboženstvím je přijmout Pána jako svrchovanou autoritu a se spontánní láskou Mu sloužit. Žádná živá bytost se nemůže vyhnout službě, protože to je původním smyslem její existence. Jediným posláním živé bytosti je sloužit Pánu. Pán je veliký a živé bytosti Mu jsou podřízeny. Povinností živé bytosti je proto sloužit pouze Jemu. Iluzí zmatené živé bytosti se naneštěstí z pouhého

nedorozumění stávají působením hmotných tužeb služebníky svých smyslů. Tato touha se nazývá *avidyā* neboli nevědomost. Na základě takové touhy si vytváří živá bytost různé plány na hmotný požitek, které se soustřeďují kolem zvráceného pohlavního života. Zaplétá se do řetězce rození a smrti a pod dohledem Svrchovaného Pána se převtěluje do různých těl na různých planetách. Dokud se tedy nedostaneme za hranice této nevědomosti, nemůžeme se osvobodit od trojího strádání v hmotném životě. To je zákon přírody.

Pán se ovšem ze Své bezpříčinné milosti — neboť je k trpícím živým bytostem milostivý víc, nežli by očekávaly — před námi zjevuje a obnovuje zásady oddané služby, která spočívá v naslouchání, opěvování, vzpomínání, sloužení, uctívaní, modlení se, spolupracování a odevzdání se Mu. Jestliže se podmíněná duše začne věnovat výše uvedeným způsobům služby nebo alespoň jednomu z nich, pomůže jí to z labyrintu nevědomosti a osvobodí se tak od veškerého hmotného utrpení, které si vytváří pod vlivem vnější energie. Tuto zvláštní milost živým bytostem přináší Pán v podobě Šrí Čaitanji Maháprabhua.

V tomto velice důležitém verši je užito slov *bhave 'smin* — „v tomto hmotném světě“.

Slovo *bhava* znamená také „růst“ a vztahuje se tedy na to, co se narodilo. V hmotném světě dochází k šesti druhům změn. Nejprve je to zrození a růst. Co se narodilo a rostlo, potom nějaký čas zůstává, plodí potomky, chřadne a nakonec zaniká. Těmto šesti změnám se říká *ṣaḍ-vikāra.* Tělo se například v určitou dobu narodí, potom roste a po nějakou dobu zůstává stejné. Pak zplodí vedlejší produkty v podobě synů a dcer, potom zestárne a zeslábne a když je nakonec velice staré, zemře.

I když je však tělo mrtvé, já žiji dále. Když hrubohmotné tělo zanikne, stále existuji v jemnohmotném těle složeném z mysli, inteligence a falešného ega a toto jemné tělo mě přenáší do dalšího hrubohmotného těla. Ačkoliv každý musí přijmout jemnohmotné tělo, vědci a lékaři ho nemohou vidět. Mám svoji mysl a vy máte také svoji mysl, ale já nemohu vidět vaši a vy nemůžete vidět moji. Stejně tak nemůžeme vidět inteligenci, neboť to jsou všechno velice jemné prvky. Duše je však ještě jemnější — jak by ji tedy mohli vědci vidět? Nemohou vidět mysl, inteligenci ani falešné ego, a co pak říci o duši? Říkají proto: „Tělo je všechno a neexistuje nic vyššího.“ Ve skutečnosti ale nemají pravdu.

Skutečnost je taková, že duše je velmi malá. *Bālāgra-śata-bhāgasya śatadhā kalpitasya ca* (Švétášvatara Up. 5.9). Duše má rozměr jedné desetitisíciny konečku vlasu. Představte si, že bychom měli vzít vlas a rozdělit ho na sto částí. Bylo by to možné? To bychom nedokázali. Kdybychom to ale mohli udělat a každou ze sto částí bychom opět rozdělili na sto dílů, každý z nich by měl velikost duše.

Nemůžeme to pochopit pomocí experimentálního poznání. Musíme se učit od autorit. Naše poznání je tak nedokonalé, že nemůže zahrnovat takové jemné věci. Jelikož darebáci tyto jemné prvky nemohou pochopit, myslí si, že hmota je příčinou života. Nemohou však dokázat, že život pochází z hmoty. Ať vezmou nějaké chemikálie a vytvoří ve své laboratoři třeba jen nepatrnou mouchu s nohama a očima. Každý večer můžeme pozorovat mnoho takových mušek, které létají kolem světla lampy. Tímto nepatrným hmyzem počínaje a Brahmou konče existuje 8 400 000 různých životních druhů. A jak říká Kršna v Bhagavad-gítě (*tathā dehāntara-prāptiḥ*), my těmito životními druhy procházíme a přijímáme jedno tělo za druhým. Musíme proto zavrhnout buď Kršnova slova, nebo všechny takzvané vědecké teorie o tom, že život pochází z hmoty. Protože jsme svůj život zasvětili vědomí Kršny,

nemůžeme odmítat Kršnova slova. Když Kršna říká, že musíme cestovat z jednoho těla do druhého, přijímáme to jako pravdu.

Každá živá bytost v tomto hmotném světě je pod vlivem nevědomosti (*avidyā*). *Avidyā-karma-saṁjñānyā tṛtīyā śaktir iṣyate.* Bůh, Kršna, má miliony energií (*parāsya śaktir vividhaiva śrūyate*), které lze shrnout do tří kategorií — vnější energie, vnitřní energie a okrajová energie. Okrajová a vnitřní energie mají stejnou duchovní povahu, ale třetí energie, vnější, je nižší povahy.

viṣṇu-śaktir parā proktā
kṣetrajñākhyā tathā parā
avidyā-karma-saṁjñānyā
tṛtīyā śaktir iṣyate
(Višnu Purána 6.7.61)

V hmotném světě je každý v nevědomosti (*avidyā*). Dokonce i Brahmá byl zahalen nevědomostí, dokud neobdržel poznání od Kršny. Nikdo by proto neměl být pyšný na své znalosti. Každý v hmotném světě je darebák. Některá živá bytost si myslí: „Kdybych se mohl stát Brahmou, stvořil bych velký vesmír.“ Dostane tedy tělo Brahmy. A nepatrný hmyz si myslí: „Kdybych mohl v této stěně udělat malý otvor, mohl bych si tam v klidu žít a jíst.“ Brahmá si přeje stvořit vesmír, my

toužíme postavit mrakodrap a mravenec chce udělat otvor, kde by mohl žít, ale v podstatě se jedná o stejnou věc. Jsme hlupáci, protože si neuvědomujeme, že všechny tyto věci jsou hmotné a nebudou trvat věčně. Jsme v nevědomosti a myslíme si: „Tohle bude velice pěkné. Tamto bude velice pěkné.“ *Kāma-karmabhiḥ.* Vypěstujeme si v sobě nějakou touhu (*kāma*) a podle ní jednáme. To nám ale přináší spoustu potíží (*kliśyanti*). Stát se Brahmou není nic snadného. Postavení Brahmy je velice vysoké a získat ho může jen skutečně kvalifikovaná živá bytost, která prováděla mnohá odříkání a pokání. Ale i Brahmá je živá bytost jako jsme my. V Americe žije mnoho občanů a jedním z nich je i prezident Ford, který díky usilovné práci a diplomacii dosáhl svého vysokého postavení. Jinak je ale jen obyčejným občanem. Například prezident Nixon byl nyní svržen ze svého místa a již není prezidentem, protože nebyl nic víc než obyčejný občan. Když budeme chtít, můžeme se podobně stát Brahmou. Bhaktivinód Thákur proto říká:

kīṭa-janma hao yathā tuyā dāsa
bahirmukha brahma-janme nāhi āśā

„Raději se narodím jako hmyz tam, kde žije Tvůj oddaný, protože jestli padnu do prachu z jeho lotosových nohou, můj život bude úspěšný.“

Bhaktivinód Thákur říká: *bahirmukha brahma-janme nāhi āśā.* „Nechci se stát Brahmou, pokud by to znamenalo nebýt oddaným Kršny.“
Jelikož jsme pokryti nevědomostí neboli májou, můžeme na Kršnu kdykoliv zapomenout. Abychom se tomu vyhnuli, musíme se vždy zaměstnávat oddanou službou. Kuntídéví to naznačuje slovy *śravaṇa-smaraṇārhāṇi.* Slovo *śravaṇa* znamená „naslouchání“, *smaraṇa* znamená „vzpomínání“ a *arhaṇa* znamená „uctívání Božstev Kršny“. Vždy bychom měli naslouchat o Kršnovi, vzpomínat na Něho a uctívat Ho. Všechna střediska hnutí pro vědomí Kršny jsme otevřeli s tímto cílem — abychom podporovali zpívání, tancování a uctívání a abychom tak na Kršnu nikdy nezapomněli. *Sadā tad-bhāva-bhāvitaḥ:* když budeme vždy myslet na Kršnu, máme naději, že na Něho budeme myslet i v okamžiku smrti (*ante nārāyaṇa-smṛtiḥ*).
Všechno vyžaduje cvik. Když chce například někdo tančit na jevišti, musí tvrdě cvičit. Když se potom stane skvělým tanečníkem, diváci mu budou tleskat a budou oceňovat jeho umění. Nikdo si nemůže říci: „Půjdu bez přípravy na jeviště a stanu se vynikajícím tanečníkem.“ To není možné. Když si někdo usmyslí, že se nebude připravovat a bude chtít rovnou vystoupit na jevišti,

režisér mu to nedovolí, protože nikdo se nemůže stát dobrým tanečníkem, aniž trénuje. Skutečným cílem života je myslet v okamžiku smrti na Kršnu (*ante nārāyaṇa-smṛtiḥ*). Pokud člověk v okamžiku smrti vzpomíná na Kršnu, jeho život byl úspěšný.
V hmotném světě musíme všichni snášet hmotná utrpení, ale darebáci to nechtějí pochopit, neboť jsou zahaleni nevědomostí. Zloděj může dále krást a podvádět, i když ví, že ho pravděpodobně zatknou a potrestají. Ačkoliv byl třeba již několikrát trestaný, dopustí se stejného přestupku (*punaḥ punaś carvita-carvaṇānām*). Proč? Protože je v nevědomosti. Je tolik ponořen v nevědomosti, že ho nenapadne: „Stále kradu a pokaždé mě zatknou a pošlou do vězení. Proč to dělám? Nepřináší mi to nic dobrého.“ Člověk, který má přehnaný sklon užívat si sexuálního života, může často trpět různými pohlavními nemocemi a léčit se, ale přesto znovu vyhledá prostitutku. To se nazývá *avaidha strī-saṅga*, nedovolený sex. Ale dokonce i dovolený sex s sebou přináší mnoho potíží. Když žena otěhotní, musí devět měsíců trpět a také porod je někdy velice nebezpečný. A když se dítě narodí, otec se musí o dítě starat a musí tvrdě pracovat, aby mu mohl zaplatit vzdělání. Védská literatura proto říká: *bahu-duḥkha-bhājaḥ*. Sexuální život, ať již dovolený nebo

nedovolený, přináší spoustu potíží. *Tṛpyanti neha kṛpaṇāḥ:* darebák, který je ponořený v nevědomosti, se nikdy nepoučí. Naopak, bude dělat stejné věci znovu a znovu (*punaḥ punaś carvita-carvaṇānām*). To je *bhava-roga* neboli nemoc hmotné existence.

yan maithunādi-gṛhamedhi-sukhaṁ hi tucchaṁ
kaṇḍūyanena karayor iva duḥkha-duḥkham
(Bhág. 7.9.45)

Ve védské civilizaci jsou proto malí chlapci vedeni k tomu, aby žili jako brahmačáríni v celibátu a vyhnuli se tak potížím spojeným se sexem. Když však někdo není schopen zůstat brahmačárí, může se oženit. Ten, kdo byl na začátku svého života vychovávaný jako brahmačárí, nebude žít dlouho rodinným životem a brzy se z něho stane vánaprastha (odejde do ústraní) a nakonec přijme sannjás, řád života v odříkání.

V tomto hmotném světě každý trpí — ptáci, šelmy, stromy, zvířata, rostliny, a dokonce i Brahmá a Indra. Ani Indra se necítí bezpečně; stále se obává svých případných konkurentů.

tat sādhu manye ’sura-varya dehināṁ
sadā samudvigna-dhiyām asad-grahāt
(Bhág. 7.5.5)

Proč se v hmotném světě všichni bojí? *Avidyā-kāma-karmabhiḥ:* protože jsou to darebáci. Kršna proto

zdůrazňuje: „Ty darebáku, zanech všech svých nesmyslných činností a odevzdej se Mi.“ To je Kršnova velká milost. Je nejvyšším otcem a přímo říká: *sarva-guhyatamam.* „Toto je nejdůvěrnější poznání.“ *Sarva-dharmān parityajya mām ekaṁ śaraṇaṁ vraja.* „Ty darebáku, zanech všeho a jednoduše se Mi odevzdej.“ Kuntí zde proto říká: „Přišel jsi, abys učil tyto darebáky a zaměstnal je v naslouchání, vzpomínání a uctívání.“ To je bhakti. *Śravaṇaṁ kīrtanaṁ viṣṇoḥ:* člověk by měl naslouchat o Višnuovi neboli Kršnovi a opěvovat Ho. Jakmile ale oddaní začnou naslouchat a zpívat o Višnuovi, nějaký svámí-darebák řekne: „Mohu zpívat nebo poslouchat jakékoliv jméno. Proč zrovna Višnu? Proč ne třeba Kálí?“ V Bengálsku existuje skupina lidí, kteří provozují takzvaný „kálí-kírtan“ — zpívají jména bohyně Kálí. Co je to za nesmysl? Ve védské literatuře se nepíše o ničem takovém jako je „kálí-kírtan“. Kírtan znamená *śravaṇaṁ kīrtanaṁ viṣṇoḥ* — naslouchání o Višnuovi neboli Kršnovi a Jeho opěvování. Védská literatura doporučuje *harer nāma,*zpívání svatého jména Pána Hariho, Kršny, a nikoho jiného.

Šukadéva Gósvámí toto *śravaṇaṁ kīrtanam* neboli naslouchání a opěvování velice pěkně popisuje ve druhém zpěvu Šrímad-Bhágavatamu (2.4.15):

yat-kīrtanaṁ yad-smaraṇaṁ yad-īkṣaṇaṁ
yad-vandanaṁ yat-śravaṇaṁ yad-arhaṇam
lokasya sadyo vidhunoti kalmaṣaṁ
tasmai subhadra-śravase namo namaḥ
Tímto veršem Šukadéva Gósvámí vzdává Kršnovi před recitováním Šrímad-Bhágavatamu své poklony. Říká: „Skládám Mu své poklony, protože pouhé naslouchání o Něm je *subhadra* neboli příznivé.“ Celý Bhágavatam oslavuje Nejvyššího Pána Kršnu a v tomto verši Ho také oslavuje Šukadéva Gósvámí. Říká, že se můžeme dokonale očistit, když Kršnu buď opěvujeme, meditujeme o Něm, nebo když jednoduše vidíme Božstva Kršny a myslíme si: „Jak krásně jsou dnes Kršna a Rádhárání oblečeni.“ Pokud někdo není schopen zpívat nebo má tak rozrušenou mysl, že ji nemůže soustředit na Kršnu, i on má příležitost. Může se na Božstva jen dívat. Když se zaměstná ve službě Božstvům, může je vidět dvacet čtyři hodin denně. Bude je vidět stále — když umývá podlahu v chrámu, když Božstva obléká nebo koupe, když Jim obětuje jídlo. To jsou způsoby oddané služby, ale lidé jsou takoví darebáci, že se ani nepřijdou na Božstva podívat. Myslí si: „Uctívání Božstev je jenom modlářství.“ Sami uctívají sochu Gándhího nebo někoho jiného, ale když

je požádáme, aby se šli podívat na uctívání Božstev, řeknou: „Ne, to je jen modlářství.“
V Kalkatě na náměstí Čaurangi jsem viděl sochu Ašutóše Mukherdžího. Celý rok se tam slétají vrány, takže po čase je na jejím obličeji vrstva trusu. Jednoho dne ráno přijdou obyčejní metaři a svými košťaty sochu očistí. Večer se tam sejdou nějaké důležité osobnosti, pověsí na sochu girlandu z květin a odejdou. Hned ráno vrány znovu přiletí a znovu se začne hlava sochy pokrývat trusem. Takže takové uctívání — čištění obličeje pana Ašutóše Mukherdžího komunálními košťaty — lidem nevadí. Když ale postavíme na oltář Božstva Kršny a pěkně Je uctíváme, říkají, že je to modlářství.
Lidé jsou v rozpacích, neboť jsou pokryti nevědomostí (*avidyā*). Prostředkem, jak získat poznání a osvobodit se z této nevědomosti, je oddaná služba. Šukadéva Gósvámí vysvětluje, že člověk může zpívat Kršnovo jméno nebo o Kršnovi meditovat, a když nemůže meditovat, ať se jednoduše posadí a dívá se na Něho. I dítě může pochopit: „Tady je Kršna a tady je Rádhárání.“ A nejen děti, mohou to dělat dokonce i zvířata a mít z toho prospěch. Pokud má někdo více inteligence, může přednášet modlitby, a jestliže na to má

schopnosti, může pod vedením duchovního mistra Božstva náležitě uctívat.
Křesťané a muslimové jsou také vaišnavové, jsou to také oddaní, protože se modlí k Pánu: „Ó Bože, chléb vezdejší dej nám dnes.“ Lidé, kteří se takto modlí, možná nemají velké poznání a jsou na nižší úrovni, ale je to začátek jejich cesty duchovního života, protože se obrátili k Bohu. Chodit do kostela nebo mešity je také projev zbožnosti (*catur-vidhā bhajante māṁ janāḥ sukṛtino 'rjuna*). Lidé, kteří takto začínají, se jednou stanou čistými vaišnavy. Ateistická propaganda, zavrhující navštěvování kostelů, chrámů nebo mešit, je však pro lidskou společnost velice nebezpečná.
Člověk ani nemusí být velice pokročilý, ale měl by se alespoň snažit porozumět Bohu. Když jde dítě do školy, na začátku se učí jen abecedu, ale když chce, může se jednoho dne stát velkým učencem. Stejně se jednoho dne může stát ze zbožného člověka čistý oddaný. Proč by se lidé měli zcela vzdát náboženství a jen otevírat továrny, ve kterých budou vyrábět matky a šrouby, tvrdě pracovat, pít alkohol a jíst maso? Co je to za civilizaci? Tahle takzvaná civilizace přináší jen utrpení.
Lidé si v nevědomosti myslí, že jim štěstí přinese otevírání továren. Proč by se měly otevírat továrny? To není potřeba. Kolem nás je tolik půdy, na které můžeme

vypěstovat vlastní obilí a mít dostatek potravy i bez továren. Také mléko můžeme mít bez továren. Příčinou nedostatku potravy ve světě jsou právě takové továrny. Když každý pracuje ve městě a vyrábí matky a šrouby, kdo bude pěstovat obilí? Jednoduché žití a hluboké myšlení vyřeší všechny hospodářské problémy. Oddaní v hnutí pro vědomí Kršny si proto pěstují svou vlastní potravu a žijí soběstačně, aby darebáci viděli, že je možné žít v klidu, jíst obilí, pít mléko a zpívat Haré Kršna.

Měli bychom se snažit šířit vědomí Kršny po celém světě. Každému přinese obrovský prospěch, když spatří Božstva nebo když se připojí ke zpívání Haré Kršna mantry. Při kírtanu může člověk neustále myslet na Kršnu. Někdo si může říkat: „Dvě hodiny jsem tancoval a zpíval Haré Kršna. Jaký to mělo význam?“ To je ale *smaraṇa* neboli myšlení na Kršnu. Nebo si pomyslí: „Jako blázen jsem zpíval dvě hodiny Haré Kršna.“ I to je ale *smaraṇa*. Jelikož se hnutí pro vědomí Kršny rozšiřuje, lidé si kupují naše knihy o Kršnovi. Jsou zvědaví a ptají se: „Kdo je to Kršna? Mohu se podívat na tu knihu?“ Pak uvidí obrázek Rádhy a Kršny a když knihu otevřou, uvidí ještě více. V knize je spousta modliteb opěvujících Kršnu. Někteří budou o Kršnovi slyšet, někteří o Něm budou číst, a když budou mít

štěstí, rozvinou své vědomí Kršny a začnou uctívat Božstva. To jsou různé druhy oddané služby — naslouchání, opěvování, vzpomínání na Kršnu atd. Všechny jsou dokonalé, a jakmile se jimi zaměstnáme (ať již všemi nebo jen některými, a dokonce i jen jedním z nich), očistíme se. Šukadéva Gósvámí se proto modlí: „Uctívám Kršnu, Nejvyšší Osobnost Božství, protože když na Něho člověk pouze vzpomíná, oslavuje Ho nebo se na Něho dívá, obdrží mnohá požehnání. Šukadéva Gósvámí je jednou z dvanácti důležitých autorit pro duchovní život, které musíme následovat (*mahājano yena gataḥ sa panthāḥ*). Potvrzuje, že těmito způsoby oddané služby se zbavíme hmotného znečištění. Kdy? *Sadyaḥ:* ihned, bez čekání. To je velký užitek, který nám přináší hnutí pro vědomí Kršny.

Kapitola 19

Překonání iluze

śṛṇvanti gāyanti gṛṇanty abhīkṣṇaśaḥ
smaranti nandanti tavehitaṁ janāḥ
ta eva paśyanty acireṇa tāvakaṁ
bhava-pravāhoparamaṁ padāmbujam
Ó Kršno, ti, kteří neustále naslouchají, opěvují a opakují si Tvé transcendentální činnosti nebo kteří nalézají potěšení v tom, jak to dělají druzí, jistě vidí Tvé lotosové nohy, které jediné dokáží zastavit opakované rození a smrt.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.36
Svrchovaného Pána Šrí Kršnu nelze spatřit naším současným podmíněným zrakem. Chceme-li Ho vidět, musíme změnit svůj život a naplnit ho spontánní láskou k Bohu. Když byl Šrí Kršna Osobně přítomný na planetě Zemi, ne každý Ho viděl jako Nejvyšší Osobnost Božství. Materialisté jako Rávana, Hiranjakašipu, Kansa, Džarásandha a Šišupál byli po hmotné stránce vysoce kvalifikované osobnosti, ale přítomnost Pána nebyli schopni ocenit. To znamená, že i když je Pán přímo před našima očima, nemůžeme Ho vidět, pokud nemáme oči k vidění. Tuto nezbytnou kvalifikaci vyvineme jedině oddanou službou, která

začíná naslouchánímo Pánu ze správných zdrojů. Jednou z nejoblíbenějších knih, kterou lidé často čtou a přednášejí, je Bhagavad-gítá. Někdy ale shledáváme, že čtenář, posluchač nebo přednášející nevidí Pána tváří v tvář, i když se věnuje této oddané službě. Důvodem je kvalita naslouchání (*śravaṇa*). Naslouchámе-li ze správných zdrojů, účinky se dostaví velice rychle. Lidé většinou naslouchají neautorizovaným osobám. Tito lidé mohou mít vysoké akademické vzdělání, ale jelikož nedodržují zásady oddané služby, naslouchat jim je vyloženou ztrátou času. Někdy texty vykládají tak, aby to vyhovovalo jejich osobním záměrům. Ze všeho nejdříve tedy musíme vyhledat pravého a kvalifikovaného mluvčího a jemu pak můžeme naslouchat. Jakmile je naslouchání dokonalé a úplné, ostatní metody služby budou také automaticky dokonalé.

Pán provádí různé transcendentální činnosti a naslouchání o kterékoliv z nich může přinést požadovaný výsledek, pokud o nich naslouchámе dokonalým způsobem. Bhágavatam začíná popisovat činnosti Pána od Jeho styků s Pánduovci. Je zde též mnoho jiných zábav Pána, které popisují Jeho jednání s asury a ostatními. A v desátém zpěvu je potom uvedeno Jeho vznešené jednání s Jeho milostnými družkami,

gópími, a také s Jeho řádnými manželkami ve Dvárace. Jelikož Pán je absolutní, Jeho jednání má vždy tutéž transcendentální povahu. Lidé ovšem někdy při neautorizovaném naslouchání dávají přednost vyprávění o Jeho stycích s gópími. Tyto sklony jsou příznakem smyslných tužeb posluchače; pravý přednašeč Pánových zábav se proto takovému naslouchání vždy vyhýbá. Musíme o Pánovi naslouchat od samého začátku, ať už se jedná o Šrímad-Bhágavatam nebo o nějaké jiné písmo, a to nám postupně pomůže dosáhnout dokonalosti. Není proto správné pokládat Pánovy styky s Pánduovci za méně důležité, než jsou Jeho styky s gópími. Musíme mít neustále na paměti, že Pán je vždy transcendentální vůči veškeré hmotné připoutanosti. Ve všech výše uvedených zábavách je Pán za všech okolností hlavní postavou a naslouchat o Něm a o Jeho oddaných či protivnících je prospěšné pro duchovní život. Je řečeno, že všechny Védy a Purány byly vytvořeny proto, abychom mohli obnovit svůj ztracený vztah k Bohu. Naslouchání všem těmto písmům je naprosto nezbytné.

V předešlých verších Kuntídéví vysvětlila, že ti, kteří přišli do hmotného světa, pracují jako osli tak těžce, že nemohou svou zátěž ani snést. Jelikož touží uspokojit svůj chtíč, tvrdě dřou a mají stále jen potíže. Kršna

přichází, aby jim ukázal, jak se vysvobodit z tohoto života plného neustálého utrpení.
Náboženství jsou zákony Boha. Lidé, kteří to nevědí, si myslí, že náboženství je nějaká víra. Vy můžete v něco věřit a já mohu také v něco věřit, já mohu věřit vám a vy můžete nebo nemusíte věřit mně, ale to ještě není náboženství. Existují dokonce i pseudonáboženské skupiny, které hlásají: „Každý si může vymyslet svou vlastní cestu.“ *Yata mata tata patha.* „Cokoliv si myslíš, že je správné, je správné.“ To je jejich filozofie. Není to ale věda. Předpokládejme, že je někdo blázen. Je snad všechno, co si myslí, správné? Zajisté ne. Když řekneme: „Dvě a dvě jsou čtyři,“ to je věda. Jestliže si myslím, že dvě a dvě je pět nebo tři, bude to pravda? Ne. Existují tedy Boží zákony, a když dochází k *dharmasya glāṇih* neboli porušování těchto zákonů, přichází utrpení. Kdybychom porušovali zákony státu, museli bychom trpět, a stejně tak jakmile porušíme Boží zákony, musíme čelit spoustě utrpení.
Jak se tedy můžeme osvobodit? Kršna přichází, aby nás vysvobodil pomocí bhakti-jógy, a když poslechneme Jeho pokyny, vysvobodíme se. Prahlád Mahárádž říká, že bhakti-jóga se může provádět devíti způsoby:
śravaṇaṁ kīrtanaṁ viṣṇoḥ
smaraṇaṁ pāda-sevanam

arcanaṁ vandanaṁ dāsyaṁ
sakhyam ātma-nivedanam
iti puṁsārpitā viṣṇau
bhaktiś cen nava-lakṣaṇā
kriyeta bhagavaty addhā
tan manye 'dhītam uttamam
„Naslouchání a zpívání o transcendentálním jménu, podobě, vlastnostech a zábavách Pána Višnua, vzpomínání na ně, sloužení lotosovým nohám Pána, uctívání Pána, přednášení modliteb Pánu, sloužení Pánu a považování Ho za svého nejlepšího přítele a odevzdání všeho (sloužení Mu tělem, myslí i slovy) — to je devět způsobů čisté oddané služby. Ten, kdo zasvětil svůj život Kršnovi prostřednictvím těchto devíti metod, by měl být považován za nejučenějšího člověka, neboť obdržel dokonalé poznání." (Bhág. 7.5.23 – 24)
„Naslouchání" znamená naslouchat o něčích činnostech, podobě, vlastnostech, společnících atd. Naslouchat je možné pouze o někom, kdo vykonává nějaké činnosti. Zajímáme se třeba o historii, ale co je to historie? Není to nic jiného než informace o tom, co dělaly různé osobnosti v různých dobách. Když hovoříme o naslouchání, měli bychom se ptát, o čem budeme naslouchat. *Śravaṇaṁ kīrtanaṁ viṣṇoḥ:* máme naslouchat o činnostech Pána Višnua neboli Kršny a

nikoliv zprávám z novin. *Brahma-jijñāsā:* měli bychom se dotazovat na Brahman, Nejvyššího, a naslouchat o Něm. To doporučují Védy. V našem hnutí pro vědomí Kršny také naslouchámе a opěvujeme. Koho opěvujeme? Kdo je předmětem našeho zájmu? Kršna. Neposlouchámе zprávy o cenách na trhu s akciemi. Naslouchámе o Kršnovi.

S nasloucháním je spojené rozmlouvání a opěvování. My hovoříme a zpíváme o Kršnovi (*śravaṇaṁ kīrtanaṁ viṣṇoḥ*). Když člověk dosáhne dokonalosti v naslouchání a opěvování, dalším stupněm je *smaraṇam,* přemýšlení neboli meditace. Když o něčem hovoříme nebo něčemu naslouchámе, později o tom budeme přemýšlet. Musíme ale začít se *śravaṇam,* nasloucháním — jinak bychom neměli o čem meditovat. Jak může někdo meditovat, aniž má o čem? Musíme proto naslouchat a zpívat o Pánu Višnuovi (*śravaṇaṁ kīrtanaṁ viṣṇoḥ*).

Cílem skutečné jógové meditace je vidět čtyřrukou podobu (*mūrti*) Višnua, sídlícího v srdci. Různí darebáci si dnes vymýšlejí jiné metody, kterým říkají meditace, ale s opravdovou meditací to nemá nic společného. Naše smysly jsou velice neklidné a roztěkané, stejně jako naše mysl, a pomocí aštánga-jógy, skládající se z dechového a tělesného cvičení, můžeme ovládat smysly

a mysl soustředit na podobu Višnua. Toto soustředění je skutečným cílem jógy a nazývá se samádhi. Aštánga-jóga tedy vede ke *smaraṇam* neboli vzpomínání na Nejvyššího Pána.

Dalším způsobem oddané služby je *arcanam,* uctívání Božstev Kršny v chrámu.

śrī-vigrahārādhana-nitya-nānā-
śṛṅgāra-tan-mandira-mārjanādau

(Šrí-gurv-aštaka 3)

Neznamená to, že bychom měli uctívat Kršnu jednou týdně nebo jednou za měsíc. Pána Kršnu bychom měli uctívat dvacet čtyři hodin denně (*nitya*). Božstva by měla mít nové šaty každý den nebo dvakrát či čtyřikrát denně — kolikrát je to jen možné. To se nazývá *śṛṅgāra.* Kršna je nejbohatší uživatel a měli bychom Mu proto dávat věci, kterých si může užívat. Když mi například někdo dá nové oblečení, řeknu: „To jsou velice hezké šaty.“ To je můj požitek. Stejně bychom se měli každý den snažit potěšit Kršnu tím, že Mu oblékneme nádherné šaty. Oblečení pro Božstva by mělo být prvotřídní, jídlo, které Jim obětujeme, musí být také prvotřídní a chrám, ve kterém je Božstvo uctíváno, musí být rovněž prvotřídní nebo ještě lepší. Chrám musí být vždy uklizený a čistý jako ze škatulky. Každý si všimne, že chrámy hnutí pro vědomí Kršny

jsou velice čisté. *Musí* být velice čisté. Čím více uklízíme chrám, tím více se očišťuje naše srdce. To je oddaná služba. Čím lépe budeme oblékat Kršnu, tím budeme spokojenější. Nyní jsme zvyklí obdivovat své vlastní oblečení. Myslíme si, že máme velice drahé oblečení, a uspokojuje nás to. Když ale budeme oblékat Kršnu, budeme cítit duchovní uspokojení.

yuktasya bhaktāṁś ca niyuñjato 'pi
vande guroḥ śrī-caraṇāravindam
(Šrí-gurv-aštaka 3)

Povinností duchovního učitele je vždy zaměstnávat své žáky v uctívání Božstev. Takovému duchovnímu učiteli vzdáváme své poklony.

Slovem *śṛṇvanti* Kuntídéví naznačuje, že naším prvním zájmem by mělo být naslouchání o Kršnovi. Musíme pozorně naslouchat. Proč chodíme na přednášky na univerzitu? Abychom naslouchali. Když sedíme a posloucháme nějakého učeného profesora, získáváme poznání. Oddaný proto vždy naslouchá o Kršnovi. Pro ty, kteří rozvíjejí své vědomí Kršny, je ze všeho nejpřednější naslouchání.

Jestliže jsme pozorně naslouchali o Kršnovi, přijde na řadu další způsob bhakti-jógy — opěvování. Kazatelé hnutí pro vědomí Kršny chodí od města k městu, od vesnice k vesnici. Proč? Aby lidé slyšeli jejich kázání a

opěvování a získali příležitost seznámit se s filozofií a vážně ji přijmout (*gṛṇanti*).
Slovo *abhīkṣṇaśaḥ* naznačuje, že těmito činnostmi bychom se měli zaměstnávat nepřetržitě dvacet čtyři hodin denně. Čaitanja Maháprabhu doporučuje: *kīrtanīyaḥ sadā hariḥ* — člověk by měl zpívat svaté jméno dvacet čtyři hodin denně. To je povinnost oddaných vědomých si Kršny.
Můžeme provádět všechny způsoby oddané služby, nebo můžeme přijmout jen jeden. Pouhé naslouchání stačí. Paríkšit Maharádž se posadil před Šukadévu Gósvámího a v posledních sedmi dnech svého života mu pouze naslouchal. Úplně postačí, když se vždy při přednášce z Bhagavad-gíty posadíte v chrámu a budete naslouchat. I když nerozumíte, prosím, poslouchejte dál. Mantra neboli vibrace vám pomůže. Není příliš důležité ovládnout sanskrtskou gramatiku nebo se stát učencem. Bhakti je *apratihatā*,což znamená, že její rozvoj nemůže nic zastavit. Proto nám Čaitanja Maháprabhu doporučuje, abychom jednoduše naslouchali.
Když Čaitanja Maháprabhu přijal řád života v odříkání, Sárvabhauma Bhattáčárja Ho za to kritizoval. Sárvabhauma Bhattáčárja byl spolužákem Nílámbary Čakravartího, který byl tchánem Čaitanjova otce, Džagannátha Mišry. Sárvabhauma Bhattáčárja byl tedy

k Němu ve vztahu dědečka. Řekl proto Čaitanjovi Maháprabhuovi: „Je Ti teprve dvacet čtyři let a přijal jsi sannjás. Žít v tomto životním řádu je velice obtížné, protože mladého muže přitahuje v hmotném světě tolik věcí. Měl bys naslouchat Védánta-sútře.“ Sárvabhauma Bhattáčárja patřil k májávádské škole a můžeme tedy vidět, že naslouchání považují za důležité dokonce i májávádíni, kteří zdůrazňují naslouchání Védánta-sútře. Vaišnavové neboli oddaní Pána Kršny také naslouchají Védánta-sútře, ale nikoliv od májávádínů, jejichž chybné výklady naslouchání jen poskvrňují. Ve skutečnosti Védánta-sútře opravdu naslouchají pouze vaišnavové, neboť k ní nepřidávají scestné výklady. Když Kršna říká: „Jsem Nejvyšší,“ vaišnavové to přijímají. To je správný způsob naslouchání. Spekulativní výklady Védánta-sútry nebo Bhagavad-gíty ve stylu: „Slovo *kṛṣṇa* znamená to a *kurukṣetra* znamená ono“ jsou pouhou ztrátou času. Těmto písmům bychom měli naslouchat tak, jak jsou. I když Čaitanja Maháprabhu souhlasil s tím, že bude naslouchat Védántě od Sárvabhaumy Bhattáčárji, několik dní pouze poslouchal a nekladl žádné otázky. Sárvabhauma Bhattáčárja Mu nakonec řekl: „Drahý chlapče, posloucháš, ale nemáš žádné otázky. Proč? Nerozumíš tomu, co říkám? Proč se na nic neptáš?“

Čaitanja Maháprabhu odpověděl: „Všemu rozumím. Nemám ale žádné otázky, protože vykládáš Védánta-sútru spekulativním způsobem. Proto jen poslouchám verše Védánta-sútry a nikoliv tvé výklady.“ Nepřímo tak řekl: „Tvá vysvětlení jsou chybná.“ Později dodal: „Verše Védánta-sútry jsou jasné jako slunce, ale tvé výklady jsou jako mraky, které je zakrývají.“
Pokud chceme vidět slunce, nepotřebujeme lampu. Všichni ho můžeme vidět. Když je ale slunce zakryté mraky, uvidíme ho jen těžko. Védánta-sútra je jako slunce, ale májávádské výklady její skutečný význam zakrývají. Májávádíni nikdy nepřijmou přímý význam. Dokonce i velcí političtí vůdci, kteří jsou ovlivněni májávádskou filozofií, zakrývají pravý význam védské literatury svými spekulacemi: „*Kurukṣetra*znamená toto a *dharma-kṣetra* znamená tamto.“ Měli bychom proto poslouchat původní text, takový, jaký opravdu je. Potom bude mít naše naslouchání správný účinek. *Śravaṇaṁ kīrtanaṁ viṣṇoḥ:* měli bychom naslouchat o Višnuovi takovém, jaký je. Potom o Něm můžeme meditovat a vzpomínat na Něho (*smaranti*). Díky tomu budeme šťastní (*nandanti*). Slovo *nandana* znamená „přinášející potěšení“. Tímto způsobem můžeme přijít do styku se zdrojem veškeré radosti.

Chceme-li rozvíjet své vědomí Kršny, musíme naslouchat o Kršnovi, hovořit o Kršnovi a zabývat se pouze tím, co je spojené s Kršnou. Kuntídéví říká Pánu, že tímto způsobem Ho každý může jednou spatřit. A jaký bude mít účinek, když spatříme Boha, Kršnu? *Bhava-pravāhoparamam.* Slovo *pravāha* znamená „proud“. Když jsou v řece velice silné proudy a nějaké zvíře do ní spadne, proud ho odnese. I my jsme podobně unášeni proudy hmotné přírody, které přicházejí jeden za druhým, jako velké vlny v Tichém oceánu. Jelikož jsme v sevření tří kvalit hmotné přírody (*prakṛteḥ kriyamāṇāni guṇaiḥ karmāṇi sarvaśaḥ*), její proudy nás neustále unášejí. Bhaktivinód Thákur proto říká: *māyāra vaśe yaccha bhese'* — „Jsi unášen proudy hmotné přírody.“ Jsou to proudy hladu a žízně, zrození, smrti a stáří, proudy klamu a iluze. Jsme duše, ale jelikož jsme v tomto hmotném oceánu, jsme unášeni neustále dál a dál. Tyto proudy se ale zastaví, když se dvacet čtyři hodin denně s naprostou upřímností zaměstnáme nasloucháním, zpíváním a službou Kršnovi.

Kde se tento proud zastaví? Kuntídéví říká Pánu: *padāmbujam.* „Zastaví se u Tvých lotosových nohou.“ Musíme se naučit vidět Kršnovy lotosové nohy

a obětovat lotosovým nohám Pána tulasí a santálovou pastu — pak se proud hmotného života zastaví.
V oceánu je mnoho proudů, ale když plujeme na dobré lodi, všechny je snadno překonáme. V jiném verši Šrímad-Bhágavatamu (10.14.58) se říká: *samāśritā ye pada-pallava-plavam.* Okvětní lístek lotosu je jako malá loď, a když vyhledáme útočiště na takové lodi — na lístku Kršnových lotosových nohou — velký oceán zrození a smrti se stane stejně bezvýznamný, jako trocha vody, která se vejde do otisku kopýtka telete. Během období dešťů jsou cesty v Indii velice rozblácené a krávy a telata za sebou nechávají otisky kopyt, které se plní vodou. Každý může lehce přeskočit i tucet takových louží. I když pro někoho může být oceán zrození a smrtí nesmírně velký, pro oddaného je stejný jako malá kaluž (*bhavāmbudhir vatsa-padam*), kterou může velice snadno přeskočit. Oddaný tak dosáhne *paraṁ padam* neboli nejvyššího sídla. A co tento hmotný svět? *Padaṁ padaṁ yad vipadām:* není to místo pro oddané, ale pro lidi, kteří trpí. Kuntídéví proto říká: „Vědomí Kršny je lékem na tvoje utrpení. Užívej ho a buď šťastný.“

Kapitola 20

Naprostá odevzdanost

apy adya nas tvaṁ sva-kṛtehita prabho
jihāsasi svit suhṛdo 'nujīvinaḥ
yeṣāṁ na cānyad bhavataḥ padāmbujāt
parāyaṇaṁ rājasu yojitāṁhasām

Ó můj Pane, všechny Své povinnosti jsi již vykonal. Dnes nás opouštíš, přestože zcela závisíme na Tvé milosti a nemáme nikoho jiného, kdo by nás chránil, nyní, když všichni králové jsou našimi nepřáteli?

Šrímad-Bhágavatam 1.8.37

Pánduovci jsou nejšťastlivější z lidí, protože v celém svém štěstí zcela záviseli na milosti Pána. Záviset na něčí milosti je v hmotném světě známkou té největší bídy, ale jakmile se to týká našeho transcendentálního vztahu k Pánu, situace se mění. Je-li nám dáno žít v úplné závislosti na Pánu, máme to největší štěstí, jakého lze dosáhnout. To, že se začínáme považovat za naprosto nezávislé jedince, je začátkem hmotné choroby. Krutá hmotná příroda ale nikomu nedovolí být nezávislý. Marné pokusy získat nezávislost na přísných zákonech přírody se označují jako hmotný rozvoj experimentálního poznání. Tato snaha o nezávislost na přírodních zákonech hýbe celým hmotným světem. Od

dob Rávany, který chtěl postavit schodiště vedoucí přímo na nebeské planety, se lidé až do dnešního dne stále snaží překonat zákony přírody. Nyní se pokoušejí dostat na jiné planety za pomoci mechanických přístrojů. Dokonalostí lidské civilizace je tvrdě pracovat, ale zároveň naprosto záviset na Pánu. Neúnavná práce pod vedením Nejvyššího Pána je tedy nejvyšší dokonalostí lidské civilizace a Pánduovci toho byli ideální ukázkou. Bezvýhradně záviseli na vůli Pána Šrí Kršny, ale přitom to nebyli zaháleči ani příživníci. Jejich kvalifikace byly zcela jedinečné a bylo to vidět jak na jejich charakteru, tak i na jejich skutcích. Přesto však vždy vyhledávali milost Pána, protože věděli, že každá živá bytost je přirozeně závislá. Dokonalostí života tedy je být plně závislý na vůli Pána a nepředstírat v hmotném světě nezávislost. Ti, kteří usilují o falešnou nezávislost, se nazývají *anātha* neboli nemající ochránce, zatímco ti, kteří zcela závisí na Pánově vůli, se nazývají *sanātha*neboli ti, které někdo chrání. Musíme se proto snažit být *sanātha,* abychom byli vždy ochraňováni před nepříznivými podmínkami hmotné existence. Oklamáni vlivem vnější hmotné přírody zapomínáme, že hmotný život s sebou přináší nanejvýš nežádoucí zmatek. Bhagavad-gítá (7.19) nás proto upomíná, že po mnoha a mnoha zrozeních si

štěstím obdařený člověk může uvědomit, že Vásudéva je vše a že nejlepším způsobem, jak žít, je zcela se Mu odevzdat. Tím se vyznačuje *mahātmā*.Všichni členové pánduovské rodiny byli mahátmové ve stavu hospodáře. Maharádž Judhišthir byl vůdcem těchto mahátmů a královna Kuntídéví byla jejich matkou. Pokyny Bhagavad-gíty a všech Purán, zvláště Bhágavata-Purány, jsou tedy nevyhnutelně spojeny s historií pánduovských mahátmů. Odloučení od Pána pro ně znamenalo totéž, co pro rybu znamená odloučení od vody. Šrímatí Kuntídéví tedy představa tohoto odloučení udeřila jako blesk a svými modlitbami se v podstatě jen pokouší přesvědčit Pána, aby s nimi zůstal. Všichni znepřátelení králové sice padli v bitvě na Kurukšétře, ale zůstali po nich ještě synové a vnuci a s nimi se Pánduovci museli také utkat. Nejen Pánduovci se ocitli v situaci, kdy se proti nim někteří postavili jako nepřátelé. Každý z nás má vždy nějakého nepřítele a nejlepší je pro nás žít tak, abychom zcela záviseli na Pánově vůli. Tím překonáme všechny nesnáze hmotného bytí.

Když skončila bitva na Kuruovském bitevním poli a Pánduovci se ujali vlády ve svém království, Kršna se chystal odjet do Svého domu do Dváraky. Než se vydal na cestu, přišel se rozloučit se Svou tetou a Kuntí Mu

tehdy přednesla své modlitby. V tomto verši se přímo ptá: „Je to pravda, že nyní, když jsi splnil všechny Své povinnosti, od nás chceš odjet a nechat nás tu samotné?“ Kuntídéví říká: *yeṣāṁ na cānyad bhavataḥ padāmbujāt.* „Tvé lotosové nohy jsou naší jedinou ochranou.“ Tak uvažují oddaní, kteří jsou zcela odevzdaní.

Odevzdání se (*śaraṇāgati*) má šest aspektů. Za prvé bychom měli zcela záviset na Kršnovi a přijmout vše příznivé pro oddanou službu (*ānukūlyasya saṅkalpaḥ*). *Ānukūlyena kṛṣṇānuśīlanaṁ bhaktir uttamā:* prvotřídní bhakti neboli oddaná služba se vyznačuje tím, že oddaný přijme vše, co je pro tuto službu příznivé. Dalším příznakem odevzdání se je *prātikūlya-vivarjanam*, zanechání všeho, co je pro vědomí Kršny nepříznivé. Duchovní mistr někdy řekne: „Nedělej to,“ a zakáže nám dělat něco, co je pro oddanou službu nepříznivé, a doporučí to, co je příznivé: „Dělej to a to. Zpívej Haré Kršna.“ Plné odevzdání se tedy znamená odmítnout nepříznivé věci a přijmout všechno, co je příznivé (*ānukūlyasya saṅkalpaḥ prātikūlya-vivarjanam*). Měli bychom mít také nezlomnou víru, že nás Kršna ochrání a měli bychom se vždy považovat za jednoho z Jeho

služebníků. To jsou některé aspekty úplného odevzdání se — *śaraṇāgati.*

Kuntídéví říká: „Můj drahý Kršno, pokud si myslíš, že nyní, když jsme dostali zpět své království, jsme v bezpečí a můžeš nás tedy opustit, není to příliš dobrý návrh. Ještě nejsme svobodní. Zabili jsme mnoho králů a všichni jejich přátelé a příbuzní s námi chtějí znovu bojovat. Nemysli si, že všechno nebezpečí je již pryč. Tvé lotosové nohy jsou naší jedinou ochranou.“ Nepřímo tak Kršnovi říká: „Neopouštěj nás. Nemysli si, že jsme v bezpečí. Bez Tvé ochrany si nejsme ničím jisti.“

Tak by se měl chovat oddaný. Měli bychom vědět, že v tomto hmotném světě nám neustále hrozí nebezpečí. Jakmile jsme trochu lehkovážní a myslíme si: „Již jsem vykonal svoji povinnost. Mohu si trochu odpočinout,“ mája neboli iluze nás může kdykoliv dostat. Ne, nemůžeme odpočívat. Musíme být neustále ve střehu. Šríla Rúpa Gósvámí v jednom verši říká: *avyartha-kālatvam* — oddaný by měl vždy dbát na to, aby zbytečně neztrácel čas. Měl by se ptát sám sebe: „Sloužím teď máji nebo Kršnovi?“ Tak přemýšlí pokročilý oddaný. *Nāma-gāne sadā ruciḥ:* takového oddaného nikdy neunaví zpívat nebo tancovat.

Slovo *sadā* znamená „vždy“ a *ruci*znamená „chuť “.

Oddaný má vždy chuť zpívat Haré Kršna: „Výborně! *Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare / Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare.*“ Tomu se říká mít chuť ke zpívání Haré Kršna. Nějaký čas samozřejmě trvá, než v sobě tuto chuť probudíme, ale když zpíval Rúpa Gósvámí svaté jméno, myslel si: „Mám jen jeden jazyk a dvě uši. Jak mohu plně vychutnat toto zpívání? Kdybych měl miliony jazyků a miliardy uší, mohl bych alespoň trochu okusit sladkost zpívání a naslouchání.“ Rúpu Gósvámího bychom zajisté neměli napodobovat, ale všichni oddaní v hnutí pro vědomí Kršny by měli alespoň dbát na to, aby každý den dokončili alespoň šestnáct kol džapy na růženci. *Nāma-gāne sadā ruciḥ:* musíme zvyšovat svou chuť ke zpívání Haré Kršna.

Měli bychom také zvětšovat svoji touhu žít na místě, na kterém žije Kršna (*prītis tad-vasati-sthale*). Pokročilí oddaní vidí Kršnu všude, ale protože jsme na nižší úrovni, měli bychom vědět, že pro nás je Kršna přítomný v chrámu. Jelikož nemůžeme vidět Kršnu všude, měli bychom chodit do chrámu, kde se Kršna milostivě zjevuje v takové podobě, jakou můžeme vnímat.

Kršnovo tělo je zcela duchovní (*sac-cid-ānanda-vigraha*), ale naše oči nejsou uzpůsobené k tomu, abychom mohli toto duchovní tělo vidět. Jsme zvyklí vnímat hmotné věci, které mají hrubou podobu (*jaḍa*). Můžeme vidět kámen, kov, dřevo a jiné prvky, a protože Kršna je všechno, zjevuje se v podobě vytvořené z těchto prvků, abychom Ho mohli svýma nedokonalýma očima vidět. Kršna není kámen a také to neznamená, že uctíváme kámen. Uctíváme Kršnu, ale protože nemůžeme vidět nic než hmotné prvky, jako je například kámen, Kršna se laskavě zjevuje v podobě vytvořené z kamene. Každý by se měl proto snažit žít poblíž chrámu, ve kterém je uctívána podoba Kršny.

Kromě toho bychom měli vždy záviset na Kršnovi. To je vědomí Kršny. Vždy bychom si měli myslet: „Bez Kršny nemá můj život žádnou cenu a neustále mi hrozí nebezpečí.“ Kuntí ve svých modlitbách ke Kršnovi proto říká: „Kršno, prosím, nemysli si, že nám již nehrozí žádné nebezpečí. Můžeme ho čekat ze všech stran. Kdo nás bude ochraňovat? Jedinou ochranu nám poskytují Tvé lotosové nohy. Kolem nás je tolik nepřátel, protože synové těch, kteří zahynuli v bitvě, s námi nyní chtějí bojovat.“

I když Kršna přišel ke Kuntídéví, aby setřel prach z jejích lotosových nohou, neboť byla Jeho tetou a tedy

Jeho nadřízenou, Kuntí Mu přesto říká „Prabhu“ neboli „Pane“ a neoslovuje Ho jako svého milovaného synovce. Dobře ví, že i když je Kršna v roli jejího synovce neboli syna jejího bratra, je stále Nejvyšším Pánem.

Člověka, který si je opravdu vědom Kršny, poznáme podle toho, že přijímá Kršnu jako Nejvyššího Pána, ví, že bez Kršny mu neustále hrozí nebezpečí a bezpečný se cítí pouze tehdy, když vyhledá útočiště u Kršnových lotosových nohou. Kršna říká: *kaunteya pratijānīhi na me bhaktaḥ praṇaśyati.* „Můžeš vyhlásit, že Mého oddaného nikdy nikdo nepřemůže.“ (Bg. 9.31) Jestliže se někdo stane čistým oddaným, nehrozí mu již žádné nebezpečí. Kršna samozřejmě ochraňuje každého, neboť bez ochrany Nejvyššího Pána bychom nemohli žít ani na okamžik. Nikdo by si ale neměl myslet: „Když Kršna poskytne ochranu každému, proč bych se musel stát oddaným?“ Král ochraňuje všechny obyvatele svého království, protože je to jeho povinnost, ale zvláštní pozornost věnuje svým nejbližším. To je přirozené. Když někdo pracuje přímo pro prezidenta, v případě nebezpečí se mu dostane zvláštní ochrany. I když prezident chrání všechny obyvatele, obzvláště ochraňuje ty, kteří jsou s ním v osobním styku a slouží mu. Je to naprosto přirozené a nejedná se o nějakou zaujatost.

Má-li někdo rád všechny děti, ale nejvíce své vlastní, nikdo mu neřekne: „Jak to, že máte rád své děti více než ostatní?“ Podobně říká Kršna v Bhagavad-gítě: *samo 'haṁ sarva-bhūteṣu.*„Jsem ke všem stejný.“ Kršna je Bůh a miluje všechny živé bytosti, neboť každý je Jeho částí. Přesto je ale obzvláště nakloněn Svým oddaným. Proto říká: *kaunteya pratijānīhi na me bhaktaḥ praṇaśyati.* „Mého oddaného nikdy nikdo nepřemůže.“ Kršna vždy dohlíží na to, aby se Jeho oddaní měli dobře, a oddaní se vždy snaží, aby byl Kršna spokojený. Oddaní Kršnu oblékají, dávají Mu jídlo a vždy Mu slouží a Kršna se podobně stará, aby Jeho oddaní byli šťastní. Tento vztah mezi oddanými a Kršnou je velice důvěrný. Každá živá bytost má ke Kršnovi nějaký vztah. Když se ale staneme oddanými, náš vztah se prohloubí a bude mnohem důvěrnější. Kuntídéví ve svých modlitbách Kršnovi říká: „Jak nás můžeš opustit? Jsme Tví důvěrní přátelé. Žijeme jen díky Tvé náklonnosti a lásce. Nemysli si, že jsme v bezpečí a můžeš nás tedy opustit. Náš život závisí pouze na Tvé milosti a Tvé lotosové nohy jsou naším jediným útočištěm. Prosím, neopouštěj nás.“ Podobně se modlí ve své písni Naróttam dás Thákur:

hā hā prabhu nanda-suta vṛṣabhānu-sutā-yuta
karuṇā karaha ei-bāra

„Kršno, Nanda-súto, který stojíš po boku Rádhárání, dcery krále Vršabhánua. Zcela se Ti odevzdávám a prosím, buď ke mně milostivý.“
Bez vědomí Kršny si člověk myslí: „Budu ochraňovat sám sebe, nebo mi poskytne ochranu rodina, společnost nebo stát. Mám tolik ochránců. Proč bych měl věřit v Boha? Proč bych měl jít ke Kršnovi? Ke Kršnovi se obracejí ti, které nikdo nechrání.“ Skutečnost je ale taková, že nás nikdo nemůže ochránit, pokud nás nechrání Kršna. To je řečeno ve Šrímad-Bhágavatamu (7.9.19): *bālasya neha śaraṇaṁ pitarau nṛsiṁha.*Když se Prahlád Mahárádž modlil ke Kršnovi v podobě Nrsinhadévy, řekl: „Můj drahý Pane, lidé by si neměli myslet, že pokud má dítě otce a matku, je v bezpečí.“ Pokud by dítě neochraňoval Kršna, nikdo by ho nedokázal zachránit, i kdyby mělo třeba tisíc otců a matek. Prahlád také říká: *nārtasya cāgadam udanvati majjato nauḥ.* „Ani ten nejlepší lékař nebo nejlepší lék nemůže člověka ochránit před nemocí.“ Představte si, že je nějaký boháč nemocný a zajistí si nejlepšího lékaře a nejlepší léky. Znamená to snad, že nemůže zemřít? Ne. Pokud ho neochrání Kršna, nezachrání ho před smrtí ani dobrá léčba, ani kvalitní léky. Prahlád pokračuje: „Někdo může mít dobrou loď, ale to mu ještě nezaručí, že se nemůže utopit v oceánu. Když ho neochráníš Ty,

může se kdykoliv utopit.“ V přírodě se setkáváme s tolika potížemi, a přestože se vědci v boji o přežití snaží tyto problémy svými vynálezy vyřešit, dokud nám Kršna neposkytne Svoji ochranu, všechny vynálezy budou k ničemu.

Kuntídéví to všechno ví, a přestože je matkou velkých bojovníků Ardžuny a Bhímy, myslí si: „Moji synové jsou udatní bojovníci, ale to nám nezajišťuje bezpečí. Jedinou ochranou jsou Tvé lotosové nohy.“ Tento verš ukazuje postavení odevzdané duše, která hledá ochranu u Kršny. Když zůstaneme v takovém postavení a budeme si vědomi toho, že Kršna je naším jediným ochráncem a že naší jedinou povinností je sloužit Mu, potom bude náš život úspěšný.

Kapitola 21

Naše skutečná hodnota

ke vayaṁ nāma-rūpābhyāṁ
yadubhiḥ saha pāṇḍavāḥ
bhavato 'darśanaṁ yarhi
hṛṣīkāṇām iveśituḥ

Sláva a jméno hmotného těla zaniká s odchodem živé duše a podobně naše sláva a činnosti společně s Pánduovci a Jaduovci ihned zmizí, přestaneš-li nás udržovat Svým pohledem.

Šrímad-Bhágavatam 1.8.38

Kuntídéví si je plně vědoma, že Pánduovci vděčí za svoji existenci jedině Šrí Kršnovi. Sláva Pánduovců byla nepochybně veliká a vedl je slavný král Judhišthir, který byl zosobněnou mravností; měli také mocné spojence v Jaduovcích, ale bez Pána Kršny nikdo z nich nebyl ničím, stejně jako je nepotřebné tělo, které není oživováno vědomím. Nikdo nemá být pyšný na svou pověst, moc a slávu, jestliže jeho život není veden milostí Nejvyššího Pána. Živé bytosti jsou vždy závislé a konečným předmětem jejich závislosti je Pán Samotný. Pokrok hmotného poznání nám umožní vynalézat různé hmotné způsoby obrany, ale bez Pánova

vedení všechny tyto vynálezy zkrachují, přestože vypadají bezpečně a spolehlivě.

Jakmile nějaká důležitá osobnost zemře, její jméno a podoba ztratí veškerou důležitost, i když to byl velký vědec, politik nebo filozof. Dokud jsme živi, jsou naše jméno, podoba a činnosti slavné, ale jakmile zemřeme, naše tělo není nic jiného než kus hmoty. Dokud takový důležitý člověk žije, má kolem sebe spousty strážců, kteří nedovolí, aby se k němu někdo přiblížil nebo se ho dotkl, ale když týž člověk zemře a leží na zemi, každý ho může kopnout do obličeje a prakticky nikomu to nevadí. Když odejde duše, nemá již tělo žádnou cenu. A co je to duše? Je to Kršnova energie, a proto je Kršnovou nedílnou součástí. Když energie zmizí — když Kršna není přítomný — tělo již nemá žádnou hodnotu.

Kršnova energie a Kršna Samotný se od sebe neliší (*śakti-śaktimator abhedaḥ*). Například Slunce je energetický zdroj a sluneční svit je energie. Pokud existuje sluneční svit, existuje i Slunce. Kdyby ale neexistovalo Slunce, neexistovala by ani sluneční energie. S energií musí existovat i energetický zdroj. Přestože májávádští filozofové přijímají pouze neosobní energii a nepřijímají její zdroj, my musíme přijmout obojí.

Když je energie v činnosti, zdroj zůstává tam, kde je, stejně jako když se sluneční záře šíří všude a slunce zůstává na svém místě. Podobně působí i energie v tomto vesmírném projevu. Vesmírný projev se skládá ze země, vody, ohně, vzduchu, éteru, mysli, inteligence a falešného ega. Těchto osm hmotných prvků jsou oddělené hmotné energie (*me bhinnā prakṛtir aṣṭadhā*) a je jasné, že za nimi musí existovat energetický zdroj. Při práci například používáme elektrickou energii, ale nikdy by nemohla vzniknout bez elektrárny a člověka, který jí řídí. Darebáci to ale nechápou. Vidí pouze energii tohoto vesmírného projevu a nepochopí, že za touto energií je její tvůrce neboli zdroj energie. Kršna proto přichází a říká: „Já jsem zdrojem této energie. Já ji ovládám.“ Jelikož nemáme oči uzpůsobené tomu, abychom mohli Kršnu vidět a pochopit Ho, přichází Osobně. Když přemýšlíme o podobě Boha, představujeme si Ho jako starého člověka, protože víme, že Bůh stvořil vesmír před miliony a miliony let. Bůh se proto před námi Osobně zjevuje, abychom viděli, kdo opravdu je. Je velice laskavý. Pán říká v Bhagavad-gítě (4.7):

yadā yadā hi dharmasya
glānir bhavati bhārata
abhyutthānam adharmasya
tadātmānaṁ sṛjāmy aham

„Kdykoliv a kdekoliv nastává úpadek náboženství a vzrůstá bezbožnost, ó Bháratovče, v té době Osobně sestoupím.“
Bůh přichází do tohoto světa Osobně, zanechává Své pokyny například v podobě Bhagavad-gíty a také posílá Své oddané, kteří mohou vysvětlit, kdo Bůh je. My jsme však natolik tvrdohlaví, že existenci Boha nepřijímáme. To je bláznovství. V Bhagavad-gítě jsou ti, kteří popírají existenci Boha, nazýváni múdhové neboli darebáci a hlupáci.
Bůh existuje a existuje také Jeho energie, takže když nemůžeme vidět Boha, můžeme vidět alespoň Jeho energii. I když nevidíme elektrárnu nebo člověka, který ji řídí, přesto používáme při práci elektrickou energii. Měli bychom proto zapojit svoji inteligenci a ptát se, odkud tato energie pochází. Kdo si bude klást takové otázky, dojde nakonec ke zdroji, k elektrárně samotné. A když se bude chtít seznámit s chodem elektrárny, dojde až k člověku, který ji řídí. I když elektrická energie, a dokonce i elektrárna, jsou neosobní, člověk, který za vším stojí, je osoba. Stejně je i Bůh osoba. To je logické. Jak by mohl být neosobní? To, co je neosobní, nemá žádnou inteligenci. Vynalezli jsme tolik úžasných strojů, které však nemají žádnou inteligenci. Inteligenci musí mít člověk, který se strojem pracuje. Kršna proto

říká: *mayādhyakṣeṇa prakṛtiḥ sūyate sa-carācaram.* „Podivuhodné akce a reakce v tomto hmotném vesmírného projevu vznikají činností energie. Nemysli si však, že tato energie pracuje nezávisle, neboť Já jsem její vládce.“
Kršna dále říká:
mayā tatam idaṁ sarvaṁ
jagad avyakta-mūrtinā
mat-sthāni sarva-bhūtāni
na cāhaṁ teṣv avasthitaḥ
„Ve Své neprojevené podobě pronikám celým vesmírem. Všechny bytosti jsou ve Mně, ale Já nejsem v nich.“ (Bg. 9.4) To, co je *avyakta* neboli neprojevené, má také *mūrti*neboli podobu. Například obloha je *avyakta*, neprojevená, ale má podobu kulatého vesmíru. Stejně můžeme zjistit, že i oceán má podobu — je jako velký kruh. Vše, co existuje, má nějakou podobu, dokonce i to, co je zdánlivě neosobní. Myšlenka, že všechno je neosobní nula, je proto bláznovství. Za neosobním aspektem nebo takzvanou prázdnotou stojí nejvyšší podoba — Kršna. *Īśvaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ sac-cid-ānanda-vigrahaḥ.* Slovo *īśvara* znamená „vládce“. Příroda nevládne sama sobě; skutečným vládcem je Kršna. *Icchānurūpam api yasya ca ceṣṭate sā.* Brahma-

sanhitá (5.44) říká, že Prakrti neboli Durgá — božstvo hmotné přírody — pracuje pod vedením Góvindy, Kršny. Jakým způsobem se chová? Právě jako stín. Naše ruka vrhá stín, a když se ruka pohybuje, stín se hýbe současně s ní. Příčinou každého projevu je pohyb. Můžeme to vysvětlit na příkladu vagónů na kolejích. Lokomotiva se rozjede a postupně se dají do pohybu i ostatní vagóny. Podobně se můžeme ptát, kdo uvedl do pohybu tento vesmírný projev. Původní osobou, která vše uvedla do pohybu, je Kršna.
Kuntídéví říká: „My, Pánduovci, jsme nyní slavní a lidé nás považují za důležité osobnosti. Proč? Protože jsi náš přítel.“ Kršna byl přítelem Pánduovců a zvláště Ardžuny. Ardžuna se díky tomu stal velkým a neohroženým bojovníkem. Kuntídéví ale věděla, že i když lidé považují Pánduovce za velké válečníky a hrdiny, ve skutečnosti její synové sami nic neznamenají. Podobně se i jaduovská dynastie proslavila jen díky tomu, že se v ní narodil Kršna. Ale Kuntídéví říká: *ke vayaṁ?* „Kdo jsme? Co znamenáme?“ *Ke vayaṁ nāma-rūpābhyām:* „Bez Tebe naše jména a postavení nemají žádnou cenu.“
Lidé to nechápou. Jsou velice pyšní na to, že mají hezká těla a jsou slavní. Myslí si: „Jsem Američan,“ „Jsem

Ind,“ „Jsem Němec“ atd. To všechno jsou jen falešná jména a falešné tituly, které jsou naprosto bezcenné. Kdybychom dali stranou Kršnu, všechno ostatní by byla nula. To je skutečnost. Lidé jsou ale takoví darebáci, že to nedokáží pochopit. Jak to někdo může popírat? Americké nebo indické tělo může mít sebelepší jméno, ale když v něm není přítomné vědomí, jaká je jeho hodnota? Žádná.

bhagavad-bhakti-hīnasya
jātiḥ śāstraṁ japas tapaḥ
aprāṇasyeva dehasya
maṇḍanaṁ loka-rañjanam

„Pro toho, kdo nevykonává oddanou službu Kršnovi, jsou zrození v dobré rodině nebo národu, znalost zjevených písem, odříkání a pokání a recitování védských manter stejné jako ozdoby na mrtvém těle. Tyto ozdoby slouží jen k domnělému požitku v lidské společnosti.“ (Hari-bhakti-sudhódaja 3.11)

Všichni máme vědomí. Co je to vědomí? Je to vědomí Kršny. Na Kršnu jsme zapomněli, a proto říkáme jen „vědomí“. Skutečné „vědomí“ ale znamená vědomí Kršny, protože bez Kršny nemůžeme mít žádné vědomí. Jak by mohl existovat sluneční svit bez slunce? Říkáme proto „sluneční svit“ a nikoliv pouze „svit“. „Vědomí“ proto znamená vědomí Kršny. Abychom tomu

porozuměli, vyžaduje to trochu inteligence, kterou mají oddaní jako je Kuntí. Kuntí proto říká: „Pánduovci a Jaduovci mají důležitá postavení, ale co ve skutečnosti znamenají?“

Kršna se s nimi přišel rozloučit a Kuntí naříká: „Odcházíš a již Tě nebudeme moci vidět. K čemu nám potom budou naše pověst a sláva?“ *Bhavato 'darśanaṁ yarhi hṛṣīkāṇāṁ iveśituḥ.* Říká, že bez Kršny budou jako smysly bez života. V tomto hmotném světě toužíme uspokojovat své smysly, ale bez Kršny neboli bez vědomí Kršny nemůžeme mít žádný smyslový požitek. Můžeme mít silné ruce a nohy, ale když nemáme vědomí — vědomí Kršny — nemůžeme jich používat. Inteligentnímu člověku je jasné, že bez Kršny nemají smysly žádnou cenu a stane se Jeho oddaným. Uvědomí si, že mezi smysly a Kršnou existuje blízký vztah a dokud jsou smysly činné, je povinností každého zaměstnat je ve službě Kršnovi. To je bhakti.

Mnohokrát jsem to vysvětloval na následujícím příkladu. Představte si, že na nějakém shromáždění najdete stodolarovou bankovku, která někomu vypadla z peněženky. Když si ji vezmete a dáte ji do své vlastní peněženky, jste zloděj, protože to nejsou vaše peníze. To se nazývá *bhoga* neboli falešný požitek. Někdo si ale

může myslet: „Proč bych si jí měl všímat? Patří někomu jinému. Nechám ji tu ležet. Nemám s ní nic společného.“ To je *tyāga* neboli odříkání. I když je to stejná stodolarová bankovka, jeden člověk si chce jejím prostřednictvím užívat a druhý se jí zříká. Oba — *bhogī* i *tyāgī* — jsou ale hlupáci.

Bhogī je vlastně karmí neboli ten, kdo velice těžce pracuje, aby mohl využívat zdroje hmotné přírody ke svému požitku. Jsou to například vědci, kteří zkoumají, jak přírodu vykořisťovat ještě více. Ve skutečnosti chtějí jen krást. Opakem je *tyāgī* neboli ten, kdo krást nemůže, a řídí se takzvanou „filozofií kyselých hroznů“, neboť si myslí, že takové věci jsou na nic a že je nepotřebuje. Lidé jsou většinou *bhogī* — chtějí všechno používat pro smyslový požitek, ale najdeme i ty, kteří si nemohou užívat a říkají, že nic nepotřebují.

Vraťme se k našemu příkladu. Správně se zachová ten, kdo stodolarovou bankovku sebere a řekne si: „Někdo ty peníze ztratil. Pokusím se ho najít,“ a potom bankovku vrátí majiteli. To je opravdová služba. Nemá smysl, když si někdo peníze ponechá nebo je nechá ležet na zemi. To, co udělal *bhogī* i *tyāgī*, je k ničemu. Bhakta neboli oddaný ale ví, že všechno patří Kršnovi a že bychom Mu tedy měli všechno obětovat. To je skutečná služba.

Všechno patří Kršnovi. Co je toto tělo? Je to pouze seskupení hmotných prvků — země, vody, ohně, vzduchu a jemných psychických prvků — mysli, inteligence a falešného ega. Kršna říká: „Všech těchto osm prvků jsou Moje oddělené energie.“ Jak mohou být potom tělo a mysl naše? I když říkám, že toto tělo je moje, nevím ani, jak funguje. Nájemník v bytě může platit nájem a používat všechno zařízení, i když třeba ani neví, jak funguje rozvod vody a tepla. Podobně i my neznáme podrobnosti o tělesných funkcích, a přesto používáme toto tělo, které ve skutečnosti nepatří nám, ale Kršnovi. Tělo se skládá ze smyslů a z mysli, a smysly i mysl tedy také patří Kršnovi.

Jsem duše, ale dostal jsem příležitost užívat určitý druh hmotného těla. Chtěl jsem to a Kršna je tak laskavý, že mi takové tělo dal. *Ye yathā māṁ prapadyante tāṁs tathaiva bhajāmy aham.* Když někdo touží po těle krále a následuje předepsaný způsob, Kršna mu ho dá. A když někdo chce tělo prasete, aby mohl jíst výkaly, Kršna mu dá i takové tělo. V lidské životní podobě bychom ale měli pochopit: „Všechno patří Kršnovi. Proč tedy neustále toužím uspokojovat tohle tělo, jako kdyby patřilo mně? Raději bych je měl využívat ve službě Kršnovi.“ Takové uvažování je známkou inteligence a bhakti neboli oddanosti.

Hṛṣīkeṇa hṛṣīkeśa-sevanaṁ bhaktir ucyate.
Bhakti znamená užívat smyslů (*hṛṣīka*) ve službě Hršíkéšovi, Kršnovi, který je Pánem smyslů (*tvayā hṛṣīkeśena hṛdi sthitasya yathā karomi*). Protože jsem chtěl uspokojovat své smysly a zapomněl jsem, že všechno ve skutečnosti patří Kršnovi, dostal jsem tohle tělo, jehož prostřednictvím si mohu užívat. Jelikož ale smysly nemají bez spojení s Kršnou žádnou hodnotu, přirozeně z toho vyvodíme, že smysly patří Kršnovi. Proč tedy nevyužít smyslů pro uspokojení Kršny? To je bhakti.

Kapitola 22

Krása v Kršnově přítomnosti

neyaṁ śobhiṣyate tatra
yathedānīṁ gadādhara
tvat-padair aṅkitā bhāti
sva-lakṣaṇa-vilakṣitaiḥ

Ó Gadádharo (Kršno), naše království teď vypadá krásně, protože ho zdobí otisky Tvých nohou. Ale po Tvém odchodu už takové nebude.

Šrímad-Bhágavatam 1.8.39

Na nohách Pána jsou zvláštní znaky, které Ho odlišují od jiných. Pánovy nohy jsou zespodu označeny praporkem, bleskem, trojzubcem na pohánění slonů, slunečníkem, lotosem, diskem atd. a tyto znaky se otiskují do jemné půdy všude tam, kudy Pán prochází. Když Pán Šrí Kršna žil s Pánduovci v Hastinápuru, jejich zem byla poznačena těmito příznivými znaky a království Pánduovců vzkvétalo. Kuntídéví zde připomínala tuto zvláštnost a měla obavy, že nepřítomnost Pána přinese neštěstí.

V Čánakja-šlókách, pokynech velkého moralisty Čánakji Pandita, je velice pěkný verš:

pṛthivī-bhūṣaṇaṁ rājā
nārīṇāṁ bhūṣaṇaṁ patiḥ

śarvarī-bhūṣaṇaṁ candro
vidyā sarvasya bhūṣaṇam
Každá věc vypadá hezky, když je harmonicky spojena s ostatními věcmi. Obloha je hezká, když na ní svítí měsíc. Obloha je nad námi stále, ale opravdu krásně vypadá tehdy, když je v noci úplněk a hvězdy jasně září. Stejně dobře vypadá každý stát, když v něm vládne dobrá vláda v čele s dobrým králem nebo prezidentem. Každý je šťastný a všechno dobře funguje. I když jsou dívky přirozeně krásné, je dívka obzvláště krásná tehdy, když má manžela. *Vidyā sarvasya bhūṣaṇam:* i ten nejošklivější člověk získá na kráse, je-li velice učený. Podobně také všechno vypadá krásně v Kršnově přítomnosti.
Kuntí proto uvažuje: „Dokud je Kršna s námi, všechno v našem království a v našem hlavním městě, v Hastinápuru, vypadá krásně. Když ale Kršna odejde, naše království již tak krásné nebude.“ Říká: „Kršno, procházíš se po našem království a díky otiskům Tvých nohou všechno vzkvétá. Máme dostatek vody a ovoce a všechno vypadá krásně. Až nás opustíš, již to takové nebude.“
Nemůžeme říci, že slova královny Kuntí se vztahují jen na dobu, kdy byl Kršna Osobně přítomný. Dokud nedáme Kršnu a vědomí Kršny do středu všeho, naše

civilizace nebude nikdy krásná bez ohledu na všechen náš pokrok. Ti, kteří se připojili k hnutí pro vědomí Kršny, byli krásní již předtím, ale nyní jsou ještě krásnější. V novinách často píší, že oddaní mají „rozzářené obličeje“. Jejich krajané se podivují, jak tito chlapci a dívky vypadají šťastně a krásně. V současné době je v Americe generace mladých lidí, kteří jsou zmatení a nevědí, jak dál. Vypadají rozpačitě a unaveně. Proč? Protože nemají žádný cíl života. Kršnovi oddaní ale vypadají velice krásně, protože mají Kršnu.
To, co tedy platilo před pěti tisíci lety za doby Pánduovců, platí i nyní. S Kršnou ve středu všechno zkrásní a Kršna se může stát kdykoliv středem čehokoliv. Kršna je vždy přítomný, my Ho jen musíme pozvat: „Můj Pane, prosím, přijď a staň se středem našeho života.“ To je všechno. Nebo můžeme uvést jiný příklad, který jsme dali již mnohokrát předtím. Nula sama o sobě nemá žádnou hodnotu, ale když před ní napíšeme jedničku, z nuly se stane desítka. Člověk nemusí přestat se svými dosavadními činnostmi. Nikdy neříkáme: „Přestaňte se vším hmotným.“ Pouze musíme přidat do svého života Kršnu.
Musíme se samozřejmě vzdát všeho, co brání vědomí Kršny. Můžeme pokračovat ve svých hmotných povinnostech, ale to ještě neznamená, že můžeme

pokračovat v jedení masa. Jedení masa je v rozporu s pokrokem ve vědomí Kršny. Proto s tím musíme přestat. Není možné dělat pokroky ve vědomí Kršny a zároveň se dopouštět hříšných činností. Kršna říká: *aham tvāṁ sarva-pāpebhyo mokṣayiṣyāmi.* „Odevzdej se Mi a Já tě osvobodím od všech hříšných reakcí.“

Každý z nás se život za životem dopouští hříšných činností, ať již vědomě či nevědomě. Když vědomě zabiji zvíře, je to určitě hříšné, ale když ho zabiji nevědomě, je to také hřích. Při chůzi po ulici zabijeme tolik mravenců a také při svých ostatních denních činnostech — vaření, nabírání vody, drcení koření v hmoždíři — zabíjíme mnoho živých bytostí. Pokud se nestaneme vědomými si Kršny, budeme za všechny tyto nevědomě spáchané hříšné činy potrestáni.

Když si dítě z nevědomosti sáhne do ohně, znamená to snad, že oheň jeho nevědomost omluví a nespálí ho? Ne. Zákon přírody je velice přísný a krutý a nikoho neomlouvá. Neznalost státních zákonů také nikoho neomlouvá. Jestliže u soudu řekneme: „Nevěděl jsem, že se dopouštím zločinu,“ nezprostí nás viny. Stejně je nevědomost neomluvitelná při porušování zákonů přírody. Chceme-li se opravdu osvobodit od reakcí za hříšný život, musíme se stát vědomými si Kršny, neboť Kršna nás osvobodí od všech hříšných reakcí. Proto se

doporučuje *kīrtanīyaḥ sadā hariḥ* — vždy bychom měli zpívat *Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare / Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare.* Potom nás Kršna zachrání.

Vždy bychom měli vzpomínat na Kršnu, neboť Kršna je jako slunce. Motto našeho časopisu Návrat k Bohu je:

kṛṣṇa—sūrya-sama; māyā haya andhakāra
yāhāṅ kṛṣṇa, tāhāṅ nāhi māyāra adhikāra
(Čč. Madhja 22.31)

Kršna je jako slunce a májá, nevědomost, je jako temnota. Kde je slunce, tam není temnota. Když si budeme vždy vědomi Kršny, nemůže nás ovlivňovat temnota nebo nevědomost. Budeme se naopak volně procházet v Kršnově jasné sluneční záři. Kuntídéví se proto modlí, aby Kršna s ní a s Pánduovci zůstal. Kršna ve skutečnosti Pánduovce nikdy neopouští, stejně jako nikdy neopouští Vrndávan. V šástrách neboli védské literatuře se říká: *vṛndāvanaṁ parityajya no padam ekaṁ gacchati.* Kršna nikdy ani na krok neodejde z Vrndávanu. Tak je k němu připoutaný. Jak si potom můžeme vysvětlit, že Kršna odešel z Vrndávanu do Mathury a potom do dalekého Hastinápuru a po mnoho let se nevracel? Kršna ve skutečnosti neodešel, neboť všichni obyvatelé Vrndávanu na Něho po Jeho odjezdu neustále mysleli a naříkali. Matka Jašódá,

Nanda Mahárádž, Rádhárání, všechny gópí, krávy, telata a pasáčci celé dny jen mysleli na Kršnu a plakali. Tímto způsobem pociťovali Kršnovu neustálou přítomnost, neboť Kršnovu přítomnost můžeme vnímat daleko více v odloučení od Něho. To nás učil Čaitanja Maháprabhu — milovat Kršnu v odloučení. *Śūnyayitaṁ jagat sarvaṁ govinda-viraheṇa me.* Čaitanja Maháprabhu si myslel: „Bez Góvindy, Kršny, je všechno prázdné.“ Všechno bylo prázdné, ale všichni přitom byli naplněni vědomím Kršny.

Když pro nás všechno ostatní přestane mít cenu a vědomí Kršny se stane naším jediným bohatstvím, můžeme říci, že jsme dosáhli nejvyšší dokonalosti. Proto je postavení gópí tak vznešené. Jelikož dosáhly této dokonalosti, nemohly na Kršnu ani na chvíli zapomenout. Když Kršna odešel do lesa se Svými kravami a telaty, gópí, které zůstaly doma, se začaly bát. Myslely si: „Kršna chodí bosý. Na cestách je tolik kamení, o které si může poranit Své lotosové nohy. Kršnovy lotosové nohy jsou tak jemné, že když je Kršna klade na naše ňadra, bojíme se, že jsou pro ně příliš tvrdá.“ Gópí naříkaly a neustále byly pohrouženy v těchto myšlenkách. Tolik toužily opět vidět Kršnu večer doma, že stály na cestě a vyhlížely, dokud se Kršna se Svými telátky a kravami nevrátil. To je vědomí Kršny.

Pokud je oddaný neustále hluboce pohroužený v myšlenkách na Kršnu, Kršna ho nikdy neopustí. Kuntídéví přemohla úzkost, když si uvědomila, že Kršna odejde. Skutečným výsledkem Kršnovy fyzické nepřítomnosti je však to, že začne být mnohem intenzívněji přítomný v mysli Svého oddaného. Čaitanja Maháprabhu nám proto dal Svým vlastním životem příklad, jak vykonávat oddanou službu Kršnovi v odloučení (*vipralambha-sevā*). Slzy tekly z Jeho očí jako přívaly deště, neboť touhou po Kršnovi se Mu všechno zdálo prázdné.

S Kršnou se můžeme stýkat dvěma způsoby. Být v Kršnově osobní přítomnosti, hovořit s Ním a objímat Ho se nazývá *sambhoga.* Existuje ale i jiný způsob, jak být s Kršnou, a sice v odloučení od Něho — *vipralambha*. Oddaný může získat prospěch z obou druhů Kršnovy společnosti.

Jelikož se nyní nacházíme v hmotném světě, nevidíme Kršnu přímo. Můžeme Ho však vidět nepřímo. Pokud jsme pokročilí v duchovním životě, můžeme si při pohledu na Tichý oceán ihned vzpomenout na Kršnu. To se nazývá meditace. Můžete si myslet: „V Tichém oceánu je obrovské množství vody a dělají se na něm veliké vlny, ale i když od něho stojím jen pár metrů, cítím se nehledě na jeho sílu a hrozivé vlny naprosto

bezpečný. Vím, že se nevylije z břehů, protože všechno pracuje podle Kršnových pokynů. Kršna řekne: ‚Tichý oceáne, i když jsi rozlehlý a mocný, nesmíš překročit tuto hranici.̀“ Tímto způsobem si můžeme okamžitě připomínat Kršnu, Boha, který je tak mocný, že ovládá dokonce i Tichý oceán. To je vědomí Kršny.

Když se díváme na východ slunce, můžeme si také ihned vzpomenout na Kršnu, neboť Nejvyšší Pán říká v Bhagavad-gítě (7.8): *prabhāsmi śaśi-sūryayoḥ* — „Jsem svitem slunce a měsíce.“ Když jsme se naučili, jak vidět Kršnu, můžeme Ho vidět i ve slunečním svitu. Naši vědci nestvořili slunce. Mohou žonglovat se slovy, ale poznat, co slunce ve skutečnosti je, to je nad jejich síly. Védánta-sútra (1.1.3) ale říká: *śāstra-yonitvāt.* Člověk může poznat všechno prostřednictvím šáster neboli védské literatury. Budeme-li studovat védskou literaturu, můžeme pochopit, co je slunce, neboť slunce je popsáno v Brahma-sanhitě (5.5.2):

yac-cakṣur eṣa savitā sakala-grahāṇāṁ
rājā samasta-sura-mūrtir aśeṣa-tejāḥ
yasyājñayā bhramati sambhṛta-kāla-cakro
govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi

Tento verš popisuje Slunce jako oko všech planet, a když o něm člověk takto medituje, může to skutečně realizovat, neboť v noci před východem slunce nic

nevidíme. Slunce je také popisováno jako oko Nejvyššího Pána. Jedno Jeho oko je slunce a druhé oko je měsíc. V Upanišadách je řečeno, že vidět můžeme jen tehdy, vidí-li Kršna. Slunce je rovněž popsáno jako *aśeṣa-tejāḥ* neboli neomezeně žhavé. Jaký je jeho úkol? *Yasyājñayā bhramati sambhṛta-kāla-cakraḥ.* Slunce má svou oběžnou dráhu. Bůh mu dal pokyn: „Pohybuj se pouze po své oběžné dráze a nevychyluj se z ní.“ Vědci říkají, že kdyby se Slunce pohnulo nepatrně na jednu stranu, celý vesmír by se rozžhavil, a kdyby se vychýlilo na druhou stranu, celý vesmír by zmrzl. Podle pokynu Nejvyššího Pána se ale ze svého místa nepohne ani o milimetr. Vychází vždy přesně. Proč? Všechno má svůj řád a je nutná disciplína a poslušnost. Brahma-sanhitá proto říká: *yasyājñayā bhramati sambhṛta-kāla-cakro govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi*.„Uctívám původní osobu, Nejvyššího Pána, podle Jehož příkazu se Slunce pohybuje po své oběžné dráze. Dává pokyny dokonce i Slunci, oceánu a Měsíci a vše pracuje pod Jeho vedením.“

Proč je tedy tak těžké porozumět Bohu? Ve skutečnosti to není vůbec těžké. Pokud člověk umí rozumně uvažovat a pokud nemá místo mozku hromadu trusu, může realizovat Boha na každém kroku. Pán říká:

raso ’ham apsu kaunteya
prabhāsmi śaśi-sūryayoḥ
praṇavaḥ sarva-vedeṣu
śabdaḥ khe pauruṣaṁ nṛṣu
„Ó synu Kuntí, Ardžuno, jsem chutí vody, jsem světlem slunce a měsíce, slabikou óm ve védských mantrách, jsem zvuk v éteru a schopnost v lidech.“ (Bg. 7.8) Proč potom lidé říkají, že nevidí Boha? Proč se na Boha nedívají tím způsobem, jak jim to Bůh Samotný přikazuje? Proč si vymýšlejí své vlastní způsoby? Nikdo nemůže vidět Boha způsobem, jaký si sám vymyslí. Když se o to bude snažit, zůstane navždy slepý. V současné době se takzvaní filozofové a vědci snaží vidět Boha svým vlastním způsobem. To ale není možné. Musíme vidět Boha tak, jak nám to radí On Samotný. Jedině potom Ho budeme moci spatřit. Když se budu chtít setkat s prezidentem Spojených států, budu ho moci vidět, kdy mě napadne? Pokud ne, jak potom mohu očekávat, že takovým způsobem uvidím Boha? Není to darebáctví? Dokonce ani s obyčejným člověkem, který zaujímá nějaké vysoké postavení, se nemohu setkat tak, jak si usmyslím. Musím si dohodnout určité datum s jeho sekretářkou a zařídit další náležitosti. Ačkoliv Bůh je daleko větší než obyčejný člověk, darebáci přesto prohlašují, že Ho

mohou spatřit tak, jak si to oni představují. Říkají: „Všechny způsoby, které si vymyslíte, jsou správné.“ To je darebáctví. Svět je plný darebáků a bláznů a lidé již ztrácejí představu, co vědomí Boha neboli vědomí Kršny vůbec je. Jestli chce někdo opravdu vidět Boha, jestli chce být vždy v Jeho přítomnosti — jak o to Kršnu prosí Kuntídéví — může Ho mít neustále ve svém srdci.

Musíme jednoduše zaměstnat svou mysl a své smysly v oddané službě, jako to udělal Maharádž Ambaríš. *Sa vai manaḥ kṛṣṇa-padāravindayor vacāṁsi vaikuṇṭha-guṇānuvarṇane* (Bhág. 9.4.18). Nejprve musíme soustředit svou mysl na Kršnovy lotosové nohy, neboť mysl je střediskem všech smyslových činností. Kdybychom neměli mysl, byli bychom slepí, i kdybychom měli oči, a i kdybychom měli uši, byli bychom hluší. Mysl je proto považována za jedenáctý smysl. Máme deset smyslů — pět činnostních smyslů a pět smyslů pro získávání poznání — a střediskem všech těchto smyslů je mysl. Bhagavad-gítá (3.42) říká:

indriyāṇi parāṇy āhur
indriyebhyaḥ paraṁ manaḥ
manasas tu parā buddhir
yo buddheḥ paratas tu saḥ

V tomto verši Kršna vysvětluje, že i když své smysly považujeme za velice důležité, je nad nimi něco vyššího — mysl, nad kterou je inteligence, a nad inteligencí je duše.

Jak můžeme pochopit existenci duše, když nerozumíme ani psychologickým projevům mysli? Nad myslí je inteligence a pomocí spekulace může člověk dosáhnout nejvýše intelektuální úrovně. Abychom ale porozuměli duši a Bohu, musíme se povznést nad intelektuální úroveň. To všechno můžeme pochopit, avšak musíme toto poznání získat správným způsobem. Védy proto říkají:

tad-vijñānārthaṁ sa gurum evābhigacchet
samit-pāṇiḥ śrotriyaṁ brahma-niṣṭham

„Ten, kdo chce opravdu se vší vážností porozumět nadpřirozeným a transcendentálním věcem, se musí obrátit na pravého duchovního učitele.“ (Mundaka Up. 1.2.12)

Kapitola 23

Přirozený blahobyt

ime jana-padāḥ sv-ṛddhāḥ
supakvauṣadhi-vīrudhaḥ
vanādri-nady-udanvanto
hy edhante tava vīkṣitaiḥ

Všechna města a vesnice vzkvétají po všech stránkách, neboť je hojnost bylin a obilí, stromy jsou obalené ovocem, řeky plné vody, hory plné nerostů a oceány plné bohatství. To všechno jen proto, že se na ně díváš.

Šrímad-Bhágavatam 1.8.40

Blahobyt lidstva vzkvétá díky přírodním darům a ne díky obřím průmyslovým podnikům. Průmyslové giganty jsou výplody bezbožné civilizace a ničí ušlechtilé cíle lidského života. Čím více budeme rozvíjet tento komplikovaný průmysl ničící lidskou životní energii, tím více budou prostí lidé neklidní a nespokojení, třebaže několik boháčů bude moci žít marnotratně díky vykořisťování. Přírodní dary, jako obilí, zelenina, ovoce, řeky, hory s nerosty a drahokamy a moře plná perel, jsou dary Nejvyššího a podle Jeho přání je hmotná příroda buď plodí v hojnosti, nebo je skrývá. Přirozeným zákonem je, že člověk může využít

těchto Božích darů přírody a spokojeně prosperovat, aniž se nechá ovlivnit vykořisťovatelským motivem, že bude vládnout hmotné přírodě. Čím více se snažíme využívat hmotnou přírodu pro své požitkářské rozmary, tím více se zaplétáme do reakcí za tyto vykořisťovatelské snahy. Máme-li dostatek obilí, ovoce, zeleniny a bylin, k čemu potřebujeme zřizovat jatka a zabíjet nebohá zvířata? Má-li člověk dostatek obilí a zeleniny, není důvodu, aby zabíjel zvířata. Řeky zúrodňují pole a ta nám dávají více než potřebujeme. Hory nám poskytují nerosty a oceány perly. Má-li lidská civilizace dostatek obilí, nerostů, drahokamů, vody, mléka atd., proč by měla za cenu těžké dřiny několika nešťastníků vytvářet tak strašné průmyslové podniky? Všechny přírodní dary závisejí na milosti Pána. Je třeba, abychom se řídili Božími zákony a dosáhli dokonalosti lidského života oddanou službou. Kuntídéví to v tomto verši velice jasně naznačuje. Přeje si, aby jim Bůh udělil Svoji milost a aby tak království dále vzkvétalo. Kuntídéví uvádí, že je hojnost obilí, stromy jsou plné ovoce, řeky jsou plné vody, hory jsou plné nerostů a oceány plné bohatství, ale nikde nemluví o tom, že by vzkvétal průmysl a jatka, neboť takové nesmyslné věci lidé vyvinuli jen proto, aby si vytvořili problémy.

Když budeme záviset na Božím stvoření, nebudeme mít nikdy ničeho nedostatek a všude bude pouze *ānanda* neboli blaženost. Boží stvoření poskytuje dostatek obilí a trávy, a zatímco lidé mohou jíst obilí a ovoce, domácí zvířata se mohou živit trávou. Býci nám pomáhají při pěstování obilí a k obživě jim stačí málo — spokojí se s pouhými zbytky. Když sníme ovoce a vyhodíme slupku, zvíře se spokojí se slupkou. Postavíme-li Kršnu do středu svých činností, nastane dokonalá harmonie mezi stromy, zvířaty, lidmi a všemi živými bytostmi. Tak vypadá védská civilizace, civilizace vědomí Kršny.

Kuntídéví se modlí k Pánu: „Tento blahobyt vládne díky Tvému pohledu.“ Když sedíme v Kršnově chrámu, Kršna se na nás dívá a všechno je velice pěkné. Když se upřímné duše snaží stát se Kršnovými oddanými, Kršna k nim velice laskavě přichází se vším Svým bohatstvím a pohlíží na ně, a tito oddaní jsou šťastní a krásní. Kršnův pohled (*sa aikṣata*) je také příčinou celého hmotného stvoření. Ve Védách je řečeno, že Kršna pohlédl na hmotu a probudil ji k činnosti. Žena ve styku s mužem otěhotní a pak porodí dítě. Ke stvoření dochází podobným způsobem. Pouhým Kršnovým pohledem se hmota probudí a pak otěhotní a rodí se živé bytosti. Pouze Jeho pohled způsobuje, že se z ní rodí rostliny,

stromy, zvířata a všechny ostatní živé bytosti. Jak je to možné? Nikdo z nás nemůže říci: „Oplodním svou ženu jenom tím, že se na ni podívám.“ To je nemožné pro nás, ale není to nemožné pro Kršnu. Brahma-sanhitá (5.32) nám říká: *aṅgāni yasya sakalendriya-vṛttimanti* — každá část Kršnova těla je schopna vykonávat činnosti všech ostatních částí. My můžeme svýma očima pouze vidět, ale Kršna může Svým pohledem oplodňovat. Není k tomu zapotřebí pohlavního styku, neboť Kršna může způsobit těhotenství pouhým pohledem.

V Bhagavad-gítě (9.10) Pán říká: *mayādhyakṣeṇa prakṛtiḥ sūyate sa-carācaram.* „Pod Mým dohledem hmotná příroda rodí všechny pohyblivé i nehybné bytosti.“ Slovo *akṣa*znamená „oči“ a *akṣeṇa* tedy naznačuje, že všechny živé bytosti se rodí díky Pánově pohledu. Existují dva druhy živých bytostí: pohyblivé, jako jsou hmyz, zvířata a lidé, a nehybné, jako jsou stromy a rostliny. V sanskrtu se tyto dva druhy živých bytostí nazývají *sthavara-jaṅgama* a oba mají původ v hmotné přírodě.

Z hmotné přírody však nepochází životní síla, pochází z ní pouze tělo. Živé bytosti dostávají od hmotné přírody určité druhy těl, stejně jako dítě dostává tělo od své matky. Tělo dítěte se vyvíjí devět měsíců z krve a živin

matčina těla, ale dítě samotné je živá bytost, nikoliv hmota. Živá bytost se uchýlila do lůna matky, která pak k vývoji jejího těla poskytne vše potřebné. Takový je zákon přírody. Matka možná neví, jak se v jejím těle vyvíjí další tělo, ale když je tělo dítěte vyvinuté, dítě se narodí.

To však neznamená, že se rodí živá bytost. Jak je řečeno v Bhagavad-gítě (2.20): *na jāyate mriyate vā.* Živá bytost se nerodí ani neumírá. To, co se nerodí, nemůže ani zemřít; smrt je určena pro to, co bylo stvořeno, ale co není stvořeno, nemůže ani zemřít. Gítá říká: *na jāyate mriyate vā kadācit.* Slovo *kadācit* znamená „nikdy“. Živá bytost se ve skutečnosti nikdy nerodí. I když někdy vidíme, že se narodilo dítě, ve skutečnosti se nenarodilo. *Nityaḥ śāśvato 'yaṁ purāṇaḥ.* Živá bytost je věčná (*śāśvata*), vždy existující a je velice stará (*purāṇa*). *Na hanyate hanyamāne śarīre:* nemyslete si, že když je zničeno tělo, je zničena i živá bytost. Ne — živá bytost existuje dál.

Jeden můj přítel vědec se mě jednou zeptal, co je důkazem věčnosti duše. Kršna říká: *na hanyate hanyamāne śarīre.* „Duše není zabita, když je zabito tělo.“ Tato věta je sama o sobě důkazem. Tento důkaz se nazývá *śruti,* důkaz daný tím, co vyslechneme prostřednictvím učednické posloupnosti od Nejvyššího.

Jedním druhem důkazu je důkaz logikou (*nyāya-prasthāna*). Poznání můžeme získávat logikou, pomocí argumentů a filozofickým bádáním. Třetí důkaz je *smṛti*, který se opírá o tvrzení vyvozená ze *śruti*. Bhagavad-gítá a Purány jsou *smṛti*, Upanišady jsou *śruti* a Védánta je *nyāya*. Z těchto tří důkazů je (*śruti-prasthāna*) neboli důkaz ze *śruti* obzvláště důležitý.

Pratyakṣa neboli získávání poznání prostřednictvím přímého vnímání nemá žádnou hodnotu, protože všechny naše smysly jsou nedokonalé. Slunce se nám například každý den jeví jako malý disk o průměru kolem třiceti centimetrů, ale ve skutečnosti je Slunce stokrát větší než Země. Jakou má tedy hodnotu naše přímé vnímání? Máme smysly, kterými můžeme získávat poznání — oči, uši, nos atd. — ale jelikož jsou nedokonalé, veškeré poznání, které jejich prostřednictvím získáme, je také nedokonalé. Jelikož se vědci snaží vše pochopit pomocí svých nedokonalých smyslů, jejich závěry jsou vždy nedokonalé. Svarúp Dámódar, můj žák, který je vědcem, se jednou zeptal svého kolegy, který zastává názor, že život pochází z hmoty: „Dokážeš vytvořit život, když ti dám patřičné chemikálie?“ Vědec mu odpověděl: „To nevím.“ Tomu se říká nedokonalé poznání. Pokud nevíte, pak je vaše

poznání nedokonalé. Proč potom učíte druhé? To je podvádění. Zastáváme názor, že k tomu, aby se člověk mohl stát dokonalým, musí přijmout pokyny od dokonalého učitele.

Kršna je dokonalý, a proto přijímáme poznání od Něho. Kršna říká: *na hanyate hanyamāne śarīre* — „Duše neumírá, když umírá tělo.“ Proto poznání, že duše je věčná, je dokonalé.

Kuntídéví říká: *ime jana-padāḥ svṛddhāḥ supakkauṣadhi-vīrudhaḥ.* „Máme hojnost obilí, stromy jsou obsypané ovocem, řeky jsou plné vody, hory plné nerostů a oceány plné bohatství.“ Co více bychom chtěli? Ústřice vytvářejí perly; dříve si lidé zdobili svá těla perlami, drahokamy, hedvábím, zlatem a stříbrem. Kam se to dnes všechno podělo? S pokrokem civilizace potkáváme mnoho krásných dívek, které nemají žádné ozdoby ze zlata, perel nebo drahokamů, ale nosí jen tretky z umělé hmoty. K čemu je tedy celý průmysl a všechna jatka?

Z Boží vůle může mít každý dostatek obilí, mléka, ovoce a zeleniny a dobrou čistou říční vodu. Nyní jsem však při cestách po Evropě viděl, že všechny řeky jsou špinavé. V Německu, ve Francii a také v Rusku a Americe jsem viděl, že řeky jsou znečištěné. Voda v oceánu je od přírody čirá jako křišťál a tatáž voda, ale

bez soli, stéká do řek, aby z nich každý mohl pít. To je zákon přírody a zákony přírody jsou Kršnovými zákony. Proč se tedy staví obrovské nádrže na pitnou vodu? Příroda nám již všechno dává. Chceme-li bohatství, můžeme zbohatnout lovem perel a nemusíme otevírat obrovské továrny na automobilové karosérie. Takovým průmyslovým podnikáním jen vytváříme problémy. Správně máme záviset na Kršnovi a na Kršnově milosti, protože Kršnův pohled (*tava vīkṣitaiḥ*) uvádí vše do pořádku. Když budeme jednoduše prosit o Kršnův pohled, nebudeme mít nouzi nebo nedostatek. Všechno bude dokonalé. Ústřední myšlenkou hnutí pro vědomí Kršny tedy je záviset na darech přírody a na Kršnově milosti.

Lidé říkají, že obyvatelstva přibývá, a snaží se tomu zabránit umělými prostředky. Proč? Ptáci a zvířata neznají antikoncepční prostředky a neustále se rozmnožují — a mají snad nedostatek potravy? Viděli jste někdy ptáky nebo ostatní zvířata umírat hlady? Možná ve velkoměstech, i když ani tam ne příliš často. V džungli ale můžeme vidět, že všichni sloni, lvi, tygři a další zvířata jsou velice zdraví a silní. Kdo jim dává potravu? Některá zvířata jsou vegetariáni a některá jsou masožravci, ale žádnému potrava nechybí.

Tygr jakožto masožravec samozřejmě nedostává od přírody potravu každý den. Kdo by také chtěl jít za tygrem a stát se jeho potravou? Kdo řekne tygrovi: „Pane, dělám dobré skutky a přinesl jsem vám potravu — vezměte si mé tělo“? Nikdo. Tygr má proto s hledáním potravy potíže. A jakmile vyjde na lov, jedno zvíře ho následuje a vydává zvláštní zvuk „ *fajo, fajo*“, aby ostatní zvířata věděla: „Tygr jde na lov.“ Takže tygr má řízením přírody potíže. Ale přesto mu Kršna dává potravu. Asi tak po týdnu tygr dostane příležitost chytit nějaké zvíře, a protože nedostává čerstvou potravu každý den, schová si mrtvolu do nějakého keře a postupně z ní ujídá. Jelikož tygr je velice mocný, lidé chtějí být jako lev nebo tygr. To však není příliš chytré, protože bude-li někdo skutečně tygr, nebude dostávat potravu každý den, ale bude ji muset s velikou námahou shánět. Pokud se však člověk stane vegetariánem, bude mít každý den co jíst. Vegetarián získá potravu všude.

V každém městě jsou dnes jatka, ale znamená to snad, že jatka nám poskytnou všechno? Nikdy to nebude stačit na to, aby lidé mohli žít pouze z masa. I ti, kteří jedí maso, musí mít ke svému plátku masa ještě obilí, ovoce a zeleninu. Přesto pro každodenní plátek masa zabíjejí tolik nebohých zvířat. Je to tak hříšné. Jak

mohou být lidé šťastní, když holdují tolika hříšným činnostem? K tomuto zabíjení by nemělo docházet, ale jelikož se to děje, lidé jsou nešťastní. Pokud však člověk začne vyvíjet vědomí Kršny a bude záviset jen na Kršnově pohledu (*tava vīkṣitaiḥ*), dostane od Kršny všechno a nebude mít žádnou nouzi.

Někdy se zdá, že je něčeho nedostatek, a jindy zjišťujeme, že se urodilo tolik obilí a ovoce, že je lidé ani nestačí sníst. To závisí na Kršnově pohledu. Když Kršna chce, může zařídit, aby se urodilo nepřeberné množství obilí, ovoce a zeleniny, ale když bude chtít dodávku omezit, maso nás nezachrání. Vy můžete sníst mě nebo já můžu sníst vás, ale nic se tím nevyřeší. Pro skutečný mír a dostatek mléka, vody a všeho, co potřebujeme, musíme záviset pouze na Kršnovi. To nás učí Bhaktivinód Thákur, když říká: *mārabi rākhabi—yo icchā tohārā.* „Můj drahý Pane, odevzdávám se Ti a závisím jen na Tobě. Když chceš, můžeš mě zabít nebo ochránit.“ A Kršna odpovídá: „Ano. *Sarva-dharmān parityajya mām ekaṁ śaraṇaṁ vraja* — odevzdej se jenom Mně.“ Neříká: „Ano, buď závislý na Mně a také buď závislý na svých jatkách a továrnách.“ Ne. Říká: „Buď závislý pouze na Mně. *Ahaṁ tvāṁ sarva-pāpebhyo mokṣayiṣyāmi* — zbavím tě následků za všechny tvé hříšné činnosti.“

Protože jsme tolik let žili bez vědomí Kršny, vedli jsme pouze hříšný život, ale Kršna nás ujišťuje, že jakmile se Mu odevzdáme, ihned vyrovná všechny účty a ukončí všechny naše hříšné činnosti, abychom mohli začít nový život. Proto když zasvěcujeme žáky, říkáme jim: „Nyní je účet vyrovnaný. Nedopouštěj se již žádných hříšných činností.“

Nikdo by si neměl myslet, že když svaté jméno Kršny dokáže vymazat hříšné činnosti, může dál trochu hřešit a zpívat Haré Kršna a tím se zbavit následků. To je největší přestupek (*nāmno balād yasya hi pāpa-buddhiḥ*). Někteří lidé chodí do kostela a zpovídají se ze svých hříchů, ale pak se opět dopouštějí stejných hříšných činností. Jakou má potom jejich zpověď cenu? Člověk může doznat: „Můj Pane, z nevědomosti jsem spáchal tento hřích.“ Ale neměl by plánovat: „Budu dělat hříšné činnosti a pak půjdu do kostela a vyzpovídám se z nich, tím je vymažu a začnu zase novou kapitolu hříšného života.“ Stejně tak by nikdo neměl vědomě využívat zpívání Haré Kršna mantry k vymazávání hříšných činností, aby pak mohl začínat se stejnými hříšnými činnostmi nanovo. Na to si musíme dávat veliký pozor. Před přijetím zasvěcení oddaný slibuje, že se nebude věnovat nedovolenému sexu, nebude požívat omamné látky, nebude hrát hazardní hry

a nebude jíst maso, a tento slib musí přísně dodržovat. Pak bude čistý. Kdo se udržuje v takové čistotě a vždy se zaměstnává v oddané službě, bude žít úspěšně a nikdy nebude mít o nic nouzi.

Kapitola 24

Přetnutí pout náklonnosti

atha viśveśa viśvātman
viśva-mūrte svakeṣu me
sneha-pāśam imaṁ chindhi
dṛḍhaṁ pāṇḍuṣu vṛṣṇiṣu
Ó Pane vesmíru, ó duše vesmíru, ó osobnosti vesmírné podoby, prosím, přetni má pouta náklonnosti k mým příbuzným, Pánduovcům a Vršniovcům.
Šrímad-Bhágavatam 1.8.41
Čistý oddaný se stydí žádat Pána o něco ve vlastní prospěch. Hospodáři jsou však někdy nuceni žádat o přízeň Pána, jelikož je svazují pouta rodinné náklonnosti. Šrímatí Kuntídéví si to uvědomovala, a proto prosila Pána, aby přetnul její citová pouta k vlastním příbuzným, Pánduovcům a Vršniovcům. Pánduovci byli její synové a Vršniovci byli členové rodiny jejího otce. Kršna měl stejný vztah k oběma rodinám. Obě rodiny vyžadovaly Jeho pomoc, protože obě byly oddanými, kteří záviseli na Pánu. Šrímatí Kuntídéví si přála, aby Šrí Kršna zůstal s jejími syny, Pánduovci, ale kdyby to udělal, nedostalo by se této výhody jejímu otcovskému domu. Tyto zaujaté úvahy

zneklidňovaly její mysl, a proto si Kuntí přála zbavit se pout rodinné náklonnosti.
Čistý oddaný se vzdává omezené náklonnosti ke své rodině a činnosti v oddané službě rozšiřuje na všechny zapomenuté duše. Typickým příkladem je šest Gósvámích z Vrndávanu, kteří byli následovníky Pána Čaitanji. Všichni patřili do těch nejosvícenějších a kulturně nejvyspělejších bohatých rodin vyšší kasty, ale ve prospěch všech lidí opustili pohodlné domovy a stali se potulnými mnichy. Přetnout náklonnost k rodině znamená rozšířit pole působnosti. Bez toho se nikdo nemůže stát kvalifikovaným bráhmanem, králem, vůdcem společnosti nebo Pánovým oddaným. Samotný Nejvyšší Pán, Osobnost Božství, šel v tomto směru příkladem. Šrí Rámačandra jako ideální král přetnul pouto náklonnosti dokonce i ke Své milované manželce. Bráhmani, oddaní, králové a ostatní vůdci společnosti musí být velice velkomyslní, aby mohli plnit své příslušné povinnosti. Šrímatí Kuntídéví si toho byla dobře vědoma a jelikož byla slabá, modlila se o vysvobození z otroctví citových vztahů k rodině. Oslovuje tudíž Kršnu jako Pána vesmíru neboli Pána vesmírné mysli, čímž naráží na Jeho všemocnou schopnost přetnout pouta rodinné náklonnosti. Někdy se stává, že Pán ze Své zvláštní milosti ke slabému

oddanému přetrhne rodinná pouta působením Svých všemocných energií. Tím způsobí, že Jeho oddaný začne záviset pouze na Něm, a připraví ho na cestu zpátky k Bohu.

Kuntí byla dcerou Vršniovců a manželkou a matkou v rodině Pánduovců. Žena obvykle pociťuje náklonnost jak k rodině svého otce, tak i k rodině manžela, a Kuntí se proto modlí ke Kršnovi: „Jsem žena a ženy jsou obyčejně připoutané ke svým rodinám. Přetni proto laskavě má hmotná pouta, abych mohla být přitahována jen k Tobě. Bez Tebe obě rodiny nic neznamenají. Nyní jsem k nim připoutaná, ale opravdovým cílem mého života je pociťovat náklonnost pouze k Tobě.“ To je *bhakti*.

Bhakti znamená zbavit se ulpívání na tomto hmotném světě a vyvinout vztah ke Kršnovi. Nemůžeme se všeho zcela vzdát, protože každý musí být k něčemu upnutý. Abychom však lpěli pouze na Kršnovi a začali vykonávat oddanou službu Pánu, musíme se zbavit všech hmotných závislostí.

Lidé se obvykle obracejí ke Kršnovi, aby udržovali svou připoutanost k hmotnému světu. Modlí se: „Pane Bože, chléb vezdejší dej nám dnes.“ Jsou připoutáni k hmotnému světu, a aby v něm mohli žít a udržovat *status quo,* modlí se k Bohu o hmotné věci. Na

jednu stranu je jistě dobré, že se lidé obracejí k Bohu, aby jim pomáhal udržovat jejich hmotné postavení, ale ve skutečnosti to není správné. Spíše než uctívat Boha proto, abychom zvětšili své bohatství v hmotném světě, bychom se měli zbavit svých hmotných tužeb. Ten, kdo se chce věnovat bhakti-józe, musí být odpoutaný.
Záliba v hmotných věcech je příčinou našeho utrpení. Kvůli ní toužíme po mnoha hmotných věcech a Kršna nám dává příležitost užívat si jich. Nejdříve si je ale samozřejmě musíme zasloužit. Představte si, že byste se chtěli stát králem. Nejdříve musíte vykonávat nějakou zbožnou činnost a teprve pak se vám vaše přání splní. Kršna nám dá všechno, po čem toužíme, dokonce i *mukti* neboli vysvobození. Obzvláště opatrný ale je, když někomu daruje *bhakti*, neboť ten, kdo dostane bhakti — bhakta — se stane Kršnovým vlastníkem a Kršna, i když je ze všech nejmocnější, se stane loutkou v jeho rukou. Rádhárání, která je symbolem nejvyšší úrovně bhakti, je tak mocná, že Kršnu zcela ovládla. Vaišnavové tedy hledají útočiště u lotosových nohou Rádhárání, protože když Rádhárání někoho doporučí, Kršna ho musí přijmout.
Pokud se někdo chce stát oddaným Pána, musí se zcela očistit od veškeré hmotné připoutanosti. Tato kvalifikace se nazývá *vairāgya*. Když se Sárvabhauma

Bhattáčárja stal žákem Šrí Čaitanji Maháprabhua, napsal sto veršů, ve kterých Ho oslavuje. Dva z těchto veršů jsou uvedeny v Čaitanja-čaritámrtě a jeden z nich říká:

vairāgya-vidyā-nija-bhakti-yoga-
śikṣārtham ekaḥ puruṣaḥ purāṇaḥ
śrī-kṛṣṇa-caitanya-śarīra-dhārī
kṛpāmbudhir yas tam ahaṁ prapadye

„Odevzdávám se Nejvyšší Osobnosti Božství, Šrí Kršnovi, který se zjevil jako Pán Čaitanja Maháprabhu, aby nás učil opravdovému poznání, oddané službě Pánu a odpoutanosti od všeho, co je nepříznivé pro vědomí Kršny. Sestoupil, neboť je oceánem transcendentální milosti. Odevzdávám se Jeho lotosovým nohám.“ (Čč. Madhja 6.245) Sárvabhauma Bhattáčárja se takto modlí ke Kršnovi, Nejvyšší Osobnosti Božství, který přijal podobu Čaitanji Maháprabhua, aby nás učil, jak rozvíjet skutečné poznání, jak se odpoutat od hmotných věcí a stát se čistými oddanými Pána Kršny.

I když bylo Čaitanjovi Maháprabhuovi teprve dvacet čtyři nebo dvacet pět let, opustil Svou krásnou ženu a oddanou a milující matku a přijal sannjás neboli řád života v odříkání. Když byl Čaitanja Maháprabhu grhastha neboli hospodář, všichni Ho měli v takové úctě, že i pouhým pohybem Svého prstu přiměl tisíce

lidí, aby se k Němu připojili v hnutí za občanskou neposlušnost. Ve městě, ve kterém bydlel, v Nadii, měl velice úctyhodné postavení a byl také známý Svou neobvyklou krásou. Vzdal se Své mladé, věrné a krásné manželky, Své milované matky, Svého postavení a všeho ostatního. To se nazývá *vairāgya* neboli odříkání. Když někdo říká: „Všeho jsem se vzdal," a přitom nikdy nic nevlastnil, jaký má jeho odříkání význam? Když ale někdo má velké bohatství a zřekne se ho, potom je to opravdové odříkání. Odříkání Čaitanji Maháprabhua je tedy jedinečné. Nikdo jiný by se nedokázal vzdát takového šťastného domova, úcty a takové náklonnosti ze strany matky, manželky, přátel a žáků. Čaitanju Maháprabhua uctíval dokonce i Advaita Prabhu, ačkoliv věkově by mohl být Jeho otcem. Čaitanja se přesto toho všeho vzdal. Proč? Aby nám šel příkladem (*āpani ācari 'prabhu jīvere śikhāya*). Osobně učil celý svět, jak si odříkat a stát se oddaným Kršny. Když se Rúpa Gósvámí vzdal svého ministerského místa ve vládě a konečně se setkal v Prajágu s Čaitanjou Maháprabhuem, padl na zem a složil Mu poklony touto modlitbou:

namo mahā-vadanyāya
kṛṣṇa-prema-pradāya te
kṛṣṇāya kṛṣṇa-caitanya-
nāmne gaura-tviṣe namaḥ

„Jsi nejvelkodušnější ze všech, neboť rozdáváš lásku ke Kršnovi.“
Dosáhnout lásky ke Kršnovi není snadné, neboť prostřednictvím této lásky získáme Kršnu Samotného. Čaitanja Maháprabhu však tuto lásku ke Kršnovi rozdával komukoliv, dokonce i opilcům Džagáiovi a Mádháiovi. Naróttam dás Thákur proto zpívá:
dīna-hīna yata chila hari-nāme uddharila,
tā’ra sākṣī jagāi-mādhāi
„Čaitanja Maháprabhu je tak velkodušný, že osvobozuje všechny druhy hříšníků pouze tím, že jim dovolí zpívat Haré Kršna mantru. Džagái a Mádhái jsou toho důkazem.“ Tehdy byl jenom jeden Džagái a jeden Mádhái, ale v současné době můžeme milostí Čaitanji Maháprabhua a Jeho učení osvobodit mnoho takových Džagáiů a Mádháiů. Když je Čaitanja Maháprabhu potěšen, může dát kršna-prému neboli lásku ke Kršnovi komukoliv, nehledě na jeho kvalifikace. Když někdo rozdává milodary, může je dávat, komu chce.
Pochopit Kršnu bez milosti Čaitanji Maháprabhua je velice obtížné. *Manuṣyāṇāṁ sahasreṣu kaścid yatati siddhaye* (Bg. 7.3): z mnoha milionů lidí se stěží jeden snaží dosáhnout duchovní dokonalosti. Lidé jen pracují jako zvířata a nevědí, co je smyslem lidského života. Lidský život je úspěšný tehdy, když dokážeme pochopit

Kršnu; jinak zůstaneme na úrovni zvířat. Ten, kdo si není vědom Kršny a neví, kdo Kršna je, není lepší než zvíře. Čaitanja Mahápraphu však dal pokleslým duším tohoto věku možnost: „Jednoduše zpívejte Haré Kršna mahá-mantru a vysvobodíte se.“ To je zvláštní ústupek, jaký udělal Šrí Čaitanja Mahápraphu (*kīrtanād eva kṛṣṇasya mukta-saṅgaḥ paraṁ vrajet*, Bhág. 12.3.51). Kuntí není obyčejná oddaná. Stala se Kršnovou příbuznou a Kršna za ní přišel, aby jí projevil úctu. Kuntí ale přesto říká: „Kršno, jsem připoutaná ke svým dvěma rodinám — k rodině svého otce a k rodině svého manžela. Prosím, pomoz mi, abych se těchto pout zbavila.“ Touto prosbou vyjadřuje, že se musíme vzdát společnosti, přátelství a lásky, neboť tyto vztahy nás pouze svazují.

Dokud si myslíme, že patříme k určité rodině nebo národu, k určitému náboženství, rase atd., nemůžeme se stát vědomými si Kršny. Dokud si člověk myslí, že je Američan, Ind, Afričan, že patří do té či oné rodiny nebo že je otcem, matkou, manželem, manželkou nebo tou či onou osobou — dokud takto uvažuje, je připoutaný k hmotným označením. Jsem duše a všechna tato pouta se vztahují na tělo. Já ale nejsem toto tělo. To je základ, který musíme pochopit. Nejsem toto tělo, jak tedy mohu být něčí otec nebo matka? Nejvyšším otcem

i matkou je Kršna. My jen jakoby v divadle hrajeme role otců, matek, sester nebo bratrů. Májá neboli hmotná příroda nám říká, jak máme tančit: „Jsi členem této rodiny a tohoto národa,“ a my tancujeme jako opice.

V Bhagavad-gítě (3.27) je řečeno:

prakṛteḥ kriyamāṇāni
guṇaiḥ karmāṇi sarvaśaḥ
ahaṅkāra-vimūḍhātmā
kartāham iti manyate

Tento verš naznačuje, že jelikož živá bytost byla ve styku s určitou kvalitou hmotné přírody, příroda zařídí vše tak, že živá bytost tancuje podle této určité kvality a myslí si, že je to či ono. Tato informace, kterou nám dává Bhagavad-gítá, je základem správného chápání skutečnosti, díky kterému můžeme dosáhnout osvobození.

Nejdokonalejší vzdělání je takové, které nám umožní vysvobodit se z tělesného pojetí života. Vědci, filozofové, politici a takzvaní vůdci však naneštěstí svádějí lidi na špatnou cestu, a tak se všichni stále více připoutávají k tělu. Pouze lidský život nám umožňuje získat vědomí Kršny, ale tito darebáci tuto možnost maří tím, že lidi svádějí na úroveň tělesných označení. Jsou proto největšími nepřáteli lidské civilizace.

Lidské podoby můžeme dosáhnout evolucí skrze 8 400 000 životních podob — od vodních živočichů k rostlinám, stromům, hmyzu, ptákům, divokým zvířatům atd. Lidé dnes nevědí, jaké další tělo mohou získat. Je to však vysvětleno v Bhagavad-gítě (9.25). *Yānti deva-vratā devān.* Jestliže po tom někdo touží, může jít na vyšší planetární systémy. I když lidé každou noc vidí na obloze mnoho planet a hvězd, vlastně nevědí, co tyto vyšší planetární systémy jsou. Z šáster neboli védské literatury se však můžeme dozvědět, že na vyšších planetárních systémech jsou všechny hmotné požitky mnohokrát větší než na této planetě. Na Zemi můžeme žít nanejvýš sto let, ale na vyšších planetách může být život tak dlouhý, že to ani nedokážeme spočítat. Například délka života Brahmy, který žije na nejvyšší planetě, je uvedena v Bhagavad-gítě (8.17): *sahasra-yuga-paryantam ahar yad brahmaṇo viduḥ.* Nedokážeme vypočítat ani dvanáct hodin Brahmova života, ale dokonce i Brahmá musí zemřít. Náš život může trvat velmi dlouho, ale v tomto hmotném světě nemůže nikdo žít věčně. Když se na to však připravíme, můžeme odejít na vyšší planetární systémy nebo na Pitrlóky. Tam se můžeme setkat se svými předky, pokud měli kvalifikace povýšit se na tyto planety. Touží-li po tom někdo, může zůstat zde na

Zemi, anebo *yānti mad-yājino 'pi mām* — když se někdo stane Kršnovým oddaným, může jít ke Kršnovi. Můžeme jít do pekla, můžeme jít do nebe, nebo zpátky domů, zpátky k Bohu. To záleží na nás. Inteligentní člověk by proto měl uvažovat: „Když se musím připravit na svůj příští život, proč se nepřipravit tak, abych se vrátil zpátky domů, zpátky k Bohu?“ S naším současným tělem bude jednoho dne konec a my budeme muset přijmout jiné tělo. Bhagavad-gítá (14.18) nám říká, jaké tělo to může být. *Ūrdhvaṁ gacchanti sattva-sthāḥ:* ti, kteří jsou v kvalitě dobra a vyhýbají se čtyřem druhům hříšných činností, půjdou v příštím životě na vyšší planetární systémy. Tuto příležitost člověk dostane, i když není čistým oddaným Pána, ale následuje usměrňující zásady, vyhýbá se hříšnému životu a setrvává v kvalitě dobra. Promarníme-li však svůj život jako kočky a psi jedením, spaním, pářením se a bráněním, pak tuto příležitost ztrácíme.

Darebáci to ale nevědí. Nevěří v příští život. V Rusku mi řekl profesor Kotovský: „Svámídží, až toto tělo zemře, všechno skončí.“ Je to takový velký profesor, a přesto tohle tvrdí. Tito lidé vystupují jako vědci a filozofové, ale ve skutečnosti nemají žádné poznání a jen svádějí ostatní. To nás velice trápí, a proto vyzýváme všechny členy hnutí Haré Kršna, aby vyzvali

a porazili tyto darebáky, kteří svádějí celou lidskou společnost. Nikdo by si neměl myslet, že Kršnovi oddaní jsou nějací sentimentalisté. Naopak, oddaní jsou největší filozofové a největší vědci.

Kršna má dvě poslání: *paritrāṇāya sādhūnāṁ vināśāya ca duṣkṛtām* — ochraňuje sádhuy neboli oddané a zabíjí démony. Kršna ochránil Pánduovce a Vršniovce, protože to byli oddaní, a zabil démony jako byl Kansa, Aghásura a Bakásura. Z těchto Jeho dvou činností je hlavní zabíjení démonů. Když uvážíme, kolikrát Kršna zabíjel démony a kolik času věnoval ochraně oddaných, přijdeme na to, že Kršna nejvíce ze všeho zabíjel démony. Podobně bychom je měli zabíjet i my — ne však zbraněmi, ale logikou, rozumem a vzděláním. Jestliže je někdo démon, můžeme v něm s použitím logiky a argumentů zabít jeho démonské sklony a proměnit ho v oddaného, ve svatou osobu. V současném věku, v Kali-juze, už lidé tolik trpí, že fyzické zabíjení by pro ně bylo příliš kruté. Měli bychom je zabíjet argumenty, rozumem a vědeckým duchovním chápáním.

Kuntí oslovuje Kršnu jako Pána vesmíru (*viśveśa*). *Viśva* znamená „vesmír“ a *īśa*znamená „pán“ nebo „vládce“. Všechno ve vesmíru je dokonale zařízeno — slunce vychází včas, mění se roční období a přinášejí s sebou ovoce a květiny. Nikde není

chyba. Jak by to všechno ale mohlo tak bezvadně fungovat, kdyby tomu všemu nikdo nevládl? Když vidíme, že nějaký podnik je velice dobře organizovaný, je nám jasné, že ředitel neboli vládce se vyzná a že je odborníkem. Podobně můžeme vidět, že také ve vesmíru je všechno v pořádku, a musíme proto pochopit, že za tím vším je dobrý vládce. A kdo je tím vládcem? V Bhagavad-gítě je řečeno, že je to Kršna (*mayādhyakṣeṇa prakṛtiḥ sūyate sa-carācaram*). Kuntí Ho proto oslovuje jako višvéšu neboli vládce vesmíru. Lidé se zajímají jen o obrázky, na kterých Kršna objímá Rádhárání, a představují si, že vztahy mezi Rádhou a Kršnou jsou jako vztahy mezi obyčejnými chlapci a dívkami. Vůbec Kršnu nechápou. Takovým urážlivým obrázkům je třeba se vyhnout. Kršna je nejvyšším vládcem. Je lepší malovat obrazy, které ukazují Kršnu jako vládce celého vesmíru.

Když není v těle přítomná životní síla, tělo se nemůže hýbat ani pracovat. Životní silou vesmírného stvoření je Kršna — Kšíródakašájí Višnu neboli Paramátmá. Kuntí proto Kršnovi říká *višvātmā,* duše vesmíru. Darebáci nevědí, jak se tento svět a celý vesmír hýbe. Měli by se o tom poučit ze Šrímad-Bhágavatamu. Kuntídéví také oslovuje Kršnu jako *višva-mūrti,* zosobnění vesmíru. Když chtěl Ardžuna vidět

Kršnovu vesmírnou podobu, Kršna ji ihned vyjevil. To je další ukázka Kršnova bohatství (*vibhūti*). Nejvyšší Pán ve Své původní podobě má však dvě ruce a hraje na flétnu. Jelikož Ardžuna byl oddaným a chtěl vidět vesmírnou podobu, Kršna mu ji ukázal. Nebyla to ale Jeho skutečná podoba. Někdo se může oblékat jako král, ale jeho skutečná a přirozená podoba se ukáže, když je doma. Kršnovu skutečnou podobu můžeme stejně vidět tam, kde je doma — ve Vrndávanu, a všechny Jeho další podoby jsou expanzemi Jeho úplných částí. Jak říká Brahma-sanhitá: *advaitam acyutam anādim ananta-rūpam.* Nejvyšší Pán se může expandovat do milionů a milionů podob (*ananta-rūpam*), ale přesto je jeden (*advaita*) a je neomylný (*acyuta*). Jeho skutečná podoba je však *dvi-bhuja muralī-dhara* — podoba, ve které má dvě ruce a drží v nich flétnu. Kuntídéví proto říká: „Máš Svou vesmírnou podobu, ale Tvá skutečná podoba je ta, ve které stojíš přede mnou.“
Kuntídéví se modlí: „Prosím, přetni pouta, která mě vážou k mým příbuzným.“ Můžeme si myslet, že příbuzní jsou „naši“, ale to je jen *moha* neboli iluze (*janasya moho 'yam ahaṁ mameti*). Jak taková iluze vzniká? Začíná přirozenou přitažlivostí mezi mužem a ženou. Muž hledá ženu a žena hledá muže. Neplatí to jen pro lidskou společnost, ale i pro ptáky, zvěř atd. To

je počátek hmotné připoutanosti. Když muž najde ženu a spojí se, pouto ještě zesílí (*tayor mitho hṛdaya-granthim āhuḥ*). Tento vztah dále roste a muž se ženou hledají nějaký byt, kde by mohli žít, a pak musí vydělávat peníze. Když jsou dobře zajištěni, chtějí mít děti a také přátele, kteří přijdou a budou je chválit: „Máte tak pěkný byt a tak hezké děti.“ Tak připoutanost stále vzrůstá.

Vzdělávání proto musí začít brahmačarjou neboli studentským životem bez jakýchkoliv sexuálních styků. A jestli je toho člověk schopen, měl by se celému tomu nesmyslu vyhnout. Nedokáže-li to, může se oženit a po nějakém čase přijmout řád vánaprastha, tzn. vzdát se rodinného života. Začne uvažovat: „Již jsem si užil připoutanosti, nyní odejdu z domova.“ Potom cestuje se svou manželkou po různých poutních místech. Po dvou nebo třech měsících přijde domů, aby se podíval, jak se daří dětem, a opět se vydá na cesty. To je počátek odpoutanosti. Potom řekne své ženě, aby odešla žít k dospělým dětem a sám přijme sannjás, řád života v odříkání. To je konečná úroveň odpoutanosti. Celý systém védské společnosti je určený k tomuto cíli. Kuntí se proto modlí: „Pomoz mi laskavě zbavit se náklonnosti ke své rodině.“ V tom bychom se měli od Kuntídéví poučit.

Kapitola 25

Ryzí oddanost

tvayi me ’nanya-viṣayā
matir madhu-pate ’sakṛt
ratim udvahatād addhā
gaṅgevaugham udanvati

Ó Pane Madhua, tak jako Ganga věčně plyne do moře a nezná překážek, tak i já chci být vždy přitahována pouze k Tobě a k nikomu jinému.

Šrímad-Bhágavatam 1.8.42

Dokonalosti čisté oddané služby dosáhneme tehdy, když svou pozornost plně obrátíme k transcendentální láskyplné službě Pánu. Přetnout pouta náklonnosti ke všemu ostatnímu neznamená zcela zavrhnout takové jemné záležitosti, jako je citový vztah k nějaké osobě. To ani není možné. Živá bytost musí mít tento pocit náklonnosti k někomu jinému, protože to je příznakem života ve všech životních druzích. Příznaky života, jimiž je touha, hněv, pocit přitažlivosti atd., nelze zničit. Je třeba pouze změnit cíl. Nelze odstranit touhu, ale v oddané službě vystřídá touhu po uspokojení smyslů touha po službě Pánu. Takzvaná náklonnost k rodině, společnosti, zemi atd. není ničím jiným než různými

druhy smyslového požitku. Jakmile se tato touha zaměří na uspokojení Pána, nazývá se to oddaná služba.
Z Bhagavad-gíty je patrné, že Ardžuna nechtěl bojovat se svými bratry a příbuznými, jelikož chtěl uspokojit své osobní touhy. Jakmile však vyslechl poselství Pána, Šrímad Bhagavad-gítu, změnil své rozhodnutí a sloužil Pánu. Tím se z něho stal slavný oddaný Pána, neboť všechna písma uvádějí, že Ardžuna dosáhl duchovní dokonalosti oddanou službou Pánu v přátelském vztahu. Bojování a přátelství, Ardžuna i Kršna, vše zůstalo, jak bylo, jen z Ardžuny se oddanou službou stal jiný člověk. Také modlitby Kuntí naznačují jasnou změnu v jejím v jednání. Šrímatí Kuntí chtěla sloužit Pánu bez odchýlení a o to prosí ve svých modlitbách. Tato čistá oddanost je konečným cílem života. Naše pozornost se obvykle obrací ke službě někomu nebo něčemu, co není Božské, co není v Božím plánu. Jakmile změníme plán ve prospěch služby Bohu neboli jsou-li naše smysly očištěny ve vztahu k oddané službě Pánu, pak se to nazývá čistá oddaná služba. Šrímatí Kuntídéví toužila po této dokonalosti a modlila se o ni k Pánu.
Její náklonnost k Pánduovcům a Vršniovcům nevybočuje mimo rámec oddané služby, neboť služba Pánu a služba Jeho oddaným se od sebe neliší. Někdy je služba oddaným cennější než služba Pánu. V tomto

případě se však jednalo o náklonnost, kterou měla Kuntídéví k Pánduovcům a Vršniovcům jakožto členům své rodiny. Takové citové pouto hmotného příbuzenství vytváří májá — příbuznosti těla nebo mysli vznikají vlivem vnější energie. Skutečná příbuznost je příbuznost duše na základě vztahu s Nejvyšší Duší. Když chtěla Kuntídéví přetnout rodinné svazky, mínila tím vnější vztahy. Vnější vztahy jsou příčinou hmotného otroctví, ale vztahy duše vedou ke svobodě. Příbuznost dvou duší se může uskutečnit prostřednictvím příbuznosti s Nadduší. Vidět temnotu znamená nevidět. Ale ve slunečním světle vidíme slunce i vše ostatní, co nám bylo ve tmě skryto. Tak je tomu s oddanou službou.
V předchozím verši Šrímad-Bhágavatamu se královna Kuntí modlí k Pánu, aby laskavě přetnul pouta její náklonnosti k příbuzným rodinám Pánduovců a Vršniovců. Zbavit se připoutanosti k hmotným věcem ale nestačí. Májávádští filozofové říkají: *brahma satyaṁ jagan mithyā*. „Tento svět je falešný a jedinou skutečností je Brahman neboli duše.“ S tímto tvrzením souhlasíme, ale ještě ho blíže upřesňujeme. Jako živé bytosti si chceme užívat. Požitek znamená rozmanitost. Bez rozmanitosti bychom si nemohli užívat. Proč Bůh stvořil tolik barev a tolik podob? Stvořil všechno tak

rozmanitě pro náš požitek, protože rozmanitost je matkou požitku.
Májávádští filozofové neboli impersonalisté chtějí tuto rozmanitost negovat. Jelikož se však nezaměstnávají v oddané službě, výsledkem je to, že pouze vykonávají tvrdá odříkání a pokání, aniž dosáhnou nějakého trvalého výsledku. Vysvětluje to modlitba ve Šrímad-Bhágavatamu (10.2.32):
ye ’nye ’ravindākṣa vimukta-māninas
tvayy asta-bhāvād aviśuddha-buddhayaḥ
āruhya kṛcchreṇa paraṁ padaṁ tataḥ
patanty adho ’nādṛta-yuṣmad-aṅghrayaḥ
„Ó Pane s lotosovýma očima, ti, kteří si myslí, že v tomto životě dosáhli osvobození a nevykonávají oddanou službu Tobě, nejsou příliš inteligentní. I když provádějí tvrdá odříkání a pokání, aby se pozdvihli na duchovní úroveň k realizaci neosobního Brahmanu, budou muset znovu poklesnout, neboť zapomněli uctívat Tvé lotosové nohy.“
Lidská životní podoba je určena k tomu, abychom znovu obnovili svůj vztah k Bohu a podle něho také jednali. I v běžném životě platí, že když chtějí obchodníci uzavřít nějaký obchod, musí nejprve navázat kontakt a potom může obchod proběhnout. Podobně muž a žena uzavřou sňatek a potom spolu mohou žít.

Stejně je lidský život určen k opětovnému obnovení našeho vztahu k Bohu. V hmotném světě na tento vztah zapomeneme, protože zde není vědomí Kršny. Jakmile jednáme s vědomím Kršny neboli pro Kršnu, nežijeme již v hmotném světě, ale v duchovním světě.

Jako žena byla Kuntídéví připoutaná příbuzenským svazkem ke dvěma rodinám. Modlila se proto ke Kršnovi, aby přetnul tato pouta a osvobodil ji. Co by však měla dělat, až bude osvobozena? Někdy se stane, že člověk odejde ze zaměstnání, protože mu přestalo vyhovovat. To je v pořádku. Pokud ale zůstane nezaměstnaný, pak to nebylo příliš praktické.

Lidé, kteří jsou zklamaní a zmatení, chtějí tento hmotný svět negovat. Vědí, co nechtějí, ale nemají ponětí o tom, co chtějí. Lidé vždy říkají: „Tohle nechci.“ Co ale *chtějí?* To nevědí.

Kuntídéví vysvětluje, co bychom ve skutečnosti měli chtít. Říká: „Ať zmizí všechny mé rodinné svazky a upevní se můj vztah k Tobě.“ Jinými slovy, Kuntídéví nechce být přitahována k nikomu jinému než ke Kršnovi. Taková touha je správná a je dokonalostí života.

Slovo *ananya-viṣayā* znamená *ananya-bhakti* neboli nepřerušovaná oddaná služba. Musíme být jednoduše poutáni ke Kršnovi neustále a bez odchýlení dvacet čtyři

hodiny denně. Potom může být naše odříkání dokonalé. Jestliže si myslíme, že můžeme být připoutáni současně ke Kršnovi i k hmotným věcem, pak jsme na omylu. Nemůžeme chtít zapálit oheň a současně na něj lít vodu. Tímto způsobem se oheň nikdy nerozhoří.

Májávádští sannjásíni se zříkají tohoto světa (*brahma satyaṁ jagan mithyā*). Kázat zříkání se hmotného světa je zajisté velice dobré, ale zároveň je třeba, abychom byli připoutáni k něčemu jinému. Jinak nebude mít naše odříkání dlouhé trvání. Mnoho májávádských sannjásínů říká: *brahma satyaṁ jagan mithyā.* Když ale přijmou sannjás, vrátí se do hmotného světa a začnou otevírat nemocnice a věnovat se dobročinnosti. Proč? Když již tento svět opustili s tím, že je *mithyā* neboli falešný, proč se znovu vracejí a věnují se politice, dobročinnosti a sociologii? Ve skutečnosti se to musí stát, neboť jsme živé bytosti, které jsou neustále činné. Jestliže se ve své frustraci snažíme přestat úplně se vším, nebudeme úspěšní. Musíme se něčím zaměstnat, musíme vyvíjet nějakou činnost.

Nejvyšší činností neboli duchovní činností na úrovni Brahmanu je oddaná služba. Májávádíni to však nevědí. Myslí si, že duchovní svět je prázdný. Duchovní svět je však stejně jako hmotný svět plný rozmanitostí. V duchovním světě také existují domy, stromy, silnice a

vozy — je tam všechno, ale bez hmotných nedostatků. Duchovní svět je popsán v Brahma-sanhitě (5.29):

cintāmaṇi-prakara-sadmasu kalpa-vṛkṣa-
lakṣāvṛteṣu surabhīr abhipālayantam
lakṣmī-sahasra-śata-sambhrama-sevyamānaṁ
govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi

„Uctívám Góvindu, prvotního Pána a stvořitele, který pase krávy, plnící všechny touhy v zemi postavené z duchovních kamenů čintámani, který je obklopen miliony stromů přání a s velkou úctou a vřelostí neustále obsluhován stovkami tisíc lakšmí či gópí.“

V duchovním světě jsou stromy *kalpa-vṛkṣa*, na kterých se rodí jakékoliv druhy ovoce, které si přejeme. V hmotném světě se například na mangovníku nemůže urodit hroznové víno a ani na stromech vinné révy nemohou růst manga. V duchovním světě však můžeme ze stromu utrhnout mango, a když budeme chtít, stejný strom nám dá i hroznové víno. Tento strom se nazývá „strom přání“. To jsou některé z věcí, které můžeme vidět v duchovním světě.

V hmotném světě potřebujeme světlo slunce a měsíce, ale v duchovním světě není nic takového třeba, protože všechno a všichni září sami. V Kršna-líle kradl Kršna máslo a sousedé matky Jašódy si stěžovali. Ve

skutečnosti si nestěžovali v pravém slova smyslu, spíše jim přinášelo potěšení mluvit o tělesných rysech a zábavách Pána Kršny. Řekli matce Jašódě: „Tvůj syn chodí do našeho domu a krade máslo. Snažíme se před Ním máslo ukrýt ve tmě, ale On ho vždy stejně najde. Bude lepší, když Mu sundáš všechny Jeho ozdoby, jelikož si myslíme, že záře z Jeho drahokamů Mu pomáhá najít hrnec s máslem.“ Matka Jašódá odpověděla: „Ano, sundám Mu všechny Jeho ozdoby.“ Sousedé ale potom řekli: „Ne, ani to by nepomohlo. Záře vychází přímo z chlapce Samotného. Může máslo najít i bez ozdob.“ Transcendentální tělo tedy vydává záři.

Světlo je všude kolem nás díky záři, která vychází z Kršnova transcendentálního těla. Všechno světlo, které vidíme, je pouze odrazem Kršnovy záře. V Brahma-sanhitě (5.40) je řečeno:

yasya prabhā prabhavato jagad-aṇḍa-koṭi-
koṭiṣv aśeṣa-vasudhādi vibhūti-bhinnam
tad brahma niṣkalam anantam aśeṣa-bhūtaṁ
govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi

„V milionech a milionech vesmírů existuje nespočetně vzájemně se lišících planet. Všechny tyto planety se nacházejí v duchovní záři, která se nazývá

brahmadžjóti. Brahmadžjóti je tělesnou září Nejvyššího Pána, Osobnosti Božství, kterého uctívám.“
Záře Kršnova těla dává vzniknout milionům vesmírů. V této sluneční soustavě vytváří Slunce mnoho planet a díky sluneční záři je na planetách teplo a dochází ke změnám ročních období. Díky Slunci existují stromy, listí, ovoce a květiny. Podobně všechno, co vidíme v tomto stvoření, existuje díky Kršnově tělesné záři. Májávádíni vidí pouze záři, která je neosobní. Nemohou vidět nic jiného. Můžeme třeba vidět, jak k oblakům letí letadlo, ale za nějakou dobu nám kvůli oslnivé záři slunce zmizí z dohledu. Letadlo je stále na obloze, ale my ho již nevidíme. Když se tedy zaměříme pouze na brahmadžjóti, nemůžeme vidět, co je v ní. V jedné z manter Íšópanišady proto oddaný prosí Pána, aby odstranil Svou záři, aby Ho mohl vidět takového, jaký je.
Májávádští filozofové nemohou spatřit ani planetu, na které Kršna sídlí, ani Jeho činnosti. Bhágavatam říká: *āruhya kṛcchreṇa paraṁ padaṁ tataḥ patanty adho 'nādṛta-yuṣmad-aṅghrayaḥ* — jelikož nevidí Kršnovy lotosové nohy, musí se navrátit do hmotného světa, nehledě na to, že prováděli přísná pokání a odříkání. Odříkání samotné nám tedy nepomůže. Můžeme se snažit všeho se zříci, ale vzápětí se z nás

opět stanou požitkáři. Takové odříkání a užívání si je jako kyvadlo, které se pohybuje tam a zpět. Chvíli se věnujeme falešnému odříkání a chvíli falešným požitkům. Na tento problém však existuje lék. Jestliže se skutečně chceme odpoutat od tohoto hmotného světa, musíme zvětšovat svou zálibu ve vědomí Kršny. Odříkání samotné nám nepomůže. Kuntídéví se proto modlí: *tvayi me 'nanya-viṣayā.* Touží, aby ji přitahoval pouze Kršna a nikdo jiný. To je bhakti neboli čistá oddaná služba. Jak říká Rúpa Gósvámí, oddaná služba by měla být ryzí (*anyābhilāṣitā-śūnyaṁ jñāna-karmādy-anāvṛtam*).

V hmotném světě můžeme najít džňání a karmí. Karmí jsou hlupáci, kteří zbytečně těžce pracují, a džňání jsou ti, kteří udělali malý pokrok a myslí si: „Proč bych měl tak těžce pracovat? Nepotřebuji tolik věcí. Proč shromažďovat tolik peněz a jídla a starat se o falešnou prestiž?“ Takto uvažuje džňání. Bhakta je však ještě výše než karmí a džňání. Karmí má spousty tužeb a džňání se všech těchto tužeb snaží zbavit, ale skutečně se těchto tužeb můžeme zbavit jen tehdy, když toužíme po službě Kršnovi. Jinak to není možné. *Jñāna-karmādy-anāvṛtam.* Neměli bychom být připoutáni k hmotným věcem, musíme být připoutáni ke Kršnovi. Jen tak bude naše odříkání trvalé.

Své vědomí Kršny musíme rozvíjet příznivým způsobem (*anukūlyena kṛṣṇānuśīlanam*). To znamená, že máme přemýšlet o tom, co Kršnu uspokojí. Vždy musíme myslet na Kršnu, stejně jako gópí. Jejich vědomí Kršny bylo dokonalé, neboť netoužily po ničem jiném než potěšit Kršnu. To je dokonalost. Čaitanja Maháprabhu proto doporučuje: *ramyā kācid upāsanā vraja-vadhū-vargeṇa yā kalpitā* — neexistuje žádný lepší způsob uctívání Nejvyšší Osobnosti Božství než způsob vradžských gópí.

Gópí neměly jinou touhu než uspokojit Kršnu. Kršnu se snažili potěšit všichni — všechny gópí, včetně těch starších, jako byla matka Jašódá a její přítelkyně, a také gópové jako Nanda Mahárádž a jeho přátelé. Chlapci a dívky z Vrndávanu, kteří byli stejně staří jako Kršna, se Ho také snažili potěšit. A dokonce i krávy, květiny, ovoce a voda ve Vrndávanu. Bylo tomu tak proto, že ve Vrndávanu je všechno duchovní; není tam nic hmotného.

Měli bychom pochopit rozdíl mezi tím, co je duchovní a co je hmotné. Hmota nejeví žádné známky života, ale ve všem, co je duchovní, můžeme příznaky života jasně vidět. Stromy jsou v duchovním i v hmotném světě živými bytostmi, ale zde nejsou jejich příznaky života patrné. Lidé v hmotném světě jsou živé bytosti a oddaní

v duchovním světě jsou také živé bytosti, ale v lidech, kteří si nejsou vědomi Kršny, se skutečné příznaky života neprojevují.

Ve skutečnosti neexistuje jiné vědomí než vědomí Kršny a toto vědomí Kršny je duchovní. Takže dokonce i když jsme ještě stále v hmotném světě, můžeme poznat duchovní svět, pokud budeme jednoduše zvětšovat své vědomí Kršny. Žijeme-li v chrámu, žijeme v duchovním světě, protože v chrámu není nic jiného než vědomí Kršny. Pro Kršnu můžeme dělat tolik věcí. Ti, kteří přísně následují všechny zásady vědomí Kršny, ve skutečnosti žijí v duchovním, nikoliv v hmotném světě. Můžeme si myslet, že žijeme v New Yorku, Los Angeles nebo někde jinde, ale ve skutečnosti žijeme na Vaikuntě. Je to otázka vědomí. Malý komár může sedět na stejném místě, na jakém sedí duchovní učitel, ale jelikož duchovní učitel má rozvinuté vědomí a komár nikoliv, je mezi nimi rozdíl. Mohou sedět na stejném místě, ale komár zůstane komárem a duchovní učitel duchovním učitelem. Je-li naše vědomí Kršny silné, nežijeme již v hmotném světě, bez ohledu na to, kde jsme — ať již v hmotném, nebo v duchovním světě.

Samotné odříkání neboli vzdání se všech světských věcí tedy nestačí. Odříkání nám může pomoci, ale není to všechno. Když zvětšíme svou lásku ke Kršnovi, naše

odříkání bude dokonalé. Se vzrůstem připoutanosti ke Kršnovi se připoutanost k hmotnému světu automaticky sníží. Nemůžeme být současně připoutáni ke Kršnovi i k hmotnému světu. Když má žena vztah ke dvěma mužům — manželovi a milenci — nemůže být připoutána k oběma. Bude stále více připoutaná ke svému milenci. I když bude dobře vykonávat všechny domácí práce, její mysl bude vždy přitahována k jejímu milenci a bude netrpělivě přemýšlet o tom, kdy se s ním setká. Budeme-li právě tak zvětšovat svou lásku ke Kršnovi, automaticky se odpoutáme od hmotného světa (*bhaktiḥ pareśānubhavo viraktir anyatra ca*, Bhág. 11.2.42).

Kuntídéví se tedy modlí ke Kršnovi, aby jí dal Svou milost a ona se mohla upnout jen na Něho. Bez Kršnovy milosti nemůžeme tuto připoutanost vyvinout a stát se oddanými. Musíme proto jednoduše sloužit Kršnovi, neboť takovou službou můžeme Kršnu uspokojit. Kršna nepotřebuje, aby Mu někdo sloužil, neboť je dokonalý Sám v Sobě. Když Mu ale sloužíme upřímně a z celého srdce, můžeme Jeho milostí udělat pokrok. *Sevonmukhe hi jihvādau svayam eva sphuraty adaḥ.* Bůh se nám Sám zjeví. Boha nemůžeme spatřit svýma nedokonalýma očima. Jak ho tedy můžeme vidět? *Premāñjana-cchurita-bhakti-vilocanena /*

santaḥ sadaiva hṛdayeṣu vilokayanti (Brahma-sanhitá 5.38). Musíme potřít své oči balzámem lásky a Kršna se potom zjeví přímo před námi.

Když Dhruva Mahárádž prováděl pokání a meditoval o Višnuovi ve svém srdci, Pánova podoba náhle zmizela a meditace se přerušila. Dhruva Mahárádž otevřel oči a uviděl Višnua přímo před sebou. Měli bychom stejně jako Dhruva Mahárádž neustále myslet na Kršnu, a když dosáhneme dokonalosti, uvidíme Kršnu přímo před sebou. Nesmíme být netrpěliví. Musíme čekat na pravou chvíli. Touha vidět Kršnu je samozřejmě dobrá, ale nesmí nás odradit, když Ho nespatříme hned. Když se žena vdá a chce mít hned dítě, bude zklamaná. Není možné, aby se jí dítě narodilo hned. Musí čekat. Stejně ani my nemůžeme očekávat, že uvidíme Kršnu hned, jakmile jsme se zaměstnali v oddané službě. Musíme však věřit, že Ho jednou spatříme. Musíme mít pevnou víru v to, že díky oddané službě budeme schopni vidět Kršnu tváří v tvář. Budeme-li stále pokračovat, jednou přijde čas, kdy Kršnu uvidíme, stejně jako Kuntídéví. O tom není pochyb.

V Bhagavad-gítě je řečeno, že i ten, kdo se nechová vždy správně, ale se stálostí vykonává oddanou službu Kršnovi, má být přesto považován za svatého. Američtí a evropští oddaní jsou někdy kritizováni, že dělají chyby

a neumějí dodržovat pravidla uctívání Božstev, jako je tomu v Indii, ale i přesto musí být podle Bhagavad-gíty pokládáni za svaté. Musíme s naprostou upřímností zaměřit svoji mysl na službu Kršnovi a i když se dopustíme nějakých chyb, Kršna nám pak odpustí. Rúpa Gósvámí říká: *tasmāt kenāpy upāyena manaḥ kṛṣṇe niveśayet.* Nejprve bychom měli soustředit svoji mysl na Kršnu, a tak automaticky získáme schopnost dodržovat i další pravidla a usměrnění. Na začátku se musíme ze všech sil snažit upnout svoji mysl na Kršnovy lotosové nohy, a tím se i všechno ostatní automaticky urovná. Kuntídéví oslovuje Kršnu jako Madhupatiho. Kršna má tisíce jmen a jméno Madhupati naznačuje, že zahubil démona Madhua. Vědomí Kršny se přirovnává k řece, nikoliv však k obyčejné řece. Je jako řeka Ganga, která je velice čistá a je přímo spojena s Kršnou. Kuntídéví se modlí, aby její pozornost nepřetržitě ubíhala ke Kršnovým lotosovým nohám, stejně jako Ganga bez překážek plyne do moře. To se nazývá *ananya-bhakti* neboli ryzí oddanost.

Kapitola 26

Kršnova sláva

śrī-kṛṣṇa kṛṣṇa-sakha vṛṣṇy-ṛṣabhāvani-dhrug-
rājanya-vaṁśa-dahanānapavarga-vīrya
govinda go-dvija-surārti-harāvatāra
yogeśvarākhila-guro bhagavan namas te

Ó Kršno, příteli Ardžuny, ó vůdče potomků Vršniho, ničíš politické strany, které ruší klid na této Zemi. Tvá síla nikdy neslábne. Patří Ti transcendentální říše a sestupuješ, abys zmírnil úzkost krav, bráhmanů a oddaných. Vlastníš všechny mystické síly a jsi učitelem celého vesmíru. Jsi všemocný Bůh a já se Ti uctivě klaním.

Šrímad-Bhágavatam 1.8.43

Šrímatí Kuntídéví zde popisuje Svrchovaného Pána Šrí Kršnu. Všemocný Pán má Své věčné transcendentální sídlo, kde pečuje o krávy surabhi. Slouží Mu stovky a tisíce bohyní štěstí. Do hmotného světa sestupuje proto, aby přivedl zpátky Své oddané a aby zničil všechny rušivé elementy v politických stranách a mezi králi, kteří mají zajišťovat klid a pořádek. Pán tvoří, udržuje a ničí prostřednictvím Svých neomezených energií, a přesto se Jeho energie nezmenšuje a Jeho sil neubývá. Krávy, bráhmani a oddaní Pána jsou velice důležité

faktory pro všeobecné blaho živých bytostí, a proto jsou předmětem Jeho zvláštní pozornosti.
Kuntí Kršnu oslovuje *kṛṣṇa-sakha,* protože ví, že i když Ardžuna, který je také známý jako Kršna, je její syn a je jí tedy podřízený, Pán Kršna má k němu daleko důvěrnější vztah než k ní. Draupadí se také jmenuje Kršná. Slovo *kṛṣṇa-sakha* také naznačuje Kršnův vztah k Draupadí, kterou zachránil před Durjódhanou a Karnou, když se ji snažili vysvléci donaha. Kuntí oslovuje Kršnu také jako *vṛṣṇi-ṛṣabha* neboli dítě z dynastie Vršniovců. Vršniovská dynastie se proslavila tím, že se v ní narodil Kršna, stejně jako Malajsie a Malajské hory se proslavily tím, že tam roste santál. Kuntídéví také Kršnu oslovuje jako ničitele politických stran a královských dynastií, které působí rušivě na Zemi. Král je v každém království velice uctíván. Proč? Vždyť všichni ostatní obyvatelé jsou také lidské bytosti, proč se tedy král těší takové úctě? Je tomu tak proto, že král, stejně jako duchovní učitel, má být představitelem Boha. Ve védské literatuře se říká: *ācāryaṁ māṁ vijānīyān nāvamanyeta karhicit* (Bhág. 11.17.27) — duchovní učitel by nikdy neměl být považován za obyčejnou lidskou bytost a podobně by za obyčejné lidské bytosti neměli být pokládáni ani král nebo prezident.

V sanskrtu se král také nazývá *naradeva,* což znamená „Bůh v lidské podobě“. Má stejnou povinnost jako Kršna. Bůh je nejvyšší živou bytostí ve vesmíru a udržuje všechny ostatní živé bytosti a stejně král je nejvyšším občanem státu a je zodpovědný za blahobyt všech ostatních.

My všichni jsme živé bytosti a Kršna, Bůh, je také živá bytost. Kršna není neosobní. Protože jsme individuální osoby a naše poznání a bohatství je omezené, impersonalisté nemohou přijmout, že Nejvyšší, původní a nekonečný zdroj všeho může být také osoba. Protože jsme omezení a Bůh je neomezený, májávádíni neboli impersonalisté, kteří mají nedostatečné poznání, si myslí, že Bůh musí být neosobní. Používají hmotná přirovnání a říkají, že stejně jako obloha, kterou považujeme za neomezenou, je neosobní, musí být i neomezený Bůh neosobní.

To ale neodpovídá védskému učení. Védy nám říkají, že Bůh je osoba. Kršna je osoba a my jsme také osoby, ale rozdíl je v tom, že zatímco On má být uctíván, my jsme ti, kteří Ho mají uctívat. Král nebo prezident jsou osoby a občané jsou také osoby, ale liší se v tom, že prezident nebo král mají vysoké postavení a má jim být prokazována úcta.

Proč by mělo tolik lidí uctívat jednoho člověka? Protože se stará o všechny ostatní. *Eko bahūnāṁ yo vidadhāti kāmān.* Bůh je jeden, zatímco nás je mnoho. Uctíváme Ho, neboť se o nás všechny stará. Bůh nám zajišťuje potravu a všechny ostatní životní nezbytnosti. K životu potřebujeme vodu a Bůh všechno tak pěkně zařídil, že existují celé oceány vody, která je konzervovaná solí. Protože ale potřebujeme pitnou vodu, Božím řízením se voda díky sluneční záři z oceánu vypařuje a stoupá k obloze, odkud potom po kapkách padá v čisté podobě. Vidíte, jak Bůh každého zásobí vším, co potřebuje?
V každém státě existují odvětví, která zajišťují vytápění, osvětlení, rozvádění vody apod. Proč? Protože všechny tyto věci potřebujeme. Jsou to však vedlejší opatření. Nejprve všechno zařídil Bůh. Bůh je ten, kdo nám jako první dodává teplo, světlo a vodu. Bůh nám posílá dešťovou vodu, která plní naše studně a nádrže. Je proto původním dodavatelem všeho.
Bůh je inteligentní osoba a ví, že potřebujeme teplo, světlo, vodu apod. Bez vody nemůžeme vypěstovat potravu. Dokonce i ti, kteří jedí zvířata, závisejí na Bohu, protože i zvířata musejí dostávat trávu, nežli je odvedou na jatka. Je to tedy Bůh, který nám dává potravu, ale my Ho i přesto nechceme poslouchat.

Slovo *dhruk* znamená „neposlušný“. Darebáci, kteří se staví proti Božímu zákonu, jsou rebelové.
Povinností krále je jednat jako představitel Kršny neboli Boha. Jak jinak by mohl vyžadovat od občanů tolik úcty? Dříve bylo království v každé zemi. Jelikož se ale králové bouřili proti Bohu, porušovali Jeho zákony, chtěli si přivlastnit Boží moc a nejednali jako Jeho představitelé, téměř všechna království zanikla. Králové si mysleli, že království jsou jejich osobním vlastnictvím. „Mám tak velký majetek, takové velké království. Jsem Bůh. Jsem pánem všeho.“ Ve skutečnosti tomu ale tak není — všechno patří Bohu (*īśāvāsyam idaṁ sarvam*). Představitel Boha proto musí mít Nejvyššího Pána v úctě a pak bude jeho postavení oprávněné.
Chamtiví králové, kteří chtějí stále více majetku, jsou jako nepraví duchovní učitelé prohlašující se za Bohy. Takoví duchovní učitelé se staví proti Bohu, a proto nemají žádné postavení. Duchovní učitel nemá jednat jako Bůh, ale jako Jeho nejdůvěrnější služebník, a má šířit vědomí Boha, vědomí Kršny. Višvanáth Čakravartí Thákur říká: *sākṣād-dharitvena samasta-śāstrair uktaḥ.* Všechny šástry neboli celá védská literatura říká, že duchovní učitel má být uctíván jako Nejvyšší Osobnost Božství. Když tedy někdo prohlašuje, že

duchovní učitel je stejně dobrý jako Bůh, má pravdu. Tak to stojí v šástrách, a proto ti, kteří jsou pokročilí v duchovním životě, tento závěr přijímají (*uktas tathā bhāvyata eva sadbhiḥ*). Co to znamená, když se řekne, že duchovní mistr je stejně dobrý jako Bůh? *Kintu prabhor yaḥ priya eva tasya:* duchovní mistr není Bůh, je Jeho důvěrným představitelem. Mezi pojmy *sevya-bhagavān* (ten, kdo je uctíván) a *sevaka-bhagavān* (ten, kdo uctívá) je rozdíl. Duchovní mistr je Bůh a Kršna je také Bůh, ale zatímco Kršna je Bůh, kterého uctíváme, duchovní mistr je Bohem, který uctívá.

Májávádíni to nemohou pochopit. Myslí si: „Duchovní mistr má být přijímán jako Bůh. Protože jsem se tedy stal duchovním mistrem, stal jsem se také Bohem.“ To je rebelství. Ti, kterým Bůh dal nějaké postavení a oni se jen snaží přivlastnit si Jeho moc — což se jim ve skutečnosti nikdy nepodaří — jsou hlupáci a darebáci, kteří zaslouží potrestání. Kuntí proto říká: *avani-dhrug-rājanya-vaṁśa-dahana.* „Sestoupil jsi, abys zabil všechny darebáky, kteří chtějí získat Tvé postavení.“ Různí králové a vlastníci půdy podléhají vyššímu vládci a někdy se stane, že se vzbouří a odmítnou platit daně. Podobně existují i lidé, kteří rebelsky popírají nadřazenost Boha a prohlašují se sami za Bohy, a Kršna má za úkol je zabít.

Slovo *anapavarga* vyjadřuje, že Kršna je stále stejně mocný. Je to opak slova *pavarga,*které označuje cestu hmotného utrpení. Slovo *pa-varga* se podle sanskrtské mluvnice skládá z písmen *pa, pha, ba, bha* a *ma.* Když tedy použijeme slovo *pavarga* v souvislosti s hmotným utrpením, můžeme jeho význam chápat ze slov začínajících těmito pěti písmeny.

Písmeno *pa* je spojeno se slovem *pariśrama* — „práce“. Každý v tomto hmotném světě musí velice těžce pracovat, aby se udržel při životě. V Bhagavad-gítě (3.8) se říká: *śarīra-yātrāpi ca te na prasiddhyet akarmaṇaḥ.* „Nikdo nemůže udržovat své tělo, aniž pracuje.“ Kršna Ardžunovi nikdy neradil: „Jsem tvůj přítel a všechno zařídím. Jen si sedni a kuř gaňdžu.“ Kršna samozřejmě všechno zařídil, ale přesto řekl Ardžunovi: „Musíš bojovat.“ Ardžuna Kršnovi nikdy neřekl: „Jsi můj velký přítel. Je lepší, když půjdeš bojovat Ty, a já si zde zatím sednu a budu kouřit gaňdžu.“ To není vědomí Kršny. Člověk, který má vědomí Boha, nikdy neřekne: „Bože, udělej prosím všechno za mne. Já budu jen kouřit gaňdžu.“ Naopak. Člověk vědomý si Boha musí pro Boha pracovat. Ale i ten, kdo nepracuje pro Boha, musí něco dělat, neboť bez práce nemůžeme ani udržovat své tělo. Tento hmotný svět je proto určen pro tvrdou práci — *pariśrama.*

I když je lev králem zvířat, musí si v lese hledat kořist. Říká se: *na hi suptasya siṁhasya pravišanti mukhe mṛgāḥ.* Lev si nemůže myslet: „Protože jsem králem celého lesa, budu jenom spát a všechna zvířata sama přijdou do mé tlamy.“ To není možné. „Ne, i když jsi lev, musíš jít a hledat si potravu.“ Takže dokonce i lev, přestože je tak silný, musí velice těžce lovit jiná zvířata. Podobně i každý v hmotném světě musí těžce pracovat, aby přežil.

Pa označuje těžkou práci (*pariśrama*) a *pha* se odvozuje od slova *phenila,* což znamená „pěna“. Když kůň těžce pracuje, z huby mu vychází pěna, a stejně těžce musí pracovat i lidé. Taková tvrdá práce je ale *vyartha* neboli zbytečná, a to naznačuje písmeno *ba. Bha* potom označuje strach, *bhaya.* Bez ohledu na to, jak člověk těžce pracuje, má vždy strach, že se něco nepodaří tak, jak si přeje. S existencí těla souvisí jedení, spaní, páření se a strach (*āhāra-nidrā-bhaya-maithunaṁ ca*). I když jíme velice dobrá jídla, musíme dávat pozor, abychom se nepřejídali a nebyli nemocní. Takže dokonce i jedení je spojeno se strachem. Když pták zobe zrní, neustále se rozhlíží na všechny strany, protože se bojí nepřítele. Pro všechny živé bytosti platí, že jednou všechno skončí smrtí, *mṛtyu,* a to naznačuje písmeno *ma.*

Slovo *pavarga* a písmena *pa, pha, ba, bha* a *ma,* která ho tvoří, označují těžkou práci (*pariśrama),* pěnu z úst (*phenila*), zklamání (*vyartha*), strach (*bhaya*) a smrt (*mṛtyu*). To je tedy *pavarga* neboli cesta hmotného utrpení. *Apavarga* ale označuje opačné — duchovní svět, ve kterém není žádná těžká práce, pěna z úst, zklamání, strach nebo smrt. Kršna je tedy známý jako *anapavarga-vīrya,* neboť nám ukazuje cestu do duchovního světa.

Proč bychom měli zakoušet těchto pět druhů utrpení? Protože máme hmotná těla. Jakmile duše přijme hmotné tělo — nezáleží na tom, jestli je to tělo prezidenta nebo obyčejného člověka, poloboha nebo lidské bytosti, hmyzu nebo Brahmy — čekají ji tato utrpení. Tomu se říká hmotná existence. Kršna proto přichází, aby nám ukázal cestu k osvobození z těchto utrpení (*apavarga*). Měli bychom ji tedy přijmout. Kršna říká velice jasně: „Odevzdej se Mi a Já tě osvobodím.“ *Ahaṁ tvāṁ sarva-pāpebhyo mokṣayiṣyāmi:* „Ochráním tě.“ A Kršna je tak mocný, že tento slib dokáže splnit.

Kuntídéví Kršnu oslovuje jako Góvindu, neboť dává potěšení kravám a smyslům. *Govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi.* Góvinda, Kršna, je *ādi-puruṣa* neboli původní osoba. *Aham ādir hi devānām* (Bg. 10.2): je původcem dokonce i polobohů

jako je Brahmá, Višnu a Šiva. Lidé by si neměli myslet, že Brahmá, Višnu a Šiva jsou původcem všeho. Ne. Kršna říká: *aham ādir hi devānām.* „Jsem původcem dokonce i těchto polobohů.“ Opakovaně proto zdůrazňujeme, že neuctíváme nikoho jiného, než původní osobu (*govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi*).

Když se Kuntí modlí: *go-dvija-surārti-harāvatāra*, naznačuje, že Góvinda, Kršna, sestupuje do tohoto světa zvláště proto, aby ochraňoval krávy, bráhmany a oddané. Démoni jsou největšími nepřáteli krav, neboť stavějí stovky a tisíce jatek. Nevinná kráva nám dává mléko, nejdůležitější potravinu, a po smrti nám dokonce dá svoji kůži, ze které si můžeme vyrobit boty. A lidé jsou přesto takoví darebáci, že krávy zabíjejí a myslí si, že mohou být šťastni. Jsou tak hříšní. Proč je ochrana krav tak důležitá? Protože kráva je nejdůležitějším zvířetem. Nikde není nařízeno, že by lidé neměli jíst maso tygrů nebo jiných podobných zvířat. Ve védské kultuře se těm, kteří chtějí jíst maso, doporučuje jíst maso koz, psů, prasat nebo jiných nižších zvířat, ale nikde se nepíše, že by měli jíst maso nejdůležitějších zvířat — krav. Za života nám krávy dávají mléko, a dokonce i po smrti nám slouží tím, že můžeme různými způsoby použít jejich kůži, kopyta a

rohy. I přesto je ale současná lidská společnost tak nevděčná, že tyto nevinné krávy bezdůvodně zabíjí. Kršna proto přichází, aby hříšníky potrestal.
Kršna je uctíván touto modlitbou:
namo brahmaṇya-devāya
go-brāhmaṇa-hitāya ca
jagad-dhitāya kṛṣṇāya
govindāya namo namaḥ
„Můj Pane, jsi dobrodincem krav a bráhmanů a příznivcem celé lidské společnosti a světa.“ V dokonalé lidské společnosti musí být zajištěna ochrana krav a bráhmanů (*go-dvija*). Slovo *dvija* označuje bráhmany neboli ty, kteří znají Brahman (Boha). Když démoni působí bráhmanům a kravám přílišné utrpení, Kršna sestupuje, aby obnovil náboženské zásady. Jak Pán říká v Bhagavad-gítě (4.7):
yadā yadā hi dharmasya
glānir bhavati bhārata
abhyutthānam adharmasya
tadātmānaṁ sṛjāmy aham
„Kdykoliv a kdekoliv nastává úpadek náboženství a vzrůstá bezbožnost, ó potomku Bháratův, v té době Osobně sestoupím.“ V současném věku, v Kali-juze, jsou lidé velice hříšní a velmi trpí. Kršna proto sestoupil v podobě Svého jména, v mahá-mantře: *Hare Kṛṣṇa,*

Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare / Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare

Královna Kuntí se modlila k Pánu, aby ukázal alespoň zlomek Své slávy. Když Pán vyslechl její krásné modlitby, usmál se a Jeho úsměv byl stejně okouzlující jako Jeho mystická síla. Pánovy mystické síly okouzlí i podmíněné duše, které se snaží ovládnout hmotný svět. Oddaní jsou jimi také okouzleni, ale jiným způsobem, a proto Ho opěvují vybranými slovy. Ani ta nejvybranější slova ale nestačí k tomu, aby plně vyjádřila Pánovu slávu. Kršnu však přesto tyto modlitby potěší, stejně jako otce potěší první lámaná slova z úst jeho malého dítěte. S úsměvem na tváři proto přijal modlitby královny Kuntí.